

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>



TOKİ: Tayyip usûlü kamulaştırma

Hangi anayasa, neyin mahkemesi?

Kongreye hazırlanan DTP'de vaziyet

Fethullahçıların Fenerbahçe operasyonu

Antonio Negri'nin gözüyle '68 ve mirası

Barack Obama fos çıktı

Lambda'lı anne-babaların

"aile değerleri"yle mücadelesi

TUZLA HAYKIRIYOR

4857

[tam bir kölelik yasası
ama o bile uygulanmıyor]

Türk işadamları nasıl belsoğukluğu kaptı?

Başbakan Turgut Özal'ın Uzakdoğu gezisine katılan ve hayat kadınlarından zührevi hastalık kapam işadamları panik halinde doktor aramış.

Turgut Özal, Uzakdoğu gezisi kapsamında 1 Temmuz 1985'te gittiği Çin'de başbakan Zao Ziyang'a "sıkıntısını duyduğunuz mallara zam yapın, faizleri yükseltin" diye akıl vermiş. Cumhuriyet'in haberine göre, Özal 24 Ocak kararlarını öven bir konuşma yapıp Çin'e

benzer tavsiyelerde bulunmayı da ihmal etmemiş. Çin başbakanı ise ekonomik reformlara şirket kurmaya izin vererek başladıklarını, Türkiye'den farklarının ekonomi planlarını uzun vadedi yapmaları olduğunu söylemiş. Bundan bir hafta sonra Günaydın gazetesinde çıkan habere

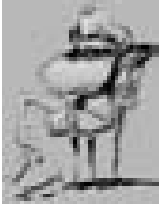
göre ise, Özal'la birlikte geziye katılan işadamlarından bazıları Tayland'da belsoğukluğuna yakalanmış, bazıları da Hong Kong'da elektronik eşya alışverişinde dolandırılmış. Habere göre, belsoğukluğuna yakalanan işadamları panik halinde doktor ve eczane arıyor, 100 dolarlık

mallara 2 bin dolar ödeyen ikinci grupsa polise derdini anlatmaya uğraşıyor.

Özal Çin'de akıl verdi: Zam yapın

Çin heyetindeki bazı işadamları dolandırıldı

Hazırlayan: **Murat Toklucu**



Millî Tarih

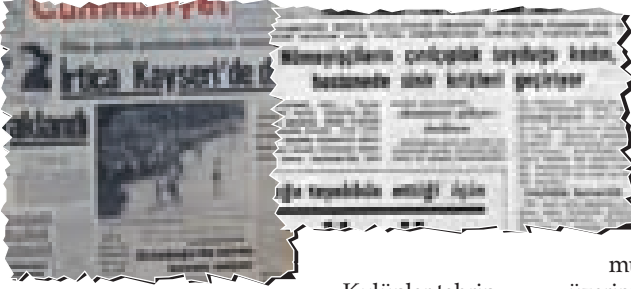
İSTE TARİH İSTE SALİH

AYLIK MÜSTAKİL SİYASİ GAZETE

Maraş, Çorum, Sivas katliamlarının provası

Öğretmenlerin sendika toplantısı yaptığı Kayseri'de "cami bombalıyorlar" yalanıyla harekete geçen provokatörler kenti savaş alanına çevirmiş.

9 Temmuz 1969 tarihli gazetelerin, "Kayseri'de gerici ayaklanma" başlığıyla verdiği haber, Türkiye'nin daha sonra defalarca yaşayacağı toplu linç-katliam girişimlerinden birini anlatıyor. Haberlere göre, genel kurulunu Kayseri'de yapma kararı alan Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın toplantısından bir gün önce iki cami avlusu, imam hatip lisesi ve Kayseri Türk Kültür Derneği önünde patlatılan dinamitler bahane eden provokatörler -yılar sonra Kahramanmaraş'ta yapacakları gibi- "komünist öğretmenler camileri bombalıyor" diyerek kentte dolaşmaya başlamış. Esnafı "dükkanınızı açarsanız yakarız, bayrak asıp dükkanı kapatacağız" diye



tehdit edip Kayseri'yi hayalet şehre çeviren provokatörler sayesinde sayısı 10 bine ulaşan kalabalık, tek bir getirerek önce genel kurulun yapıldığı sinemaya saldırmış. Bununla da yetinmeyen güruh, sendikanın il teşkilatını, Öğretmenler Derneği'ni, TİP İl Merkezi'ni ve sol yayınlar satan kitabevlerini de tahrip ettikten sonra gece kulüpleri, barlar ve konsomatris kadınların kaldığı otellere doğru harekete geçmiş.

Kulüpler tahrip edilmiş önce, ardından oteller basılmış. İlk günkü gazete haberlerine göre, İnönü Bulvarı'ndaki bir otelde kalan konsomatrisi çıplak soyan kalabalık, kadının yalvarmalarına aldırmadan bir faytonun üzerinde şehri dolaştırmış. Daha sonra Karpuzpazarı'na götürdükleri kadını yerlerde sürükleyen ve taciz eden kalabalık bu olayın ardından dağılmış. Ertesi günkü gazetelerde haberin doğrusu çı-

kar, kadın konsomatris otelden değil, hamamdan çıkarken "öğretmen zannedildiği" için saldırıya uğramıştır. "İşte komünist geliyor diye

üzerime saldırdılar" diyen ve hastanede yatan kadının sürekli sinir krizi geçirdiği de yazıyor.

Valilik, 25 kişinin yaralandığı ve dokuz kişinin gözaltına alındığı olayların ardından öğretmenlerin toplantısını iptal etmiş. Olaylar sırasında Ayvalık'ta tatilde bulunan Başbakan Süleyman Demirel, gazetecilerin sorusu üzerine "olaylarla ilgili söyleyecek bir şey yok" derken, İçişleri Bakanı Faruk Sükan gereken tedbirler alınacaktır" diyecektir.

Bülent Ersoy sünnet düğününe katılınca

Bülent Ersoy cinsiyet değiştirdikten sonra Günaydın çok enteresan haberlere imza atmış.

Günaydın'ın 23 Haziran 1986 tarihli Bülent Ersoy'un Hilton Otelinde katıldığı bir sünnet töreniyle ilgili "ben iki kez sünnet oldum" başlıklı haberinin bir bölümü aynen şöyle: "Sünnet olan küçük Cem'e 'acıdı mı?' diye soran Bülent Ersoy, 'hayır abla, acımadı' diye cevap veren çocuğa şöyle dedi: 'Bizim zamanımızda sünnet tekniği bu kadar gelişmemişti. İlk sünnet olduğumda senin yaşıyordum, çok acıydı.' Bülent Ersoy çevredekilerin bir sorusu üzerine ise şunları söyledi: 'Sonra 29 yaşında ikinci defa sünnet oldum. Bu defaki aslında sünnet değil, ameliyattı. Hiç acımadı. Çünkü bayılmışlardı. O günden beri artık kadınam.'



6. Filo'nun marifetleri

1 Temmuz 1967 tarihli Hafta Sonu gazetesinin haberine göre İstanbul'a gelen 6. Filo askerlerinin başına gelmeyen kalmamış.

Dolmabahçe'ye demirleyen gemiden inen Amerikalı askerlere önce yankesiciler dolar bozma bahanesiyle yanaşmış bazıların parasını çarpmış. Ardından Beyoğlu'nun tanınmış muhabbet tellalları, gazetede ifadeyle söylersek, "Tu dolara gud kadın" diye yanaştıkları erleri bazı evlere götürüp kadın yerine homoseksüel erkek satmaya kalkmışlardır". Haberin devamında daha iyi niyetli olan muhabbet tellallarının ise pazarladıkları kadınlara "adamı sarhoş edip kaç" demekle yetindiği yazıyor. 6. Filo'nun askerleri, bir sonraki ziyaretlerinde, yani 15 Temmuz 1968'de ise devrimci gençlerin gazabına uğrayacak ve Türkiye'ye geldiklerine bin pişman olacaklardır.



Türklüğe hakaretin böylesi

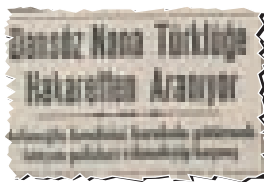
Gerçek adı Ayşenur Aslanoglu olan dansöz Ayşe Nana hakkında "Türklüğe hakaret ettiği" gerekçesiyle giyabi tutuklama kararı çıkarılmış.

10 Temmuz 1955 tarihli Demokrat İzmir'e göre, Ayşe Nana'yı mahkemeye düşüren olay şöyle gelişmiş: Beyoğlu'nda bir gazinoda dans eden ünlü dansöz,

garsonların sahnenin önünden geçmesine sinirlenip dansı bırakmış ve "kazık herifler, ben size dans ederken sahnenin önünden geçmeyin demedim

mi?" demiş. Duruma içerleyen garsonlar iş bırakma tehdidinde bulunmuşlar. Sahne arası verilince şef garson Ayşe Nana'ya "garsonlara hakaret etmeye hakkın yok" deyince, gazeteye göre "avazının çıktığı kadar bağırıp eline geçeni zavallı şef garsonun kafasına fırlatan" dansöz, "siz Türk erkekleri bir kadınla konuşmaktan ne anlarsınız,

niz, hayvan herifler" deyince polis çağırılmış. Polis olayda Türklüğe hakaret olduğunu söyleyip Nana'yı gözaltına almak istemiş, ama "benim nüfuzlu dostlarım var" diyen Nana polislerle tekme atıp kaçmayı başarmış. Haber "hususî bir ekibin aradığı Nana'nın, nüfuzlu dostları müdahalede bulunmazsa bugün yakalana-



cağı tahmin edilmektedir" diye bitiyor. O gün değilse de ertesi hafta yakalanmış Ayşe Nana, ama garsonlar ifade değiştirince serbest bırakılmış.



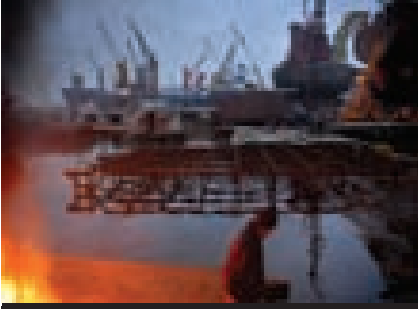


Foto: Baran Özdemir

Mesanelerinden kan damlıyor

“Sermayenin tepeden tırnağa kadar her yerinden, tüm mesanelerinden kan ve pislik damlar.”

Marx'ın bu sözü her gün yeniden kanıtlanıyor. Geçen sayımızda, Maraş'ın Narlı Ovası'ndaki ekolojik yıkıma bayrak açan Narlı Çevre Koruma ve Kültür Derneği Başkanı Kemal Çöçelli şöyle diyordu: “Biz yaşamı talep ediyoruz, yaşamı talep ettiğinizde sistemi karşınıza alıyorsunuz. Sistem, ölümümüz üzerinden yaşam buluyor.”

Tuzla tersanelerinde ardı arkası kesilmeyen işçi ölümleri üzerine yetkili ağızların yaptıkları açıklamalara bakalım.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik: “Yirmi tersane olması gereken yerde elli tersane olursa, ne yazık ki üzücü olaylar cereyan etmeye devam edecek.”

Çalışma Bakanı adlı adınca söylememeye özen gösteriyor, ama herkes biliyor ki, “üzücü olaylar”dan kastı ölümler. Çelik, alenen “ölümler devam edecek” diyor. Niçin devam edeceğini ve niçin önüne geçilemeyeceğini izah etmek Gemi İnşa Sanayicileri Birliği (GISBİR) Yönetim Kurulu Başkanı Murat Bayrak'a düşüyor: “Tuzla'daki tersanelerde kapasitelerin üzerinde iş alımı var. Ama, ‘gelin arkadaşlar, bu kapasiteleri düşürelim’ dediğim anda beni tefe koyarlar.”

Tefe koyarlar, çünkü kâr azalır. Kârın azalması için “ne yazık ki, üzücü olaylar” devam edecek. Çöçelli'nin dediği gibi, “sistem ölüm üzerinden yaşam buluyor”. Ve yine Çöçelli'nin dediği gibi, “yaşamı talep ettiğinizde sistemi karşınıza alıyorsunuz”.

Ölüm haberleri kamuoyunda infial yaratınca, sistem derhal hırlıyor.

Sedef Tersanesi sahibi Murat Kalkavan: “Sektörden 100 bin kişi geçimini sağlıyor. Tersanede 30-60 YTL yevmiyeyle çalışan işçiler, asgari ücrette göre çok iyi durumda. Bunun neresi kötü?”

Türk Loydu Başkanı Yücel Odabaşı: “Trafik kazalarında azalma olursa, tersane ölümlerinde

de azalma olur. Ölümcül kazalara işçilerin eğitim-sizliği neden oluyor.”

Çalışma Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürü Kasım Özer: “Tersanelerdeki kazaların artması, işin kötü olduğundan değil, işçi sayısının son iki yılda artmasından kaynaklanıyor. Dar alanlarda çok sayıda işçi çalışıyor. İnsanlarımız yüksekte çalışırken ya kişisel koruyucu donanım kullanmıyorlar ya da fizyolojik olarak yüksekte bulunmaya alışkın olmadığı için dengesini kaybedip düşüyorlar. Tansiyonu düşüyor, gözü kararıyor, vesaire... Köyden hiç ayrılmamış insanlar, sanayiye girdiğinde üzüntü verici kazalar oluyor. Diğer sektörler incelendiğinde tersanelerdeki iş kazaları çok küçük yer tutuyor. Maden ocağında gaz patlamasında 250 insan ölüyor. Tersanelerde son iki yılda peşpeşe ölümlerin olması ve bu işin başka nedenlerle gündeme getirilmesi, tersanelerde sanki facialar varmış gibi gösteriliyor. Ama oranlara bakınca o kadar büyük değil.”

Tayyip Erdoğan: “Tersane sayısı Haziran 2008 itibarıyla 84'e ulaştı. 2002'de 13 bin kişinin istihdam edildiği sektörde bugün doğrudan 34 bin, yan sanayiyle birlikte 100 bin kişi çalışıyor. Böylesine hızlı bir gelişme, dünyanın hangi ülkesinde yaşanırsa yaşansın, benzer sorunlarla karşılaşacaktır.”

Sanayi Bakanı Zafer Çağlayan: “Tersanecilik sektöründe, dünyada sekizinci, mega yat üretiminde üçüncüyüz. Türkiye dışındaki bir takım mihrakların acaba sanayimizin bu hale gelmesinden duymuş olduğu bir sıkıntı ve mutsuzluk var mı? Bir provokasyon var mı? Bunun da iyi araştırılması gerekir.”

19 Haziran'da, Tayyip Erdoğan'ın sektör temsilcileriyle yaptığı toplantıya, tersane işçilerinin sendikası LİMTER-İŞ çağrılmıyor, ama sarı sendika Dok-Gemi İş'in başkanı Necip Nalbantoğlu hazır ve nazır. Basına kapalı yapılan toplantıdan sonra, “patronlar üzerlerine düşeni yapacak” diyen Nalbantoğlu, “bir takvim belirlendi mi?” sorusuna şu cevabı veriyor: “Tersanecilik çatal-kaşık imalatı

• Şehir Hatları	5
• Tuzla haykırıyor	10
• Lastik-İş grevi	14
• Aykut Çelebi'yle Anayasa Mahkemesi üzerine	18
• TOKİ'nin icraatları	22
• Kongre arifesinde DTP	26
• Radyo Express	29
• Kiraat	36
• Dumani Üstünde	38
• '68 ve mirası	40
• Lambda'lı anne-babalar	46
• Fotospor'un “transfer”leri	52
• Fethullahçıların Fener operasyonu ..	56
• Müzik Dolabı	58
• Keith Richards	61

Abdurrahim Soğan, Ahmet Eken, Ali Kesgin, Alican Tayla, Arslan Eroğlu, Asena Günel, Aykan Safoğlu, Ayşe Çavdar, Aysegül Oğuz, Baran Özdemir, Batu Boran, Bawer Çakır, Bilge Ceren Şekerciler, Çiğdem Öztürk, Derya Sayın, Didem Danış, Ender Ergün, Eray Aytmur, Erdir Zat, Hakan Lokanoğlu, HknKrtsh, Hüseyin Ustaoglu, İlker Aksoy, İnci Furni, İrfan Aktan, Merve Erol, Murat Meriç, Murat Toklucu, Nâzım Dikbaş, Nilgün Yıldırım, Ogan Güner, Onur Yazıcıoğlu, Özay Selmo, Özgür Eren, Pelin Özer, Pınar Ögünç, Pınar Uygun, Reha Öztunalı, Rober Koptaş, Saner Şen, Serhan Mersin, Serkan Seymen, Siren İdemen, Sungu Çapan, Süleyman Bilgi, Şahan Nuhoğlu, Tan Morgül, Tora Pekin, Tuncer Erdem, Ulaş Özdemir, Ulus Atayurt, Ümit Bayazoğlu, Yasemin Avdan, Yücel Göktürk, Zeynep Nuhoğlu
baskı Ezgi Matbaacılık, Sanayi Caddesi Altay Sok. No:10 Yenibosna / İstanbul Tel: 0212 452 23 02 **basım yeri ve tarihi** İstanbul, Haziran 2008 **dağıtım** Doğan Dağıtım A.Ş. **yönetim yeri**: Süslüsakı Sok. no: 5/3 Beyoğlu - İstanbul **tel-faks**: 0.212.251 87 67 **e-mail** expressdergi-si@yahoo.com **abonelik** expressroll@gmail.com **yl 6 sayı 85 20 Haziran - 15 Temmuz 2008 imtiyaz hakkı** Bilge Ceren Şekerciler **sorumlu yazışları müdürü** Şahan Nuhoğlu **ilan irtibat** Özay Selmo (0.533.514 90 49) **YEREL SÜRELİ YAYINDIR. AYDA BİR YAYINLANIR.**
ISSN 1307 - 461X



Resim: A.R. Pencik

sanayisi değil. Bir süreç konmadı.” Bir hafta önce de Deniz Ticaret Odası Başkanı Metin Kalkavan şöyle demişti: “İşlediğin çelik, pamuk değil. Biz tekstil atölyesi değiliz. İşçinin ölebileceğini bilmesi lâzım.”

Tekstildeki seri cinayetler

Çelik değil, pamuk işleyenlere neler oluyor, bir de ona bakalım.

Aralık 2005'te, Bursa'daki Özay Tekstil'in atölyesinde, gece vardiyasında, “kaçmasınlar” diye kapı üzerlerine kitlenen Ayşe Denizdalan (15), Sadife Dündüş (18), Gülden Çiçek (21), Necla Özveren (27) ve üç aylık hamile Sevgi Sesli (32) çıkan yangında dumandan zehirlenerek ölmüştü. Radikal'ın 30 Aralık 2005 tarihli haberi önemli bir “ayrıntı” veriyor: “Personel Müdürü Nilüfer Pehlivan, yangında ölen genç kızlardan birinin, kendisini cep telefonuyla arayıp ‘yangın çıktı, ne yapalım, kurtarın bizi’ dediğini anlatarak ‘ben de, camı kırın, atlayın dedim, bunu yapamadılar ve öldüler’ diye konuştu.” Kadın işçiler binanın bir hayli yüksek olan ikinci katındaydı, atlamak da ölmek demekti. Özay Tekstil, “ihmal ve tedbirsizlik”ten suçlu bulundu, 182 bin lira para cezasına çarptırıldı. Ölen işçiler günde 16 saat çalışıyordu, sigortaları yoktu, ama çalıştıkları atölye, arazisiyle birlikte sigortalıydı.

Kot taşlama işinde çalışan işçiler de ölebileceklerini bilmeliydiler. Askerde çürüğe çıkarılınca öğrendiler. Göğüs hastalıkları uzmanı, İ.Ü. Tıp Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Zeki Kılıçarslan, NTVMSNBC'ye anlatıyor:

“Kot taşlama, kotların beyazlatılması için, kumun kuru hava kompresörleriyle kotların yüzeyine tutularak aşındırılması işlemine verilen ad. Bu uygulama sırasında solunan tozlar akciğerde silikozis hastalığına yol açıyor. Ucuz olduğu için bu yöntem kullanılıyor. Kumun özü silisyum'dur ve ciddi hastalık yapar. Bu hastalık aslında ma-

dencilerde olur.

Kum püskürttüğü esnada işçinin temiz havayla temas etmesi lâzım, o bölümde solumaması veya maskeyle temiz hava alması gerekiyor. Temiz hava almazsa o kumu soluyor işçi. Ve hasta oluyor. Bu hastalık maden işçilerinin bazılarında yirmi-otuz senede oluşur. Ama buralarda o kadar yoğun biçimde bu toza maruz kalmış ki işçiler, o kadar tedbir alınmamış ki, bir-iki senede hasta olmuşlar. Bunun bu kadar kitlesel boyutta olduğunu biz de bilmiyorduk. Çalışma Bakanlığı'nın verilerine göre, en az 5-10 bin kişi bu işte çalışmış şimdiye kadar, 1987-88'den bu yana. Şu anda bu hastalığa yakalananların sayısı (kayıtlara göre) 150'yi geçti. 20'den fazlası da öldü. İşçiler 20-30 yaş arasında, yani genç oldukları için şikâyet hemen ortaya çıkmıyor. Ne zaman ki askere gidiyorlar, koşmaları gerekiyor, koşamıyorlar. Kot taşlama atölyelerinde insanlık dışı koşullar var. Normalde buraların havalandırılması gerekirken, bunlar tam tersine kum kaybolmasın diye her tarafı kapatıyorlar. Saf kum olduğu için değerliymiş. İşçilere, dışarıdan hava veren 50-100 YTL'lik maske verebilirlerdi, ama vermemişler. 12 saat ve daha uzun saatler boyunca çalışıyorlar. 15- 25 yaş arasında gençler. Ölenler de bu yaşlarda. Bingöl Karlıova'nın Taşlıçay köyünde tam 100 kişi hasta. Durmadan hasta çıkıyor. Hastaları meslek hastalıkları hastanesine gönderiyoruz. Belli bir oranda işgöremezlik raporu alıyorlar. Çoğu doğru dürüst yürüyemiyor, koşamıyor. Bu insanlara 60 - 80 YTL maaş bağlanıyor. İşçilerin birçoğu sigortasız çalıştırıldığı için çalıştığını ispatlayamıyor da.

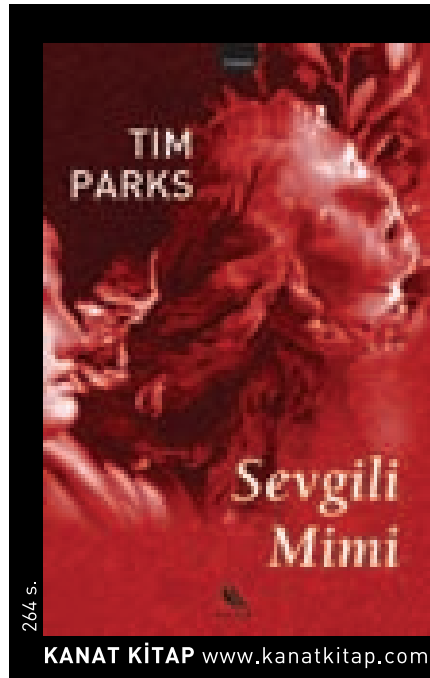
Tek bir işyerinde, 40 - 50 kişinin 35'i hasta, üçü ölmüş, ikisi ölmek üzere. Bingöl'deki hastalar İstanbul'da çalışmışlar, hasta olmuşlar ve ölmek için köylerine dönmüşler. ‘Biz bu hastalığı bilmiyoruz, nasıl oluyor?’ diye bir işçiye sorduk. ‘Hocam, kot kumlamaya

gelirsin, sonra hasta olur, köyüne döner ölürsün. Buna kumlama hastalığı derler’ dedi. Bizim doktor olarak iki sene öncesine kadar bundan haberi-miz yoktu. Çünkü inanılmaz bir şey, tekstilde böyle bir madenci hastalığı olmaz ki, başka hastalıklar olur. Çalışma Bakanlığı bunun üzerini örtüyor. Size de ifşa ediyorum: Bir sene önce, Çalışma Bakanlığı müfettişi bana geldi ve ne dedi, biliyor musunuz? ‘Çok da fazla kurcalamayalım bu işi, kaç milyon dolar ihracatımız var.’ Avrupa Akciğer Derneği'nde geçen sene bunlar bildiri halinde sunuldu. Hemen İsveç'te ‘Türkiye’den kot almayın’ kampanyası başlatıldı. Ama kardeşim, haklılar. İnsanların kanıyla mı yapılır bu iş!”

Marx boşuna dememiş: “Sermayenin her yerinden kan ve pislik damlar.” Türkiye sermayesinin de her yerinden kan ve pislik damlıyor. Sistem ölümle yaşam buluyor. Tam bir kölelik beyannamesi olan 4857 sayılı yasa-yı bile Tuzla'da uygulamıyor –ölen işçi sayısının 98'i bulmasını tınlamıyor. Başka türlü de beklenemez. Sermayenin vicdanlı olması, İsa'nın zenginlerin cennete gitme ihtimali için söylediğine benziyor: “Bir devenin iğne deliğinden geçmesi gibi.”

Tuzla vahşetini konu alan “4857” adlı belgeselde, meselenin özünü bir tersane işçisi gayet güzel özetliyor: “Eziyet çeken, sömürülen, sigortası ödenmeyen, tulumu verilmeyen biziz. Birisi yapsa diye bir kural yok. Şunu bilmeliyiz: Burayı değiştireceksek, burada örgütleneceksek, biz yapacağız. Nasıl ki saf bir demiri çeviriyoruz, eviriyoruz, en sonunda gemi yapıyoruz, bu örgütlenme işini de biz yapacağız. Bizim dışımızda kimse yapmaz.”

Tuzla'yı değiştirecek olanlar oradaki işçiler, onların örgütleri. Bizlere düşen o mücadeleye bütün gücümüzü seferber ederek destek olmak.



TIM PARKS

Sevgili Mimi

çev. Aslı Mertan

Kader ve Europa ile bir edebiyat ustası olduğunu kanıtlayan Tim Parks, şimdi de, acımasız bir kara mizahın kol gezdiği sürükleyici bir gerilim romanıyla karşımızda.

“Boğ şu kıızı. Çok tuhaftı, ama bu dehşetengiz düşünceyle bütün bedenini bir anda ateş bastı. (Tam da ondan hoşlanmaya başlamışken. Hatta aşkın nasıl bir şey olduğunu sezmeye başlamışken – sahilde kıkır kıkır, kıpır kıpır yürüdükleri gün kız bacağına onunkine sürüttüğü zaman hissettiği gibi.) Boğ onu. Bundan kolay ne vardı?”

“... yok Maigret'ymiş, yok Miss Marple, yok Bond. Palavra. Acaba hiçbir hayatında bir kez olsun gazete okumuş muydu, ya da bir işe girmeye çalışmış mıydı?”



Keder müziğinden isyan müziğine

DIYARBAKIR– Tarihî bir konserle tanıklık ediyoruz. İki yorgun ses; ilk Kürt rock grubu Koma Wetan'ın yaşayan tek üyesi ve solisti Kerem Gerdenzeri ile Ermeni sanatçı Aram Dikran, 8. Diyarbakır Kültür ve Sanat Festivali'nin kapanış konserinde elli bine yakın Diyarbakırlıyı deyim yerindeyse mest etti. Babası Ermeni soykırımından bir Kürt aile sayesinde kurtulduğu ve oğluna "ölene kadar Kürtlerin dostu kalmanı istiyorum" vasiyetinde bulunduğundan bu yana sanatını Kürtçe icra eden 74 yaşındaki Aram Dikran, 55 yıl sonra ilk kez memleketinde bulunmanın heyecanını tarif etmekte güçlük çektiğini, Diyarbakır'a adadığı bir şarkıyla söylüyordu. Kerem Gerdenzeri içense bu konser, hayatının en büyük, en coşkulu buluşmasıydı...

Kürt müziğinin lâlê ve lo-lo'lardan ibaret olduğu düşüncesinin hüküm sürdüğü Arap, Türk, Fars ve Kafkas ülkelerinde, 1970'lerin başında yeni ve sessiz bir rüzgâr esmeye başladı. Gürcistan'daki bir grup Kürt genci Beatles'tan etkilenecek rock'a heves ettiğinden, Erivan Radyosu'ndan hâlâ "lêlêler" yükseliyordu Kürt coğrafyasına. Oysa Garebetê Xaço, Eyşe Şan gibi klasik dengbêjler, '68 rüzgârının etkisindeki Kürt gençlerini sarmıyordu artık. Onların kıymeti ve Kürt müziğine katkısını tartışmak bile yersiz, o ayrı. Fakat keder müziğinden isyan müziğine geçiş için yeni bir kuşağa ihtiyaç vardı. İsyan müziğinin cazibesıyla yola çıkan Koma Wetan, sadece Kürt müzik tarihinde bir ilki gerçekleştirmekle kalmadı, yok sayılan bu dilde rock da yapılabileceğini kanıtladı.

Kerem Gerdenzeri, o dönemki maceralarını bir söyleşide şöyle anlatıyor: "1970'te bıyıkları yeni terlemiş bir delikanlıyım. Rock hepimizin ilgisini çekiyordu. Her yerde Beatles rüzgârı esiyordu. Rock, özgürlük demekti. 1973'te biri Ermeni, üçü Kürt olmak üzere dört kişiden oluşan Koma Wetan'ı kurduk. Baterist Rafik Rafael Şamil, gitar Ömer Sebri Recep, org Liwan Şahbazyan ve solist olarak da ben vardım. Grubumuza Wetan ismini ülkemize olan bağlılığımızın ifadesi olarak koyduk. Bazı şarkıların sözlerini ben yaptım, Kafkaslar'da yaşayan Mikaili Reşit, Karlını Çağan, Aliyi İsko, Ordixane Celil, Latifi Hüset gibi Kürt aydın ve şairlerin şiirlerini kullandım. Bu şiirlerin melodilerini gitarla çalışıyordum. Belli bir şekil aldıktan sonra grup içinde çalışı-



yorduk ve özellikle de müziğin son şeklini vermede Ermeni asıllı orgcumuzun önemli bir payı oluyordu. Kürt gençleri içinde sevilirdik ve ilgi görmeye başladık. 1978'de Gürcistan'daki bir müzik festivaline çağrıldık. Kendimizi kanıtlamamız için önemli bir fırsattı bu. Festivale birçok Gürcü grubunun yanında Ermeni, Yunan, Azeri ve Rus grupları katılmıştı. Festival, rock grupları için aynı zamanda bir yarışmaydı. Beklemediğimiz bir sonuçla, dereceye girdik. Gürcü televizyonlarında naklen yayınlanan bu program, bize olduğu kadar, Gürcistan'da yaşayan Kürtlere de büyük moral verdi. Festivalden sonra Gürcü televizyonları bizimle özel bir program yaptı. SSCB sistemine bağlı tüm ülkelerin televizyonları ilişki halinde olduğu için bu program tüm SSCB coğrafyasında yayınlanmıştı."

Koma Wetan'ın sesi Sovyetler'in dağılmasıyla birlikte kaçak yollarla da olsa Türkiye'ye ulaşmaya başladı. Toprak altında sakladığımız için vidaları paslanan, şeridi zayıflayan Wetan'ın tek kasedi "Kurdish Rock"ın elden ele dolaştığı günler geride kaldığı halde, Diyarbakır'daki konserde meşhur "Kurdistan" şarkısını seslendirmekten çekiniyor Gerdenzeri. Önce "Elegez", sonra "Vere Sinê", ardından "Perişan"... Leyla Zana, Osman Baydemir ve DTP milletvekillerinin oturduğu protokolün hemen önündeki toprak yükseltiyeye oturmuş, cep telefo-

nuyla evdeki hasta kocasına Gerdenzeri'nin sesini dinleten yaşlı kadın her şarkı bitiminde bağırıyor: "Kurdistan! Kurdistan!" Basıkı rejimlerin korkusunun kalbine işlediği Gerdenzeri, Diyarbakır'a bir daha gelme şansını yitirmemek için belki, söylemiyor meşhur şarkısını. Yorgun bedeniyle elektro-gitarın üstüne yüklenen Gerdenzeri, şimdiki Kürt rock gruplarının pîri olduğunun farkında mı, bilinmez. Ancak Diyarbakırlıların bir rock konserine en azından bedenlen hazır olmadığını o da fark etti. Aram Dikran'ın hüznü şarkıları eşliğinde kendinden geçercesine halaya duran gençler, yaşlılar, çocuklar, Leyla Zana ve Osman Baydemir gibi kanaat önderleri Gerdenzeri sahnedeyken yerlerinden neredeyse kılmıdamıyor. İhtiyar rock'çu, elli bin dinleyicinin "Kurdistan" şarkısını beklediğini, bu şarkıyı seslendirdiği an başka bir uzama geçileceğini bildiği halde, inat ediyor hit şarkısını söylememekte. Gençlerden biri daha fazla dayanamayıp elindeki Öcalan posterini havaya kaldırarak bağırıyor: "Kurdistan'ı söyle babam Kurdistan'ı. Burası orası!"

Koma Rewşen'in eşlik ettiği Gerdenzeri, Moskova'dan getirdiği selamları aktarıp sahnedan inerken bu sesi duyamadı ama, bir grup dinleyici Gerdenzeri'den dinleyemedikleri "Kurdistan"ı bariyerleri aşip sahnenin önüne gelerek söyledi ve halaya durdu.

—İrfan Aktan



Küresel dayanışma

GÖNER / BALIKESİR– 7-15 Haziran 2008'de, dünyanın genç işçileri "Beş Kıta, Yirmi Ülke, Bir Dünya" sloganıyla Göner'de buluştu. Buluşmayı düzenleyenler, Toplumsal Araştırma ve Eğitim Merkezi (TAREM), DİSK ve Türk-İş'e bağlı çeşitli sendikalar, Birleşik Metal-İş, Dev Sağlık-İş, Petrol-İş, Sine-Sen, Tekgıda-İş, Tekstil-Sen, Harb-İş, Hava-İş ve Genç-Sen'di.

İlk panel, "Günümüzde İşçi Sınıfının Durumu; Genç İşçiler ve Sorunları" başlıklıydı. Birleşik Metal-İş, Tekgıda-İş ve Petrol-İş'ten sendika temsilcilerinin yanında yazar Hasan Kıyafet de söz aldı ve 12 Mart ve 12 Eylül'den sonra topluma aşılacak korku ortamını, sendikanın korkusuz bir ortamda olması gerektiğini vurguladı. Paneldeki genel tartışma, işçi sınıfının dağınık ve yeterince örgütlü olmayan ahvali ve sendikal bürokrasi eleştirisi etrafında şekillendi. Öğle yemeğinden sonra, sabahki panelin tamamlayıcısı niteliğinde, "Mücadele Deneyimleri ve Örgütlenme Olanakları" başlıklı atölye çalışmaları düzenlendi ve çeşitli iş kollarından işçiler çalışma koşulları, sağlık, eğitim, iş güvenliği gibi alanlarda karşılaştıkları güçlükleri tartıştı. Ertesi günkü atölyede ortak sorunlara nasıl çözümler üretilebileceği konuşuldu. En belirgin sorunun taşeron sistemi olarak belirtildiği atölyede Latin Amerikalı katılımcılar, farklı coğrafyalarda da olsak, ortak derdlerimizle aynı küresel sömürünün özneleri olduğumuzu vurguladı.

Sonraki günlerde, endüstriyel futbol ve şovenizm, kadın işçilerin çalışma ortamlarında karşılaştıkları zorluklar, emek göçü ve göçmen işçilerin sorunları tartışıldı. Neo-liberal politikalara ve çokuluslu şirketlere karşı küresel sınıf dayanışmasının gerekliliğinin vurgulandığı panellerde, İzmit Birleşik Metal-İş'ten Ömer'in, Almanya ver.di sendikasının örgütlenme uzmanı Orhan'ın, Rusya Nestle-Perm işçisi Cherepanova'nın, grev önlükleriyle panele katılan Yörsan işçilerinin temel sorunları birbirinin benzeriydi: Güvencesiz çalışma, taşeron sistemi, toplu iş sözleşmelerinin sağlanmasında karşılaşılan güçlükler, ücret dengesizliği... Ve tüm bunlara karşı verilen mücadelelerde karşılaşılan baskı ve hukuksal düzenlemeler. İşçilerden birinin sözleri işin özünü dile getiriyor: "Bunların çoğu hukukî sıkıntılar gibi görünüyor, asıl sorun bizim yeni örgütlenme çözümleri bulamamamız."

Deneyimleriyle toplantılara büyük katkı sağlayan Latin Ame-



Yörsan işçileri, Gönen'de düzenlenen Dünya Genç İşçiler Buluşması'na da yine grev önlükleriyle katıldı...

rikalı compa ner@s'tan isimlere gelince: Şili Ulusal İşçi Konseyi üyesi ve iş hukuku avukatı Margarita Peña, Şili/Santiago'dan öğrenci hareketi lideri Karina Peña, Bolivia/Cochabamba'dan eski Su Koalisyonu liderlerinden ve şimdiki Bolivia Topraksız Köylüler hareketinden Moises Torres Veizaga, Brezilya MST ve Via Campesina hareketinden Henrique Marinho, Brezilya FLASKO işgal fabrikasından Pedro Alem Santinho, Arjantin'den CHILAVERT işgal matbaasından Placido Penarrieta, Arjantin Piqueteros hareketi ve Plaza de Mayo kayıp anneleri örgütünden Diego Quintero ve Venezuela'dan SİDOR işgal çelik fabrikasından Jean Marcos. Onlar dünyanın bize göre öbür ucundaki bir kıtanın çeşitli köşelerinden, farklı sosyal hareketleri temsilen geldiler. Yalnızca Gönen'deki buluşmada dile getirdikleriyle değil, İzmir'de Çiftçi-Sen'in düzenlediği etkinliklere, Susurluk'ta grevdeki Yörsan işçilerine yaptıkları dayanışma ziyaretleriyle güç ve umut verdi hepimize sesleri, varlıkları, tanıklıkları... 16 Haziran'da Limter-İş'in grevine katılarak Tuzla'daki tersane işçilerine de dünya emekçilerinin yanlarında olduklarını hissettirdiler. Çok şey var aslında onların mücadele anlatılarından öğrenebileceğimiz ama, şimdilik, özellikle Şilili (Şili, dünyada Amerika'nın neo-liberal politikalarının uygulanmaya başlandığı ilk ülke) ve Arjantinli temsilcilerin durmadan yineledikleri şu cümlelerle bitirelim: "Sizin şimdi neo-liberal politikaların uygulanmasının sonuçları olarak deneyimlediklerinizi, bizler de kendi ülkelerimizin yakın tarihinde yaşadık ve yaşıyoruz. Fakat sizler bizden şanslısınız, çünkü bizim önümüzde böyle örnekler yoktu, bizim o zamanlar neyin yaklaşmakta olduğunu kavrama, hemen harekete geçme imkânımız olmamıştı. Oysa sizlerin bizim deneyimlerimize bakıp sizi ne gi-

bi sonuçların beklediğini anlayabilme fırsatınız var. O yüzden durmayın, yarını şimdiden, bugünden kurmak için harekete geçin, tüm dünya halklarıyla birlikte mücadele edin!"

—Müge Yıldırım

Teknotuzak

PENDİK— Sabiha Gökçen Havalimanı, diğer ulaşım, ticaret ve sanayi yatırımlarının yanı sıra, toplu konutlaştırma politikasının ürettiği kuşatma sonrasında, ilçede geçen yıl bir de Teknopark inşaatı girişimi başgöstermişti. Bakanlar Kurulu, 28 Mart 2007 tarihinde Meclis'e "Pendik Kentsel Dönüşüm ve İleri Teknoloji Parkı Projesi Kanunu" başlığı altında bir tasarı sundu. Projenin basına yansıyan gerekçelerinden biri, her nedense 2010 yılında İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti olmasıydı. Tasarı kabaca Pendik'te havaalanının yanı sıra, karayolları arterlerine yakın, denize nazır genişçe bir alanda "bölgesel ekonomiyi tetiklemek" üzere bir teknopark yapılmasını öneriyordu. 1 milyon metrekarelik bölüme tek başına fuar alanı olarak ayrılan bu devasa teknoparkın en genel amacı ise, yaratılacak silikon vadisine yabancıların yatırım yapmasını sağlamaktı. İlk bakışta "aman ne güzel, şehre bir teknopark lâzım" denebilir. Ne var ki, söz konusu alanın boş olmayıp ağırlıklı olarak gecekonduyla meskûn edilmiş olması, ilk bakışın ardından tansiyonu yükseltip gözleri karartıyor.

Tasarı, teknoparkın üzerine kondurulacağı arsa ve araziler ile bunlar üzerinde bulunan bütün yapıların iyileştirileceğini, dönüştürüleceğini söylüyor. Bunun ne anlama geldiğini artık biliyoruz, gecekondu yıkılıp yerlerine yeni yatırımlar ihdas edilecek, gecekonduardan boşaltılan halk ise, bu kanunda da belirtildiği üzere, şehrin çeperindeki kendileri için tahsis edilen arazilere konmuş ultra-devasa toplu konutlara yer-

leştirilecek. Dahası, zaten ev sahibi olan bu sakinler dönüşüm kapsamında üretilen konutları bir de satın almak durumunda bırakılacakları için sükûnetlerine hâle gelmiş olacak.

Onların kıymetli arazilerinin üzerine ise yeni konut, ticaret, sanayi, rekreasyon, teknik altyapı, sosyal donatı alanları ile ileri teknoloji yatırımları yapılacak. Araziler eğer Hazine'ye ya da başka bir kamu kurumuna aitse Pendik Belediyesi'ne karşılıksız olarak devredilecek, belediye kendisinin de ortak olacağı bir yönetici şirket kurup arazileri o şirketin tasarrufuna geçirecek. Fakat talep edilen arazi özel mülkiyet statüsündeyse, "acil kamulaştırma" söz konusu olacak. Bu noktada iki tuhaflık göze çarpıyor. İlki, "Pendik Yasası'nın bütün bu işlemlerde 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu hükümlerinin uygulanmayacağını söylemesi. Yani teorik olarak bu işlemlerin İhale Kanunu kapsamı dışında tutulması için hiçbir gerekçe olmamakla birlikte, iş bir an evvel görülsün diye merkezî idare kendisini bypass ediyor. Çünkü İhale Yasası'nın kapsamında olmak, tüm işlemlerin özellikle Sayıştay denetimine açılması anlamına geliyor. Bu durumda, merkezî idare ya yerel yönetime yolsuzluk yapılmayacağı konusunda aşırı güveniyor ya da bir yolsuzluk, usûlsüzlük olacağından o denli emin ki, daha baştan ihlalleri görünmez kılmanın yollarını yapıyor. İkinci tuhaflık ise, özel mülkiyet statüsündeki arsa ve arazilerin "acil kamulaştırma" ile projeye dahil edilmeleri. Acil kamulaştırmanın, mülkü kamulaştırılanın tepki vermesini zorlaştırması, bu proje nedeniyle kayba uğrayacakların muhtemel itirazlarına da kapatılması anlamına geldiği açık.

Kanun henüz tasarı durumunda, yani TBMM'den geçmiş değil, ilgili komisyonlardan raporunu hazırlayıp TBMM'ye sunan yalnızca İçişleri Komisyonu. Komisyonun raporu, kanunla uygulamaya konulacak projenin sakinlerini ve o sakinlerin hangi gerekçelerle görmezden geldiğini çok açık bir şekilde ortaya koyuyor. Bir başka deyişle, idarenin öncelik sıralamasını ve hangi önceliğin ya da hassasiyetin bir diğerinin önüne yine hangi gerekçeyle geçebildiğini şematik bir biçimde özetliyor. Artık AKP hükümetinin mi dersiniz, "neo-liberal yönetim zihniyeti"nin mi, sizin tercihiniz, ama bu öncelikler söz konusu idarî tasarruf mantığını pek güzel özetliyor.

Rapora göre, İçişleri Komisyonu'nda (Komisyonda İçişleri,

Maliye, Adalet ve Ulaştırma Bakanlıkları temsilcileri bulunuyor) kanun tasarısına yapılan ilk eleştiri, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 73. maddesiyle birlikte ele alındığı durumda, tasarının Hazine'ye ait ancak Büyükşehir Belediyesi'ne tahsisli ve çoğu işgal altında (yani gecekondulaşmış) arazilerin bu şekilde ilçe belediyelerine, oradan da yönetici şirket ve bazı özel kişilere aktarılacak istendiği kuşkusuna neden olduğu yolunda. Buna verilen cevap şu: "Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi merkezî yönetimden yerel yönetimlere lehine yapılan düzenleme olumlu bir girişimdir." Fazlasıyla kısa ve öz olan bu cevap ne yazık ki yerel yönetimlere lehine yapılan düzenlemelerin hangi mantık, çerçeve ve önceliklerle ele alınması gerektiği konusunda hiçbir ipucu vermiyor. Komisyonunda dile getirilen ikinci eleştiri, bilim ve teknoloji konulu projelerin tek elden ve yüksek teknoloji enstitülerine benzer bir kurum eliyle yürütülmesi gerektiği, ilçe belediyelerinin tek başlarına bu tür projelerin altından kalkamayacağı yönünde. Buna karşılık, yasayı savunan komisyon üyeleri eleştiri sahiplerine "ilçe belediyelerinin de kamu kurumu" olduğunu hatırlatıyor ve projenin gerçekleştirilmesi halinde (yatırımın tutarı 1 milyar euro) ilçe belediyelerine güvenin artacağı umudunu da cabası olarak ekliyorlar. Tasarıya itiraz edenlerin, proje kapsamında gerçekleştirilecek işlemlere Devlet İhale Kanunu hükümlerinin uygulanmamasından dolayı ortaya çıkacak denetim sorunlarını hatırlatmaları üzerine kurulan cümle de hayli enteresan: "Pendik Kentsel Dönüşüm ve İleri Teknoloji Parkı'nın yapımı ve işletilmesi için kurulacak yönetici şirkete Büyükşehir Belediyesi ve Pendik Belediyesi'nin ortak olması, projenin denetimi konusunda şüpheleri gidermektedir." Yani şıracıya da, bocacıya da güvenmemiz icap ediyor.

Tasarıya yapılan en can alıcı itirazlardan biri, mülkleri acil kamulaştırma kapsamına alınacak olanların yanı sıra, bu alandaki gecekondularda yaşayan vatandaşların mağdur edilecek olmaları. Cevaben yalnızca tasarının ileri yüksek teknoloji gerektirdiği ve özel sektör eliyle ülke ekonomisine önemli katkılar sağlayacağı söyleniyor. Sözün özü, "yüksek teknoloji" ve "özel sektör" tanımları gecekondularda oturanların, hatta tapulu mülk sahibi olanların aleyhine, meşruiyeti kendinden menkûl gerekçeler olarak sunuluyor. Üstelik, tasarıda arazileri kamulaştırılacak

olanlara ya da gecekondularından atılacaklara hangi koşullarda, nerelerde, ne şekilde yeni konut sağlanacağı da açık değil. Bu konular ilçe halkıyla belediyenin kuracağı yönetici şirket arasındaki müzakerelerde açıklığa kavuşacak. Bu müzakerelerde eli güçlü olan ise, “özel sektör eliyle ülke ekonomisine katkı sağlamayı” hedefleyen belediye olacak. Sonuçta komisyon, tasarımın uygun olduğu görüşüne varmış durumda. Bu durumda Pendiklilerin bir an önce başlarına geleceklere kendilerini hazırlamaları, yani belediyeye karşı ellerini güçlendirecek hukuksal ve örgütsel işbirlikleri için harekete geçmeleri gerekiyor.

—Ayşe Çavdar

Ahlâkın bu mu dünya?

İSTANBUL— Lambdaistanbul, 18 Mayıs 2006’da dernekler masasına başvurarak tüzel kişilik kazandı. 1993’ten beri sivil toplum girişimi olarak yürüttüğü faaliyetlerini bu tarihten sonra dernek olarak sürdürerek anayasada ve konsensusta yok sayılan LGBTT mücadelesini resmî alanda görünür kılmayı amaçlamıştı.

Başvurunun hemen ardından, valilik Lambdaistanbul’a tüzüğün incelendiğinden ve bazı maddelerin genel ahlâka aykırı bulunduğundan bahseden bir mektup gönderdi. Vali yardımcısı Fikret Kasapoğlu imzalı mektupta şu ifadeler yer alıyordu:

“Bilindiği üzere Türk Medeni Kanunu’nun 56. maddesinin 2. fıkrası, “Hukuka ve ahlâka aykırı dernek kurulamaz” hükmü; Anayasa’nın 33. maddesinin 3. fıkrası; “Dernek kurma hürriyeti (...) genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir” hükmü; Yine Anayasa’nın 41. maddesi, “Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar” hükmü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 11/2 maddesi, “Bu hakların kullanılması (...) ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla (...) sınırlanabilir” hükmü, amirdir. Söz konusu derneğin isminin ve tüzüğünün (...) dernek kurma özgürlüğünün kısıtlanabileceği durumların kapsamına girdiği, derneğin adında geçen “Lambda” kelimesinin Türkçe karşılığının dernek isminde öncelikle belirtilmesi gerektiği, değerlendirilmektedir. Bu nedenle, (...) dernek hakkında yasal işlem yapılacağı bilinmesini tebliğ rica ederim.”

Böyle bir mektubun gelebilme ihtimalini düşünerek dernekleşme adımı atmıştık. Ama bu kadar kesin bir dille toplum dışı olduğumuzu tahmin etmiyorduk. Toplumun temelinden bizi dışladığı iması taşıyan bu mektup posta kutumuza düştüğünde biliyorduk ki, bu yol tahminimizden de uzun ve çetrefilliydi. Değişiklik yapmamız istenen noktalara ufak açıklamalar ekleyerek “aynı” tüzüğü yeniden dernekler masasına verdik.

İstanbul Valiliği, isim ve amaç bölümünde değişiklik yapılmadığı ve bu isim ve amaçların hukuka ve ahlâka aykırı olduğu iddiasıyla Beyoğlu Savcılığı’na, derneğin kapatılması için suç duyurusunda bulundu. Savcılık ilk başta bu şikâyetle prim vermeyip hukuka ve ahlâka aykırı bir durum olmadığı gerekçesiyle dava açılmaması yönünde karar verdi.



Lambda İstanbul LGBTT Dayanışma Derneği, Eşcinsel dayanışma hattı : 0212. 244 57 62 / www.lambdaistanbul.org... Eşcinsel Onur Haftası, 23-29 Haziran arasında düzenlenecek

Ancak, azmi karşısında şapka çıkartılacak valiliğin bir üst mahkemeye başvurarak kararın gözden geçirilmesini talep etmesi, üç mevsim sürece davamızın da başlangıcı oldu.

“Yalan Rüzgarı” dizisi gibi bitmek bilmeyen bir sürece dönüşen dava, bizi de bezdirmiş, bir yılgnlık başgöstermiş ve şu noktaya gelmiştik: “Bir karar çıksın da, ne çıkarsa çıksın...” Ve o karar altıncı duruşmada çıkageldiğinde bezginliğimiz toz olup uçmuş ve yerini bir şaşkınlığa bırakmıştı. Şaşkındık, üzgündük. Ama, kapatılma kararının çıktığı gün derneğimizi ziyaret eden Baskın Oran’ın dediği gibi, “bu kapatılma kararı hareketimizin alnuna konurulan bir hayat öpücüyüdü”. Kendimize bir eylem planı çıkartıp, minareyi çalıp kılıfını hazırlayan, örgütlenme hakkımızı gasp eden bu zihniyeti teşhir etmek için yola koyulduk. Bir avazda yazdığımız basın açıkla-

masında şöyle diyorduk: “Bu dava süreci, Türkiye’de fiilen ve yasal olarak varolan LGBTT örgütlerinin yasal alanın dışına itilmeye çalışılması anlamına gelmektedir. Toplumsal düzen, kendi içindeki çelişkileri çözmek yerine, bu çelişkilerin halihazırda ceremesini çeken kimlikleri ve kişilikleri mahkûm etmektedir. Bir LGBTT derneğine dair kapatma kararının alınmış olması, ailede, okulda, işyerinde, sokakta, kısacası her yerde çeşitli sorunlara karşı mücadele ederek yaşamını sürdürmeye çalışan LGBTT bireyleri bu sorunlara karşı yalnız bırakmak anlamına gelmektedir.”

Bu cümlelerle çağrısını yaptığımız 3 Haziran 2008 tarihli basın toplantısında, Mor ve Ötesi’nden Kerem Kabadayı, Uluslararası Af Örgütü temsilcisi Ville Forsman, Amargi Kadın Kooperatifi’nden Pınar Selek, ÖDP milletvekili

da örgütlediğimiz Onur Haftası etkinliklerinde daha kuvvetli es-tirdiğimiz bu dayanışma rüzgarını konuşarak, tartışarak, dayanışarak, ve en nihayetinde dev gökkuşağı bayrağının etrafında yürüyerek kazulet mahkeme duvarlarının tahakkümünü hayatlarımızdan sileceğiz. “Derneğime Dokunma” olarak adlandırdığımız kampanyamız dahilinde birçok bileşenle örgütleyeceğimiz eylemliliklerimizi ve Onur Haftası programını www.lambdaistanbul.org adresinden takip edebilirsiniz. Bu şarkıyı bizimle birlikte söylemekten kaçınmayın: “Susma, haykır! Eşcinseller vardır!”

—Aykan Sapoğlu - Bawer Çakır

Gruptan inisiyatif

AMSTERDAM— De Kunstvlaai 7 Fuarı’na gitmeden, yaklaşık iki buçuk sene önce (Hou Hanroo’nun 10. İstanbul Bienali’nin küratörü olduğunun netleşmesiyle) gündemimize düşen ve daha önce memlekette yaygın olarak kullanılmayan “inisiyatif” kavramı üzerine hiç düşünmemiştim.

Amsterdam’daki fuarın özelliği, katılımcıların tamamının “inisiyatiflerden” oluşmasıydı. Yapı olarak belli bir özerklikle hareket etmeyi amaçlayan ve birlikte iş üretmekten önce, ortak bir tavrın ifadesini aramaya yönelen inisiyatiflerden Avrupa menşeli olanların Türkiye’deki anlayıştan ve fiilden farklılıklar göstermesi özellikle ilgimi çekti.

Şöyle ki: Türkiye gibi bir ülkede birkaç özel kuruluşun sanata verdiği desteğin dışına taşıp bireysel çabalarla oluşturulmuş inisiyatifler bir araya gelerek belli bir direnç noktası geliştiriyor. Öte yandan, siyasi gündemin sanatçıyı bir tür sosyal sorumlu haline getirmesi, onun “saçmalama” özgürlüğünü de elinden alıyor. Bizim gibi inisiyatif halinde üreten sanatçılar da bu zorunluluğu, doğrusu, inkâr edemiyor.

Sonuçta, bu örgütlenme biçiminin kendisi çeşitleniyor, fakat bireyselleşmiyor. Birlikte hareket etmenin ve üretmenin örneklerinin çok da görülmediği Türkiye’de son zamanlarda varolmaya başlayan inisiyatifler önce ülke, sonra dünya gündemini yorumluyor.

İşte tam da bu tarifler ve koşullar üzerinden bakıldığında, Amsterdam’daki İnisiyatif Fuarı’nın genelinde, gerekliliğini inkâr edemeyeceğim, ancak bir lüks gibi görünen bireysel, büyük laflar etmeyen, sloganlar atmayan çalışmalar hâkimdi. Daha çok sanat, bilim, teknoloji ve tabii ki prodüksiyonun flörtüyle meydana gelmiş kocaman, kendi halin-

de, oyun alanını anıştıran bir fuar kurulmuştu.

Ayrıca, Amsterdam'da çoğu sanatçı inisiyatifinin grup reflekslerinin özünü, aslen işlerin yan yana sergilenmesi teşkil ediyordu. Hatta en büyük önceliği "tasarım" olan bu çalışmalar, ticarî bir yapıya entegre olmakta güçlük çekmeyecekmiş gibi görünüyordu. Hollanda gibi nüfusu yoğun olmayan bir ülkenin, sahip olduğu iki yüz inisiyatife, genelde başka ülkelerden katılımcıların çoğunlukta olduğu çalışma gruplarına ya da engin bir "network"e ev sahipliği, ya da doğrudan söyleyelim, hamilik yapması şu soruyu akla getirmiyor mu?

Serbest bir dolaşım ağını kullanarak dünyanın her yerine seyahat eden, gittikleri ülkelerde çalışma grupları oluşturan inisiyatifler durup dururken neden destekleniyor?

Birey sanatçı dışında, en küçük birim olarak inisiyatif çalışmaları aslında varolma biçimi olarak hem sanatçılar açısından iletişim ağı kurma kolaylığı sağlıyor, hem de kültür endüstrisinin kast sisteminin tepesindeki şirket destekli müzeler, galeriler gibi idarî kurumlara, çok kültürlü görsel ya da düşünsel çeşitlemeyle çalışma ve egzersiz alanı sunuyor.

Bu bağlamda, Hou Hanro'u'nun yaptığı 10. İstanbul Bienali, daha öncekilerden farklı olarak, çok sesli bir havuz projesiydi. Ve en önemlisi de, bu yöntemle eşitlenen tüm sanat yapıtları heterojenliğe, bir anlamda da melezişmeye işaret ediyordu. Dolayısıyla, Türkiye'deki desteksiz ve aynı zamanda bağımsız bireysel ve toplu inisiyatiflerin son dönem küratöryal önermeler içerisindeki öncelikli konumlarına bakarsak, Avrupa'nın homojenleşme eğilimindeki sanat ortamının imkânlarıyla tanıştırmaya başladıklarını söyleyebiliriz. İnisiyatiflerin bu duruma ne kadar bağlılık kazanacağını ise zaman gösterecek.

-İnci Furni

Güssler ve G.tler

STOCKHOLM- Çatışmalar başlamadan az önce, Stockholmlü hiphop'çu Max Peezay fotoğraflarımızı çeken tüysüz faşist gençleri göstererek anarşist göstericilerin suratlarını niye örttüklerine açıklık getiriyor. Anarşistlerin fotoğraflarını çekmekle mesul bir faşist grup, bu fotoğrafları sahiplerinin adresleriyle beraber faşist sitelerde yayınlamak suretiyle onları açık hedef olarak gösteriyormuş. Sayıca azınlıkta olan anarşistler ve göçmenlere yapılan saldırılara

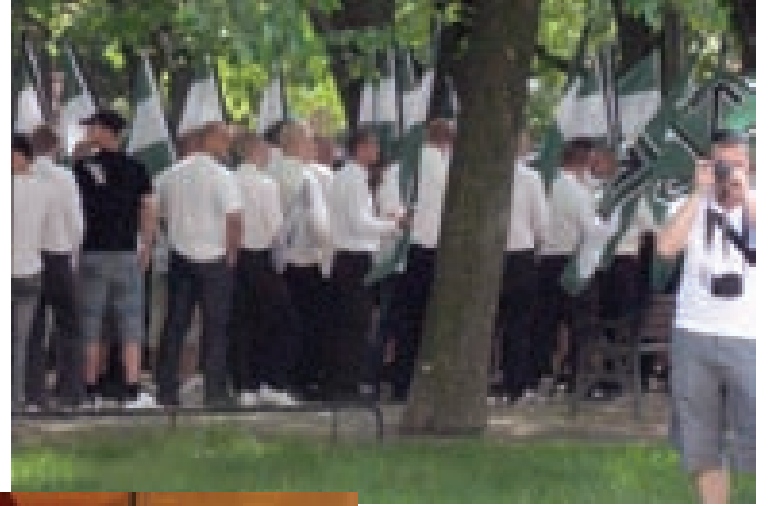
karşı örgütlü sol gruplar da aynı yöntemle karşılık veriyor. Karşıt gruplar, birbirlerinin sitelerini göstererek internet savaşlarına devam ediyor.

Zengin muhitin merkezindeki Karlaplan Meydanı, 6 Haziran İsveç Ulusal Bayramı vesilesiyle kuzey ülkelerinden Danimarka, Norveç, Finlandiya'dan akıp gelen neo-Nazilerle dolup taşıyor. Söylenen marşların köhneliğinden, katılımcı grupların nobran isimlerinden (Kurukafalar ve Gurur, Östregot Nasyonal Sosyalist Birliği) aslında içimizden bodoslama Nazi demek geliyor, terimin "neo"su suflı kaçıyor.

Stockholm, uzaktan bakıldığında sadece kuzeyin değil, tüm Avrupa'nın en kozmopolit şehirlerinden biriymiş izlenimi veriyor. Lâkin nüfusun yüzde 30'unun göçmenlerden oluşması bir yana, Stockholm doğumlu olmayan şehirli Şilili, Arjantinli, Türkü, Kürdü, Afganlı ve Doğu Avrupalısıyla bir tür mağdurlar yelpazesi oluşturuyor. Gelin görün ki, bu "multi-kült" çeşniyi şehrin merkezinde görmek pek mümkün değil. Zira Stockholm, altı yaşındakiler için yapılmış bir yap-boz tahtasına kolayca yerleştirilen parçalar gibi, birbirinden net çizgilerle ayrılmış göçmen mahalleleri ve göçmenlerin pek fazla görünmediği bir şehir merkezinden oluşuyor.

Karlaplan'da toplanma işi bittikten sonra, faşistler ellerinde rengârenk flamalarla bulvar boyunca yürümeye, daha yüksek frekanstan marşlar, naralar üflemeye başlıyorlar. Dört-beş bin kişilik kitle içinde, bulûğa yenice ermişler bir yana, yaşını başını almış Nazi teyze ve amcalar dikkatimizi çekiyor. Bize mürşitlik yapan gazeteci arkadaşımız Ülkü Holago tüyoyu veriyor: Çatışma başladıktan sonra polis -malûmunuz olduğu üzere- faşolardan ziyade bize zulüm edecek ve sona yakın da otobüslere koyup ya şehir dışına ya da gözaltına postalayacak.

Stockholm'un uçaktan gözükten takımada görülmeye değer. Şehrin kendisi irili ufaklı adalara kondurulmuş, yeşil ile Baltık mavisinin bisiklet, tren ve yaya yollarıyla birbirine bağlandığı retene gibi işlenmiş bir cennet. Peki, diye soruyoruz, bu muazzam elişinde toplumsal mutakabat niye gevşemiş? Av-



Üstte, anarşistlerin ve göçmenlerin fotoğraflarını çekerek internet sitelerinde hedef gösteren neo-Naziler, solda bizim çocuklar



rupa'nın göç alan her metropolünde olduğu gibi, göçmenlere karşı ithamkâr ya da soğuk bir tutum takınmak aslında kolaycılığa kaçmaktan başka bir şey değil. Bir kere nüfusu azalmaya yüz tutan ve çocuk doğurmanın özellikle zengin İsveçli kadınlar arasında bir moda halini aldığı ülkede (sol kesim alaylı bir ifadeyle bu kadınlara "Latte anneleri" diyor) göçmenler çalışan kesimin itici gücünü oluşturuyor. İkincisi, toplumda giderek artan gelir adaletsizliğinin baş sorumlusu, sosyal demokratlar liberal politikalara meylettiği için halkın "bir deneyelim" başında başa getirdikleri muhafazakârlar. Zira iktidara gelmelerinin üzerinden henüz iki sene geçmemiş olmasına rağmen işi bayağı sıkı tutmuşlar. Sağlık sistemi özelleştirilmeye, belediye ait kamu evleri kâh kiracılara, kâh büyük emlak şirketlerine satılarak kiracı birliklerinin kira oranları üzerindeki kontrolü kırılmaya, göçmenler bahane edilerek çalışan kesimden kesilen işsizlik vergisi artırılmaya başlanmış. Yani yabancı düşmanlığını körüklemek için elden gelen arda konmamış.

Fotoğrafları çekildikten sonra otobüslere tıkıştırılan anarşistler arasında, birkaç gün önce tanışıp kaynaştığımız Victor'a gözümüz takılıyor. Şehrin dış mahallelerinden birinde, belediyeyle giriştikleri amansız pazarlıklar sonucu kaptdıkları bir araziye atıl kamyon kasalarından

bir sosyal merkez inşa etmeyi başaran Victor ve arkadaşlarının Stockholm'le ilgili en büyük şikâyetleri, şehirlerinin bir kamusal alandan yoksun olması. Evet, yemyeşil parklar, alesta yelkenlilerin demirlendiği koylar güzel ama, bu şehirde sokağa resim, graffiti ya da herhangi bir başka sanat eserinin yapılması dört seneye kadar hapisle cezalandırılıyor. Hatta şahit olduk, üzerine graffiti yapılan metro vagonları "bu tren vandalizme maruz kalmıştır" denilerek anında, hem de içinde tonla yolcu varken seferden alıkonabiliyor.

Victor'u şehir dışına yolcu ederken, Devrim Plakçılığı'nın fikir annelerinden Ceylan'la yürüyüşe geçiyoruz. Kısa yürüyüş sırasında, İsveç kültürünün, göçmenleri hakir görmek bir yana, aslında onlara teşekkür borçlu olduğu kanısına varıyoruz. Dans lisansı olmayan bar ve kulüplerde hafifçe kalçanızı oynattığınızda bile uyarı aldığınız bu ülkede, göçmenler '90'larda özgün bir İsveç hiphop'u yaratmayı başarmışlar. Sonradan yalakan Larmann (lazer adam) lâkaplı bir keskin nişancının göçmen mahallelerinde ava çıktığı bir dönemin ardından patlayan Latin Amerika kökenli getto grubu The Latin Kings, ülkede İsveççe hiphop yapan ilk grup olmuş. Kullandıkları İsveççenin barındırdığı Kürtçe, Türkçe ve İspanyolca sözcüklerle devletin sözlüğüne yeni tabirler ilave edilmesine önyak olmuşlar. Arbede sonrası Ülkü Holago ile eve yürürken tüm "g.tlere" rağmen, bu ülkenin "güss" ("güzelden" türemiş bir güzel kelime) insanlarına selam ediyoruz.

-Ulus Atayurt

Özgür Taburoğlu

Dünyevi ve Kutsal

MODERNLERİN MANEVİYAT ARAYIŞLARI

Metis Tarih Toplum Felsefe, Çeviri: Emine Aghan, 304 sayfa

Farklı tarihsel dönemlerde dünyevilik ve kutsallık arasındaki iç içe geçişleri inceleyen kitap, dünyevilik ve kutsallığın mutlak kavramla olamayacağını, daha çok ikisi arasında bir sarkaç salınımı olduğunu savunuyor. Zindâkik, hurafeler, ikonlar, hat ve süs, minyatür, Doğu, Ortaçağ ve Eski Yunan... Kitabın son bölümü Heidegger, Levinas, Bataille ve Romantikler gibi modern dönemin yazarlarında yeni maneviyat arayışlarının izini sürüyor.

Kojin Karatani

Transkritik

KANT VE MARX ÜZERİNE

Metis Tarih Toplum Felsefe, Çeviri: Erkal Ünal, 400 sayfa

Transkritik'in yalnızca felsefe okurlarına değil, genel okura da seslendiğini düşünüyor Karatani. Kitabı akademik bir söylemler kalemle almadığını, en doğru Kant ve Marx yorumlarını sunma rekabeti biçimine bürünen akademik oyunu oynamak istemediğini belirtiyor. Türkçe basıma yardığı ödüllü. Maddi dünyayı hep akıldan tutan bir felsefi düşünce-den korkmamak lazım. Karatani'nin kapitalizm karşıt fikriyatı yaptığı bu heyecan verici katkı bunu kanıtıyor.

Judith Butler

Cinsiyet Belası

FEMİNİZM VE KİMLİĞİN ALTÜST EDİLMESİ

Metis Tarih Toplum Felsefe, Çeviri: Başak Ertürk, 248 sayfa

1990'da yayımlandığında feminist kuramda ve toplumsal cinsiyet araştırmalarında çığır açan, queer kuramın öncü metinlerinden addedilen kitap nihayet Türkçede. Butler'ın cinsiyetin ne ölçüde "doğal" olduğunu sorgulayarak cinsiyetin performatif yapısına dair köktirici savını ilk kez ortaya koyduğu bu metin, birbiriyle bağlantılı pek çok tartışmayı içeriyor.

Kemal Selçuk

Kurşuni

Metis Edebiyat, Roman, 34 sayfa

Dünya gerçeğin, kurmacayla hayatın iç içe geçtiği, daha çok da çarpıştığı bir roman Kurşuni. Yazma hıvasıyla yerliyetme bir beklenti çarışının, artık öbür dünyaya geçmiş olan ölümler ustasının vicdanı olma-ya soyunduğu bu romanda cinler, perifer, kutsal kitap hikayeleri ve filozof Berkeley de eksik değil.

Edward W. Said

Geç Dönem Üslubu

RÜZGÂRA KARŞI EDEBİYAT VE MÜZİK

Metis Tarih Toplum Felsefe, Çeviri: Özge Çelik, 184 sayfa

Richard Strauss, Beethoven, Thomas Mann, Jean Genet, Giuseppe Tomasi di Lampedusa, Konstantinos Kavafis, Luchino Visconti ve Glenn Gould'un geç dönem eserlerini inceleyen Said bu kitabın yayımlandığını görmeden aramadan ayrılmış. Said'in 1995'te Columbia Üniversitesi'nde verdiği dersleri temel alan bu eser, sanatçı ve sanat eserine dair miflere çökerek sokarak, geç dönem eserlerinin başka bir boyutunu gün ışığına çıkarıyor. Çoğu durumda toplumun beğenilerine ters düşen son dönem eserlerdeki hakiki sanatsal de-hayla ilgilenenler için...

Hamid Dabashi

İran: Ketlenmiş Halk

Metis Tarih Toplum Felsefe, Çeviri: Emine Aghan, 336 sayfa

Dünya çapı ünlü araştırmacı ve akademisyen Hamid Dabashi İran üzerine incelemesinde bir "gelenek/modernlik" karşıtlığının dışına çıkartarak, "dönüşçü-çilik karşıt modernlik" terimi çerçevesinde alternatif bir tarih anlatısı sunuyor. Önemli siyasi olayların, kültürel eğilimlerin ve siyasi gelişmelerin benzersiz bir analizini yapan Dabashi, incelemesini reform hareketinin çöküşü ve Mahmud Ahmedinejad'ın cumhurbaşkanlığına seçilmesine kadar getiriyor. Emperyalizmle uzun bir mücadele tarihi olan İran, yalnızca bize benzerliği ve yakınlığı açısından değil, şiir, roman, sinema ve diğer sanatlarda dünyaya kazandırdığı önemli sanatçılar ve eserler açısından da okurların ilgisini hak ediyor.

Yılmaz Aysan

'68 Afişleri

ODTÜ DEVRİMCİ AFIŞ ATÖLYESİNİN ÖYKÜSÜ

Metis Sanatlar ve İnsan, Albüm kitap, Renkli, 160 sayfa

'68'in devrimci ruhunun en önemli parçası, üniversitede, sokaklarda, grev ve işgallerde kendini afişlerle ifade etmesiydi. Devrimci afiş atölyesi, ODTÜ Mimarlık Fakültesi'nde, ilk deneyimlerini Mimarlık Belası afişlerinin basılmasından edinmiş bir grup öğrencinin inisiyatifiyle ortaya çıktı. Kısa sürede yüz binlerce afiş üretmek Türkiye'nin dört bir köşesine dağıtan bir organizasyona dönüştü... Aysan, atölyenin kuruluşunda ve gelişmesinde rol oynamış, orada bizzat çalışmış Ahmet Sönmez, Ali Artun, Ertuğrul Kökçü, Hasan Barutçu ve Salt Kozacıoğlu'nun tanıklıklarını ve 68-70 döneminin afişlerinden bulunabilen örnekleri bu kitapta bir araya getirdi.



 metis



Fotoğraf: Baran Özdemir

16 HAZİRAN GREVİNİN ARDINDAN: TUZLA NEYİ GÖSTERİYOR?

Geleceğimizin aynası

Tuzla tersanelerinde işçi ölümlerinin sayısı 98'i buldu, son yedi ayda 18 işçi hayatını yitirdi. Rakamlar, "iş kazası"nı çoktan aştı, vakalar "seri cinayet" haline geldi. Ama, çalışma koşullarının iyileştirilmesine dair köklü bir adım atılmadı hâlâ. Express önce Tuzla işçilerine mikrofon tutan "4857" belgeselinin yönetmenleriyle görüştü, sonra da Limter-İş'in 16 Haziran'da düzenlediği bir günlük uyarı grevi için Tuzla'nın yolunu tuttu...

Gölgerin üstümüze geldiği en zor zamanlarda, güneşin doğuşuna binlerce kez şahit olduk. Spartaküs'ten beri böyle bu. Ama o güneş kendi kendine doğmadı, doğuşu bir kader de değildi. İşçi rejimlerinin, öz yönetim ve komün deneyimlerinin, büyük totaliter devletlerin ve sovyetlerin çabası ve bilgisi bir yana, 1 Mayıs'ın temsil ettiği bütün değerler, yani mücadeleyle kazanılmış iş akitleri, çalışma ve dinlenme zamanları ve koşulları, örgütlenme hakkı böyle ortaya çıktı. Ancak mecaz olmayan güneş kendi kendine doğar.

Hiç de mecaz gibi durmayan bir güneşin altında, 16 Haziran'da, biz de Tuzla'daydık, Limter-İş'in çağrısıyla düzenlenen bir günlük uyarı grevi için. Koç, Kalkavan tersanelerinin hemen yanbaşında, tersaneler sahilinin girişindeki meydana düzenlenen grev, daha ziyade, Beyoğlu'nda da düzenlenebilecek bir protesto mitingi gibiydi. Çok geçmeden bir arkadaşımız espriyi patlattı: "Nikon'la Canon polisle anlaşsa, önce fotoğraf makinalarına saldırın dese, ihya olurlar, ertesi gün ciroları katlanır." Hakikatten de, elinde kallavi bir fotoğraf makinası taşımayan insanlar daha azdı sanki.

Başka sendikalarından işçiler de greve destek vermeye gelmişlerdi. Ama, Limter-İş'e bağlı işçileri mumla aradık desek yeri. Grevin düzenlendiği saate kadar binlerce işçi işe çoktan başlamış, tersane-

lerin hepsi faaliyete koyulmuştu. Yani, Limter-İş'le birlikte mücadele etmeyi iş edinmiş olanlar, iş bulamamak pahasına sendikal mücadeleyi yürütenler, ciddi tehditlere göğüs gerenler oradaydı ancak.

Daha sonra katılımcı listesinin tamamını okuduk: DİSK ve ona bağlı sendikalar başta olmak üzere, büyüklü küçüklü partiler, örgütler, odalar, milletvekilleri, "aydınlar, sanatçılar ve öğrenciler" oradaydı. 18 Haziran'da Bianet'te, tersane işçisi olduğunu beyan eden Tamer Doğan'ın imzasıyla yayınlanan "İstediğin kadar 'grev' diye bağır, kararı işçi almadıktan sonra..." başlıklı yazıda da destekçiler aşağı yukarı böyle sıralanıyordu, ama Doğan bu durumdan özellikle "öğrencilerden" hiç de hazzetmiyor gibiydi. İşçilerin ve sendikacıların sol örgütlere, "dergi çevreleri"ne güvensizliği sık sık karşımıza çıkıyor; genellikle, belli bir talep eşliğinde düzenlenen grev ve direnişlerin radikal söylemlerle abartılmasının reel mücadeleye zarar verdiği söyleniyor. Doğrudur, ama Doğan'ın eleştirisinde bu niyeti aşan bir tutuculuk ve dışlayıcılık da var. Belki o mitingde söylenen Kürtçe şarkılar, devrim çağrılarını, işçileri "dışarıdan" çağıran devrim davetleri işçiyi uzaklaştıracak, hatta sorununa dört elle sarılmasını bir miktar engelleyecektir, ama yine de biz o pankartların, halaylara katılanların sayısının daha da fazla olmasını arzu ederdik, ma-

alesef öyle değildi. Buna mukabil, hiç de "o çevreler"den olmayan insanların da Tuzla'ya destek vermeye geldiğini gördük. Aynı Hrant Dink'in cenazesindeki uzun yürüyüş gibi. Aynı 1 Mayıslar gibi. Zira artık Tuzla'daki mesele bir işçi-işveren mücadelesinin ötesinde, bir ölüm-kalım meselesi. Aynı zamanda, çokça vurgulandığı gibi, dayatılmaya çalışılan yeni çalışma anlayışının –ve sonuçlarının– daraltılmış, kompakt bir örneği...

İki 16 Haziran

27-28 Şubat eylemlerinin ardından Tuzla tersanelerinin bazılarında kısmi kazanımlar elde edildi, özellikle iş saatleri bahsinde. Ama işin temeline, can güvenliğine dair herhangi bir adım atılmadı. Ya da, ancak komik derecede göstermelik bir takım eğitim faaliyetlerine girişildi. 16 Haziran'da düzenlenen uyarı grevi, sıkça yapılması gereken hatırlatmalardan biri olarak 1970'e ithafla düzenlendi. 15-16 Haziran 1970'teki tarihi eylem, sendikal haklara karşı girişilen budama faaliyetine karşı hazırlanmıştı, tarihimizin en büyük işçi eylemi oldu. 38 yıl sonra, trajik bir biçimde, işçinin örgütlenemediği, bir araya gelip hak arayamadığı, ücretini, çalışma sürelerini sorgulayamadığı bir düzene gelip çıktık. 38 yıl sonra düzenlenen 16 Haziran eylemine katılan tersane işçilerini bütün tersane işçilerine oranlayınca, devrede kulak kaldıklarını gördük.

Türkiye'de son yıllarda yapılan grevlerin türlü çeşit sebebi, görüntüsü var. Yörsan'da işçiler, sendikalı olma hakları ellerinden alındığı için greve gittiler. Tuzla'daki bir günlük greve katılmış ve katılabilecek olanlardan çok daha fazlası Yörsan ürünlerini boykot etti. İnadına Yörsan satmaya başlayan esnaf çıkmış mıdır, kim bilir...

Arçelik'in Çayırova fabrikasının nakliye bölümünde çalışan işçiler, beş aydan beri direnişte. Sendikaları Nakliyat-İş, firmanın taşeronuyla toplu iş sözleşmesi

yaptı ve Arçelik, taşeron firmayla olan sözleşmesini hemen feshetti çünkü. Geçtiğimiz günlerde, işe iade davalarının ilk kısmı lehlerine sonuçlandı...

20. yüzyıl başı ABD'sine yakışacak bir takım gangster yöntemleriyle bertaraf edilmeye çalışılan Limter-İş, iş yetiştirme baskısının başlıca sebeplerinden biri olduğu iş koşulları sebebiyle bir günlük grev ilan etti...

İzmit ve Sakarya'daki dört lastik fabrikasının işçileriyle, diğer fabrikalarda, iş kollarında yaşananları yaşamamak, haklarını korumak, adeta bir toplumsal mesaj vermek için grev ilan etti...

Bu arada, geçtiğimiz ay sayfalarımıza konuk ettiğimiz Genç-Sen için de bir kapatma davası açıldı...

Sendikali işçi istemiyorlar. Sendika taşeronla dahi girmesin istiyorlar. Güçlü, köklü, işçisiyle bütünleşmiş bir sendikanın ne işe yarayacağını çok iyi biliyorlar. Sesini çıkaracak bir öğrenci kitlesine de tahammülleri yok.

Mart sayımızda Aziz Çelik şöyle diyordu: "Sendikal mücadelenin büyük ölçüde özel sektör işyerlerinde örgütlenerek şekillenebileceğini düşünüyorum. Örgütlenme hedefi, anlayışı, hatta sendikanın yönetimini oluştururken bu perspektifin ön planda

tutulması gerekiyor. Özel sektörde mücadele çok zorlu. Ama elde edilen kazanım kalıcı hale gelebiliyor ve sendikayı dinamik tutabiliyor. Bugün Deri-İş, Petrol-İş, Tümtis, Limter-İş gibi sendikaların ortak özelliği, 19. yüzyıl koşullarına benzeyen özel sektör işyerlerinde, dinamik bir mücadele sonucu şekillenmeleri. O şekillenme biraz daha farklı bir sendikal tarz yaratıyor. Aynı şey, hizmet, büro ve gıda iş kollarında da yaşanıyor. Sendikal hareketin buralarda yeni bir tarza kavuşabileceğini düşünüyorum. Kısa vadede iyimser bir tablo görmüyorum. 100-150 yıllık sendikalaşma sürecinde gel-git dönemleri var sendikaların, iyi ve kötü zamanları var. Şimdi kötü zamanlarından birindeyiz, ama sendikaya olan ihtiyaç da yükseliyor. 19. yüzyıl tarzı bir çalışma hayatı, böyle bir emek-sermaye çelişkisi ister istemez bir toplumsal, sınıfsal tepkiyi de beraberinde getirecek. Bunun formu da büyük ölçüde emeği sermaye karşısında koruyacak bir örgüt biçimi olarak sendika olacak..."

4857 köleliğine terfi etmek

Taşeronlaşmanın, binbir parçaya bölünmenin getirdiği şartlar yüzünden büyük bir örgütlenme sağlayamayan

Lastik-İş işçileri grevle direndi, hak kaybına uğramadı. Ama Tuzla'da artık tam da toplumsal desteğe, büyük bir protesto hareketine ihtiyaç var. Tuzla'da yaşayanlar, tersane işçilerinin mücadelesiyle sınırlı kalmaması gereken, onların tam bir örgütlülük halini bekleyemeyecek aciliyette bir mesele.

Limter-İş de, taşeronla girmeyi becerebilen, ama işçisinin işte kalmasını sağlayamayan Nakliyat-İş de, güçlü mazisi ve dik duruşuyla yeni çalışma şartlarını fabrikalarına sokmayan Lastik-İş de, lastik işçilerinin başlarına gelmesinden korktuğu, tersane işçilerinin maruz kaldığı iş koşullarının içine düşmemek için örgütlenen Genç-Sen de DİSK'e bağlı sendikalar. DİSK'in örgütlenme alanı da zaten esas olarak özel sermayenin işletmeleri. Yani, 15-16 Haziran'ın yıldönümünde, dönüp yine Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'na bakıyoruz. Bu kez, sendikal hakları budandığı için meydanları, sokakları, yolları dolduran onbinlerce işçi yok, işten atılma korkusuyla, yömiyeden olma pahasına eyleme katılmayan, taşeronlukta geçerli olan akrabalık, hısmımlık bağlarını kıramayan tek tek işçiler var...

Bu noktada Limter-İş'in çabası, sendikal anlamda da önemli bir model ve kazanım olabilir. Tek tek işyerlerinde örgütlenemeyen, yeterli sayıyı bulamayan bir sendika, haklı olduğu anda, nasıl muhatap kabul edilmez? Bekleyip göreceğiz...

Bugün bize İzmit'teki lastik fabrikaları, örgütlü olmanın, direnebilenin ne kadar hayatı bir şey olduğunu, böyle bir devirde bile en azından hak kayıplarının

TERSANE İŞÇİLERİ ANLATIYOR

Taşeronluk kalkmazsa olmaz

Kaç senedir burada çalışıyorsunuz?

Azmi Sarı (43): 1980 senesinden beri burada, taşeronda çalışıyoruz. Burada ki tersanelerin çoğunda çalıştım. Limter-İş'e üye olamıyoruz, desteklemek amacıyla buradayız.

İşverenlerin yaptığı açıklamaları nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sarı: Tersane sahipleri, patronlar kendilerini savunacak tabii. Eğitimsiz, bilinçsiz işçi diyorlar, o zaman işçiyi eğitip öyle işe alacaksın. Her şeyi işçinin üzerine yıkmak doğru mu? Mühendisler de var hayatlarını kaybeden, Selah'ta bayan mühendis vardı taşeronda çalışan. Kadrolu işçide ölüm yok, olan hep taşeronda. Taşeron sistemi kalkmadıkça bu ölümlerin duracağına da inanmıyorum. Çünkü kurlsız bir çalışma bu. Adam makina dairesinin üstünde çalışıyor, altından sen çalışıyorsun. Taşeron da bir an önce işi bitirmesi için insanlara baskı yapıyor. Bu baskıyla çalışmak zorunda kalıyor adam, yukarıdan bir parça düşüyor kafasına, gitti.

Ercan Kılıç (35): Taşerondaki elemanın bir günde yaptığı işi kadroda çalışanlar üç günde yapmıyor. Taşerondakilerin herhangi bir söz hakkı yok. Kadroluların iş güvencesi var, aldığı ücretten sigortası yatıyor, ama taşerondakinin yüzde doksanının bir pazar günü dinlenme hakkı yok. Sigortası bir ayda beş günü geçmez.

Sarı: O insanın emekli olacağını düşünmek mümkün değil, kırk sene çalışsa yine olmaz. Bir de ağır iş koluna sokulması lâzım tersanelerin. Maden ocaklarında bile tersanelerdeki kadar iş kazası yaşanmıyor. Bunun sebepleri belli, tersane patronlarının aşırı para hırsı.

Kılıç: Kaynakçıların, boyacıların, gazlara maruz kalanların emeklilikte yılda üç ay yıpranma payı oluyor. Şimdi bu insanların sigortası yatılmıyor ki yıpranma payı olsun. Limter-İş olmasaydı, bugün buradaki insanlar maaşlarını alamıyor olurdu. Adam greve katılmak istiyor, ama buraya geldiği zaman işten atılma korkusu var, gelmiyor. Herkesin personel kartı var, bugün işe gelmemişsen grev için gelmediğini herkes biliyor. Bu sabah saat 5.30'da tersanenin adamları, "içeri girmezseniz sizi işten çıkaracağız" diye gemilerle alt kapıdan adamları zoraki alıyordu. Tersaneler Limter-İş'i istemiyor. Bir firmada patron bir dükkân kiralıyıp çalışanlar için. Dükkânda banyo yeri yok, yatma yeri yok. Bir odada 10-15 kişi kalırsa ne olacak? Bu adamdan sen ne verim bekleyeceksin? Buradaki insanların ıstırahate ihtiyacı var. İstirahat olmadığı müddetçe olmaz. Her gün geldiği zaman kaza da kaçınılmaz oluyor. Kazaların en büyük sebebi budur.

Askeri tersanede durum nasıl?

Kılıç: Şu ana kadar kadro sistemi vardı, yeniden taşeron sistemine geçildi.



Azmi Sarı, Alemdar Önder, Şahin Bağcı ve Ercan Kılıç

Buradaki sorunların aynısı orada da yaşanıyor. Orası askeriye olduğu için sakal traşı mecburi, bazı önlemler askeri kurallara göre uygulanıyor... Tersane sorumluluk almadığı sürece taşeron sorunu önlemez. Bu piyasanın yüzde 30'u kadrolaşmaya giderse ölümler azalır, sigortalar ona göre ödenir. Bir yıl sonra piyasada kalifiye eleman da bulamayacaklar. Bugün insanlar servislerle Gölçük'e, Yalova'ya çalışmak için gidiyor. Yaşam standartları nerede yükselse oraya gidilir. Bugün herhangi birini alıp kaynakçı ya da montajcı olarak çalıştıramazsın. Adamları getiriyorlar Urfa'dan, Anadolu'nun varoşlarından buraya, geminin daha demirden yapıldığını bilmiyor, tahtadan yapıyor zannediyor. Ne verim alabilirsin ki bu insandan?

Alemdar Önder (29): Ben gözümle şahit oldum, Urfa'dan gelmiş adama gemide çalışacağını deniyor, hem de

tamir gemisinde. Bir sivil gemide çalışmak var, bir de tamerde. Adam yağın, pasın, kirin içine giriyor, kuyudan çıkmış gibi oluyor. Bu daha kötü. Maske bile vermiyorlar.

Kılıç: Bir milyonluk maskeler insanlara verilmiyor. Ama Çalışma Bakanlığı'ndan müfettişler geldiği zaman tutumlar, ayakkabılar sıfır. Kulaklık da verilmiyor, buradaki herkes kulağından rahatsızdır. Müfettiş tutup da benim çalıştığım yerleri kontrol etmiyor ki.

Şahin Bağcı (42): Müfettişlerin bizim çalıştığımız yere girmesi lâzım. Orası yedi-sekiz kat. Ben mesela güvertede kaynak yapıyorum, aşağıda borucu var. Borucu bana bağınıyor, zorluyorlar. Güvenlik önlemi almaya çalışıyorsun, alamıyorsun, alevler aşağıya düşüyor. Mesela bak, kollarımız hep yanık, bunlar kaynak yanıkları, ayaklarımızda, gövdemizde de vardır, o alevlerin içinde bir şekilde çalışıyoruz.

minimumda tutulabileceğini gösteriyor. Tuzla'daki tersanelerse, mahkûm edilmeye çalışıldığımız esnek çalışma şartlarının, işçinin örgütsüzlüğüne yönelik büyük arzusunun ne kadar ölümcül bir şey olduğunu...

2003'te yasalaşan 4857 sayılı İş Kanunu, sermayedarların istediği nitelikte, 24 Ocak'tan bu yana adım adım geline iş koşullarının kanuna uydurulmasından başka bir şey değildi. Yasa kamuoyunda "kölelik yasası" olarak anıldı. Şimdi Limter-İş, bu kölelik yasasının uygulanmasına bile razı. Zira yasada en azından üst işveren - alt işveren (taşeron) ilişkileri belirleniyor, hatta taşerona bağlı işçilerden, iş güvenliğine dair sorunlardan asıl işverenin (yani tersane sahibinin) de sorumlu tutulacağı kayıt altına alınıyor. Yani öldükten sonra üzerine bir gazete kâğıdı örtülmesinin ardından işe devam edileceğini gören işçi, en azından, kanun önünde varlık kazanarak bir belirsizlik halinden kurtulmuş oluyor. Ne var ki, mevcut İş Yasası'nın uygulanması bile yıllardır tersanelerde sorun haline gelebiliyor...

Kölelik koşullarının altında yaşayan tersane işçileri köle statüsüne terfi etmeye dünden razı. Peki eski kazanımlarını hâlâ sürdürebilen işçi için 4857 ne demek? Esnek çalışma, belirsiz iş süreleri, işçiler arasında kadrolu/sözleşmeli ayrı-

Tuzla, artık bir tarihsel dönüşümün ve buna direnişin sembolü. SEKA'dan, Paşabahçe'den farklı bir sembol: Geçmişimizi değil, geleceğimizi gösteren bir ayna...

mı ve bunun getireceği rekabet duygusu, fazla çalışmanın nereye kadar gideceğinin belli olmaması vs... Sadece özelden değil, kamuda da istenen bir hal...

Tuzla'yı toplumsallaştırmak gerek

Lastik-İş işçileri grevle, "üretimden gelen güçle" direndi, hak kaybına uğramadı. Ama Tuzla'da artık tam da toplumsal desteğe, büyük bir protesto hareketine ihtiyaç var. Belki de Doğan'ın söylediğinin tam tersine, Tuzla'da yaşananlar, tersane işçilerinin mücadelesiyle sınırlı kalmaması gereken, onların tam bir örgütlülük halini bekleyemeyecek aciliyetle bir mesele. Sırf bu yüzden, sendikal mücadele için de bir laboratuvar...

16 Haziran'da Tuzla'ya gidenler arasında, kendi geleceğinden, içinde bulunduğu toplumun geleceğinden endişe duyanlar da vardı.

Tuzla'da yaşananlara gözünü kapamamış, aksine, başkalarının gözünü açmak için büyük çaba harcamış iki akademisyen, Nevra Akdemir ve Aslı Odman da herhalde böylesi kaygılarla kendilerini bu meseleyle vakfetmeye başlamışlardı. 15 Haziran tarihli Radikal İki'de yayınlanan "Tuzla neyin sembolü oldu?" başlıklı yazılarında şöyle diyorlar: "Tuzla, insan hayatının 'çalışmak' ve 'yaşamak', 'üretmek' ve 'tüketmek' diye ikiye bölünemeyeceğini hatırlatıyor. Evet,

sendikanın ilk mücadele hattı, üretim alanında çalışma koşullarının iyileştirilmesi. Fakat yaşamak ve çalışmanın birbirinden ayrılmadığını, o en gerçek anda, iş kazasında, 'işçinin ölümünde' görüyoruz. Tuzla'da üretimin ritmi, insanın sosyal ve biyolojik varlığına kasteden bir sınıra dayandı. Bu alanda sendikanın ikinci mücadele hattı ister istemez yaşam alanına ilişkin taleplerlerden oluşuyor: Ölmeden çalışabilme hakkı, dinlenme hakkı, ücretli tatil hakkı, çay molası hakkı, insanca evlerde yaşama hakkı, 'önünü görebilme' hakkı... Tuzla'daki sendikal mücadelenin bu kadar büyük bir kamuoyu desteği almasının nedeni, Limter-İş'in emeğiyle geçinen herkesin paylaştığı bu basit ve aslı talepleridir. Çalışma saatleri uzatılan doktorların, senelik anlaşmalarla çalıştırılan eğitimcilerin, call-center'larda veya güvenlikli kabinlerinde 'belirsiz süreli anlaşmalarla' uzun saatler oturan gençlerin, TOKİ inşaatlarında kuşlar gibi ölen göçmen işçileridir bu talep. Aynı zamanda 'corporate identity' cenderesi altında iş arkadaşı ile yarıştıran, fazla mesaiye 'kendi işine sahip çıkar gibi sahip çıkan' stresli banka yöneticisinin de... Eskiden 'milli kalkınma', şimdi 'ekonomik istikrar ve büyüme'ye yapılan güzelliklerin insanın sınırına çarptığı yeri hatırlatıyor Tuzla..."

"4857" NİN YAPIMCI-YÖNETMENLERİNDEN PETRA HOLZER VE ETHEM ÖZGÜVEN

Ölmek mi zor, yaşamak mı?

Tuzla'dan sıklıkla kötü haberler geliyor. Süreci filme aktarma ihtiyacı duymanız nasıl oldu?

Petra Holzer: Kasım ayında Tuzla Tersaneler Bölgesi İzleme ve İnceleme Komisyonu'nun raporu ortaya çıktı. Komisyon üyesi Aslı Odman geldi, raporu sunacaklarını ve destekleyici görsele ihtiyaçları olduğunu söyledi. Kuru bir rapor sunmak istemiyorlardı, ne şartlarda çalışıldığını gösteren, kısa sürede hazırladığımız 17 dakikalık bir film yaptık.

Filme tartışmaların odağındaki 4857 sayılı iş yasasının adını vermişsiniz.

Ethem Özgüven: İşçilerin, çok yetersiz buldukları halde, "en azından bu uygulansın" dedikleri çok trajik bir yasa.

Holzer: Şu an hiçbir hakları yok işçilerin. 4857 sayılı yasada hakları tanımlı ama, tam bir kölelik yasası.

Komisyonun raporundan önce Tuzla'ya gidip gelmeye başlamış mıydınız?

Özgüven: Yapım sürecine Aslı Odman'ı da dahil ediyorum, çünkü olaya girmemize o sebep oldu. Onun bize Tuzla'da olanları anlatmaya başladığı tarih 2007 ekimine uzanır, Kasım'da yavaş yavaş işe girdik. Aralıkta kurucu çıktık. Ama rapordan önce bu işin içinde değildik.

Çevre kirliliği, cinsel ayrımcılık gibi meseleler üstüne yaptığınız kısa filmlerle tanınıyorsunuz. Tuzla haberlerini herkes kadar takip etmişsinizdir ama, Aslı Odman sizi gelip bulmasaydı yine de bir Tuzla filmi yapar mıydınız ?



Belgesel, dürüst yapılması gereken bir şey. Orada insanlar ölüyor, sen bir kamerayla üç-beş dakika gidip bir şey çekiyorsun. Belgesel denen şeyi her açıdan sorguluyorum. Ne kadar ahlâkî?

Özgüven: Belki süreç çok uzadı. Mesela Bergama'daki siyanürle altın çıkarma öyküsünde 11 yıllık bir geçmişimiz var. Değirmendere'de depremle ilgili bir çalışma yapıyoruz, çekimleri on yıldır devam ediyor. Marmara depreminin 10. yılında kurgulayacağız. Bizim işlerimiz sekiz-on sene sürer.

Holzer: Limter-İş, Aslı Odman ve Nevra Akdemir çok saygı görüyor o bölgede. İnsanlar bize hemen güvendiler. Kendimiz gitseydik öyle bir ortam bulur muyduk, bilemiyorum.

Özgüven: Olabilir de, olmayabilirdi de. Bu tür mevzulardan korkuyoruz. İki tarafı bir korku. Kapitalden, devletten korkuyorsun. Bir de ben sendikalarla veyahut solla ilgili çok

problemleri olan bir insanım. Genellikle uzak durmayı tercih ediyoruz. Ama Tuzla'da gördüklerimiz bize ümit verdi. Demek ki hâlâ iyi bir sendika olabiliyor ya da sendikacılar iyi olabiliyor gibi bir noktaya geldim.

Tuzla'ya yaklaşırken belgeselin özü olan gazeteciliği de ihmal etmemişsiniz. Dinamik bir kurguyla örülmüş çalışmanızı seyrederken, hep olunması gereken zamanda orada olmanız hissi uyandı.

Özgüven: Patlamalar o kadar sık ki. Mutlaka denk gelirsiniz.

Holzer: Sendikaya üye olduğu gerekçesiyle işten atılan beş kişiyle görüşmeye gidiyorduk. O gün patlama oldu mesela, başka bir gün başka bir kaza oldu. BEKSAV'ın arşivinden de yararlandık.

Özgüven: Tuzla'da risk çok yüksek, dolayısıyla bir olumsuzluğa rastlama olasılığı da çok yüksek. Görsel olarak çok "zengin" bir ortam. Gemiler zaten çok etkileyici ve o gemilerin içinde kanınca gibi çalışan o insanların cesareti, öyküsü... Soruyor insan kendine, orada ölmek mi zor, yaşamak mı zor... O bakımdan, ne çekeriz diye bir problem olmadı. Belli bir bilgiyle sahiptik ve bunların doğru olduğu sınamalarla belli oldu. Çok çıplak bir belgesel bu. Belgesel, dürüst yapılması gereken bir şey. Bu mevzu üzerinde çok konuşmayı bile problemli bulurum. Orada insanlar ölüyor, sen bir kamerayla üç-beş dakika gidip bir şey çekiyorsun. Belgesel denen şeyi her açıdan sorguluyorum. Ne kadar ahlâkî? Bu kadar sorunlu bir format içerisinde yalın kalmaya çalıştık.

Çekimler esnasında sizi en çok etkileyen, duygusal olarak ya da şartlar açısından zorlayan şeyler nelerdi?

Geleceğimizi gösteren bir ayna

“Gölgelerin üstümüze geldiği en zor zamanlarda, güneşin doğuşuna binlerce kez şahit olduk.” AKP’nin şehrin meydanlarına astığı bu laf, bir sürü örgütün pankartıyla dolmuş grev alanından az ötede bir duvardan okunabiliyordu. Günün gelişmelerine ve Tayyip Erdoğan’ın kendine yakıştırdığı şiir zevkine uygun, manidar bir laf, iyi bir mecaz. Grev alanındaki pankartlarda bulamadığımız bir iletişim gücünü haiz, umudu diri tutan, kendinden emin bir ifade...

Grev alanındaki pankartlarda bu sözün gücü ve özgüveni okunuyordu belki, daha çok “inadına...” havası vardı. Tam da Erdoğan’ın sözünün erişebileceği nicelikte bir kitleyle bütünleşemedikleri için. Grev, Tuzla’daki işçilerin grevi olamadığı için...

Ama bu, insanların Tuzla için, orada çalışanlar için, giderek kendi hayatları için, toplumları için endişelenmelerine engel de olmaz. Bu endişeyle birlikte harekete geçmelerine de.

Hükümet de, sermaye çevreleri de farkında herhalde Tuzla’nın temsil ettiklerinin. Bu farkındalık, ancak işin gargaraya getirilmesi için gerekli tedbirleri almalarını getirir. Tersane pat-

ronlarıyla yapılan toplantıda tersanelerin çoğunun ruhsatsız olduğunu bizzat söyleyen Erdoğan’ın hükümetinin önerebileceği gibi, “eğitim” ve coğrafi kaydırma önerilebilir ancak, ki yapısal iş güvenliği tedbirleri almadıkça, yani maliyeti yükseltmedikçe bunların göstermelik kalacağını herkes biliyor. Kölelik koşulları bile tersane sahiplerine maliyetli geliyor.

Sermaye çevrelerinin Türkiye’de bir ucuz emek cenneti yaratılamayacağını zihinlerinin ta derininde hissetmeleri gerekir. Daha fazla kâr uğruna bunca sistematik ölümü örtbas edemeyeceklerini, canla oynanmayacağını bilmeleri gerekir.

Tuzla, artık bir tarihsel dönüşümün ve buna direnişin sembolü. SEKA’dan, Paşabahçe’den farklı bir sembol: Geçmişimizi değil, geleceğimizi gösteren bir ayna...

Bu aynaya bakan sol da davranışını, dilini, söylemini kendiliğinden değiştirecek, güçlü dayanışma kelimeleri üretebilecek. Ama bunun da yolu, tam da Tuzla’dan, Tuzla meselesini tersane havzasından çıkarıp toplumsallaştırmaktan geçiyor. Tuzla üzerinden insanların kendi hayatları –ve ölümleri– üzerinde düşüncelerini sağlamak gerekiyor...

– Merve Erol

Özgüven: Oradaki öykü çok kanşık. Mesela gene halktan birisi, bir memur emeklisi çok kötü bir odayı 1000 liraya kir alıyor... Zor işlerde çalışan insanları seviyorum. Neresinden bakarsan bak, bu işçiler çok önemli adamlar. Bunun bilinci de işçilerde var. Yeni gelmiş, raspa gibi en kötü işlerde çalışanı bile durumun farkında. Herkes çok akıllı. Oraya sabah girip akşam sağ çıkıyorsa çok akıllıysın zaten. Yeterli iş güvenliği koşulları oluşmadığı, aşırı sürelerde çalışıldığı için ölümler oluyor. “36 saat aralıksız çalıştım” diyen var, bilgisayar başında çalışamazsın o kadar saat. 4857 sayılı yasa uygulansın diyorlar, bu talep çok açık ve düz. Ölümlerin temel sebebi, bu insanların cahil, eğitimsiz olmaları değil. İşgüvenliği şartlarının oluşturulması zor bir şey değil. İnsanlara hakkını verip sigortalarını yapmaları lazım.

İnsanların tüylerini diken diken eden görüntüler aktarıyorsunuz. Yaşananlar, 2008’den değil de, çok daha vahşi, sanayiye geçiş döneminde bir 19. yüzyıl kentinden manzaralar gibi...

Özgüven: Çok vahşi çok, çok sert... İnsanın burnunun direği sızlıyor. Bütün gün çalışmış, bir yoğun, bir ekmek almış, onu yiyip yatacak, oradan para biriktirecek. Tahammül ötesi...

“4857”de, diğer filmlerinizde yabancılaştırmaya unsur olarak kullandığınızı söylediğiniz grafik dili tercih etmemişsiniz.

Özgüven: Yapamazsın. Etik olmazdı. Çok dikkatli olmak lazım. Müzik de olmaz buna.

Holzer: Kendi sesi, kendi ritmi var. Kaynak sesi, çekiş sesleri, raspanın sesi...

Filmi geniş kitlelerle buluşturmak için bir çabanız olacak mı?

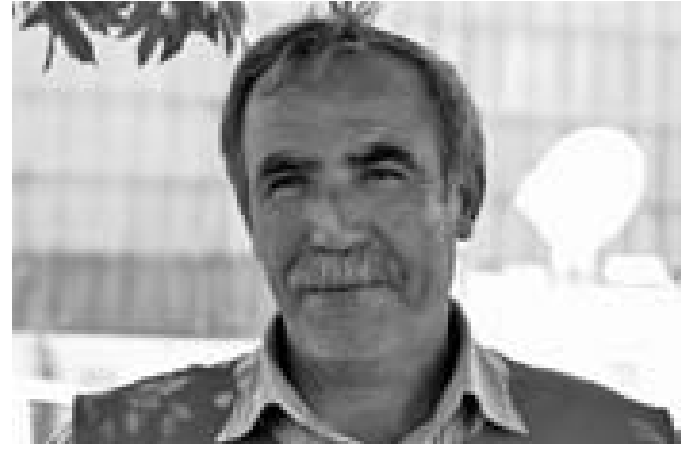
Özgüven: Beyoğlu sinemasındaki gösterimde salon doluydu. İşçilere filmi veriyorum zaten. İlk gösterimde mutlu olmuşlardı, beğenmişlerdi. Önümüzdeki günlerde İstanbul’da birkaç yerde gösterilecek. İzmir ve Ankara’da gösterimler başlamış. Bergama filmimiz de böyle olmuştu. Sanırım üç-dört binden fazla gösterimi oldu Anadolu’da. 11 yıl içerisinde köy kahvelelerinden yerel televizyonlara, Artvin’e kadar gitti. Bu da öyle olacaktır. San Francisco ve New York işçi filmleri festivallerinden istediler “4857”yi.

Holzer: Tuzla’da sadece büyük tersaneleri bırakıp küçükleri Biga’ya, Yalova’ya taşımak istiyorlar. Bu sayede işlerin düzeleceğini sanıyorlar. Limter-İş de olmayacak. O zaman hiç bilgi alamayacağız. Taşeron işçiler anlatıyordu: Çanakkale’de bir tersaneden bahsettiler, Çinli işçi doluymuş. Bambaşka bir yere gidiyor iş. San Francisco ve Washington işçi filmleri festivalleri “4857”yi daha görmeden istediler. Belki uluslararası bir baskı oluşur.

Özgüven: Merkeze yakın duran işler çözülüyor biraz, ama bu iş çözülür mü, bilmiyorum. Yirmi yıl Bergamalıları direndi, çıt çıkmadı. Kaz Dağları’na geldi altıncılar, orada İstanbul’un sözümüne aydınlarının yazlık evleri var, bütün gazetelerde çıkmaya başladı hadise. İllâ merkeze dokunacak yani. Tuzla merkeze dokunmuyor bence. Kötü bir haber malzemesine dönüşüyor. Umutlu olmak için elimizde çok fazla veri yok. Netice itibarıyla burada konuşurken bile rol çalma duygusunu zaman zaman yaşıyorum.

LİMTER-İŞ GENEL SEKRETERİ KANBER SAYGILI

İşçiler de en güzelini ister



Grevde tersane işçisi çok az. Bunun sebebi ne?

Kanber Saygılı: 16 Mayıs’tan bu yana yürüttüğümüz çalışmalarda tersane işçilerinin ilgi ve katılımı epey yoğun. Fakat çalışmalarımız devam ederken tersane patronlarının ve sanayi bakanı nezdinde hükümetin çeşitli açıklamaları oldu, “bu işte dış parmak var”, “Limter-İş tersaneleri kapatmak istiyor” şeklindeki açıklamalar arkadaşlarımızın kafasını bulandırdı. Son günlerde de “bu greve katılırsanız işe gelmeyin, üç-dört yömniyenizi keseceğiz” şeklinde ciddi tehditler yaptılar. Burada ciddi bir polis yığınağı da var. Ama on kişiyle de burada eylem yaptık, yüz kişiyle de, bin kişiyle de... Asla taleplerimiz doğrultusunda, işçi ölümleri konusunda geri adım atma gibi bir durum söz konusu değil. Zaten başka çaremiz de yok! Patronlar kuraldışılığa devam ettiği müddetçe işçi ölümleri de devam edecektir.

İş kaybetme korkusu dışında örgütlenip greve gitme konusunda işçilerin başka çekinceleri var mı?

Burası normal bir fabrika gibi değil. Her tersanede otuz-kırk tane taşeron var. İşçiler o tersaneden bu tersaneye büyük bir sirkülasyon yaşıyor. Amacımız, arkadaşlarımızın üzerindeki ölü toprağını atmak, örgütlenemediğimiz müddetçe kuraldışılığa, yasadışılığa bağlı ölümlerin devam edeceğinin anlaşılmasını sağlamak. Tersane işçileri, kendi deneyimleriyle bizim ne kadar haklı olduğumuzu görecekler.

Ölümler işin doğasından kaynaklanmıyor, iş orantısız derecede arttıkça ölümlerin de arttığını istatistikler söylüyor...

Bizim dediklerimiz sadece birkaç ajitasyondan ibaret değil. Türk Tabipler Birliği, Mühendisler Odası ve akademisyenlerden oluşan Tuzla Komisyonu’nun incelemeleri neticesinde çıkan sonuçlar bunlar. Tersaneler 2010’a kadar dolu olmasına rağmen artı siparişler alıyorlar. Ama ne bir altyapı çalışması yapılıyor, ne de doğru adımlar atılıyor. Altyapı yok ama, bu, işçilerin sigortalarının yatırılmaması anlamına mı geliyor?

Siparişlerin yoğunluğu, işçilere de fazla mesai demek...

Bu, aynı zamanda işçilerin işsiz kalmaması anlamına geliyor, işçi çok da çalışmak istiyor. Bu, işçinin doğal bir durumu. Ev yapmak ister, çocuğunu en iyi yerlerde okutmak ister... Bunu sadece patronlar düşünmez ki, işçiler de en güzelini ister. Ama buranın çalışma koşullarını hesap etmeden işçiyi daha fazla çalıştırmak doğru değil. Yoğun emek, işçinin dikkatini de dağıtıyor. Bu da ölümleri tetikliyor. Bir sürü sıkıntının üstüne Tuzla’daki kuraldışılık eklenince ölümler peşpeşe geliyor.

Şubattaki eylemlerden sonra iş saatlerinde, güvenlik konularında bir takım tersanelerde kazanımlar olmuştu. Bu, işçiler arasında motivasyonu artırmadı mı?

Aslında epey artırdı. 600 arkadaşımız sendikamıza üye oldu. Aynı zamanda, işten çıkarmalar da yoğunlaştı, tehditler etkili oldu. Bu grevin ardından da iyileşmeler olacaktır. Ama bunların hiçbirisi, temel taleplerimizin ortadan kalktığı anlamına gelmiyor, çünkü köklü çözümler noktasında herhangi bir çabaları yok.

Siz çalışıyor musunuz?

Buradaki sendikal faaliyetlerimizden ötürü hemen hemen bütün tersane kapıları bana kapandı. Birçok arkadaşımızı çoğu tersanede işe almıyorlar. Şu grevden sonra da birçok arkadaşımızı işten atacaklarını biliyorum. Nihayetinde çocuğunu çocuğunu beslemek zorunda o da. “Sendika mı, iş mi” diyorlar, kıstas o. Biz de “yaşam mı, ölüm mü” ikilemindeyiz. Ölmek istemiyorsan, örgütleneceksin. Tersane patronları karşısında örgütlenmek o kadar elzem ki.



LASTİK-İŞ GREVİNİN ARDINDAN: EXPRESS İZMİT'TEYDİ

4857 girmesin diye

Türkiye'de özel sektöre ait fabrikalardan en "müreffeh" gibi görünen lastik fabrikalarının işçileri, yıllardır "millî güvenlik" sebebiyle ertelenen grevlerine nihayet bu yıl çıkabildi. Görünürde, grevin ardından ortada buluşulan küçük bir ücret anlaşmazlığı vardı, ama buzdağının altında, Türkiye işçi sınıfının bütün kaygıları geçerliydi. Express grevdeydi...

Vaktiyle Süleyman Demirel söylemişti: "Memleketin yarısı Bangladeş, yarısı Belçika." Sadece genel olarak Türkiye halkının değil, Türkiye işçi sınıfının da yarısı Bangladeş, yarısı Belçika.

Türkiye'de çok çeşitli sorunlar yüzünden grevler yapılıyor, hiçbirini birbirine benzemiyor. Yörsan işçileri örgütlenme ve sendikali olma hakları için direnişe geçerken, Tuzla işçileri köle düzenine, can güvenliğini hiçe sayan çalışma koşullarına karşı greve gidiyor. 31 Mayıs'ta başlayan, 13 Haziran'da sona eren lastik işçilerinin greviyse, belki İzmit halkına bile ilk etapta o kadar hayatî görünmeyen, ama tarihin bu noktasında bütün işçi sınıfı adına kritik bir aşamayı temsil eden bir hamle olarak gerçekleşti. Lastik-İş sendikasına göre 1990'dan –yani en son greve çıkılabilen tarihten– bu yana en iyi sözleşmeyle sona eren grev, ardından bir takım dersler ve düşünceler de bıraktı.

Tuzla işçisi, Türkiye ve dünya ölçeğinde, Üçüncü Dünya işçisine, taşerona, esnek çalışmaya, örgütsüzlüğe, her çeşit sosyal haktan mahrum bir varoluşa mahkûm bir yeni –ve belki 150 yıl kadar önceki– proleter tipine tekabül ediyor. Ağırlıklı olarak İzmit, bir miktar da Sakarya'ya yayılan lastik işçileriyse, düzenli sendikal mücadeleleri sayesinde sosyal haklarını fazlasıyla korumuş, ücretini yüksek oranda sabitlemiş, çalışma ve yaşama koşullarıyla Batı Avrupa düzeyine yaklaşmış bir işçi kitlesi.

Belki de bu yüzden, lastik işçisinin grevine destek olan pek çok kişi olabildiği gibi, köstek olan işçiler de çıkabiliyor. Yan fabrikada aşağı yukarı aynı işi neredeyse asgari ücrete yapan işçi, lastik işçi-

"Lastik-İş sendikasına bağlı fabrikalar dışında bütün fabrikalarda 4857 sayılı yasa uygulanıyor, hepsinde esnek çalışma geçerli. Bu çalışma modelinin bizim fabrikalarımıza girmemesi için mücadele ediyoruz. Ford fabrikası kurulalı beş-altı yıl oldu, 50 bin kişi girip çıkmış. Zaten üç ay çalışan bel fıtığından istirahate ayrılıyor, akabinde işten atılıyor."

sine "zaten bir sürü para alıyorsunuz, üç kuruşun pazarlığını yapıyorsunuz" diyebiliyor, "dışarıda on binlerce işsiz onların yerine geçmeye hazırken" grevi lüzumsuz addedebiliyor. Buna basının manipülasyon çabalarını ve bu uğurdaki başarılarını da eklersek, Türkiye'nin belki en örgütlü işçi kesimi kendi sınıfının kimi mensupları tarafından haksız bulunabiliyor. ("İzmit'ten çok homojen bir yapı bekleyemezsiniz. Bunun örneği SEKA'da yaşandı. SEKA bir KİT kuruluşudur, cumhuriyetle yaşıttır, kent halkı bu fabrikayla bile bütünleşemedi. Bu gerçeklerin ışığında lastik işçileri olarak birbirimize sarılmak zorundayız. Bizim birbirimizden başka dostumuz yok. El elin eşeğini türkü söyleyerek ararmış. Herkes çektiği çileyi kendisi daha iyi bilir. Ama dolaylı olarak esnafın bize destek vermesi gerektiğini düşünüyoruz. Çünkü etkileşim içindeyiz, biz kazanırsak sıcak parayı piyasaya sunarız, onlar da kazanır. Diün Bel-sa esnafları ziyarette bulundu, daha önce böyle şeyler olmuyordu. Geçen gün bir beraberin grevci işçilere bedava traş yapacağını okudum, onun desteği de çok güzel.")

Hangi çağda hangi felsefeyle çalışıyoruz?

İzmit şehir merkezinin doğu tarafını boydan boya lastik fabrikaları kaplıyor. Eski adıyla E-5 karayolunun kuzeyi, devasa bir arazi olarak Sabancı fabrikalarına ayrıştı, bunlardan biri de Lassa ve Bridgestone lastiklerini üreten Brisa fabrikası. Pirelli ve Goodyear fabrikaları yolun güneyinde kalıyor. Sabancı arazisinin ötesi, yine uçsuz bucaksız bir alan, askerî bölge olarak tel örgülerle çevrili. Belki de bu yüzden lastik işçilerinin grevleri yıllardır "millî güvenlik" adına erteleniyordur...

Nasıl askerî araziye izinsiz girmek mümkün değilse, fabrikalara girmek de mümkün değil, özellikle gazeteciler hemen kapıdan çevriliyor. İşçilerin de içeriye cep telefonuyla girmesi yasak. Yirmi yıldır çalıştığınız makinayla bir hatıra fotoğrafı çektiyseniz işten atılabilirsiniz, "teknoloji hırsızlığı" sebebiyle.

Yine de bu fabrikaların İzmit gibi bir sanayi şehrinde büyük ayrıcalığı var. 1960'lardan beri birbiri ardına açılan bu fabrikalarda çalışmak, İzmitli işçiler için her zaman önemliydi. SEKA, Petkim, Tüpraş, Rabak kadar kente damga vuran, binlerce işçiyi barındıran lastik fabrikaları, en az KİT işletmeleri kadar tercih edilebiliyordu. Maaşlar yüksek, ikramiyeler sağladı. ("Eskiden lastik fabrikalarının maddî imkânları ön plandaydı, fabrikalara girmek için herkes çırpınırdı, torpiller alınır. Bugün de öyledir, torpilsiz girmek mümkün değildir. Ben de girmek için çok çaba sarfettim. Altı ay geçici, sözleşmeli çalıştım, kendimi ispat etmek için her türlü şeye boyun eğdim, nihayetinde kadroya kaldım. Buralara her sene 15-20 bin kişi müracaat eder, 300-400 kişi sözleşmeli alınır, 50-60 kişi kadroya kalır. Bu kadar işsiz olduğu yerde bu yüzdeye girmek bile büyük bir başarıdır. Lastik-İş'in de geçmişten bugüne yaptığı mücadeleler, kazanımlar var. Dolayısıyla herkesin girmek istediği fabrikalar bunlar.")

Memlekette pek çok fabrika kapatıldıktan, özelleştirildikten, yeni çalışma ve ücret koşullarına adapte edildikten sonra ücret itibarıyla belki de birinci sıraya yerleşti lastik fabrikaları. İş hakikaten ağır, her gün 60-70 derece sıcakta petrokimya ürünleriyle iç içe geçen bir serüven; makineler teknolojiye ayak uydur-sa da, harcanan emek hâlâ çok yoğun. Ama denetim de eskiye oranla çok daha fazla. Ücrette nisbî bir standardizasyon sağlanabilse de, işçi üzerinde kurulan baskının her geçen yıl nasıl arttığını yaşıyan biliyor. ("Fabrikalar arasında çalışma sistemi ve makineler açısından büyük farklar var. Pirelli'de mesela, 95-60 sistemi, bilgisayar sistemi var. Her işçinin makinasında var bu, üretim sürecinin röntgenini çeken bir sistem. Bu, denetlemeyi artırıyor, nerede ne yaptığını İtalya'daki adam bile anında görebiliyor. Sigarayla, çaya çıkıyor-sun, bunlar zarurî ihtiyaç, birkaç gün sonra ihtar geliyor, anlıyorsun ki takip ediliyor-sun. Sıkıcı, boğucu bir sistem bu. Neticede oradaki herkes işini yapıyor. İşin ne olduğu belli, yapmazsan zaten kendini belli eder. 'Arkadaşıma iş yükleyeyim' gibi bir mantık bu çalışma ortamında yok, 'bugün işler ke-sat' diye bir şey de yok. Zincirleme bir sistem var, eksik yaptığın zaman görülüyor. Lastik fabrikası burası, bisküvi fabrikası değil. Hiç geçmeyen elinden günde 10 ton yük geçiyor. Böyle ağır bir işte çalışırken en üst noktadan dahi böyle izlenmek bizi rahatsız ediyor. Hangi çağda hangi felsefeyle çalıştığımızı insanların bilmesini istiyoruz. Her gün bismillahi çektikten sonra savaşa gidiyoruz, sekiz saatlik bir savaş veriyoruz.")

Yıllardır faaliyet gösteren, üretim mantığının oturduğu, iş verimliliğinin maksimize edildiği bir lastik fabrikasında çalışmak, Fordist üretim sisteminin

işçiyi ürettiği ürüne nasıl yabancılaştırdığını birinci elden gösteriyor. ("Hepimiz ayrı makinalarda, ayrı bölümlerde çalışıyoruz, kimimiz boyada, kimimiz kesimde, kimimiz ambarda. Hiçbir işçi tek başına lastik yapamaz. Çalıştığım fabrikada ben lastiğin tamamını hiç görmüyorum, çoğu insan da arabanın altındaki lastiği tanımaz fabrikada. Öyle bir çalışma tempomuz var ki, kimse 'şöyle fabrikayı 15-20 dakika dolaşayım, bu lastik nereden geliyor, nereye gidiyor' dememiştir. 2003'ten beri fabrikadayım, gidemediğim bir sürü yer var. Dakikaların, saniyelerin hesabı veriliyor. Çay süresi, yemek süresi belli, beş dakika boşluk yok.") Ama sonuçta hâlâ kaptırılmamış, yeni koşullara tam anlamıyla ayak uyduramamış bir çalışma alanı olduğu için toplumsal üretim ilişkileri içinde nerede durduğunu bilen, mevziinin farkında bir işçi lastik işçisi. ("Ağır bir işte çalıştığımızı biliyoruz, ama işimizi de seviyoruz. Bir şey üretiyoruz en azından, bir şey yapmayı biliyoruz. Hepimizde vardır bu huş, içimize işlemiş, park etmiş arabaların tekerlerine bakarız hep.") Bu fabrikalar için meslek lisesi mezunları tercih ediliyor, ihtiyaca göre düz lise mezunları da alınabiliyor. Son yıllarda iki yıllık yüksek okul mezunlarına da rağbet artmış. Yani her sözleşme döneminde hakları ellerinden alınmak istenen kalifiye, profesyonel bir işçiden bahsediyoruz. Bu, doğal olarak üretime de yansıyor; Lastik-İş'in grevi biraz da üretimin gücü sayesinde başarıya erebiliyor. ("Dünyadaki diğer Pirelli fabrikalarında yapılamayan işleri biz yapıyoruz. Çin'de belki hazır ölçülerini üretebiliyorlar ama, değişen ölçülere ayak uyduramıyorlar, prova bile yapamıyorlar. Provasını biz yapıyoruz, hazırlıyoruz, onlar üretime geçiyorlar. Jaguar'ın stepne lastikleri var, değişik bir lastik, başka fabrikalarda yüzde 70 iskartayla yaptırılıyor. Bizde bu yüzde 25 iskarta şeklinde çıktı. Ralli lastikleri bölümü geldi yeni. Bu lastikler daha yüksek kâr bırakıyor. Önce deneme yapılmıştı, beklenenden yüksek bir performans gösterildi, bunun için bir makina beklerken, birkaç makina gönderildi. Yani biz tercih edildik. Lastik işçileri olarak biz lastiğe her şeyimizi veriyoruz, en iyisini yapmaya çalışıyoruz çünkü. Lastik deyip geçmeyelim, can taşıyoruz.")

Bu lastik devlerinin elbette dünyada başka yerlerde de fabrikaları var. Zaten artık standartlaşmış bir tehdit, fabrikayı başka bir ülkeye taşıma tehdidi de sözleşme dönemlerinde dillerinden düşmüyor. ("Türkiye şartlarında iyi maaş alıyor gibi gözüküyoruz, asgari ücretliye, hatta bir öğretmene göre maaşımız daha iyi. Genel başkanımız dünyada yıllık maliyeti 50 bin doların üzerinde işçi olmadığını söyledi, hesaplara göre bizim maliyetimiz de 45 bin dolara yakın. Ama emeğimizin karşılığını alıyormuyuz, o bir soru işareti. Geçen sene Romanya'dan işçi arkadaşlar gelip burada eğitim gördüler, 120 euro'ya çalışıyorlardı, biz 1000 euro'ya yakın bir maaşla çalışıyoruz. Buradan bazı arkadaşlar da oraya gitti. Biz burada onlarla muhabbet ettik, ahbap olduk, onlarsa soğuk davranmış, hatta bizim arkadaşları hırsız diye suçlamışlar, tişört çaldıklarını söylemişler. Alınan paranın far-

kından kaynaklanan bir davranış farkı bu. Ama iki fabrikadan alınan verim de karşılaştırılmaz. Biz yapılan işin hakkını veriyoruz, ama bizim hakkımız veriliyor mu, tartışılır.") Türkiyeli lastik işçileri belki ücret yönünden dünyadaki emsalleri arasında iyi bir yerde duruyor hâlâ, ama her sözleşme döneminde önlerine sürülen şartlar, bir şeyleri de alıp götürüyor. ("Herkes paradan bahsediyor, ama İtalya'da, İngiltere'de vardiya sistemi nasıl, bu hiç konuşulmuyor. Adamlar üç gün gece vardiyası çalışıyor, bir gün yatıyor, biz altı gün çalışıyoruz, bir gün yatıyoruz. Mısır'da hiç yapmıyorlar gece vardiyası.")

Grev değil, sosyal patlama

Haklarının ufak ufak nasıl ellerinden alındığını gören lastik işçisi, elbette, İzmit'te neredeyse çoğunluk haline gelen işsizleri, işsiz kalmamak adına diğer işletmelerde maruz kalınan şartları da görüyor. Bu grev, sadece sözleşmede anlaşmazlığa yol açan küçük zam farkının neticesi değil, yeni çalışma koşullarına yönelik bir tepki anlamına da geliyor. ("Lastik-İş sendikasına bağlı fabrikalar dışında bütün fabrikalarda 4857 sayılı yasa uygulanıyor, hepsinde esnek çalışma geçerli. Bu çalışma modelinin bizim fabrikalarımıza girmemesi için mücadele ediyoruz. Ford fabrikası kurulalı beş-altı yıl oldu, 50 bin kişi girip çıkmış. Zaten üç ay çalışan bel fitiğinden istirahatate ayrılıyor, akabinde işten atılıyor. Temizlik maddesi üreten Bingo'da sırf örgütlenmeyi, yeterli sayıya ulaşılmasını engellemek adına fabrikayı böldüler, kısım kısım ayırdılar.") Son yıllarda grev kararları millî güvenliğe aykırı sayılarak ertelenen, sözleşmeleri Yüksek Hakem Kurulu vasıtasıyla bağlanan lastik işçileri, en son Yargıtay'ın grevin millî güvenliğe aykırı sayılmayacağına ilişkin kararına da güvenerek gittikleri bu grevde nihayet istedikleri mesajı verebilmenin arayışı içinde. ("İzmit'in yüzde 80'i emeğiyle geçinen insanlar. Benim babam da işçiydi, ben de işçiyim, çocuğum da okuyamazsa işçi olacak. İdeali, en çok para veren fabrikada çalışmaktır. Lastik fabrikalarında işçilik yapmak demek, daha rahat yaşamak demek. Lastik fabrikaları emekçinin hakkını vermiştir, halen de veriyor. Greve çıkmamızdaki tek sebep, sendikamızın dik durabilmesidir. Grevin sebebi para da değil, bir doluluk, diğer sendikaların verdiği maddeleri vermek istemeyişimizdir. Grev son tercihtir, ama senelerdir bizim haklarımıza yönelik bir saldırı var. İşçi de bir noktada patladı artık. Her dönem yeni maddeler öne sürülmesi, her sözleşme döneminde üzerimize gelinmesi bizi bu noktaya getirdi. Hiçbir sendikanın artık elinde olmayan bir madde, yeni işe girenin maaşının belirlenmesi maddesi bizde halen kabul edilmedi. Bizde bir yıllık işçi de aynı parayı alır, 25 yıllık çalışan da. Arada çok küçük farklar, 10-20 liralık farklar vardır, ama eşit işe eşit ücret ilkesi geçerlidir. Dünyanın hiçbir yerinde böyle bir örnek yok, ama biz bunu yine kazandık. Ama her sözleşme döneminde bu hak gaspedilmeye çalışılıyor, biz de bir yerde dolduk artık.")

Her sözleşme döneminde öne sürülen şartlar bu dönemde de sendika ve iş-

"Fabrikada üretim sürecinin röntgenini çeken bir sistem var. Bu, denetlemeyi artırıyor, nerede ne yaptığını İtalya'daki adam bile anında görebiliyor. Sigaraya, çaya çıkıyorsun, bunlar zaruri ihtiyaç, birkaç gün sonra ihtar geliyor, anlıyorsun ki takip ediliyorsun. Sıkıcı, boğucu bir sistem bu."

çiler tarafından kabul edilmedi, küçük bir zam farkı dışında masada anlaşma sağlanmıştı, ama yine de greve gidilmesini aynı zamanda bu toplumsal koşulların boğuculuğunda da aramak gerekiyor. ("Bu grev bir birikimin sonucu, bir hesaplaşma şansının yakalanması ve bunun dışavurumu. Greven önce mevcut toplu sözleşme korundu ve üstüne kazanımlar elde edildi, ama burada daha farklı sosyolojik analizlere ihtiyaç duyacak gelişmeler var. Sosyal güvenlik yasasıdır, grevlerin ertelenmesidir, istihdam yasalarıdır, bir birikim oluştu işçide. Bize kaygı duyuracak bir takım yasal düzenlemelerle birlikte geliyor olay. Burada hükümete de, yasalara da, mezarda emekliliğe de tepki vardır, bir sosyal patlamadır bu. Tek başına parayla ifade edilebileceğimiz bir şey değil. Kazanılmış hakların geri alınmasıyla ilgili olarak her sene önümüze talepler geliyor. Maliyetler öne sürülerek bizim fedakârlık etmemiz bekleniyor, ama enerjisi, hammaddesi, hükümet teşvikleri, bunlardan düşme yok, döntüp dolaşıp işçiye yüklenme var. Bir birikim oluşuyor mecburen. 4857 sayılı yasanın iç karartıcılığı ve bunun lastik işçisinin üzerine bir kara bulut gibi çökmesi de etken. 4857 sayılı yasa bizim toplu sözleşme sürecinde olduğu gibi geri püskürtüldü, ama bu, bir daha önümüze gelmeyeceği anlamına gelmez. Hazır fırsat yakalamışken bu riski bertaraf etmenin psikolojisi var bu grevin altında. Bu tehditleri geri püskürtülebilmek için grev dedik.")

Bu iğne sana da batar

AKP hükümetinin Ford fabrikasını Türkiye'ye getirmek için başka ülkelerle nasıl mücadele ettiğini, nasıl teşvikler sunduğunu, arazi tahsisinde nasıl eli açık davrandığını hatırlıyoruz. Bu fabrikada geçerli olan çalışma koşullarının lastik fabrikalarında da geçerli kılınmasının nasıl arzu edileceğinden de herhalde şüphemiz yok. İşverenin lastik işçilerinin taleplerinin başında da zaten ilk işe girenin ücretinin belirlenmesi, yani eşit işe eşit ücret ilkesinin lağvedilmesi geliyor. Mevcut işçilere güvence verilse, yani yeni işçiler asgari ücretten işe başlarken daha yüksek maaş alan eski işçilerin işten atılmayacağı garanti altına alınsa dahi, bu, işçinin işçiyi sırtından vurması, işçinin çocuğunu satması anlamına geliyor. Bu talep, sendika ve işçiler tarafından bu sözleşme döneminde de geri püskürtüldü.

Başta medya manipülasyonu dedik. Genellikle lastik işçisinin 2.500 YTL'ye yakın para aldığı, Türkiye'nin bu koşullarında fazla da ses çıkarmaması gerektiği yazılıp çiziliyor. Bu, işçilerin tabiriyle, "giydirilmiş" bir rakam. "Giydirilmiş" derken, hakikaten öyle, yani işçinin giydiği eldiven de, gün sonunda kapkara olunca ihtiyaç duyduğu temizlik malzemesi de bu rakama dahil ediliyor. İşçinin eline geçen para, anlaşma öncesinde 1.600 - 1.700 YTL civarındaydı.

Lastik-İş İzmit şube başkanı Hasan Hüseyin Çakar'ın belirttiği gibi, izinlerin dönüm günleri, altı gün çalışmaya iki gün izin hakkı gibi noktalarda da sürekli anlaşmazlıklar var. Her durumda,

Türkiye ölçeğinde, yüksek bir standardı korumak için mücadele edildiğini görmek zor değil. Ama, işçilerin dediği gibi, mesele yüksek standartları aşağı çekmek değil, aşağıdakini yukarı çekmek. ("Yirmi senedir buradayım, işveren devamlı bir şeyler istiyor. Yanbaşımızda başka fabrikalar var, "ya bu maaş, ya kapı" dediler. İşçiler maaşlara biraz tolerans tanımaya başladığı zaman, ipin ucu kaçtı. Bu işne bana batıyorsa, gelecekte sana da batacak. İşveren durduğu yerde durmuyor hiçbir zaman, devamlı istiyor. Hep bir şeyler koparabilmek, onun işi o. Bizim de işimiz bir şey vermemek. Beş yıldan beri savunmadayız.")

İzmit'te fabrikalar bir bir kapanırken, marketler, mağaza zincirleri kurulu duruyor. Kent, bir anlamda şekil değiştiriyor. ("Ben zincirini kıran o dev işçi gibi işçiler de gördüm. Ama artık işçi tipi de değişti. Gençler giydikleri markalara, altlarına çektikleri arabaya bakıyorlar. Grev en çok onları vuracak: Hepsinin bir sürü kredi kartı borcu var.") Solun kalesi addedilen İzmit'te siyasî tablo da müthiş değişti. Görüştüğümüz lastik işçileri AKP'nin işçiden yana bir politika izlemeyeceğinin farkındaydı, İzmit'ten AKP'nin nasıl ezici bir oy farkıyla çıktığına şaşan da vardı, işçi açısından bunu makûl bulan da. ("AKP'ye oy vermeyelim de, kim var başka? Sol görünen CHP de aynı politikaları uygulayacak. SHP'yi de gördük, Tansu Çiller'le koalisyondayken o da grevimizi erteleli. Değişen hiçbir şey yok. Ben bu fabrikaya girdiğimden beri grev bir tek 1996'da ertelenmedi, Erbakan zamanında.")

Taraflar arasında anlaşma sağlanması sonucunda, lastik işçileri mevcut kazanımlarını koruyarak, ama daha evvelki tarihlerde verilen hakları da geri alamadan işlerine devam edecekler. Yani mesela altı gün çalışmaya iki gün istirahat gibi eskiden kazanılmış ve kaybedilmiş bir hak yeniden alınamadı. Yine de, haftalık izinlerin dönüm günlerinin resmî tatillerden normal günlere alınması, büyük kazanım sayılır.

Arkalarında bıraktıkları grevin uzamasından herkes kadar lastik işçileri de korkuyordu. Korkulan olmadı, grev Türkiye işçi sınıfı açısından bir mevzi zaferi olarak sonuçlandı. En çok da, 1980 sonrasında itibarı ve etki gücü sarsılan sendikacılık açısından öğreticiydi. DİSK'e bağlı Lastik-İş gibi yıllar yılı sağlam durabilen, demokratik bir karar mekanizması kurabilen (greve sendika değil, oy çoğunluğuyla işçiler karar verdi) bir sendika, mücadeleyi de kararlı bir şekilde sürdürebiliyor. İkincisi, kamu işletmelerinin çökertilmesi sonucunda Türkiyeli işçiler esas olarak özel sermayeye çalışıyor, sendikal örgütlenme de asıl buralarda önem kazanıyor. Özel sektörde örgütlenmenin zorluğu Yörsan gibi münferit vakalarda görülebildiği gibi, sendika ve konfederasyonların üye sayıları da zaten çok şey söylüyor. Önümüzdeki dönemin işçi mücadelesi açısından lastik grevi, inşallah bir işaret fişegi vazifesi, bir öncü model işlevi görür.

— Merve Erol

LASTİK-İŞ KOCAELİ ŞUBE BAŞKANI HASAN HÜSEYİN ÇAKAR

Bileşik kaplar meselesi

Küreselleşmeyi iki kelimeyle izah edebiliriz: İşçinin kuşatılması. Hiç kımıldama imkânınız yok, verilenle yetinmeye zorlanıyorsunuz. Her türlü kuşatılma: Zamanla, maddi olarak, iş olarak...

İzmit'in sanayi kenti olarak anılmasında lastik fabrikalarının payı büyük mü?

Hasan Hüseyin Çakar: Bu en başta SEKA fabrikaları ve Hereke Kumaş'la başlıyor. Maalesef bugün ikisi de yok. Sonra en büyük rafinerilerden Tüpraş ve Petkim, arkasından lastik fabrikaları geliyor. Gölcük'teki tersane, askerî nedenlerle muhtemelen, başka yerlere kaydırılmalarla biraz küçüldü... Kocaeli tam bir kavşak noktasında, hem demiryolu, hem deniz ulaşımı imkânı var ve karayolunun tam merkezinde, İstanbul'a bir buçuk saatlik mesafede. Daha önemlisi, sanayide bir yere bir şey kurarken düşünülen en önemli faktörlerden biri yeraltı sularıydı. İzmit ovası, Türkiye'nin en verimli, tam sulu ve tarıma uygun topraklarıydı. Çalıştığım fabrikada baş temsilciyken, işyerinin suyu yeraltından çekmeden geri kazanabilmek için üniversiteyle birlikte ortak bir çalışması oldu. 15 sene önceki rakam bu, o zaman fabrikayı kurduklarında iki-üç metreden çok temiz su alırken, 23-24 metreden çamurlu su çıkıyor şimdi. O kadar tüketilmiş ki. Şimdi başka bir yağma başladı. Körfezin çevresinde her taraf tersane doluyor. Biz körfezi kazanalım, eskisi gibi yüzülebilir olsun derken körfez elden gidiyor, dur diyen yok. Tersane ölümleri işin daha da

tiyorsa, birileri de oradan bir şekilde kazancını sağlıyordu. Ama yeni süreçte bize yansıyanlar ya kapanmalar, şirketlerin evlilik yapması ya da elden çıkarılması, işyerlerinde işçilerin köşeye sıkıştırılması şeklinde oluyor.

Petkim, Tüpraş daha kalifiye işçi arıyor da, lastik işinde daha emek-yoğun bir çalışma ortamı var denebilir mi?

Tüpraş ve Petkim'le mukayese edilmeyecek kadar emek-yoğun fabrikalar bunlar. Ama bilgi açısından bizim fabrikada da çok kalifiye olman gerekiyor. Bu fabrikalarda eski şartlara göre kullanılan makineler kötü değildi, bugün dünyayla aynı teknoloji kullanılıyor. Çok pahalı, devasa makineler kullanıyor işçiler. Lastik sektörü herkes için cazibe merkeziydi eskiden, hâlâ da öyle. İşsizlik ve ücretlerin durumu malûm. İzmit'te sanat okulu mezunlarına sorun, 100 çocuğun 99'unun ilk tercihi lastik olacaktır.

Bunda kazanılmış hakların korunabilmesinin de payı çok herhalde...

Ücretlerimizin daha iyi olmasını hepimiz isteriz ama, yine Türkiye'de en iyi durumdayız. Toplu sözleşmelerimize 4857 sayılı yasayla ilgili aleyhimize hiçbir madde girmiş değil. Mevcut toplu sözleşmemizi bütünüyle korumuş durumdayız. Bundan iyisi bu koşullarda kolay değil.

Siz işe girdiğiniz zaman, yani işveren hakları budamaya ve esnekleştirmeye çalışmadan evvel, o zamanın ücreti Petkim ve SEKA gibi kamu işletmeleriyle karşılaştırılınca yine iyi miydi?

İyi idi tabii. Kendimizin gözettiği şeyler de var. Lastiğin Avrupa'daki, Amerika'daki maliyetlerini biliyoruz. Bunların ortasında bir yerde kendimizi konumlamıştık. Ama Gümrük Birliği öncesi rekabet koşulları da böyle değildi. Sadece içeride birbirleriyle rekabet ediyorlardı. Türkiye'de üretilenlerin dışında bilinen markaların hiçbirisi Türkiye'ye kolay giremiyordu. İşteki zorlamalar bu kadar olmuyordu. Şimdi öyle değil. Şimdi içeride fabrikası olmayan bir marka en az buradakiler kadar piyasayı yapıyor. Dünyanın çok ucuz bir yerinde üretiyor, getirip burada satıyor. Çin mallarının etkisiyle nelerin kapandığını biliyoruz. Lastik de bundan etkileniyor. Eskiden çok rahattı işverenler, şimdi ölümüne rekabet var. Zamana yayılan ya da yavaş yavaş kaldırılan bir koruma olmadı, Gümrük Birliği'ne küt diye girdik, sanki hazırmışız gibi. Sendikamız sağolsun, temsilcilerine kadar yurtdışı eğitimlerine götürdü. Orada kendimizi mukayese edebildik. Mesela Batı Avrupa'da, Fransa'da hükümet, içeride üretilen bir ürün dışarıdan gelen bir ürünle rekabette zorlandığında, yasalar gereği o ürünün ülkeye girmesine direkt engel olamıyor ama, öyle bir zorlamalar getiriyor ki! Türkiye için söy-



Lastik-İş Kocaeli Şube Başkanı Hasan Hüseyin Çakar, 1982'de Goodyear'da işe başlamış, 1985'te işyeri temsilcisi seçilmiş. Yedi yıldır şube başkanı.

acı tarafı. Tabii denetim de yok, kontrol yok, teşvik bol.

Lastik fabrikalarının Türkiye'ye geliş sebebi neydi? Bunlar büyük oranda ihracat yapan firmalar, değil mi?

Tabii, ama ilk gelmeleri ihracat için değildi. Özal'la başlayan bir dışa açılma, Türkiye'nin hat değiştirmesi var, o zamana kadar Türkiye tamamen kendine dönük yaşıyordu. Sadece lastikte o zamanlar yüzde 40 koruma vardı. İşverenlerle çatışırken tek başına, anlık bir mücadele yürütmüyoruz, bizi buraya getiren şeyler var. Eskiden yeterli sermaye birikimi yoktu Türkiye'de. Herkes kucak açıyordu bu fabrikalara. Bizde üretilmeyen bir şeyi gelip bir yabancı burada üre-

leyelim, bir ürünün ulaşım açısından en kolay girişi İstanbul'dan oluyorsa, o ürün özellikle Sarp'tan, gümrükten alınabilir diye adamı ta ülkenin öbür ucuna yönlendiriyor. Biz hiç böyle bir şey yapmadık. Şurada Fırsan fabrikası vardı, Türkiye'de, hatta Ortadoğu'da tekti. Gıda sektöründe inanılmaz kullanılan bir üründü.

Ne ürettiyordu?

Halk dilinde, limon tuzu. Ama vatandaş Çin'den getirdi dökme olarak, paketledi. 200 kişi çalışıyordu, iki senede gitti fabrika, dayanamadı. Sendika olarak hükümete yalvardık, koruyacak bir tedbir alın dedik, ama fabrika gitti. Ondan sonra neler gitti? Paşabahçe, İgşaş hemen aklıma gelenler.

Tarım politikası da böyle. Tarımda teşvik atıl, geri kalmış bir politika gibi sunuluyor. Ama Amerika'da, Avrupa'da tarıma bütçeden nasıl büyük teşvikler ayrıldığını da biliyoruz...

Tarım çok ayrıntılı bildiğim bir konu değil ama, ülkemizin dünyada tekel konumunda olduğu fındık, pamuk gibi belli ürünler var. Bunları bize ektirmiyorlar, söktürüyorlar. Pamuğu Yunanistan'dan almaya başladık. Pirinci Amerika'dan alıyorsun. Şekerpancarını ektirmeyip ithal ediyorsun. Bu nasıl bir politika, çözebilmiş değilim. Kaldı ki, şekerpancarı üretiminin topraktaki tuzlanmayı da engellediğini öğrendim. Konya ovasının giderek tuzlandığı ve yakında tarım alanı olmaktan çıkacağı, bunun da şekerpancarı ekimine getirilen kısıtlama ve yasaklamadan kaynaklandığı söyleniyor.

12 Eylül döneminde Lastik-İş'in çalışmaları başka bir isimle devam etti, değil mi?

DİSK kapatıldığı için üç yıllık boş bir dönem oldu, sonra bağımsız olarak kuruldu sendika. Yetki mücadelesinden sonra DİSK faaliyetleri serbest bırakılınca tekrar konfederasyona dönüldü.

O süreçte çok belirleyici düzeyde hak kayıpları oldu mu?

Oldu tabii. İhtilal yapıldığı zaman Kenan Evren en başta işçilerin ücretlerini konuşt, oteledeki garsonun maaşıyla kendi maaşını kıyasladı. Bir ihtilal işçinin aldığı parayla uğraşır mı? Gerçekten ülkede kaos var diye yapıyorsan, kaosa müdahale edersin. Benim maaşımla niye uğraşıyorsun ki? 12 Eylül'ün niçin yapıldığını, 24 Ocak Kararları'nı korumak için bir yapı oluşturulduğunu bilen biliyor. Arkasından çıkan yasalarda, bir işyeri önündeki grevde davul çalınmayacağına, çadır kurulmayacağına kadar bir ayrıntı düzenleniyorsa, bunun ihtilalle ne alakası var? İşçi sınıfı açısından son 25 yılda ikinci büyük kırılma noktası da Gümrük Birliği oldu. Bunu bütün ülkeler yaşıyor. Lastik-İş sendikası geçen yıl Dünya Lastik Konferansı'nı düzenledi, sektörümüzle ilgili dünyanın bütün sendikacılarını Türkiye'ye topladı. Bakıyorsunuz, hepsinin problemi ortak, hepsinin problemi iş güvencesi. Neden? Sermayenin kayması, küreselleşme. Sana geliyor, burayı tehdit ediyor, oraya gidiyor, başka türlü tehdit ediyor. Küresel

leşmeyi iki kelimeyle izah edebiliriz: İşçinin kuşatılması. Hiç kımlıdayamıyorsunuz, verilenle yetinmeye zorlanıyorsunuz. Her türlü kuşatılma: Zamanla, madde olarak, iş olarak...

Daha önce Lastik-İş'in dört grevi "milli güvenlik" bahanesiyle ertelenmişti...

Bir tanesinde grev kararını uygulamaya almadan erteleme çıktı. Kimisinde greve çıktık, altı gün sonra karar geldi. 1990'da beş buçuk ay sonra çıktı. Bütün bunların işçilerin mantığında, vicdanında yeri yok. Geniş bakarak millî güvenlikle şöyle bağdaştırıyor olabilirler: Lastik, otomotivin tamamlayıcı bir sektörü. Otomotiv, Türkiye'nin lokomotif. Çok büyük ihracat rakamları söz konusu. Ama lastik gitmediği zaman otomotiv hiçbir işe yaramıyor. Peki bu millî güvenlik mi? Herhalde bu kaybı öyle düşünüyorlar ki, bu güne kadar böyle yaptılar.

Bu greve çıkıldığında talepler nelerdi?

En başta yeni işçinin üye olması halinde "ücretini ben belirleyeyim" diyordu işveren. Mevcut uygulamada işçi kadroya girdiği anda diğer kadrolu işçi ne alıyorsa onu alıyor. En yüksek kategoriyle en düşüğü arasında 15-20 lira fark vardır, o da çok önemli bir rakam değil. İzinleri beş aya çıkarmak, buna bağlı olarak geçici işçilerin süresini de uzatmak istiyordu, istirahat halinde ikramiyeleri keseyim diyordu. Oysa uzun süreli hastalıklar var. Dokuz ay hasta oluyor, bu durumda adam hiç ikramiye alamayacak. Son gece bunların tamamını geri çekti miştik, bu taleplerle gelirlerse kesin grev olacağının altını çizmiştik.

Yani reddettiğiniz talepler işveren tarafından kabul edildi grevden önce...

Tamamını geri çektiler. Hatta bir adım ileri gidildi. İki dönemdir talep edip kabul ettiremediğimiz bir madde vardı. Bizdeki çalışma sistemine göre, hafta tatilleri yaklaşık iki ayda bir değişiyor. Bu değişim günleri resmî tatillerde yapıyordu, orada işçinin çok önemli gün kaybı oluyordu, tatil yapacağı bir gün gidiyordu. Dört bin çalışan var, kaç bin gün yapıyor, düşünün. Eğer farklı bir günde olursa o dönüşüm, her işverene bir trilyon civarında maliyeti vardı. Büyük para bu, işverenler bazen yıllık kârlarını iki trilyon açıklıyorlar. Biz o maddeyi de kabul ettirmiştik. Bir de o günü işveren mesaiyle tamamlayacağı için ekstra mesai ödemek zorunda kalacaktı işçiye. Bu da önemliydi bizim için ve kabul ettirildi.

Sözleşme, hatta bir takım artılarla kabul edilmişse neden greve çıkıldı?

Birincisi, resmî görünen, ilk altı aylık zam oranının kâfi gelmemesi. Bizim ilk altı aylık zam talebimiz yüzde 12'ydi, işverenden gelen yüzde 4.3. Ama tek başına bu mu? Değil gibi gözüküyor. İşçinin yıllarca greve çıkamaması, bir grev yapamamanın ezikliği, inanılmaz iş temposu, işin zorluğu, bunların getirdiği birikimin dışavurumu gibi faktörler var. Bizim için lehte her madde önemli. Aleyhimize gelse en küçük maddeyi bile vermem derdindeyiz. Geçici işçi sorunu yeni işçinin ücretinin belirlenmesinden daha az önemli diyebilir miyiz? Toplu sözleş-

memiz iki puan eksik bitebilir ama, kalıp da tarihsel bir dönüşüme izin vermemiz, bir 500 yıl telafi edemeyeceğimiz çalışma koşullarını değiştirecek bir talebi kabullenmemiz hepsinden kötü tabii. Ama şu gerçeği kabul etmek lazım: İzmit'te bu işi yapabilecek kalifiye işçi çok fazla. Her yıl yaklaşık 1000'in üzerinde geçici işçi çalışır buralarda. Toplu sözleşme gereği de, kadroya kalamıyorsa bir daha çalışma şansı yok aynı fabrikada. Bu yıl Brisa'da çalışmışsa, öbür yıl Pirelli'yi, olmadı Goodyear'ı dener. Üç yıl sonunda üçünden birine girememişse, işte sana ortada lastikleri çok iyi bilen deneyimli bir adam duruyor kenarda. Daha yaşı 25-27 ve meslek yüksek okulu ya da sanat okulu mezunu. Deneyimli, hazır kıta İzmit'te en az 15-20 bin kişi var. Bu söylediğim ihtilalden hemen öncesine kadar bile böyleydi. Bu fabrikalar revaçtaydı, ama iş bulma şansı da daha fazlaydı. İşsizlik, göç bu kadar değişti. Şimdi tam tersi, her yer için bir sürü insan var.

Aynı zamanda sermayenin maliyetin çok daha düşük olduğu ülkelere kaçma tehdidi var. Bu tehditler herhalde Fransız, İngiliz işçisi için de vardır. Burada ki lastik işçisinin durumu Batı Avrupa işçi sınıfının durumuna da benziyor.

Batı Avrupa'nın bundan on sene önce çektiği şeyleri biz şimdi çekmeye başlıyoruz. 15 sene evvel, İngiltere'de beş bin kişilik Roverhampton fabrikası kapandı, biz burada ellerimizi ovuşturuyorduk, oradan bize de on makina gelecek diye. Şimdi artık bunu bizden bekleyenler var. Bu ne zaman biter? En düşük maliyetli ülkelerle biz belli bir seviyeye gelene kadar bu tehdidin bitmesi mümkün değil. Romanya'da iki buçuk saatlik yolda, altı bin dolar yıllık maliyetle işçilik yaptırıyor adam. Böyle bir üretim maliyeti varken bu tehdidin kalkması mümkün mü? Hollandalının 15 euro'ya yapmadığı işi Polonyalı, Bulgar, Rumen göçmenler 5 euro'ya yapıyor. Bileşik kaplar meselesi, belli bir dengeye gelene kadar bu sürecek.

Bu ortamda işçi sınıfının haklarının budanmasının önüne nasıl geçilebilir? Yabancı sermaye gelmesin mi denilecek?

Bugünkü dünya konjonktüründe yabancı sermayeyi tümünden reddetmek çok kolay bir şey değil. Ama öncelikle kesinlikle ve kesinlikle ülkeyi yönetecek iktidarların her alanda bağımsızlığı hedeflemiş olmasıyla –bir günde yapamayabilirsin, yapabildiğin oranda, zamana yayarak yapabilirsin–, bizden yana, bize dönük hükümetlerle bir şeyler olabilir. İşçiler açısından da, dünya işçilerinin topyekûn mücadelesi gerekir. İşverene "buradan giderim ha" dedirtemeyecek koşulları yaratması gerekir işçi sınıfının. Öbürüne de "buraya gelme ha" demesi lazım. Ama tam tersi oluyor. Sendika başkanımız Polonyalı sendikacılara burada evsahipliği yapıyor, fabrikayı birlikte geziyorlar. "Bu makinaları elinizden alacağız bir gün" diyor Polonyalı sendikacı. Böyle bir mantık varken, böyle bir sermaye beklentisi varken, dünya işçilerini geçtik, Avrupa işçilerinin bile birliğini sağlamak mümkün mü?

Sendika başkanımız Polonyalı sendikacılara burada evsahipliği yapıyor, fabrikayı birlikte geziyorlar. "Bu makinaları elinizden alacağız bir gün" diyor Polonyalı sendikacı. Böyle bir mantık varken, böyle bir sermaye beklentisi varken, dünya işçilerini geçtik, Avrupa işçilerinin bile birliğini sağlamak mümkün mü?

Söyleşi: M.E. - Ş.N.

Biz halk mıyız?

Anayasa Mahkemesi sürpriz yapmadı, türban yasasını iptal etti. Şimdi sırada AKP ve DTP'nin kapatılması var. AKP için bir "orta yol" bulunması söz konusu, ama DTP için aynı şey geçerli değil tabii ki. Bir siyasî organ gibi çalışan Anayasa Mahkemesi'nin "hikmet"ini Ankara SBF öğretim üyesi, siyaset bilimci Aykut Çelebi'ye sorduk...

Anayasa Mahkemesi'nin işlevi ve rolü, üniversite öğrencilerine türbanı serbest bırakan yasanın anayasaya aykırı bulunmasından önce tartışılmaya başlanmıştı. Bu tartışma, Türkiye'de egemen erkin kimin elinde olduğu sorusunu gündeme getiriyor. Egemen erk ve siyasal kriz tartışmaları da Alman düşünür ve hukukçu Carl Schmitt'in "olağanüstü hal" kuramını hatırlatıyor. Schmitt, "Siyasî İlahiyat" kitabının ilk cümlesinde "egemen olan, olağanüstü hale karar verendir" diyor. "Siyasal Kavramı" kitabının ilk cümlesi ise şu: "Siyasal kavramı, devlet kavramından önce gelir." Schmitt'in bu cümlesinden başlayalım isterseniz. Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana iki kutbun egemen olma çabası, "olağanüstü hal"i daimî kılmıyor mu?

Aykut Çelebi: Bu sorunun bir genel siyasal teoriye ait cevabı, bir de Türkiye'ye ait özel cevabı olabilir. İkinci boyuttan başlamak daha enteresan. Egemenliğe dair sorunuza yanıt olabilmeleri için, Anayasa Mahkemesi'nin son kararında anayasaya aykırı bir tutum sergilediğini ifade ederek başlayabiliriz. Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararları, gerekçesi olmadan açıklanamaz. Resmî Gazete'de yayınlanmadan bu kararlar hiçbir kurum ya da kişiyi bağlamaz. Ama Anayasa Mahkemesi, anayasanın 153. maddesi hükmünü yaklaşık yirmi yıldır ihlâl etmekte bir sakınca görmüyor. Ayrıntı olarak görülebilen bu noktadan siyasal teoriye açılım yapma olanagımız var. Şeklen anayasaya uygunluk denetimi yapan bir kurumun anayasaya aykırı davranmayı kendine şiar edinmesi ve bunu büyük bir rahatlıkla yapabilmesi, başlı başına tartışmaya değerdir. Hiçbir Anayasa Mahkemesi kararı, gerekçeli olarak yayımlanmadan ne açıklanabilir, ne de yürürlüğe girebilir. O halde, Anayasa Mahkemesi hangi güce dayanarak kararlarını anayasaya aykırı olduğu halde ilân edebiliyor? Bunun iki nedeni var: Birincisi, mahkeme kendini yasayı yorumlayan değil, rejimi koruyan bir organ olarak görüyor. İkincisi, durumun olağanüstü kritik içerimleri olduğu konusunda bir vehmi, dolayısıyla acil karar vermeyi gerektiren bir durumun yaşandığı kanaati var. Bu kanaati nedeniyle, anayasa kuralını çiğnemeyi göze alarak karara bağlıyor.

'82 Anayasası'nın birçok maddesi değiştirildi, hatta bir anayasal belirsizlik olduğu kanaati var. Bu belirsizlik içinde, fiilen kim hükmedebiliyorsa, onun "meşru" egemen kabul edildiği yoru-



Türkiye'ye özgü güçler ayrımı: Başbakan ve cumhurbaşkanı, Anayasa Mahkemesi başkanı ve arkada belli belirsiz görünen üniforma.

munu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu değerlendirme teknik olarak doğru değil. Çünkü pek çok revizyon geçirmesine karşın, 1982 Anayasası halen yürürlükte. Bir anayasanın iki temel işlevi vardır. Birincisi, bir halkın kim olduğu ve ne istediğine dair siyasî karar verme ânu ve bunun belgesidir –ki Türkiye'de bu konuda da ciddi bir kriz vardır. İkincisi ise, kamu kurum ve kuruluşları arasındaki yetki dağılımını ve hiyerarşiyi düzenleyen bir belgedir. İkinci mânâda 1982 Anayasası halen yürürlüktedir. Türkiye siyasetindeki genel çalkalanmayı bir tarafa koyalım; bunun sadece Türkiye'yle sınırlı olmayan boyutları üzerinden tartışmaya başlayarak meseleyi şuraya getirelim: Her iktidar, bir kurulma, bir de kendini koruma ânında ortaya çıkan yasa mantığıyla çalışır. Bir; devrimlerin kurucu iktidar yasında olduğu gibi, yasanın bir düzen ve bir halk tarifine göre sıfırdan yapıldığı ve başladığı ânlr, kurucu momentler. İki; yasanın, kurucu ideolojisini değiştirmeden, çağın gereklerine göre kendini yeni dünya şartlarına adapte etmeye çalıştığı dönemler. Kendini yeni koşullara adapte etmeye çalışma durumunda toplumlar, değişimin ortaya çıkarabileceği riskleri kamu kurumları aracılığıyla da dile getirir, risk ve krizleri koklarlar. Özellikle anayasa mahkemeleri başta olmak üzere bazı kamu kurumları, kendilerini rejimi koruma ve kollamayla yükümlü addetmekle birlikte, yeni koşulları da algılayan ve gören, dolayısıyla devlet aklı ve devlet refleksini bir arada tutan bazı

Anayasa Mahkemesi'nin başörtüsü davasındaki tavrından sonra liberal yazarlarımız, jüristokrasi kavramını kullanmaya başladı. Fakat jüristokrasi, demokratik siyasî boşluğun yerini ikame eden başka türlü bir siyasetin, depolitize bir siyasetin ifade biçimidir. Bu sadece Türkiye'ye özgü değil; uzun zamandır siyaset, hukukileştirilerek depolitize edilmeye çalışılıyor.

kararlar ya da durumları tespit edebilirler. Her rejim, yeni koşullara adapte olmak için kendine çekidüzen verebilir. Devlet öğretisinin ve kamu hukukunun en temel araçlarından biridir bu. Türkiye'de, Anayasa Mahkemesi'nin alenen siyasî müdahalede bulunduğu yorumuna yol açan özellik şurada: Mahkemenin ve diğer devlet kurumlarının rejimi koruma refleksi var, ama çağın gereklerine ve demokratik siyasal teamüllere uygun olarak alternatif önerilere açılım yapabilecek rasyonaliteleri yok.

Bunun sebebi ne?

Sebeup, devlet öğretisindeki ana açılım noktalarında, hukuk devleti anlayışımızda, yönetici elitin zihniyetinde ve kurumların şekillenişinde. Çatışmaları yok sayan değil, tersine çatışmaların varlığını kabul eden ve modern devlet kurumlarını bu çatışmalara göre yönlendiren, kimseyi dışarıda bırakmadan alanı ve oyunu yeniden tarif etmeye çalışan demokratik siyaset anlayışından yoksunuz. 12 Eylül'den beri bu anlayıştan uzaklaşıldı, ama daha önce de bu konuda nasıl bir kurumsal akıl geliştirildiği ayrı bir tartışma.

Anayasa Mahkemesi'nin temel işleviyle yasama ve yürütmenin yetki alanı nasıl birbirinden ayrıştırılabilir ve uyumlu işletilebilir?

Demokrasi, basitçe, "halkın kendi kendini yönetmesi" olarak tarif edilir. Fakat, Fransız ve Amerikan devrimlerinden beri biliyoruz ki, demokrasinin bu kadar basit bir tanımı yok. Amerikan devriminin bize kattığı çok önemli değerlerden biri şudur: Hem Antik çağın karma anayasa yönetimine uygun olarak farklı kesim ve yönetim biçimlerinin en iyi özelliklerini içeren, hem de toplumun farklı sınıf, çıkar ve etnik gruplarını bir arada tutan yeni ve entegratif bir toplum modelinin gerekliliği sonucu, yasama, yürütme ve yargının birbirinden ayrılması Amerikan devrimiyle oldu. Halkın kendi kendini yönetmesinden, halkın temsilcileri aracılığıyla yönetime katılması ve insanların değil, yasaların üstünlüğü fikri ortaya çıktı. Amerikan devrimini ve daha önce İngiliz devrimlerinin bize gösterdiği ve bugünkü modern dünyayı tarif eden ve belirleyen temsili demokrasi geleneği çok önemli bazı kazanımlar getirdi. Antik demokrasi fikri, halkın yönetime katılması kadar, yönetenle yönetilenin özdeşliği, dolayısıyla ayrıcalıkların olmadığı bir modeli öngörüyor. "Polis"i merkeze alıp yurttaş katılımını ön plana çıkarıyor. Eski Yunanlılara "seçme eylemi nasıl bir eylemdir" diye sorulsa, tamamen anti-demokratik bir eylem olarak değerlendirirdi. Çünkü seçimin olduğu yerde, seçilende seçenden farklı bir takım karakteristiklerin olması gerekir. Oysa Yunanlılar, savaşçı muharıpler dışındaki bütün görevlerde, eşitliğin doğal göstergesi, demokrasinin özü olarak kabul ettikleri kurayı benimserler.

Modern demokrasi anlayışında da seçilenler, üstün kişiler değil, halkın içinden çıkan sözcüler addedilmiyor mu? Kâğıt üzerinde böyle olduğu doğru.

Ama seçimin olduğu her yerde şöyle bir paradoksla karşı karşıyayız: Belli aralıklarla yapılan seçimlerde hesap verilirken, seçimlere girince belli bir proje sunarak halka “eşitiz, ama aynı değiliz” aktarımı yapılıyor. Temsilî demokrasiden sadece hukukun üstünlüğünü, yasayı yapanın yasanın mutlak hâkimi olamayacağını, zamanla sınırlı olarak yasama yaptığını ve bunların her birinin yargı yoluyla denetlenebileceğini anlamıyoruz. Bunun yanı sıra, yönetenlerle yönetilenler arasında yeni bir düzenlemeyi ve yeni bir “ortak iyi” tarifini de anlıyoruz. 18. yüzyılda temsilî demokrasi, demokrasinin tarifine bir şey eklemekle kalmıyor, mantığını da değiştiriyor: Kura yerine seçim, eşitlik evet, ama yönetenle yönetilenin özdeş olmayabileceği... 19. yüzyıldaki işçi sınıfı mücadeleleri, genel oy için verilen mücadeleler, partilerin kitleselleşmesi sonucunda devlet adamı figürüyle anılan siyasetçi profili yeniden yapılandı. Ama İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra otoriter rejimlerin sona ermesi, özellikle Avrupa’da sosyalist ve komünist partilerin faşizme karşı mücadeleden büyük prestijle çıkması ve iktidara gelme ihtimalleri, temsilî demokrasi anlayışında, düzen bakımından bazı gediklerin açılabilceğini gösterdi. Anayasal demokrasi kavramına da aslında buradan ulaşıyoruz. Demokrasi, belli zamanlarda seçim yapma ve yönetenin kim olacağını belirleme eylemiyle sınırlı kalmıyor –çünkü komünist ve sosyalistlerin kalıcı olarak iktidara gelmeleri ve uzun süre devleti yönetme ihtimalleri var–, böylece anayasa mahkemeleri bütün Avrupa’da arka arkaya kurulmaya başlıyor. Bunun amacı da, Türkiye’de çok tartışılmaya başlanan “ortak iyi”yi tarif etmede yaşamayı tek başına etkin kılmamak ve çoğunlukçu demokratik kararların temel hak ve özgürlüklere aykırı boyutlarını törpülemek; meclisin aldığı kararları norm denetimine tâbi kılmak. O yüzden artık sadece temsilî veya liberal demokrasi değil, “anayasal temsilî demokrasi” yahut “anayasal hukuk devleti” diyoruz. Anayasal hukuk devletinde halk, temsilcileri aracılığıyla yönetime katılır, fakat çoğunlukçu yollardan iktidara gelenlerin, yasaları kendi çıkarlarına ve toplumun genelinden bağımsız olarak yapmalarına engel olacak şekilde denetlenmesi söz konusudur. Ama burada çok önemli bir nokta var: Anayasa mahkemesi, asla liberal temsilî demokrasiyi ikame eden bir kamu otoritesi olamaz. Bir ikinci meclis gibi ya da bunun da olduğu yerlerde son kertede devlet aklını geliştiren bir üst mekanizma gibi kullanılmalı. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra anayasa mahkemeleri, çoğulculukla dünyanın gerçekleri arasında denge kuran aktör olarak gündeme geldi. Anayasa mahkemeleri, aslında komünist, sosyalist ve faşist partilere karşı, rejimin kendi ölçeğinde onları entegre eden, dışlamayan, ama denetleyen bir çözümdür. Dolayısıyla, Türkiye açısından çok ilginç bir örnektir. Türkiye’de, gerek Kürt meselesinde, gerek başörtüsü sorununda, gerek 1970’lerde

solun yeni bir “düzen” anlayışı geliştirildiği dönemde, Anayasa Mahkemesi, hem devleti yönlendiren, hem de yeni çatışmaları yok saymaktansa içtihatlarıyla onlara yol gösteren rol oynamadı. Her durumda devlet refleksi gösterdi. Ama bu refleksi devlet aklına uygun, temsilî demokrasi mantığı içinde soğurucu, yeni alternatifler öneren, yaratıcı bir üçüncü şahıs olarak değil –ki burjuva toplumlarında anayasal demokrasilerin en başarılı özelliği budur– dersini iyi çalışmayan, sadece refleksi gösteren bir rolle yürüttü. Yargıçlar, toplumsal kurumları, sivil toplumu, toplumun iradesini, sorunlara çözüm bulma kapasitesini, ayrıca modern toplumların kurucu dinamiği olan çatışmayı yok sayarak, kendilerini bir numaralı rejim kurucusu ve kollayıcısı ilân ediyor. Bir nevi, “herkes hain ve gaflet içinde olabilir, ama biz olamayız” diyorlar, ki bu da jüristokrasiyi, “yargıçların iktidar”ını getiriyor aklı. Anayasa Mahkemesi, çoğunlukçu bir rejime gidişin önüne geçmek bir yana, çoğunlukçu ve çoğulcu bir yapıyı kollayan, ama olası tehdit noktalarını da dile getirerek yeni bir müzakere alanı oluşturabilen, daha pozitif bir aktör olabilmeli. Ne yazık ki, mahkemenin türban konusundaki refleksi, sadece rejimi değil, yazılı olan veya teamüle uygun bütün kural ve kurumları tıkayan bir yola soktu Türkiye’yi. Bu refleksi, koruma amaçlı olsa bile, daha da zaafa uğrattırıyor devleti ve siyaseti. Modern devlet aklının tarihsel süreçte geldiği noktada, anayasa mahkemelerinin şu prensibi işletmeleri beklenir: Hukukun üstünlüğü çerçevesinde çoğulcu bir toplum, temsilî demokrasiye dayalı olarak işler. Çatışmanın bırakın önlenmesi, kaçınılmazlığı modern toplumu kuran ilke olarak vardır. Temel hak ve özgürlükleri korumak dışında mahkemenin veya devlet aklının yapacağı şey, çatışmayı yönlendirebilecek ve kurumsallaştırabilecek araçları imal etmektir. Anayasa mahkemele-ri, despot bir üst-kurul gibi davran- dıklarında, kuruluş amaçlarını ihlâl etmiş olurlar.

Carl Schmitt’le başladık, oradan devam edelim. Schmitt, modern devleti ve işlevini nasıl tarif ediyor?

Devletin Türkiye’deki doğası ve işleyişi hakkında, zannettiğimizden daha i- kircikli bir durumdayız. Sol için ayrı bir yük bu, liberaller için ayrı, muhafaza- kârlar içinse bambaşka bir yük. Schmitt, hem bir kamu hukukçusu, hem de devlet teorisyeni olarak şunu göstermeye çalışıyor: Devlet, bir siyasî organizasyon formudur. Ama tarihte bir halkın ya da halklar bütünü- nün, siyasî bir iradenin aldığı değişik ve- çe ve kendini ifade et- me biçimlerinden sadece biridir.

Schmitt’in “siyasal, devlet kavramın- dan önce gelir” cümlesine gelip “bir halk ne zaman halk olur” sorusunu ir- delemeye çalışalım...

Bu çok kritik ve çok güncel bir cümle. Halk kimdir? Halk nedir? Nüfus, kitle ya da kalabalık ne zaman halk olur? Ör-

Türkiye örneğinde ilginç olan husus, liberallerin jüristokrasiden şikâyet etmesi. Oysa dünyada genellikle sol ve demokratlar, liberallerden jüristokrasinin temsilcisi oldukları için şikâyet ederler. Siyaseti hukukla ehlileştirme tarzı liberalizmin bir yöntemi olmasına karşın, Türkiye’de liberaller jüristokrasiden rahatsızlar.



Aykut Çelebi

neğin milleti halktan ayıran nedir? Schmitt’in iddiası şu: Bir halkı halk olarak tarif eden, ortak siyasî iradesidir. Dolayısıyla, “biz” ve “diğerleri” arasında çizdiği sınırdır. Fakat bu, “biz”in kim olduğuna karar verecek şey acaba tözsel bir etnik kimlik mi, dinî değerler mi, pratikler mi sorularına Schmitt net yan- tırlar vermiyor. Nazi geçmişi dolayısıyla Schmitt’in bu sorulara “etnik ve millî” yanıtını verdiği söyleniyor. Ama metin- lerinden çıkan sonuç şu: “Biz”, siyasî bir irade ve ifadedir. Siyasal bırakıp devlet kavramına gelelim. Devlet, siyasalın uzun hayatında geçici bir momenttir. Çok sayıda birbirinden farklı biçimi olan siyasal birleşme ve ayrışma formların- dan biridir. Bunlar dün “polis”ti, daha sonra mutlakî devlet, ulus-devlet ve şimdi de ulus-üstü yapılanmalar oldu.

Bir halk ne zaman halktır?

Bir halkın halk olduğunu başkalarına duyurması, buna yönelik siyasal örgüt- lenmesidir. Anayasalar, bunu ifade eden, bir halkın kim olduğuna, ne istedi- ğine dair siyasal belgelerdir. Türkiye’de son iki anayasa, halkın irade beyanı de- ğil, ordunun hazırladığı ve onaylattığı metinlerdir.

O halde biz bir halk mıyız?

Bugünkü krizleri göz önüne alırsak, siya- sı anlamıyla bir halk olduğumuz çok şüp- he götürür. “Bir halk, tözsel olmayan bi-

çimde, seçmenler toplamı mıdır?”, “bir halk, bir ülkede yaşı- yan nüfus sayısı mıdır?”, “bir halk, bir kalabalıktan ne zaman farklılaşır?” gibi sorular bugün- lerde hepimizi ilgilendiren soru- lar. Hep beraber şunu sormalı- yız: Bir kalabalıktan, seçmen grubundan, yurttaşlar toplulu- ğundan siyasal anlamda bir hal- kı ayırıştıran nedir? Bu soruların her birine dair zengin bir sosyal bilim literatürü var. Örneğin li- beralizmin dayanaklarından bi- ri, seçmen iradesi ve yurttaşlık bağıdır. “Biz bir halk mıyız” so- rusuna liberal açıdan “evet” di- yebiliriz. Çünkü belli kurallara uygun olarak belli bir irade ser- gileyen, temsilî demokrasinin araçlarını kullanan ve buna uy-

gun bir anayasa yapmış bir toplumuz ve yeni bir kontratı da imzalamamız müm- kün! Nitekim, Prof. Dr. Ergun Özbu- dun’un başkanlığında hazırlanan anaya- sa taslağı, AKP’nin tam olarak bu çerçe- vedeki görüşünü yansıtır. Fakat kritik olan şu: Şimdiye kadar halk tarifi, tarihin hiçbir noktasında, “hadi hep beraber ira- de beyanında bulunalım” denerek yapılmadığı için, hep “devrimlerle”, tarihi sı- fırlatan yeni bir başlangıç ideasıyla, ör- gütlü bir azınlığın fikri olarak devreye girdiği, ama bu örgütlü azınlığın kendi çıkarlarını bütün insanlığın çıkarlarına denk tutmakta inat ettiği bir aşamada ku- rulduğu için, biz aslında aynı çıkmazda debeleniyoruz. Her meclis, bir kurucu meclis gibi çalıştığında, örgütlü bir azınlı- ğın kendisini başkalarının evrensel tem- silcisi olarak kurduğu yerde, halkı ikame

etmiş oluyor. Ne kadar iyi niyetli olurlarsa olsunlar, bütün kurucu momentler, “sıfır noktasını” halk tarifinin merkezine oturtuyorlar. Ayrıca, halkı tarif ederken “kimi içereceğiz” sorusu, başkalarının dışarıda tutulacağı gerçeğini ortaya koyuyor. O yüzden de, birilerini dışarıda bırakan bir siyasi irade, dolayısıyla da halk ve devlet fikri, ne kadar devrimci olursa olsun, belli bir partikülarizm varsayarak onun üzerinden kendini inşa ettiği için devletleşiyor, ama aynı zamanda ayrımcı ve dışlayıcı oluyor. Bu, hiçbir anarşistin ve demokratın içine sindiremeyeceği bir noktadır. İki kutuplu dünya sona erdikten sonra, neo-liberalizm bütün dünyayı mare nostrum (bizim denizimiz) diye tarif ederken, siyaset neo-liberal elit tarafından hukukla ikame edilmeye çalışıldı. Depolitizasyon, hukukun siyaseti ilga ettiği bir tür demokratikleşme ve açıklık ile eşanlamli olarak kullanılmaya başlandı. Bu siyaset, çok geçmeden partikülarist, içe kapanmacı direnç alanlarının yeniden yoğunlaşıp patlamasıyla sarsıldı.

Siyasi anlamda halk olduğumuz tartışılır dediniz. ‘82 Anayasası’nı halk yapmadı, onayladı. AKP’nin yeni anayasa çalışmaları sonuçlanırsa, o zaman da halklaşmış olmayız. Çünkü bu anayasa da toplumun tüm kesimlerinin irade beyanı sayılmaz. O halde bir halk, anayasasını nasıl yapar?

Öncelikle 1961 ve ‘82 anayasalarının kıyaslanması ve ‘61 Anayasası’nın hep övülmesi meselesine açıklık getirmeliyiz. ‘61 Anayasası’nda küçük bir grup, geneli, kendi çıkarlarıyla bütünleştirmede çok maharetli davrandı. ‘82 Anayasası ise alenen küçük azınlığın gözünden baktığı haliyle kamu otoritesini yeniden şekillendirme ve yeni bir millet tarifiyle sınırlıydı. O yüzden de çok açık bir deklarasyondur. Ama ‘82 Anayasası bile, geçirdiği değişikliklerle ‘61’e yakınlıktır. Fakat bundan bir felsefe çıkmadı, çünkü anayasa sadece madde değiştirerek olmaz; siyasi bir belgedir o ve bir felsefesinin olması gerekir. Gelelim sorunuza: Kurumların ve bireylerin, sivil toplum örgütlerinin birbirleriyle diyaloga, gerektiğinde çatışmaya gireceği bir kamusal alana ihtiyacımız olduğu ortada. Dolayısıyla salt yeni bir kurucu iktidarla olmaz bu iş. Eğer sendikalar, sivil toplum örgütleri, toplumun değişik kesimleri, “nasıl bir toplumda yaşamak istiyoruz” sorusunun özgürce tartışılacağı bir zemini yaratabilirlerse, buna ek olarak Türkiye’de tabu addedilen şeyleri daha rahat konuşabileceğimiz bir ortam oluşturabilirlerse ve bunu yapabilmek için AB gibi post-nasyonal yapılanmalara yönelirlerse, salt yeni bir kurucu meclise sabitlenmeden yolumuza devam edebiliriz. Post-nasyonal bir dünyada, ulusüstü bir egemenlik evreninde, farklı kimlikler, ülkeler, sınıflar, dinler ve gruplar olarak, yeni entegrasyon kapasiteleri ve yeni bir aklın oluşumuna katkıda bulunacak şekilde tartışmamızı sürdürebilirsek, geniş bir dünya ailesine entegre olma çabasını sürdürüp ulus-devletin tarihin geçici bir momentine ulaştığımız olur.

Anayasalar bir halkın kim olduğuna, ne istediğine dair siyasal belgelerdir. Türkiye’de son iki anayasa, halkın irade beyanı değil, ordunun hazırladığı ve onaylattığı metinlerdir. Bugünkü krizleri göz önüne alırsak, siyasi anlamıyla bir halk olduğumuz çok şüphe götürür.

gerçeğini akıldan tutarsak, sanırım halk tarifimiz de değişecektir. Türkiye’de şu an tüm organlar üzerinden bir depolitizasyon süreci yürütülüyor ve yasanın kendisi çürütülüyor. Bir yandan Anayasa Mahkemesi yetki sınırlarını aşarken, bir yandan da AKP hükümeti, uzun bir müddettir kanun tasarısı sunmadan, milletvekilleri aracılığıyla kanun teklifi veriyor. Kanun tasarılarını hükümetler hazırlar ve siyasi sorumluluğu hükümetler taşır. Milletvekillerinin kanun teklifleri ise sadece kendilerini bağlıyor. AKP, bu siyasi sorumluluğu almamak için kanun tasarısı hazırlamıyor. AKP milletvekilleri kanun teklifini getiriyor, hepsi el kaldırarak kabul ediyor. Böylece hükümet, siyasi sorumluluktan kurtulmuş, topu milletvekillerine atmış oluyor. Dolayısıyla siyaset, sadece ordu ya da Anayasa Mahkemesi tarafından çatışmadan azade bir depolitize ortamda yürütülüyor. Tarihin garip bir cilvesi, Türkiye’de parlamento da, çok uzun bir süredir, demokrasinin olduğu kadar, depolitizasyonun da ağırlıklı ayaklarından birini oluşturuyor. Son dönemlerde yargıların iktidarı anlamında eleştirel bir biçimde sıkça kullanılan jüristokrasi kavramı üzerine bir kitap yazan Ran Hirschl’in söylediği çok önemli bir şey var: Jüristokrasi de bir siyaset biçimidir ve siyasetin boşluğunu doldurma amacıyla, sadece bürokrasinin değil, siyasi aktörlerin de desteklediği bir şeydir. Özellikle Anayasa Mahkemesi’nin kapatma ve başörtüsü davasındaki aktivist tavrından sonra bizim bütün liberal yazarlarımız, jüristokrasi kavramını kullanmaya başladı. Fakat jüristokrasi, ancak demokratik siyasi boşluğun yerini ikame eden başka türlü bir siyasetin, depolitize bir siyasetin ifade biçimidir. Bu sadece Türkiye’ye özgü değil; uzun zamandır siyaset, hukukleştirilerek depolitize edilmeye çalışılıyor. Türkiye örneğinde ilginç olan husus, liberallerin jüristokrasiden şikâyet etmesi. Oysa dünyada genellikle sol ve demokratlar, liberallerden, jüristokrasinin temsilcisi oldukları için şikâyet ederler. Siyaseti hukukla ehlileştirme tarzı liberalizmin bir yöntemi olmasına karşın, Türkiye’de liberaller jüristokrasiden rahatsızlar. Liberal yönetme sanatının en büyük marifeti, radikal unsurları sisteme katması ve yönetmesidir. Türkiye’deki problem, liberal demokrasinin kamusal aktörlerinin, liberal demokrasinin en kudretli yönünün bu olduğunu hiç idrak edemesidir. Foucault’cu mânâda söylersek, liberal yönetme sanatı bir yönetsellik tekniğine dönüşemiyor, bir tür “kimi dışarıda bırakıp kimi içeri alacağız” sorusuna verilmiş bir “iç düşman” tarifi haline geliyor. O yüzden de sistemi koruma refleksiyle hareket eden kurumlar, sonuç olarak, sistemin altını oyuyor.

Schmitt’in ünlü bir makalesinin başlığı olan soruyla devam edelim: “Anayasayı kim koruyacak?”

1930’larda Schmitt, anayasayı devletin ve rejimin koruması gerektiğini söylüyordu. Ama 1950’lerden sonra Schmitt-

yen düşünürler, anayasayı Anayasa Mahkemesi’nin koruması gerektiğini söylüyorlar. Dolayısıyla rejimin güven-cesi sadece anayasa mahkemesidir. Ama, hangi anayasa mahkemesi diye de sorup şu yanıtı veriyorlar: Federal Alman Cumhuriyeti’nin temel ilkelerini, genel felsefesini ve Batı değerlerini dışlamayacak bir anayasa mahkemesi! Türkiye’deki problem, Anayasa Mahkemesi’nin ve genel olarak kamu refleksinin konjonktüre göre değişebiliyor olması. Anayasa Mahkemesi, Schmittten mânâda, “olağanüstü hal”e karar verme ve krizi tayin etme yetkilerini kendisinde görüyor. Hatta, gerektiğinde anayasayı çiğneme hakkını kendinde görüyor.

Schmitt, “olağanüstü hal” ile “sıkıyönetim” arasındaki ayrıma da dikkat çekiyor: Anladığımız kadarıyla olağanüstü hal, bir sisteme veya bir düzen özelemine işaret etmez. Sıkıyönetimin kendisi ise bir sistem, düzendir. Türkiye’de daimî kriz hali sistemi sürdürme çabasının sonucu mu, yoksa arzulanen tam da sürekli olağanüstü hal sistemi mi?

Schmitt’in tarifinde iki tür diktatörlük var. Birincisi düzeni kuran egemen diktatörlük, ikincisi de komiseryal, yani geçici sürelerde krizlere müdahale eden, düzeni değiştirmeyen, koruyan diktatörlük. AKP’nin hazırladığı yeni anayasa tasarısında her iki taraf da meseleye yepyeni bir kurucu iktidar perspektifinden bakmıyor. Herkes, Türkiye’nin iyi-kötü bir düzeni olduğu konusunda hemfikir. Ama bu düzenin daha iyi işlemesi için yapılan önerilerin temelinde bir takım tikanıklık noktaları var. Kimse, rejiminin temelden değiştirilmesi gerektiğini düşünmüyor. Veya süreci, darbelerle yapıldığı gibi sıfırlayarak yol almak gibi bir tavır görünmüyor.

Zaten 28 Şubat da, öncekiler gibi “zamanı sıfırlayan” bir darbe değildi. Artık darbe denince akla hukuki müdahaleler geliyor...

Doğru, 28 Şubat’la devam eden süreç Schmittten anlamda komiseryal diktatörlük faaliyetleri denebilir. Düzeni değiştirmeden, ama düzeni yeniden tesis edecek şekilde yapılan müdahaleler.

İki meclis mekanizmasıyla, içinde bulunduğumuz erkler çatışması minimize edilebilir mi?

Yasamayı denetleyen, siyasi ara kademelerin kurulması gerekiyor: Sivil toplum örgütleri, baskı grupları ve toplumsal hareketler... 12 Eylül mantığı, bilinçli olarak ilkin bunları yok etti. O yüzden, ikinci bir meclis gibi, meclis kararlarını müzakere ederek siyaseten denetleyen bir mekanizma şart. Diğer yandan da, yargının müzakereci bir demokrasi usulüne ihtiyacı olduğu mutlaka sürekli vurgulanmalı. Yargıçlar hangi karara nasıl vardıklarını ve nasıl müzakere ettiklerini kamuoyuyla paylaşmalı. Türkiye’deki demokratların, başta devlet olmak üzere kurumları hiç küçümsemeden, ulusal ve ulus-üstü gelişmelere yönelik, alternatif önerilerde bulunması gerekiyor. Sorun, “bir halk kimdir ve ne zaman halk olur” sorusunda yatıyor.

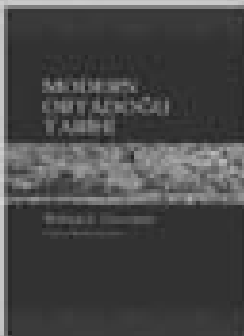
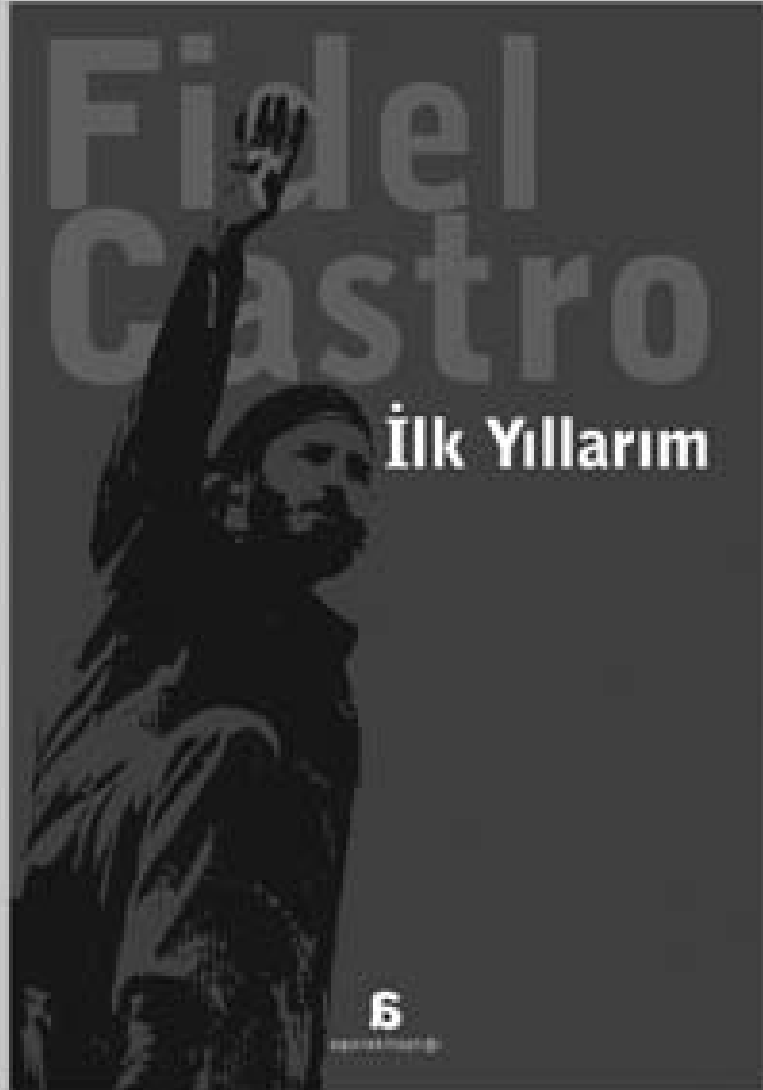
“CASTRO, ÇAĞIMIZIN EN BÜYÜK İDEALİSTLERİNDEN BİRİDİR”

(Gabriel Garcia Marquez)

ANI-ANLATI



Küba Devrimi'nin önderi,
efsanevi devrimci Fidel
Castro'nun, çocukluğundan
okuduğu okullara,
Moncada Kışlası baskınına
ve bu baskının ardından
hapse atılışına kadar olan
dönemini anlattığı
hatırat kitabı...



← TAVİZ

SİYASETİN ÇOK YÜZLÜLÜĞÜ TAVİZ
William L. Cleveland
Çeviren: Mehmet Hakan

William L. Cleveland'ın
tarih disipliniyle ilgili
teşekkürleri için yazılan
bu devasa yapıtın, Osmanlı
ve Mevlâî devirlerinden
Baki enişmelerinin
egemenliğine, İsmail Devri'ne
ve Kâfîce 'Savay'ın uzanan
Ortaçağ'ın modern
tarihine kapsamlı bir bakış.



← SİNEMA

SİNEMATOGRAFİK DİYALOG
Çeviren: Mehmet Hakan

Berlin, Bombay, Kairo, Los
Angeles, İstanbul, Paris,
Prag... Cinematografik
ve Walter Benjamin'in sinema
ve sanat ilişkisi teması daha
derine götüren Mehmet
Hakan'ın bu devasa kitabı,
başlangıçtan itibaren
kavramlar, bir film
sineması bir sanat güncel
yapılarını kapsamlı
yargılamaktadır.



← SİNEMA

KISA FİLM SENARYOSU
Çeviren: Mehmet Hakan

Yazarın Özgün Romanlar
serisindeki en büyük
başarılarından biri olan
Kısa Film Senaryosu'nun,
içerdiği senaryoların
güncel, devir sinema
tekniklerinin öğrenilmesi
ve diğerlerinden farklılık
gösteren yapıtların
yayınlanması olan
başarılarından biri olan
başarılarından biri olan...

meselesi olan kitaplar...

www.agorakitapligi.com
Tel: 0312 343 96 26-27
Faks: 0312 343 96 28

6

agorakitapligi

Tayyip usûlü kamulaştırma

Geçen sayımızda kentsel dönüşümün başat aktörlerinden TOKİ'nin işleyişine derinlemesine bakmış, yetkileri giderek artan bu kurumun yoksulları yerinden yurdundan etmesinin yanısıra inşaat ve emlak sektörünü krize sürükleme potansiyeline dikkat çekmiştik. Kaldığımız yerden devam ediyoruz, ulusal ve uluslararası emlak şirketlerinden, yani konut piyasasının liberal aktörlerinden TOKİ'ye gelen eleştirileri mercek altına alıyoruz. Sonra da sözü kentleşme sorunları üzerine kapsamlı çalışmaları olan Prof. Dr. İlhan Tekeli'ye veriyoruz.

TOKİ'nin bir devlet tröstü olarak nevezuhuru, Tayyip Erdoğan'ın Siirt milletvekili olarak, "yeşil sermaye"nin Anadolu Kaplanlarından JetPa'nın kurucusu ve yıkıcısı Fadıl Akgündüz'ün yerine 9 Mart 2003'te seçilmesi ve akabinde başbakanlık koltuğuna oturmasıyla başladı. TOKİ Premsi Erdoğan Bayraktar hikâyeyi şöyle anlatıyor: "TOKİ Başkanlığı'na vekaleten atandığım dönemde Sayın Erdoğan başbakan değildi. Abdullah Gül başbakanımızdı. Ben göreve başladıktan üç ay sonra Erdoğan başbakan oldu. Sayın başbakanımız göreve geldikten sonra kendisine kısa bir brifing vermeye çalıştım. TOKİ'nin geçmişini inceledim. Yirmi senede 43 bin konut (yılda ortalama 2 bin 300 konut) yapmış. Bunun beş katını, yani yılda 10 bin konut yaparsak çok başarılıyız demektir dedik. Öyle bir projeksiyonu başbakana götürünce kâğıtları suratıma attı ve 'Git doğru dürüst hesap getir. Bana 100 binlerden, 500 binlerden bahset' dedi."

Bayraktar, söz dinleyen bir bürokrattı. Başbakanına istediğini vermek için elinden geleni yaptı. Ona göre, "bu işin beyni, yönlendiricisi, esas sahibi Tayyip Erdoğan"dı.

Erdoğan da boş durmadı, özellikle 2007 yılında birazcık erken yapılan seçimlerin hemen öncesinde TOKİ'nin hemen tüm temel atma, açılış ve kura çekilişlerine katılmak suretiyle, hem TOKİ'ye sahip çıktı, hem de toplu konutlaşmayı bir seçim yatırımı olarak tepe tepe kullandı. Bu arada kurumun yetkilerini, malî kaynaklarını ve hareket alanını da genişletti. Öyle ki, TOKİ yalnızca inşaat sektörünün değil, ülke ekonomisinin en önemli aktörlerinden biri haline geldi. Bu aşamada TOKİ'nin ve patron Erdoğan'ın karşısına iki önemli sorun çıkacaktı. İlki ABD'de başlayan emlak krizinin TOKİ eliyle buraya da taşınabileceği korkusu, çünkü ABD'de krizi yaratan mortgage sistemi Türkiye'ye getirilmekle kalmamış, TOKİ "kira öder gibi" olduğu söylenen uzun dönemli enflasyona endeksli faizlerle fiilen mortgage'ı uygulamaya başlamıştı -enflasyonun her daim tek haneli rakamlarda kalacağına güveniliyordu. İkinci önemli sorun ise, siyasal ve ekonomik güçsüzlükleri nedeniyle içinde yaşadıkları evlerini üzerine kondurdukları araziler kolayca ellerinden alınan gecekondu mahallelerindeki muhalefet oldu.

Anlaşılan Erdoğan'ın önceliği, ağırlığını yoksul kesimlerin oluşturduğu top-

TOKİ'nin "sosyal" bir projesinin, İhlas Holding'le Bahçeşehir'de inşa edilen, 124 daireden oluşan Bizim Evler'in açılışında TOKİ başkanı İhsan Bayraktar



lumsal muhalefete değil, sermayenin eleştirilerine bir cevap üretmek. "ABD'deki emlak krizini TOKİ mi Türkleştirir" şüphesi yaklaşık altı aydır gündemde, Erdoğan da aynı süre zarfında TOKİ'nin böylesi bir krize neden olmak bir yana, ABD'den Avrupa'ya ulaşmakta olan hastalıktan Türkiye'yi bizzat kurtaracağını dillendiriyor. 18 Mayıs'ta, Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları Derneği'nin (GYODER) düzenlediği Gayrimenkul Zirvesi'nden birkaç hafta önce, Eskişehir'de TOKİ tarafından yapılan bir toplu konut projesinin anahtar teslim töreninde konuşan Erdoğan'a kulak verelim: "Özel sektörden, TOKİ bizi şöyle engelliyor, böyle engelliyor" diyorlar. Hayır, TOKİ'nin görev alanı farklı, sizin görev alanınız farklı. Eğer TOKİ olmasaydı, mortgage krizi bizi de aynen vururdu. Eğer ABD'deki mortgage krizi Türkiye'yi vurmadıysa, bizim sigortamız var. Nedir o sigorta? TOKİ. TOKİ'de böyle bir sıkıntı yok, yüksek faizler yok. Sadece enflasyon farkı var. Enflasyon da zaten tek haneli rakamlarda."

TMF'nin "iş bırakma" eylemi

Erdoğan, Türkiye'deki emlak ve inşaat sektörünün sermaye açısından tartışılacağı bir zirvenin hemen öncesinde gelebilecek eleştirileri biliyor ve cevaplarını peşinen teslim ediyordu. Çünkü, uzunca bir süredir inşaat sektörünün aktörleri TOKİ'nin piyasada kendilerine alan bırakmadığını söylüyorlardı. Mesela, Erdoğan'ın yukarıdaki konuşmayı yapmasından iki gün sonra, yani 20 Mayıs'ta bir açıklama yapan Tüm İnşaat Mütahhitleri Federasyonu (TMF), 1-15 Haziran tarihleri arasında "iş bırakma" eylemi ya-

Sermaye, TOKİ'nin kamunun imkânlarını kullanarak inşaat sektörünün karşısına rakip olarak çıkmasından şikâyetçi. Her şeyi özelleştiren bir hükümetin bu sektörü kamulaştırmasına anlam veremiyor. Yanlış anlaşılmasın, bu kamulaştırma koca bir sektörün geçici bir süre için "millileştirilip" söz konusu kaynakların kamu eliyle yeni sahiplerine özelleştirilmesi amacını taşıyor.

pacıklarını açıkladı. TMF Genel Başkan Vekili Tahir Tellioglu buna gerekçe olarak demir-çelik ürünlerinde yüzde 100'ün, diğer girdilerde yüzde 50'nin üzerinde yaşanan artış nedeniyle sektörün bunalıma girdiğini, TOKİ'nin ise sektör için strateji yerine, lüks konut ürettiğini söyledi. Tellioglu, bir nevi isyan bayrağı çekti: "TOKİ 500 bine yakın konut üreteceğini söylüyor. Bunların çoğunluğu orta ve üst gelir grubuna yönelik konutlar. Alt gelir grubuna daha az ürettiyor. Hatta hiç üretilmiyor, sembolik olarak üretiliyor." Tellioglu'nun cümlesini ATO Başkan Yardımcısı Salih Bezci tamamladı: "TOKİ ile mücadele etmemiz zor. TOKİ yapı denetim ve belediye harcı vermiyor. Niye TOKİ'ye yok, bize var?"

Ardından 4-5 Haziran'da GYODER, Emlak Zirvesi'ni gerçekleştirdi. TOKİ de katılımcılar arasındaydı. Zirvede ön plana çıkan iki önemli sorun vardı. İlki, Türkiye'de üretilen emlak müşteri bulunamaması, ikincisi de TOKİ'nin sektörde devasa bir pay kapması nedeniyle irili

ufaklı şirketlerin iş yapamamasıydı.

Zirve uluslararası bir nitelik taşıyordu. Katılımcılardan biri de Boston merkezli Affordable Housing Institute (Ulaşılabilir Barınma Enstitüsü) idi. Başlıca işlevi üçüncü dünya ülkelerinde dar gelirlilerin konut sahibi olması için modeller oluşturmak olan enstitü, gayrimenkul sektörüne ilişkin bir rapor hazırlamıştı ve bu rapor zirvede açıklandı. Rapora göre, Türkiye'de dar gelirli için devlet desteği olmaksızın konut üretilemezdi. Ne var ki devlet "dar gelirli konut ürettiyorum" derken, sektörün boğazını sıkıyordu. Enstitünün başkanı David Smith, devletin konut yapmak yerine teşvik sağlayarak sektöre destek olması gerektiğini söylüyordu. Ona göre TOKİ konut üretmemeli, sektörün finansmanına odaklanmalıydı. Hatta yalnızca arzın değil, talebin de finanse edilmesi için çözümler bulunmalıydı. İronik olan, TOKİ'ye aslı görevini hatırlatan ABD'li liberal bir kuruluş olmasıydı. Smith, TOKİ'nin yapabileceklerini şöyle sıralıyordu: "Uzun vadeli ödenebilir ve karşılanabilir konutlar için devletin satın alıp dar gelirliye kiralayabileceği bir model yaratılabilir. Nüfus artarken, göçle şehirlerin nüfusu daha da hızlı büyüyecek. Normal piyasa hiçbir zaman yeterli ev üretemeyecek. GSMH'nin yüzde 30'unu oluşturan konut sektörü daha da canlanacak. Ancak dünyadaki tüm ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de hükümetin satın alınabilir evlerin üretiminde hatırı sayılır bir rol oynaması gerekiyor."

Bununla birlikte, OECD'nin açıkladığı bir rapor ve kimi pazar araştırmaları, içindeki emlak piyasasını belirterek devletin nakit açığına, pratikmiş gibi görü-

nen çözümler üretmeye kalkışan AKP hükümetine ve TOKİ'ye kötü haberler vermeye devam ediyor. Örneğin, OECD'nin 2008 Ekonomik Görünüm Raporu, Türkiye'deki konut yatırımlarının keskin bir biçimde hız keseceği öngörüsünde bulunuyor: "İnşaat ruhsatı alımlarındaki son düşüşler ve konut yatırımları arasındaki ilişki temelinde, konut yatırımlarındaki büyümenin keskin bir şekilde hız keseceği kimi ülkeler bulunuyor; özellikle İspanya, Danimarka ve Finlandiya ve daha az ölçüde Yeni Zelanda, Fransa ve Türkiye."

"Kamulaştırma"nın hikmeti

Öte yandan, yasal değişikliklerle emlak edinmeleri kolaylaştırılan yabancıların da Türkiye'den vazgeçtikleri anlaşıyor. Emlak Zirvesi'nin katılımcılarından Dubai Majid Al Futtaim Properties'in CEO'su Jan De Kreij, "Türkiye'ye yatırım yapmaktan vazgeçtik, çünkü petrol fiyatlarının yükselişiyle daha da zenginleşen Ortadoğu daha iyi bir seçenek" diyor. Hollandalı ForumInvest'in Türkiye Genel Müdürü Cem Alfır da beş şehirde gerçekleştirmeyi planladıkları yatırımları rafa kaldırdıklarını söylüyor. ABD'li Real Estate Advisory Group'un Türkiye Genel Müdürü Cansel Turgut Yazıcı, yatırımcılarının artık Rusya pazarına daha çok ilgi gösterdiği, Türkiye'nin eskisi kadar revaçta olmadığı haberini veriyor. Loyola Üniversitesi'nden Prof. Dr. Vefa Tarhan ise, yabancı sermayenin 2010 yılına kadar İstanbul'a yatırım yapmayacağı müjdesini veriyor.

Peki hükümetin cevabı ne? Şehir Plancıları Odası'nın 12 Haziran'da yaptığı bir açıklamaya göre, TBMM komisyonlarında görüşülen bir torba yasayla hükümet TOKİ'nin oyun alanını alabildiğine genişletiyor, bir başka deyişle GSMH'nin yüzde 30'luk dilimini oluşturan inşaat sektörünün bu devasa pacman'ine yatırım yaparak risk almaya devam ediyor. Yasalaşmayı bekleyen Kentsel Dönüşüm Alanları Yasa Tasarısı, "kentsel dönüşüm" projeleri yapma ve imar planlarını delme ve merkezî idarenin elindeki kimi yetkileri kullanmakta TOKİ'yi zaten ayrıcalıklı kılıyor. Torba yasayla bunlara bir de alışveriş ve iş merkezleri, otel vs. inşa etme yetkileri ekleniyor.

Anlaşılan o ki, sermaye TOKİ'nin kamunun imkânlarını kullanarak inşaat sektörünün karşısına bir rakip olarak çıkmasından şikâyetçi. Her şeyi özelleştiren bir hükümetin, bu sektörü kamulaştırmasına bir anlam veremiyor. Yanlış anlaşılmasın, TOKİ bu kamulaştırmayı "ekonominin ulusallaştırılması" adına yapıyor değil. Aksine, bir arazinin ya da mülkün, şu durumda aslında koca bir sektörün geçici bir süre için "millileştirilip" söz konusu kaynakların kamu eliyle yeni sahiplerine özelleştirilmesi amacını taşıyor. Bu işten kimlerin nemalandığını görmek için de TOKİ'nin taşeron şirketlerine, sahiplerine, AKP'ye yakınlıklarını göz atmak yetiyor.

Ayşe Çavdar

İLHAN TEKELİ İLE KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN AKTÖRLERİ ÜZERİNE

Dönüşüm rantının etiği

"Kentsel dönüşüm"ün gidişatı hakkında ne düşünüyorsunuz?

İlhan Tekeli: Kentlerin dönüşümü önemli bir problematik. Türkiye'nin öncelikle değişim ve dönüşümden ne anladığını, hangi tür değişim ve dönüşümler makuldür, hangi türleri kime ne kadar kâr getirir, kime neye mal olur, bunları iyice tartışması lâzım. Toplumlar dönüşürler, dönüşürken kentsel mekân da bir dönüşüm geçirir. Türkiye, önce kentlerinin bugün nasıl bir dönüşüm yaşadığını tartışmalı. İkinci mesele, bu dönüşüm hangi aktörler eliyle olacak? Türkiye'de yasal değişikliklerle iki güçlü aktör oluşturuldu: TOKİ ve belediyeler. Bu iki aktör olmasaydı, nasıl dönüştürcekti ve acaba o dönüşüm daha adilâne mi olacaktı? Üçüncü mesele, dışardan bir aktörle, yani dönüşümün gerçekleştirilmesi semtte yaşayanların planlama sürecine katılımı olmadan yapılan dönüşümün neden olacağı maliyet. Diyelim ki, Sulukule'de olduğu gibi adama konut veriyorsun, ama ona konut vermek durumu kompanse etmiyor ki, çünkü adamın yaşam çevresini yok etmişsin. Tüm bunları tartışarak hangisi haklıdır, hangisi gereklidir, hangisi gereksizdir, karar verebiliriz. O dönüşüm başarılı mıdır, yoksa felaket midir? Bunun parasını kime ödetiyorsun? Oradaki topluluğa ne oluyor? Dönüşüm lafını kullanıyoruz, bu lafın bir temele oturması lâzım. Denilebilir ki, dünya sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiyor. Bunun kentsel yapısı da sanayi toplumunun yapısından farklı. Sanayi kentleri dünyasının metropoliten yapılarının yerine, bilgi toplumunun ve küreselleşmiş dünyanın kent bölgeleri kavramı geliyor. Tamam, bir dönüşüme ihtiyacımız var. Ama İstanbul çok büyük bir yer. Bu şehrin dönüştürülmesi için bir teoriye ihtiyacımız var. Olup bitene bakıp bir genelleme yapacağız ve oradan hareket edeceğiz. Ancak yaptığımız genellemenin ekonomik olarak gerçekleştirilebilir olduğunu da göstermemiz gerekir. Yani teorimizin iki parçası olması gerekiyor. Bir parçasında formun değişmesi var, ikinci parçasında ise bunun ekonomik olarak anlamlı olduğunu göstermemiz gerekir.

Kentte merkez ve çeper olmak üzere farklı dönüşümler yaşanıyor...

Eski geleneksel kentlerimiz, mesela İstanbul'da tarihî yarımada, çok uzun süredir desantralize oluyor. 1980 öncesinde kentler tek tek binaların eklenmesiyle büyüyordu. Onun için kompakt, tek merkezli sistemler vardı. Ama şimdi, kentler parçalar halinde büyüyor ve güçlü aktörler bu parçaları inşa ediyor. Toplu konut yasaları, sanayi bölgeleri yasaları, serbest bölge yasaları, üniversite kampüsleri çıkıyor. Ken-



İnsanlar gecekondu diye bir çözüm bulmuş, Türkiye'nin sanayileşmesi de bunun üzerine kurulmuş. Bunun tasfiyesi sorunuyla karşılaşıyor. Acaba bunun tasfiyesi hangi hızla yapılmalıdır? Aklına gelen yeri yıkarak yapamazsın. Gecekondu yenileme şemaları büyük bir adaletsizlik içeriyor.

tin ortasından bir boşalma yaşanıyor. Dışarıda da büyük bir yayılma var. İçerisi boşalınca kentin merkezinin yenilenmesi diye bir problem ortaya çıkabilir. Bütün dünyada olduğu gibi, kent merkezleri ve yakın çevresi çöküntü alanı haline gelir. Bunu mesela Thatcher döneminde İngiltere yaşadı, daha önce kent merkezlerinde kullanılmayan teşvik tedbirleri kent merkezinde kullanılmaya başlandı. Bu canlandırma-yı biz mesela İstanbul'da, Cağaloğlu civarında görüyoruz. Orası boşaldıktan sonra turistik oteller alanına dönüştü. Burada morfolojik bir tanım var, ama aynı zamanda merkezde fiyatlar düştüğü için yeni bir iş yapmak cazip hale geliyor, prestij kazanıyor, bölge yükselişe geçiyor. Yurtdışına baktığınızda, bunun üç jenerasyonlu bir süreç olduğunu görüyorsunuz. Bizde daha hızlı oluyor. Benzer soylulaşma süreçlerini Cihangir'de, Tünel'de, Kuzguncuk'ta yaşadık. Oradaki dönüşümler tek tek bireylerin yaptığı dönüşümlerdi. Küçük aktörler söz konusu olduğunda büyük bir haksızlık çıkması mümkün değil, çünkü rıza süreçleri var. Bugün İstanbul'da yaşanan ikinci grup olay, güçlü aktörlerin yanlış ideolojilerle müdahale etmesinden kaynaklanıyor. Belediyelerin aşırı müdahalesi söz konusu. Tarihî yarımadanın turizm açısından canlandırılması, tarihe sahip çıkılması gibi kararları nasıl alıyor? Mesela İMÇ'nin ortadan kaldırılıp yerine kaliteli "Osmanlı konağı" yapılması... Bu tarihi koruma falan değildir. Bu, Yeni Osmanlılık gibi bir zehabla yeni tarih üretmektir, tarihi en çok tahrip eden de budur. Kaldı ki, İMÇ gibi Türk mimarlık tarihinin yüzaklarından biri ve cumhuriyetin yarattığı çok önemli bir mimarlık eseri, dönüşüm adı altında yıkılabilir mi? Bu meşruiyet nereden doğuyor, o zehaba insanlar nasıl kapılıyor? Aşırı güçlü bir aktör yaratılmış. Adam tarih inşa etmek istiyor. Buna kimsenin hakkı yok.

Karşı karşıya olduğumuz problem tarihî şehir merkezini aşılıyor. İstanbul'un genelinde milyonlarca kişi, gecekondu dönüşüm alanları projeleriyle zor durumda kalacak. Bu "büyük" kentleşme atılımı hakkında ne düşünüyorsunuz?

1940'lardan bu yana çok hızlı bir şehirleşme yaşadık. Gecekondulaşma, Türkiye'nin kentleşme sürecine dair bir fenomendir. Bunun çözümü için çok büyük kentsel yatırım, ona paralel olarak da büyük sanayi yatırımı yapacaksın ki, istihdam yaratabilesin. İkisi de bü-

yük kapital istiyor ve böyle bir kapital birikimine sahip değil ülke. Türkiye’de meşru kent yapım biçimi diye bir kavram var; bu, modernitenin kavramı, ama o modernite ve kapital birikimi farklı şekilde oluşmuş. Sen diyorsun ki, “İstanbul’da meşru yaşamın koşulu şudur: Önce bir arsa al, git belediyeden çapını al, mimara planını yaptır, bunu onaylat, sonra da oturma izni al, yaşa.” Öyle bir kural koyuyorsun ki, adamı geldiği anda suçlu duruma düşürüyorsun. Ama insanlar gecekondu diye bir çözüm bulmuş, Türkiye’nin sanayileşmesi de bunun üzerine kurulmuş. Bunun tasfiyesi sorunuyla karşı karşıyasın. Acaba bunun tasfiyesi hangi hızla yapılmalıdır? Aklına gelen yeri yıkarak yapamazsın. Geçmişte sarfetmediğin kapitali şimdi sarfedeceksin, ama onu sarfetmek için doğru bir aşamada mısın, önce ona bak. Bütün bu gecekondu yenileme şemaları büyük bir adaletsizlik içeriyor. Gecekonduların yarıdan fazlası kiracı, bu kiracıların yeni koşullarda düşük kirali konut bulması mümkün değil. Bu mümkün olmayınca, modern diye övdüğün toplu konut adamlar için büyük bir yaşam azabı haline dönüşüyor. Demek ki, “gecekondular hemen dönüşsün” demek ve bunu aşırı güçlü bir aktör eliyle gerçekleştirmek iki sonuç yaratıyor: İlki kiracılar sorunu, ikincisi ekonomi açısından zamanlama sorunu. Binaların düzgün ve güzel görünmesi problemi değil bu problem. Sulukule örneğinde, yenileme projesi adı altında, o komünitenin dağıtılması, yaşam çevresinden uzaklaştırılması, dışlanması gibi bir süreç var. “Uydurma bir evi vardı, ona güzel bir konut verdim.” Bu laf kompanse ediyor mu? Etmiyor, çünkü o komünite kentin içinde, çok merkezî bir konumda ve bir sosyal ilişki dokusu içindeydi. Bu dokuyu kestiğin zaman onun varlığını tehdit ediyorsun. Peki ne yapalım, kötü evlerde mi oturunsunlar? Çözüm, o komüniteyi koruyarak durumun sağlıklılaştırılması.

Bu, gecekondu bölgeleri için de dile

getirebilecek bir argüman...

Tabii, ama Sulukule’de gettolaşmış özel bir kültür var ve o kültür bütün dünyada dışlanıyor. Mevcut iktidarın da onlara ne kadar sempatiyle baktığı şüpheli olduğu için bu proje baştan büyük bir kuşkuyla dönüşüyor. Olay şu: Dönüşüm kararının verilmesinde, orada yaşayanların hiçbir katılımı olmuyor. Buraların yaşam ve çevre kalitesinin nasıl geliştirileceği sorusuna katılımcı bir süreçle yanıt aramıyoruz. Dıştan, eksper olduğu varsayılan biri bir plan yapıyor, sonra o planın uygulanması için insanları razı edecek bir pazarlık yapılıyor. Dünyada böyle bir planlama artık meşru değil. Planlama, katılımcı süreçlerle, kararın içeriğinin kendisi müzakere edilerek üretilmeli. Buna müdahale edenler kötü olsun diye değil, kendi kafalarındaki iyiyi gerçekleştirmek için yapıyorlar. Ama yöneticilerin kafalarındaki iyi meşru mudur? Belediye başkanları bir anlamda estetik jüri gibi işlev görüyor. Halk belediye başkanını seçerken, estetik değer yargılarının güvenilir olup olmadığını bilerek seçmiyor ki...

Örneğin Maltepe belediye başkanının verdiği estetik kararların altında bir rant beklentisi var. Sadece iyi bir

Sulukule örneğinde, yenileme projesi adı altında, o komünitenin dağıtılması, dışlanması var. “Uydurma bir evi vardı, gittim ona güzel bir konut verdim” diyorsun. Bu laf kompanse ediyor mu? Etmiyor, çünkü o komünite, kentin içinde çok merkezî bir konumda ve bir sosyal ilişki dokusu içindeydi. Bu dokuyu kestiğin zaman onun varlığını tehdit ediyorsun.



Sulukule’de düzenlenen “40 Gün 40 Gece Sulukule” etkinliği (sağda); Roman yönetmen Tony Gatlıf Sulukuleli müzisyenlerle (aşağıda)



şehir yaratmaktan değil, bir derdest etme sürecinden de bahsediyoruz.

Dönüşüm bir rant doğuracak, bu rantın paylaşım etiği nedir? Ankara-Dikmen örnektir. Orada bir gecekondu alanı var, belediye de o adamları oradan dışlamadan, yine oradan yer vererek dönüşüm sağlamak istiyor. Ama elinde para yok. Bu nasıl yapılabilir? Dersiniz ki, “burada 5 bin kişi var, 5 bin daire yapacağım, ama bunu yapabilmek için 10 bin daire yerleştirmeliyim ki, bu 5 binin parası ödensin”. Buranın meşruiyet sınırı budur. 15 bin yaparsan, rant başlıyor. Bunu Anakent Belediyesi uyguluyordu, hemen Çankaya Belediyesi “ben de yapayım buraya üç-beş tane” demeye başladı; o zaman, Murat Karayalçın ile Doğan Taşdelen arasında çatışma oldu, beceremediler. Ama Melih Gökçek gelince, hemen üçüncü, dördüncü, beşinci katlar yapıldı. İstanbul’da başka bir dönüşüm yaşanıyor, İstanbul dünya kenti oluyor. Bu, emlak piyasasının dünya emlak piyasası haline gelmesi demek. Ancak, güdülerimiz ulusal emlak piyasasıyla sınırlıysa, bu dönüşümü gerçekleştiremeyiz. Fakat, yağ lekesi gibi büyüyen İstanbul’da gecekondu hisse, parsel meseleleri dolayısıyla büyük arsa yok; halbuki büyük

arsa çok önemli şimdi. Bu, bir uluslararası meta olarak pazarlık ediliyor, satılıyor. Peki bu pazarlığın ahlaki ne? Bunun müzakeresi için bir model geliştirilmesi lâzım. Benim gibilerin pozisyonu şu: Ben muhalefete de muhalifim, iktidara da muhalifim. Ne sorunu algılayan ne de ona çözüm üretmeye çalışan bir anlayış var. Tepkisel bir muhalefet işe yaramaz; ne İstanbul’u iyileştirir, ne bizim düşünce seviyemizi geliştirir. Sürekli çözümsüzlük üretir. Yeni koşullarda çözümün etik standartları nedir sorusuyla karşı karşıyayız. Tarihî yarımadanın silüetini koruyoruz, ama Boğaz’ın arkasında bir gökdenlenler alanı oluşuyor. Buna var mıyız, yok muyuz?

Oralara bakınca “varmışız” gibi görünüyor...

Plancılar yeni dönüşümle ilgili bir vizyon getirmedikleri için, bir takım meslek odalarının geçmişe dönük tepkisel eleştirileriyle siyasetin istekleri arasında sıkışmış, ne olduğu da pek belirli olmayan ve iki tarafa da yaranamayan bir plan var İstanbul’da.

Planın sermaye-belediye tarafı İstanbul Metropolitan Planlama Ofisi (İMP) gibi yapısı tam da belli olmayan bir kurum devreye sokuyor.

Buradaki problem şu: Belediyenin Türkiye’nin bir metropol kentinin yönetimi ve planlanması konusunda vizyonu ne? Bir dünya kenti yaratmak istiyorsun. Ama yalnız onunla da sınırlı değilsin ki, AB’ye girmek istiyorsun, yeni bir de-

mokrası modeline ihtiyacın var, bunların hepsinin kentin oluşumuyla bütünleşmesi lâzım. Bu meseleleri hiçbir yerde tartışmayacaksın, derinliğine sorgulama yolunu açmayacaksın, ondan sonra da olmuyor tabii. Belki özel bir planlama bürosu kuracaksın, malî kaynakları farklı olacak, bunları yapmayınca oradan buraya para transferleriyle, yetki transferiyle vs. gidiyorsun. İMP'de çalışanların ne bir iş güvencesi var, ne dayanma gücü var, tuhaf bir mekanizma. Bizdeki gibi her yeri silme planlayan plan kalmadı ki dünyada.

TOKİ, yeni kentsel dönüşüm yasasıyla tapulu alanınızı bile kamulaştırabilecek, ama bunu aslında yeniden özelleştirmek üzere yapacak. İnşaat sektörünü yönlendiren de yine TOKİ.

Eğer uygulama yapmak istiyorsan, bunları yaparsın. Kentler parça parça büyüyor. Geçmiş planlama dolayısıyla, kentleri belirli alanlarda dondurdun. Şimdi hukuken başına bela olmuş, parçalanmış mülkiyetlerden meydana gelen bir kentsel alanla karşı karşıyasın. Normal hukuk düzeniyle o parselleri bütünlemeye çalışsan, çok uzun sürer ve burnundan gelir. Eskiden İstanbul'un çevresinde tarımsal toprak vardı, bu topraklar 1960'tan sonra çıkan hisseli tapu usulüyle satıldı, müthiş bir mülkiyet parçalanması doğdu. Bu mülkiyet parçalanmasıyla dünyada müzakere edemezsin. Geçmişte, bir ara ilk toplu konut çıktığı zaman, İstanbul'un etrafında 19. yüzyılın sonunda oluşmuş büyük çiftlikler vardı, onlar alınıp toplu konut yaptırılıyordu. Ama çiftlikler de bitti. Hakikaten dönüştürmek ve uluslararası piyasada da müzakere etmek istiyorsan, büyük arsaya geçişi sağlaman lâzım. Bu geçiş bir anlamda doğrudur, bir anlamda da problemli. Temel insan haklarından biri olan mülkiyet hakkına doğrudan saldırıdır. Böyle bir yasanın, gerek bizim Anayasa Mahkemesi'nden, gerekse AIHM'den dönmesi gerekir. Aslında, akılları varsa, rızaen almak daha ucuza gelir. Mahkemelerde tezyid-i bedel davalarından kurtulmaları öyle kolay değildir, orada da rüşvet çalışır, aldığının üç misli pahalıya mal olur. Geçmişte, anayasanın 38. maddesi vardı, sonra iptal edildi. "Kardeşim, sen ne beyan etmişsen maliyeye vergi değeri olarak, o değerden kamulaştırıyorum. Sen söylemişsin, yüksek söyleseydin, vergi kaçırmıydın" deniyordu. Ama Anayasa Mahkemesi "mülkiyetin özüne aykırı" diye reddetti. Ondan sonra, bütün kamulaştırma yapan belediyeler pahalı da olsa rızaen almaya çalıştı. Soru şu: Büyük arsa ihtiyacını hukuk sistemi içinde nasıl dönüştürecekisin? Ciddi bir yaratıcı hukukçuluk gerekiyor. Bunun insan hakları açısından dayanağının doğru dürüst kurulması lâzım.

TOKİ aslında büyük bir finansal kuruluş değil mi?

Özal da konut alanının finansmanını canlandırmak için finans kuruluşu olarak kurdu, yap-satçı olarak kurmadı. Ama TOKİ dönüşüm geçirdi. Sektöre fiilen müdahale etmeyen bir yapıdan üretici haline dönüştü. Tabii taşeron eliyle üretiyor, ama çok güçlü bir aktör haline geldi, devamlı olarak da güçlendiriliyor. TOKİ'yi başındaki adama bağlı olmaktan çıkarmak lâzım. Eleştiri, adamın yetkisi ve onun kötüye kullanımı üzerinden yapılıyor, halbuki denetimin olmaması üstünden yapılmalı.

Emlâk meta olarak gıdaya benzemiyor, hemen tüketilmesi gereken bir "ürün" değil. Dolayısıyla Kartal dönüştürme planı gerçekleştiğinde, orasının uzun zaman boş kalması sermaye açısından önemli değil. Boş alanlar, alıcı bekleyen konutlar, bir yandan da yerinden edilmiş insanlar... Bu, sermaye açısından sürdürülebilir, ama alt-orta sınıflar için öyle değil. İnsanlar Başibüyük'te o yüzden rahatsızsınız...

Başibüyük, geçmişte gecekonduarda gelişen siyasal hareketle bugünkülerin farkını göstermek açısından ilginç. Eskiden, çoğu kez, alan da, veren de memnundu. Şimdiye yaşayanlar büyük sermayeyle karşı karşıya gelmeye başladı. Bu yeni bir olay: Gecekondu alanlarındaki siyasetin çok önemli bir nitelik değişikliği geçirdiğini gösteriyor. Literatüre baktığınızda, Latin Amerika'da gecekondu alanlarından çok gözüpek siyasî hareketler çıkıyordu. Buradan da konuta dayalı büyük hareketler çıkabilir. Ama hangi parti yapacak ki bunu? CHP muhalefet değil ki, saçmasapan bir şey.

Soyleş: Ulus Atayurt - Ayşe Çavdar

"Howard'ın en iyi eseri, o denli enerji ile dolu ki, kitaptan neredeyse kıvılcımlar fışkırıyor."

STEPHEN KING

ROBERT E. HOWARD

SOLOMON KANE:

DEHŞETENGİZ
SERÜVENLER

İLLÜSTRASYON
GARY GIANNI

CONAN'IN
YARATICISINDAN,
EFSANEVİ
KILIÇ USTASI
PÜRİTAN'IN
MACERALARI

"Fantezi Roman"

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİRİ
BELGİN SELEN HAKTANIR
KADİR YİĞİT US



minima

www.minima.com.tr



Genel Dağıtım: Tek Ağaç Kitap Yayın Dağıtım Ltd Şti E bilgi@tekagac.com.tr
Konur 2 Sokak 39/19 Kızılay, Ankara T 0 312 419 78 16 (pbx) F 0 312 419 78 51



22 TEMMUZ'DAN 20 TEMMUZ'A DEMOKRATİK TOPLUM PARTİSİ

“Bin umut” suya düşüyor!

DTP, "Bin Umut" sloganıyla girdiği seçimlerden bir yıl sonra, yeni genel başkanını belirlemek için 20 Temmuz'da kongreye gidiyor. DTP'nin bir yıllık performansını, iç çekişmelerin tabandaki yansımalarını, partinin Kürt siyasetinde geldiği konumu ve geleceğine dair ihtimalleri irdeledik...

Uzunca bir süredir için için kaynayan DTP'de, özellikle PKK'nin konumuna dair fikir ayrılıkları, parti içindeki kutuplaşmayı artırıyor. Ahmet Türk'ün, DTP heyetiyle birlikte geçtiğimiz aylarda Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani'yi ziyaretinden sonra, Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin (KYB) resmî internet sitesine verdiği demeçte, "PKK'nin silahlı mücadelesi, Kürtlere zarar veriyor" demesi, parti içindeki tartışmaları ve görüş ayrılıklarını had safhaya çıkardı. Gerçi Ahmet Türk bu açıklamayı yalanlamakta gecikmedi, ama bu cümlelerin Türk'ün temel görüşünü yansıttığı biliniyor.

Express'in Temmuz 2007 sayısında, Ahmet Türk'ün eninde sonunda DTP'nin PKK'ye yaklaşımını doğru bulmayacağı ve bu yüzden partide kutuplaşmaların yaşanabileceğini belirtmiştik: "Sırrı Sakık ve Ahmet Türk 22 Temmuz'dan sonra büyük bir olasılıkla tekrar meclise adım atacak, ancak DEP dönemindekinden farklı bir üslupla siyaset yürütmeye çalışacaklar. Mesele şu ki, şimdiden DTP'nin alt kadrolarında, bu isimlere yönelik çekinceler dile getiriliyor. Ana çekince, bu isimlerin PKK'nin olası radikal taleplerini, örneğin mecliste Öcalan'ın hapis hane koşullarının düzeltilmesi için açlık grevine girilmesi talebini yerine getirmeyecek isimler oluşu... PKK'nin yayın organı Özgür Halk'ın seçimlerle ilgili görüşünü göz önüne aldığımızda, örgütün meclise girecek olan milletvekillerini bu tür radikal taleplere zorlayabileceğini ve meclisteki çalışmalarının önünü tıkayıp yeni bir DEP süreci başlatarak uluslararası kamuoyunda 'dağda kalmanın meşru nedeni' olarak gösterebileceği söyleniyor."

Emine Ayna, başkanlık yarışında
Geçen seneki yazımızı şöyle bağlamıştık: "DTP'nin, DEP dönemindeki gibi bir söylemi benimseyerek 'Kürt sorunu var-

dır' veya 'Kürtçe vardır ve Kürtçe yemin ediyorum' şeklinde bir tutum sergilemelerine gerek kalmayacak kadar gelişme yaşandı on yıl içinde. Onun için de, PKK'nin olası bir tazyiki olmazsa, DTP'liler ciddi bir program çerçevesinde, belki PKK'yi olduğu yerde bırakarak Kürt sorununun çözümünü için şartları zorlayacak gibi görünüyor. Bu ise Türkiye'de Kürt sorununun çözümü için hiç olmadığı kadar etkili ve kritik bir şansa işaret ediyor."

Bir yıl önce muhtemel görünen "şans"ın hâlihazırda büyük ölçüde yitirildiği, DTP'nin PKK'nin politikaları karşısında pasifize olduğu, bu durgunluğun da parti içi kutuplaşmaları su yüzüne çıkardığı görülüyor. Aslında, DTP içindeki çatışmalarda PKK'ye yaklaşım farkı bir yana, siyasî hırs ve kişisel çekişmelerin önemli rol oynaması, bu ayrışmadan olumlu bir yapının çıkması ihtimalini zayıflatıyor. DTP kongresi yaklaştıkça, sloganı bir üslupla dikkat çeken milletvekilleri öne çıkıyor. Ahmet Türk'ün DTP'nin grup başkanlığından istifa etmeye zorlanması ve yerine, son dönemde militan çıkışlar yapan Emine Ayna'nın geçmesi bunun kanıtı. Siyasî birikimi, tecrübesi ve en önemlisi de Kürt meselesinin acil çözümü konusunda pek de ufku olmadığı bilinen Mardin milletvekili Ayna, partinin başına geçmeye hazırlanıyor. Elbette DTP'nin başına geçecek kişi, delegelerin bağımsız kanaatleriyle değil, Kürt hareketinin "işaret etmesiyle" belirlenecek. Zaten Türk 10 Haziran'daki bir demecinde, Ayna'nın "şahin" çıkışlarına atfen, "şahin olup tüyleri dökülen çok kuş gördüm" diyerek bu konudaki fikrini açık etti. Kürt hareketi de bunun bilincinde olduğu için farklı yaklaşımların uyum içinde varlığını sürdürmesinden yana. Bunun öncelikli yollarından biri, Ahmet Türk'ün tekrar DTP'nin başına geçmesi gibi görünüyor. Bunun iki önemli sebebi

var: Birincisi, Kürt hareketi, yani hem DTP'nin tabanı hem de PKK, meclis çatısı altında etkin ve yapıcı bir mücadele yürütülmesini istiyorsa –ki bu konu ayrı bir analizi hak ediyor–, milletvekillerini bir arada tutma kabiliyetine sahip, diğer siyasî parti ve devlet organlarıyla daha "sağlıklı" ilişkisi bulunan Türk'ün genel başkanlığa seçilmesi dışında bir şans görünmüyor. Zira, DTP içindeki kişisel çekişmeleri soğukkanlılıkla idare edebilecek başka bir isim göze çarpmıyor. Türk'ün Talabani'yle görüştüğü tarihte DTP'nin Ayna'yı genel başkan vekilliğine seçmesi ve Meclis İç Tüzüğü uyarınca grup başkanlığına geçirmesi, Türk'ün grup başkanlığından istifasını gerekli kıldı. Fakat Mayıs ayında gerçekleşen bu değişiklikten itibaren mecliste yapılması gereken üç grup toplantısından sadece biri gerçekleşebildi. Salı günleri, meclisteki tüm partilerin gerçekleştirdiği grup toplantıları, o haftaki siyasî gelişmelerin değerlendirildiği, partinin proje ve planlarının açıklandığı kritik toplantılar. Fakat Ayna, bazı milletvekillerinin kendisine tepki göstererek toplantılara katılmaması sonucu grubu toplayamayınca, partinin meclisteki etkinliği de azalıyor. Siirt milletvekili Osman Özçelik'in de kongre yaklaştıkça PKK'nin silahlı mücadelesini olumlayan demeçler vermeye başladığı görülüyor (Milliyet, 16 Temmuz 2008). Özçelik'le Türk'ün ilişkisinin limonu olduğunu bilenler, Özçelik'in "PKK terörist bir örgüt değildir" açıklamalarıyla, "PKK'nin silahlı mücadelesi Kürtlere zarar veriyor" diyen Türk'ü köşeye sıkıştırmaya çalıştığı kanısında. Zaten Özçelik, 24 Mayıs'ta Radikal'e verdiği demeçte, Türk'ü "kompleksli" diye suçluyor ve Sırrı Sakık, Aysel Tuğluk, Hasip Kaplan'la Türk'ü parti içinde ayrı bir ekip olarak tarif ediyor.

Ahmet Türk'ün parti içinde tekrar etkin bir konuma gelmesini gerektirebilecek ikinci sebep ise daha karmaşık. PKK'nin soğuk baktığı, ancak vazgeçmek istemediği Türk ve ekibi şu an bir yol ayrımında görünüyor. Yol ayrımından kasıt, istifa ihtimali değil. Türk ve yakınındaki isimler, 20 Temmuz'daki kongreden sonra ya pasifize olup arkaplanı geçecek veya partinin başına geçip yola devam edecek. Türk ve yakınındaki isimler DTP içinde tutulamazsa, PKK'nin 2003 yerel seçimlerindeki ayrışmadan beri korktuğu şey, yani DTP ve PKK siyasetine alternatif yeni bir oluşumun hızla filizlenmesi söz konusu. 2003 yerel seçimlerinde Ahmet Türk, eski HADEP genel başkanı Murat Bozlak, eski DEP milletvekili Feridun Yazar, öldürülen Hikmet Fidan, Diyarbakır'da, PKK'ye rağmen eski belediye başkanı Feridun Çelik'i desteklemişti. O dönemde hem Türkiye'deki Kürt hareketi hem de PKK içinde ciddi bir bölünme yaşanmış, PKK bu bölünmeyi Hikmet Fidan ve Kani Yılmaz'ı öldürüp Osman Öcalan ve ekibini tasfiye ederek de engelleyemeyince, Türk'ün DTP'nin başına geçmesine göz yumarak söndürmüştü. 20 Temmuz'daki kongrede partinin başına geç-

Ahmet Türk ve yakınındaki isimler DTP içinde tutulamazsa, PKK'nin 2003 yerel seçimlerindeki ayrışmadan beri korktuğu şey, yani DTP ve PKK siyasetine alternatif yeni bir oluşumun hızla filizlenmesi söz konusu.

cek ekip, önümüzdeki yerel seçimlerde belediye başkan adaylarını da belirlemede etkin olacak. Bu da şimdiki belediye başkanlarının, parti içindeki kutuplaşmada taraf tutmalarına sebep oluyor. 19 Temmuz'da siyasî yasakları bitecek olan HADEP'lilerin, ertesi gün yapılacak DTP kongresinde yönetime gelme ihtimalleri de "yaraya" tuz basıyor.

DTP'nin özeleştirisi

DTP'lilerin parti içi iktidar savaşları yüzünden kamuoyu önünde yaptıkları radikal çıkışlar, diyalog ve tartışma zeminini yok ederken, "bin umut" da suya düşmeye başlıyor. Gerçi DTP, 16 Haziran'da yayınladığı genelgede özeleştirisini yapıyor, ama bu dört sayfalık özeleştirisi metninin de parti içindeki bir uzlaşma metni olmadığı, daha ziyade "dışarıdan" yönlendirildiği iddia ediliyor. Özeleştirisi metninde, parti içindeki çekişmeler şu ifadelerle yansıyor: "22 Temmuz genel seçimlerinin gerçekliği içinde, konjonktürel ortamda parti olarak rolümüzü tam oynadık dersek doğru olmaz. Dezavantajları ne olursa olsun, özellikle AKP'ye karşı gerekli ve doğru politik tutum belirlememek, yine iç sorunlardan (daha doğrusu kişisel çekememezlik, bireysel çatışma vb) kaynaklı olarak gerçek potansiyelimizi açığa çıkaramadık ve beklediğimiz sonuçları alamadık."

Kapatma davasıyla karşı karşıya olan DTP, Anayasa Mahkemesi'ne verdiği savunmada, ilk defa açık olarak PKK'nin terörist bir örgüt olmadığını belirterek Kürt sorununun çözümü için yargıyı göreve çağırdı. 12 Haziran'da mahkemeye sunulan 173 sayfalık savunma metninde PKK'nin barış talep ettiği de ifade edildi:

"Kürt sorununun nedenleri de, çözümü de belli, bunu hem DTP'nin, hem PKK'nın dillendirmesi, söyleneni yanlış olduğuna, bunun şiddetle, bölücülükle sağlamak istendiğine kanıt olamaz. Ne söyledikleri, söylediklerinin içeriğinin ne olduğudur önemli olan. Eğer DTP çözüm için doğru, barışçı, şiddeti dışlayan öneriler getiriyor ve fakat bunu PKK de söylüyorsa, bunda tedirgin olacak bir şey yoktur. Tersine, bu durum, PKK'nin de siyasî çözüm istediği, beklediği, değişim istediği şeklinde algılanmalıdır. Çözüm için önerilen içerik, ya suç kapsamındadır ya da değildir. Söyleyene göre suç oluşturulamaz. Suç, söyleyenden bağımsız olarak ya vardır ya yoktur."

Tuğluk ve Öcalan etkisizleşiyor

DTP içinde dikkat çekici gelişmelerden biri de, "uzlaşmacı" bir üslup benimseyen Aysel Tuğluk'un artık tamamen parti çalışmalarından uzaklaşması. Partinin eski eşbaşkanı Tuğluk, Öcalan'ın görüşme notlarından alıntılarla yazdığı yazı ve yaptığı açıklamalara rağmen, parti tabanından tepki almaya devam ediyor. Bu durum, DTP tabanında Öcalan'ın görüşlerinin nasıl yankı bulduğunun da işareti. Kürt hareketinde artık Öcalan'ın ikinci önem arzettiği, PKK stratejisinin tamamen hâkim olduğu, dolayısıyla bölgesel dengeler ve reel politik gelişmeler

ışığında yol haritasının çizilmeye başlandığı görülüyor.

Bunun açık ifadesi şu: İran, Irak, Suriye ve Türkiye bağlamında politika yürüten PKK, bölgesel çapta bir strateji çizdiği için, Öcalan'ın İmralı'dan aktardığı görüşlerini sadece söylemsel düzeyde temel alırken, DTP'nin TBMM'deki rolünü çok da önemsemiyor. Zaten bir yıl önce, örgütün yayın organı Özgür Halk'tan şu alıntıyı yaparak belirtmiştik bu ihtimali: "Parlamento vazgeçilmez bir mücadele alanı değildir. Kürtlerin demokratik iradesinin sınırlı da [olsa] meclise yansımına tahammül edemeyen bir siyasal anlayışa, Kürtler de yalvarmayacaktır."

PKK'nin DTP milletvekillerine atfettiği önem bununla sınırlıyken, seçimlerden hemen sonra görüştüğümüz Şırnak milletvekili Hasip Kaplan, Express'e, DTP'nin TİP'i aratmayacak derecede etkili olacağını, AKP'yi zora sokacak bir muhalefet yapacağını şu sözlerle savunmuştu: "Bugün itibarıyla biz, hepimiz, sosyalistler, sosyal demokratlar, Kürt demokratları, her zamankinden daha fazla birbirimize muhtacız. DTP'nin meclise girişini solun tarihsel birlikteliğine evriltmek elimizdedir. Şu an yakaladığımız küçük konumu, sözünü ettiğim çabayı göstererek, önümüzdeki seçimde iktidara alternatif olacak kadar güçlü kılabiliriz. Büyük düşünürsek, birbirimizi kucaklar ve ortak paydalarda buluşup büyük adımlar atarsak, gerçek sonuca ulaşırız. Öbür türlü yıllardır bize ve sola kaybettiriyor zaten."

DTP'deki yıpranma sürecine bir yıldır süren fiili genel başkansızlık eklenince, 20 Temmuz'daki kongreden beklentiler azalabilir. Ancak partiyi yakından takip eden kaynaklarımıza bakılacak olursa, bu kongreyle DTP'nin bundan sonraki stratejisi netleşecek ve yerel seçimlerde hangi yaklaşımın belediye başkan adaylarını belirleyeceği ortaya çıkacak. Bu da PKK'nin milletvekillerinden daha fazla önemseyeceği belediye yönetimlerinin bundan sonraki tutumlarını ortaya koyacak. Fakat aynı zamanda, Kürt hareketinin Ankara'dan Diyarbakır'a kayacağı, uzlaşma zemininin azalacağı, safların daha da netleşeceği bir dönem başlamış olacak. Zaten kongreden Emine Ayna gibi bir ismin genel başkan olarak çıkması, bu ihtimali büyük ölçüde güçlendirecek. Fakat aktarılanlara bakılacak olursa, PKK alternatif bir Kürt siyasetinin önüne geçmek için Ahmet Türk'ün parti içindeki etkinliğinin sürmesinden yana. Bunun da iki formülü var: Kongrede, milletvekilleri dışında bir ismin genel başkan olarak seçilip Ahmet Türk'ün tekrar meclis grup başkanlığına getirilmesi veya Türk'ün partinin başına getirilerek "şimdilik" bu ılımlı isimle yola devam edilmesi. Ne var ki, gerek DTP, gerekse PKK'nin büyük ölçüde gözardı ettiği şey, parti içindeki kişisel çekişmelerin bölgede AKP'nin lehine işlediği ve böyle giderse, başta Diyarbakır olmak üzere bölgedeki pek çok ilde belediyelerin AKP'nin eline geçebileceği.

İrfan Aktan

DİPNOT YAYINLARI

FİLM ELEŞTİRİSİ EL KİTABI



FİLM ELEŞTİRİSİ EL KİTABI
Timothy Corrigan
Çeviri: Ahmet Güneş
Dünyada Sinema kitapları arasında en çok satılanlar arasında yer alan Film Eleştirisi El Kitabı, okuyucusuna sinema üzerine eleştirel düşünme ve yazma konusunda bilgi sunmayı hedeflemektedir. Farklı türlerdeki film eleştirilerinden örnekler yer verilen bu pratik kılavuzda, sinemayla ilgili olarak not alma, notlardan, eleştiri ve makale yazma kadar her şey yer alır.

İRAN SINEMASINDA KADIN

Kadın temelli ve Kadın

Yönetmenler

Fatin Kemat

Bu çalışma, hemen bütün dünyada hâli öncelikli olarak bir erkek mesleği sayılan sinemaya, İranlı kadınlar tarafından, kendilerini ifade edebilmelerinin önemli bir aracı olarak nasıl sahip çıktığını göstermesi açısından daha da önem kazanıyor. Tahmineh Milani ve Marziyeh Hekmat gibi, filmleri uluslararası film festivallerinde de aralarında yer aldığı bir kadını yapıları (ve bu kitap sonuna eklenen) mülakatlar, çalışmanın tarihsel-betimsel ve filmlerin incelenmesine adanmış bölümleriyle birlikte değerlendirildiğinde okura İran sinemasıyla ilgili geniş bir perspektif sunuyor... Nejat Uslay



YOKSUL: ZEKİ ÖKTEN



YOKSUL: ZEKİ ÖKTEN
Huz: Ali Karadagcı
Zeki Ökten'in Türkiye sinemasındaki diğer birçok yönetmenden en belirgin farkı, yönetmenin filmlerine konu ettiği olaylara, insanlara, topluluklara ve tarihsel dönemlere sosyolojik, kimi zaman da antropolojik bir bakış açısıyla yaklaşabilmesinden kaynaklanmaktadır. Yönetmen, filmlerinde sinemanın teknik olanaklarına fazla yer vermeden "sah" bir kayıt

rihanna dönüştürdüğü kamera aracılığıyla kurallı bir öykü değil, hayatın içinde gerçek bir parçayı aktarmasına sinemanın kurgusunu geçişi yaklaşıtı. Kimi zaman da belki bir tarihsel döneme damgasını vuracak "değer yargılarını", "yaşam biçimlerini" önceden getir,



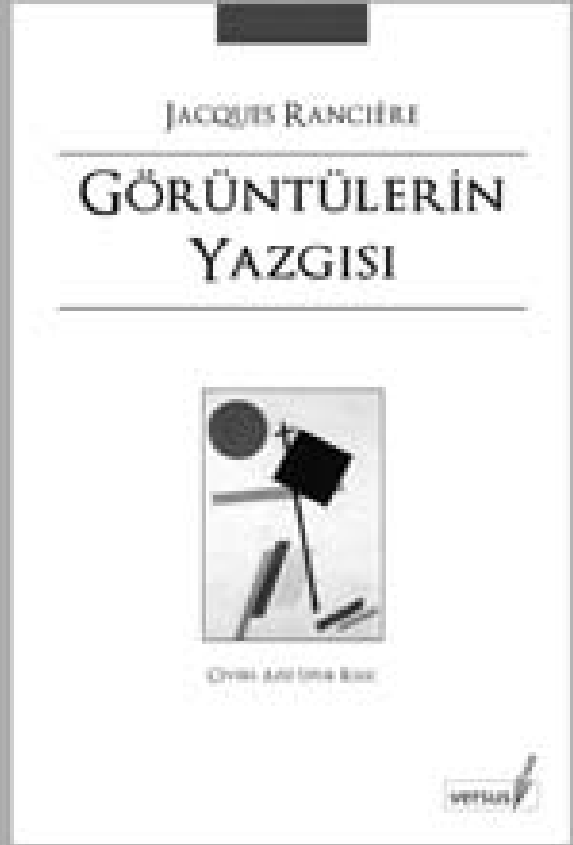
dipnot yayınları
İzmir Caddesi 19/1 Karay - Ankara
Tel: 0312 419 12 13 Faks: 0312 419 12 14
dipnotkubesi@yahoo.com

Görüntülerin Yazgısı

Jacques Rancière

Kitaba koyduğum başlık, bizi Lascaux'daki duvar resimlerinin şanlı şafağından medyatik görüntünün yuttuğu bir gerçekliğin ve monitörler ile sentetik görüntülere adanmış bir sanatın çağdaş alacakaranlığına götüren yeni bir görüntü serüveni beklentisi uyandırabilir. Ama benim sözünü edeceğim şey bambaşka. Ben, belli bir yazgı fikri ile belli bir görüntü/imge fikrinin zamane kıyamet söylemlerinde nasıl düğümlendiğini inceleyerek, şu soruyu sormak istiyorum: Bu söylemler gerçekten de yalın ve ikirciksiz bir gerçeklikten mi söz ediyorlar bize? Yoksa görüntü/imge adı altında birçok işlev var da sanatın işi tam da bu işlevlerin sorunlu ilişkilerini saptamak mıdır? Buradan yola çıkarak, sanatsal görüntü/imgeler ile onların statülerinin çağdaş değişimleri üzerine daha sağlam bir temelde düşünmek mümkün olabilir.

Jacques Rancière



Sihir ve Ütopya

Tolkien'in Yüzüklerin Efendisi'nde Romantik Eleştiri
U. Uraz Aydın

Tıpkı romantizmin ve ardından sürrealizmin yapmaya çalıştığı gibi, Tolkien de, büyüsü bozulan bir dünyayı yeni bir mit aracılığıyla yeniden büyülemek istemiştir. Schlegel'in deyimiyle "hayal gücünün o güzel düzensizliğini" devreye sokarak Tolkien, kapitalist modernleşmenin doğurduğu hesapçı zihniyetle, doğayı bir nesne olarak kavrayan anlayışla, teknolojik ilerlemenin fetişleştirilmesiyle hesaplaşmıştır. Fakat, eserinin merkezinde yatan ve geçmişin Altın Çağı'nı özlemle anan romantik dünya görüşünün ardında trajik bir bakış da sezilebilir. Sınai uygarlığın yıkıcı sonuçlarında insanlığın sınırlarını gören bu bakışta umuda yer yoktur. Birinci Dünya Savaşı'nın, Auschwitz'in ve Hiroşima'nın başlıca duraklarını oluşturduğu modern barbarlık çağını kötümserlikle karşılar Tolkien. Kefaret beklentisi, kurtarıcının gökten ineceği uzak bir geleceğe yönelmiştir. Fakat İngiliz profesörün çaresiz bekleyişi sırasında kaleme aldığı ünlü eseri, kötümserliklerini iyimser bir iradeyle bileştiren 60'lı yılların isyankâr gençliği için bir esin kaynağı haline gelecektir. "Hayal gücü iktidara" ve "Gerçekçi ol, imkânsız iste" sloganlarının arasında "Frodo yaşıyor", "Cumhurbaşkanı adayımız Gandalf" ve "Orta Dünya'ya Hoşgeldiniz" sesleri de yükselir. Muhafazakâr ve dindar bir İngiliz'in fantastik metninin, tüketim toplumuna ve savaşa meydan okuyan bir kuşağın kitaplığında, Tek Boyutlu İnsan ile Eros ve Uygarlık'ın yanında yerini almasını nasıl açıklayabiliriz? Onlar, Minima Moralia'nın öğütlediği gibi Batı uygarlığına karşı yöneltmiş tutucu savları eleştirel aklın hizmetine sunmuşlardır.



RADYO EXPRESS

Transglobal Net Defteri

20 MAYIS-20 HAZİRAN 2008

Hazırlayan: **Erdir Zat**

AB'ye büyük darbe

İRLANDA 2005'te Fransa ve Hollanda'nın Avrupa Anayasası'nı reddetmesi'nin krizinden hâlâ çıkamayan AB'nin korktuğu başına geldi. İrlanda, AB'nin işleyişi açısından yaşamsal önem taşıyan Lizbon Antlaşması'nı yüzde 46.6'ya karşı yüzde 53.4 oyla reddetti. Sonuç uzun pazarlıklar sonucu ortaya çıkan antlaşmanın hükümsüz kalması anlamına geliyor. Lizbon Antlaşması, 27 üye ülkenin 18'i tarafından onaylanmış olsa da, üyelere birinin onay vermediği bir belge yürürlüğe giremiyor. Ancak ret kararı diğer ülkelerin onay sürecini tamamlamalarının önünde bir engel oluşturmayacak.

Cumhuriyet ilân edildi

NEPAL Kurucu Meclis, 28 Mayıs'taki ilk oturumunda 240 yıllık monarşiyi ilga ederek, ülkenin adına "cumhuriyet" ibaresini ekledi. Nepal laik bir devlet hâline gelirken dünyanın son Hindu krallığı da tarihe karıştı. Sonuncu kral Gyanendra, kamulaştırıldıktan sonra müze olarak kullanılması-na karar verilen hanedanlık sarayını terk etti. Bu arada ABD, terörist örgütler listesinde bulunan, ama seçimlerden birinci parti çıkarak meşruiyetini kanıtlayan Maoocularla ilk resmi temasını kurdu. Maoocu lider Praçanda barış sürecine, çokpartili demokrasiye ve ülkedeki kapitalist sisteme sadık kalacaklarını açıklamıştı.

GÜNEY KORE

Deli Dana'nın kuyruğu

"Asyalı Meksika" olmak için ABD ile kapsamlı bir serbest ticaret anlaşması sürecine giren Güney Kore hükümeti, "deli dana" hastalığı yüzünden Amerikan et ürünlerine konan yasağı kaldırmaya kalkıştı. Halk kitlesel protestolarla hükümeti devirdi. Neoliberalizm ağır bir darbe aldı.

ABD ve AB'nin serbest ticaret anlaşmalarına verdiği önem ve öncelik son yıllarda zirve noktasına ulaştı. Küreselleşmenin ve demokrasinin savunucusu olmak bir yana, bunları uzak topraklara taşımak diğer bir yana, küresel oyunlar ve yalanlar şaşılabilecek hiçbir şey olmaksızın zenginlerin menfaatine, yoksulun can damarını düğümlemeye yarıyor. Ulusaşırı şirketlerin lobicilerinin şekillendirdiği politikalar, büyük marifetlerle küçük ülkelere yediriliyor. İkili ve bölgesel anlaşmalar nedense kapalı kapılar ardında, uluslararası basın gözünün kenarında ve halkın iradesinin üstünde imzalanıyor. Bu anlaşmalarla kazanılanlar yüceltilip yitirilenlerse medya halısının altına süpürülüyor. Sıkıldınız mı? Haklısınız. Sıkıntınızın ilacı uzakdoğudan geliyor, Güney Kore'den.

ABD yakınlarında G. Kore hükümetiyle çok kapsamlı bir serbest ticaret anlaşması üstünde uzlaşmıştı, yürürlüğe girmesi iki ülkenin yasama organlarının onayını bekliyordu. Genel olarak iki ülke arasındaki ticaret G. Kore lehine büyük açık veriyor, 2003'te G.Kore'nin ABD'den et ithalatını durdurması bunun üzerine tuz-biber ekiyordu. O zamanlarda patlak veren "deli dana" hastalığı Amerikan etinin itibarını zedelemiş, G. Kore hükümeti de bazı diğerleri gibi ithalatını yasaklamıştı. ABD o skandaldan sonra bir takım önlemler almış, hayvan yemi standartları ve denetimlerini yeniden düzenlemişti. Son dönemde, bağımsız olduğu iddia edilen ama güvenilirliği şüpheli bazı kurumlar tarafından sağlıklı ve tehlikesiz bulunan ABD sığır eti, arkasında devasa bir sektörün itici gücüyle yeniden uluslararası alıcılara pazarlanmaya başladı. G. Kore de potansiyel olarak en büyük müşterilerden biriydi ta-



Başkent Seul'de haftalarca yapılan eylemlere katılım yüzbinlere ulaşınca hükümet istifa etmek durumunda kaldı

bi. Ayrıca etin piyasa fiyatını ciddi anlamda düşürecek bir düzenlemeye hangi hükümetin ağız sulanmazdı ki? Ama nedense iki tarafın da hesaplayamadığı bir etken vardı: G. Kore halkının fendi.

CEO'ların düzeni

G. Kore halkı da, polisi de yürüyüşlere, protestolara, isyanlara alışkın aslında. Bir çevik kuvvet polislerinin senede ortalama 80-85 gösteride görev aldığı G. Kore'de, 2006'dan bu yana en çok karışt gösteri yapılan konu, işte bu ambargonun kaldırılmasını kapsayan serbest ticaret anlaşmasının pazarlıklarıydı. G. Kore hükümeti belki de başlarda protesto edilmeyi normal karşıladı, büyütmedi. Ancak sesler kesilmedi, halk hakkını aradı. Şubatta yapılan seçimlerde iktidar değişti, ama politika değişmedi. Yeni devlet başkanı Lee Hyung-bak ve yeni kabine nisanda iki yıldır süren pazarlıkları tamamladı ve çok eleştirilen anlaşmayı imzaladı.

Eski Hyundai CEO'su Lee Hyung-bak halkın sesine kulak tıkayınca protestoların dozu da artmaya başladı. Lee'nin G. Kore'yi 50 milyon çalışanı olan bir CEO gibi yönetmek istediğini öne süren, pazarlığın derhal yeniden ele alınmasını talep eden kitleler, toplumsal hare-

ketler ve muhalefet partilerinin desteğiyle çığ gibi büyüyerek sokakları, meydanları doldurmaya devam etti. Başkan Lee'nin direnci azalıyordu. Bush'tan "deli dana" riskinin daha yüksek olduğu 30 aydan fazla sığırların etinin ithal edilmeyeceğine dair apar topar söz aldılar. Ne var ki halk ikna olmadı, otoritenin kabul ettirmeye çalıştığı birtakım araştırma sonuçlarına dayanarak kamu sağlığının tehlikeye atılmasına razı olmadı.

Haziranın ilk günüyle beraber, polise göre 60 bin, eylemcilere göre 400 bin dolayında insan başkent Seul'deki barışçıl gösterilerde toplandı. Uluslararası basın üstünde pek durmasa da gözardı edilmeyecek bir direnişti bu. Kala-balıklar ellerinde mumlarla günlerce sokaklarda sabahladı. Halkın iradesini gözmezlikten gelen hükümetin düştüğü bunalım giderek ciddileşti. 10 Haziran'da başbakan Han Seung-soo ve kabinesi Başkan Lee Hyung-bak'a istifalarını sundu. Şimdi başkanın kabinesini eski ağır toplarla dolduracağı konuşulurken, serbest ticaret anlaşmasının akıbeti meçhul.

Serbestliğin sosyo-ekonomisi

Oysa bu anlaşma ABD'nin iştahını kabartmıştı, NAFTA'dan (Kuzey Amerika Serbest Tica-

Taliban korkuttu

AFGANİSTAN Bir süredir uykusundan uyanmakta olduğunun işaretlerini veren Taliban, ülkücü bir eylemle geri döndü. Kandahar'daki bir hapishaneyi basan Taliban militanları, bomba yüklü araçlarla ana kapıyı havaya uçurup 1150 mahkûmun kaçmasını sağladı. En az 15 gardiyanın öldürüldüğü baskından sonra kaçan mahkûmların 400 kadarının Taliban yanlısı olduğu bildirildi. Olaydan sonra Kandahar'da olağanüstü hâl ilân edildi. NATO kuvvetleri bölgeye yığınak yapmaya başladı. Taliban'ın Kandahar çevresindeki köylere giden köprüleri yıkıp mayın döşemesi savaş hazırlığı olarak yorumlandı.

FARC yol ayrımında

KOLOMBİYA Dünya'nın en yaşlı gerillası öldü. FARC (Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri) lideri Manuel Marulanda seksen yaşında eceliyle hayata gözlerini yumdu. Daha önce 17 kez öldüğü duyurulan Marulanda'nın yerine teorisyen Alfonso Cano geçti. Örgütün siyasî kanadının lideri Raul Reyes de martta Ekvador'a yapılan bir sınırötesi operasyonda öldürülmüştü. Kolombiya hükûmeti tarafından FARC'a destek vermekle suçlanan Chavez, Cano'ya "gerilla savaşı artık tarih olmuştur" diyerek silahlı mücadeleye son verme ve elindeki rehinelere serbest bırakma çağrısında bulundu.

Muhalefet pes etti

ZİMBABVE Diktatör Robert Mugabe'nin muhaliflere karşı yürüttüğü kirli savaş sonucunu verdi. Muhalefet lideri Morgan Tsvangirai, 27 Haziran'da yapılacak devlet başkanlığı seçiminden çekildiğini açıkladı. Mugabe, Tsvangirai'nin kazandığı birinci tur seçime itiraz etmiş, yapılan sayım sonucu devlet başkanının belirlenmesi ikinci tura kalmıştı. Ancak bu süreçte Tsvangirai defalarca tutuklandı, partisi Demokratik Değişim Hareketi'ni destekleyenler Mugabe'ye bağlı çetelerin saldırılarına uğradı. Bu durumda "Beni buraya Tanrı getirdi, ancak o götürebilir" diyen Mugabe, seçimin galibi kabul edilecek.

Açlık tehlikesi

SOMALİ BM İnsanî Faaliyetler Bürosu, iç savaş yaşanan Somali'de nüfusun yarısının açlık tehlikesiyle karşı karşıya geldiğini duyurdu. Ama bu defa sorun kuraklıktan değil, büyük ölçüde gıda fiyatlarındaki artıştan kaynaklanıyor. Ülkede inceleme yapan BM yetkilisi Mark Bowden, "2.5 milyon kişinin acil insanî yardıma muhtaç olduğunu, 1 milyon kişinin de risk sınırında yaşadığını" söyledi. Küresel iklim değişimiyle şiddetlenen mevsim kuraklığı ve iç savaşın getirdiği istikrarsızlık Somali tarımına büyük darbe vurdu. Üretimdeki azalma küresel gıda kriziyle birleşince gıda ithalatı durma noktasına geldi.

► ret Anlaşması) beri en heyecan verici gelişme olduğu söylenmekteydi. NAFTA denildi mi bir durmak lazım aslında. ABD, bu anlaşmayla Meksika'nın kendi tarımcısını korumaya yönelik bütün silahlarını elinden alarak, halkı "süper ucuz" Amerikan mısırına mahkûm bırakmıştı. Enerji fiyatlarının tırmanması ve mısırın biyoyakıt olarak kullanılmaya başlamasıyla da yükselen mısır fiyatları Meksika'da ciddi bir toplumsal soruna dönüştü. Bu trendden önce, tarımdan boşalan işgücünün Meksika'nın kuzey bölgelerindeki fabrikalarda çok kötü şartlarda ve çok düşük ücretle çalıştırılmasının sosyo-ekonomik etkileri ortaya çıkmıştı.

Çaresizlik içinde yasadışı yollarla ABD'ye göçen ve illegal oldukları için hiçbir çalışma yasasının kapsamına girmeyen Meksikalılar, bu anlaşmadan kimin kârlı çıktığının göstergesiydi. Amerikan şahinlerine soracak olursanız, bu anlaşma, Amerikan yapımı büyük kamyonetlerle WalMart'lardan alışveriş eden Meksikalıların yararınaydı. Serbest ticaretle herkes kazanır ya, o hesap. Ancak birçok araştırma, 1993'ten beri Meksika'da gerçek ücretlerde ciddi bir azalma görüldüğünü saptıyor.

ABD bu son anlaşmayla otomobillerini G. Kore'ye de satmanın yolunu arıyordu. Anlaşma yürürlüğe girdiği takdirde G. Kore'nin büyük hacimli motorlara sahip otomobillerin tabi olduğu ekstra gümrük bedelini kaldırması söz konusu. Oysa G. Kore, her ülkede olduğu gibi ABD otomotiv pazarında da güzel bir pay kapıyor kendine. Bunu yaparken dayatmalı anlaşmalar, özel talepler de sunmuyor. Rekabetin ve teknolojinin gereklerini yerine getirerek başarıyor bunu. ABD ise eski teknoloji, verimsiz, dayanıksız otomobiller yapıp oyuna hile karıştırmadan satmıyor.

Buradan tekrar sığır eti konusuna dönebiliriz. Gariban sığırlara yedirilen "geri dönüştürülmüş" hayvan et ve kemikleri, danalara enjekte edilen proteinler bu hastalığı yarattı. Ama durup sormalıyız: Neden böyle oldu, nasıl oldu, üzerinde hangi bilim adamları çalıştı, kimler neye dayanarak izin verdi... Ticari kâr güdüsünün insanlık ahlâkıyla yaptığı mücadeleden kokuşmuş tezahürü değil midir deli dana vakası? **Barış Çakan**



PETROL KRİZİ Akort fena bozuldu

Petrol fiyatları bütün zamanların en yüksek noktasına ulaştı. Yeni rekor 140 dolar! Artışın yol açtığı zincirleme reaksiyon başta gıda olmak üzere pazardaki bütün ürünlere yansıyor. Kandan kâr üreten küresel kapitalizm elindeki kriz makinasını tam kapasite çalıştırıyor. Ama bu aldığı tepkilerin büyümesine de yol açıyor.

CHAVEZ çıkıp da "petrol 200 doları bulacak" dediğinde abarttığı düşünüldü. Ama birkaç gün geçmeden Rusya'nın devlet kontrolündeki enerji tekeli Gazprom'un başkanı Alexie Miller, varolan koşullar değişmediği takdirde, ham petrol fiyatının 18 ay içinde varil başına 250 dolara ulaşacağını açıkladı. Durumdan nemalanan piyasa güçleri, Suudi Arabistan'ın petrol üretimini artırmasının fiyatları dizginlemeye yeteceğini öne sürerken dünyanın içine girdiği kriz trendinin ete kemiğe büründüğünü görmezden geliyor.

2008'in ilk yarısında milyonlarca insanın yaşam koşulları ağırlaştı. Bunun en bariz göstergesi gelişmiş ülkelerde art arda gelen grev dalgalarıydı. Alım gücündeki dramatik düşüş G8 ülkelerinin hükümetlerini sarsıyor. Fransa, İtalya ve Britanya'da geçen yıl yapılan seçimlerde iktidar partileri büyük yenilgiye uğradı. Almanya'da işçiler martta, Britanya'da öğretmenler nisanda greve gitti. Fransa zaten Sarkozy geldiğinden beri grevsiz ay yaşamıyor-

du. Küresel emeğin 1 Mayıs'ta gıda fiyatlarındaki artışa karşı başlattığı mobilizasyon, akaryakıt fiyatlarının roketlenmesiyle yeni bir momentum kazandı. Mayıstan çıkıp hazirana girerken dünya sokağa döküldü. Endonezya'dan Güney Amerika'ya, İspanya'dan Tayland'a her yerde protesto gösterileri yaşandı.

Şoförler, çiftçiler ve balıkçılar

28 Mayıs'ta Britanya, Fransa, İspanya, Yunanistan ve Bulgaristan'da kamyon şoförleri ekonomiye can veren otoyolları keserek Avrupa Birliği'ni uyardı. Britanya'da Shell'in kendi tanker şoförleri bile greve gitti, benzin dağıtımına dumura uğradı. Ardından 30 Mayıs'taki balıkçı eylemleri geldi. Britanya, İtalya, Belçika, İspanya ve Portekiz'deki balıkçılar greve başladı. Madrid'de 20 ton balık bedava halka dağıtıldı. 3 Haziran'da, Fransa'da greve giden balıkçılara destek veren traktörlü çiftçiler, kamyon şoförleri ve taksiciler otoyolları tıka-

Patron değil ortak

BOLİVYA Ülkenin önemli petrol ve doğal gaz boru hatlarından bazılarını yöneten Trans-Redes şirketi kamulaştırıldı. Yarısı kamuya ait olan şirketin Amerikalı ortağı Ashmore elindeki yüzde 25 hisseyi satmakta direnince kamulaştırma kararı alındı. Doğal kaynaklardan yoksulların da yararlanmasını savunan Başkan Morales, 90'larda yüzde 50'si yabancılara satılmak üzere özelleştirilen enerji sektöründe kamu kontrolünü artırmaya çalışıyor. "Patron değil ortak istiyoruz" diyen Morales, Ashmore'u hükümete karşı komplo kurmakla suçladı. Öteki hissedar Shell ile çalışmaya devam edilecek.

Hukuk sokağa döküldü

PAKİSTAN Devlet başkanı Pervez Müşerref'in geçen yıl olağanüstü hâl uygulaması sırasında görevden aldığı Anayasa Mahkemesi yargıçlarının tekrar göreve dönüşü için avukatların öncülüğünde yapılan "uzun yürüyüş" başkent İslamabad'da, parlamentonun önünde yapılan 50 bin kişilik mitingle noktalandı. Şubat seçimlerini kazanan iki büyük parti de yargıçlara görevi iade etme sözü verdi, hatta bu birlikte kurdukları koalisyon hükümetinin protokolünde yer aldı. Ancak yöntem konusunda anlaşamıyorlar. Navaz Şerif'in Müslüman Birliği atama yanlısıyken Buttoların Halk Partisi anayasa değişikliği istiyor.

Gerilla savaşa hazırlanıyor

UGANDA Tanrı'nın Direniş Ordusu (LRA) lideri Joseph Kony, barış müzakerelerinin çökmesinin ardından yeni bir savaşa hazırlanıyor. LRA gerillaları Sudan'ın güneyinde hükümet güçlerine saldırdı, 13 asker ile yedi sivil öldürdü. 21 yıldır Uganda hükümetine karşı silahlı mücadele veren LRA, bu ülkenin yanı sıra Güney Sudan'da, Orta Afrika Cumhuriyeti'nin doğusunda ve Kongo DC'nin kuzeyinde yaşayan hristiyan kabilelerin bağımsızlığını istiyor. Uganda devlet başkanı Yoweri Museveni, bu ülkelerle birlikte ortak askeri harekât düzenlemek üzere girişimlerde bulunuyor.

Suu Kyi'nin ev hapsi uzadı

BURMA Nargis kasırgasının yol açtığı felaketi akıl almaz bir gaddarlıkla yöneten cunta, o ortamda şaibeli anayasa referandumu yapmıştı. Şimdi de ülkenin yasaklı lideri Aung San Suu Kyi'nin ev hapsi süresini bir yıl daha uzattılar. 1990'da yapılan seçimleri ezici bir farkla kazandığı halde iktidarı verilmeyen Suu Kyi, hayatının son 18 yılının 12'sinden fazlasını ev hapsinde geçirdi. Nobel barış ödülü sahibi liderin 19 Haziran'daki doğumgünü ülke çapında bir "protesto kutlamasına" dönüştü. Suu Kyi'nin partisi Ulusal Demokrasi Birliği'nin bildirisinde ülkedeki bütün siyasî mahkûmlara af istendi.



Brüksel'de Fransız ve İtalyan balıkçıların AB baskını

lar Brüksel'e giderek kelimenin tam anlamıyla AB'yi bastı. Polisle çatışmaya dönüşen eylem söz konusu ülkelerde de desteklendi.

Dizel bağımlısı sektörlerin mağdurları temelinde iki ortak talebe vurgu yapıyor: Akaryakıt konan KDV'nin düşürülmesi ve sübvansiyon. Ancak AB'nin katı yasaları bu iki talebe de mani oluyor. Küresel ısınmayı durdurmak için bir "acı reçete" programı uygulayan AB, tüketiciyi daha az kullanmaya teşvik amacıyla üye ülkelerde akaryakıttan alınan KDV'nin minimum yüzde 15 olmasını şart koşuyor. Hükümetlerin hastalıklı sektörleri sübvansiyon yapmasını ise, AB'nin ünlü rekabet yasaları yasaklıyor. Bu durumda Brüksel'e ülkelelerinin bayraklarıyla giden balıkçıların neden AB bayrağını yaktığı daha net anlaşılıyor.

Öte yandan çiftçiler, balıkçılar, nakliyeciler bütün açıklığıyla söylüyor: "Zamları kaldırmamız mümkün değil, önlem alınmazsa iflas edeceğiz." Çoğu serbest veya KOBİ'lerde çalışan bu insanlar, daha önce birçok sektörde yaşadığı gibi işlerini kaybedip uluslararası şirketlerin kucağına düşmekten ürüyor. Bu hiç de uzak bir ihtimal değil. İrlanda'nın Lizbon Anlaşması'na "hayır" dediği referandum sonrasında iyice belirginleşen "Avrupalıların AB karşıtlığı" olgusu, vicdansız küresel kapitalizme karşı müşfik sosyal devlet arayışından besleniyor. 2005'te Fransa ve Hollanda'nın Avrupa anayasasını reddetme gerekçeleri arasında

bu olgu da vardı. Araştırmalara göre, İtalya ve İspanya'da avro'ya geçmenin felaket olduğunu düşünenler çoğunlukta.

Petrol zammı gıda krizini büyütüyor

Britanya'da temel gıda maliyetleri geçen yıla göre yüzde 15 arttı. ABD'de geçen yıl yumurtanın fiyatı yüzde 30, sütün yüzde 15, pirinç, makarna ve ekmeğin fiyatı ise yüzde 12 oranında artış gösterdi. Konut maliyetleri ve enerji faturalarındaki artış da cabası. Zengin Batı'da bile durum böyleyken, zincirleme reaksiyonun dünyanın geri kalanını ezip geçeceği aşikârdı. Petrol fiyatlarındaki artışı sübvansiyon uygulayarak iç pazara yansıtmamaya çalışan ülkeler fazla diremedi. Endonezya akaryakıtta yüzde 29 zam yaptı. Malezya'da artış oranı yüzde 40'ı buldu. Seçim psikolojisine giren Hindistan'da hükümet şimşekleri üstüne çekeceğini bildiği halde yüzde 10 zam yapmak durumunda kaldı. Petrol ihtiyacının yüzde 75'ini ithal eden Hindistan, yaptığı zamma rağmen yoksulları korumak için petrolü sübvansiyonla satıyor.

Petrol zammının piyasalarda yol açtığı zincirleme reaksiyon küresel gıda krizini iyice derinleştirdi. BM Gıda ve Tarım Örgütü tarafından düzenlenen Gıda Zirvesi, petrol grevlerinin yaşandığı Roma'da yapıldı. Zirvede BM genel sekreteri Ban Ki-Moon'un iki ayaklı planı; gıda üretiminin yüzde 50 artırılması ve re-

kabet gücü olmayan ülkelerin dayattığı ihracat kısıtlamasının kaldırılması genel kabul gördü. Zengin ülkeler gene "iyi niyet" gösterisinde bulundu ve gıda sıkıntısı çekenlere milyonlarca dolarlık yardım sözü verdi. Ancak Roma'da alternatif zirve düzenleyen Via Campesina'nın zehir zemberek bildirisinde de belirtildiği gibi, bu çözümler sorunu kökünden halledecek yapısal öneriler getirememekle kalmıyor, gıda krizinin bir numaralı sorumlusu olan çokuluslu tekellerin işine yarıyor.

BM, IMF ve Dünya Bankası'nın neoliberal politikaları, tarihin en eski insan etkinliklerinden biri olan tarımı, tohumdan dağıtıma kadar her yönüyle uluslararası şirketlerin eline teslim etti. Monsanto, DuPont ve Syngenta gibi tohum şirketlerinin tarımsal alanlar üstündeki hegemonyası zirve noktasına ulaştı. Nestle ve Unilever gibi gıda ürünü işleyen tekeller küresel gıda sisteminin birinci elden kontrol ediyor. Wal-Mart, Tesco ve Carrefour gibi dağıtım ve pazarlama devleri bu kriz ortamında kâr artışı gösterdiklerini açıklayabiliyor. Petrol fiyatlarındaki artış ise küçük rakiplerini safdışı edip bünyesine katan bu sistemin başlıca sigortası. Gazprom başkanı Miller'in sözünü ettiği "varolan koşullar" değişmeyecek. Tam tersine, petrol fiyatlarındaki artışın başlıca sebebi olarak gösterilen genişletilmiş Ortadoğu coğrafyasındaki savaşların daha da berbat bir hâl alacağı hissediliyor. Kâr, kan istiyor...

Kuzey-Güney eylem birliği

FINLANDIYA-BREZİLYA Finli kâğıt işçileri ile Brezilyalı köylüler şu sıralarda ortak düşmana karşı denizaşırı bir eylem birliği içinde. Finli ve İsveçli sermayenin kâğıt devi Stora Enso, Finlandiya'daki bir kâğıt fabrikasını kapatınca işsiz kalan işçiler şirketin küresel faaliyetlerine karşı yasal mücadele başlattı. Öte yandan Stora Enso, Brezilya'nın güneyindeki Rio Grande do Sul eyaletinde, 2500 hektarlık verimli tarım arazisini okaliptüs çölü hâline getirmekle suçlanıyor. Topraksızlar Stora Enso'yu buradan uzaklaştırmak için anayasal mücadeleye girişti. Kuzey ile güney arasında yeni bir link kuruldu.

"Gıda krizi" krizi

ARJANTİN Çiftçilerin üç aydır süren protestolarına yol açan vergi artışı nihayet parlamentoda görüşülmeye başladı. Devlet başkanı Cristina Kirchner, gıda fiyatlarındaki küresel artıştan sonra daha çok kâr hevesine kapılarak ithalata yüklenen üreticilerin iç pazarda gıda sıkıntısına ve fiyat artışına yol açmasını önlemek için ihraç gıda ürünlerinde vergi artırımına gitmişti. Küresel pazara çalışan büyük sermaye ve oligarklar tarafından desteklenen çiftçi direnişi şimdilik durdu. Ülkenin en önemli otoyollarını kesen 300'den fazla barikat kaldırıldı. Parlamentodan çıkacak karara göre eyleme dönecekler.

10 bin muhalif gözaltında

BANGLADEŞ Yükselen gıda fiyatlarına karşı öfkeli gösterilere sahne olan Bangladesh, şimdi de ordunun desteklediği geçici hükümetin "demir yumruk" operasyonuna maruz kaldı. Polis, haziranın ilk günlerinde başlattığı baskın hareketinde, çoğu muhalif parti mensubu 10 bini aşkın kişiyi gözaltına aldı. 2007'nin başından beri ülkeyi olağanüstü hâl yasalarıyla yöneten geçici hükümet, habire ertelenen seçimleri yıl sonunda yapmayı planlıyor. Ama daha önce aralarında ezeli rekabet bulunan iki eski kadın başbakanı, Şeyh Hasina ve Halide Ziya'yı yolsuzluk suçlamalarıyla bloke etmek istiyorlar.

Tibetli eylemciler kayıp

ÇİN Uluslararası Af Örgütü, martta Tibet'in başkenti Lhasa'da Çin karşıtı protesto gösterisi yaparken tutuklanan binden fazla eylemcinin akıbetinin bilinmediğini duyurdu. Olimpiyat meşalesinin hemen önce gelen açıklamada Çin'e "biraz ışık yak" dendi. Tibet'in sürgündeki ruhani lideri Dalay Lama, yandaşlarından yeni bir protesto yapmalarını istedi. Zira Çin hükümeti, Tibetli isyancıların 19 etnik Çinliyi öldürdüğünü açıklamıştı. Af Örgütü'nün bildirisinde ayrıca tutuklulara işkence yapıldığı ve yemek verilmediği de söylendi. Sürgündeki Tibetliler katliam yapıldığını iddia ediyor.

BİRLEŞİK DEVLETLER

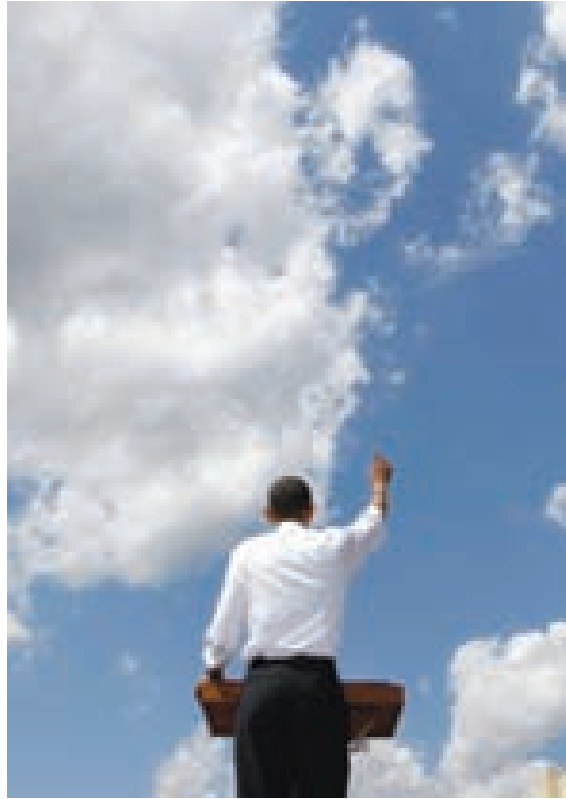
Hüseyin fantezisi

Barack Obama, Demokratların başkan adayı olur olmaz Clinton'laştı, şahin gibi konuşmaya başladı. Irak'tan çekilme vaadiyle küresel destek kazanan Obama'nın "değişim" retoriğinin dünyanın kalan bölümünü içermediğini anladık. Bush perdeyi İran ile kapatmaya hazırlanıyor ve "mesih" gelmeyecek!

WASHINGTON bazlı düşünce kuruluşu Pew, "ABD'nin küresel saygınlığı" üstünde odaklanan yıllık kamuoyu araştırmasının 2008 sonuçlarını yayınladı. Cumhuriyetçilerin çoğunluğunun da hemfikir olduğu genel kanı, ABD'nin küresel saygınlığını yitirmekte olduğu yolunda. Amerikalıların yüzde 56'sı saygınlık kaybını büyük bir sorun olarak kabul ediyor. Herhangi bir saygı kaybından söz edilemeyeceğini düşünenler yüzde 25, bunun olduğunu ama ciddiye alınmaması gerektiğini düşünenler ise yüzde 15. Şairin ironisiyle: Barışgücü 56 - Muhafızgücü 40.

Oysa aynı araştırma, George W. Bush'un ikinci kez başkan seçildiği, yani Afganistan ve Irak savaşlarının "halk oylamasıyla kabul edildiği" 2004'te hayli farklı sonuçlar vermişti. Vietnam'ı hatırlayanların oranı yüzde 43'te kalırken, o zamanki terminolojiyle "fuck off" diyenler yüzde 30, "fuck you" diyenler yüzde 24 çıkmıştı. Yani, Muhafızgücü 54 - Barışgücü 43. Herkesin sus-pus olduğu 2004 seçimleri sırasında mahşeri bir videoyla çıkagelen Eminem, "White America" şarkısında tam da bunu anlatmıştı.

Bush yönetiminin yol açtığı saygınlık kaybını ancak "uluslarüstü" bir başkanın yerine koyabileceğini düşünenler büsbütün haksız değil. Barack Hüseyin Obama, Amerikan halkı için hakikaten "değişim"i simgeliyor. Ancak, Demokratların başkan adaylığını kazandıktan sonra "annesinin de beyaz olduğunu" daha fazla hatırlatmaya başladı. Kasımdaki seçimin kaderini belirleyecek "salıncak" seçmeni kazanmak adına, dünyanın geri kalanının beklentilerine kulak tıkadı. Obama bizler için aynı şeyleri simgelemiyor. Neoliberalizmin işgâli altındaki dünyanın bir "mesih"



Barack Hüseyin Obama pekala şahin de olabileceğini gösterdi

arayışıyla peşine düştüğü "Hüseyin fantezisi" boş bir hayâlden ibaret.

İlk hayâl kırıklığı

San Francisco Üniversitesi siyaset profesörü Stephen Zunes, Obama'nın önseçim zaferini tek bir faktöre bağlıyor: Irak. Savaşa başından beri karşı çıkarak kamuoyunda inandırıcı bir özgeçmiş inşa eden Obama, Irak'a girerken Bush'a verdiği desteği bir türlü unutturamayan Hillary Clinton'ı bu temel farklılıkla alt etti. Ne var ki, önseçim atmosferinde detaya girmeyen Obama'nın "Irak'tan çekilme" sözünün arkasında yatan Ortadoğu perspektifi yeterince net değildi. Başkan adayı olduktan sonra ilk yaptığı işlerden biri, yahudi lobisinin güçlü örgütü AIPAC'a (Amerikan-İsrail Halkla İlişkiler Komitesi) gidip manifestosunu okumak oldu: "Kudüs, bölünmeden İsrail'in başkenti olmaya devam etmeli."

Uluslararası camia, İsrail'in 1967 Savaşı'nda ilhâk ettiği Kudüs'ün bütününde hak sahibi olduğu iddialarını kabul etmiyor. Bush'un ABD, İsrail ve Filistin arasında yürüttüğü şişirme barış girişimi bile Kudüs konusunun çözümünü müzakerelere bırakır-

ken, Obama'nın söylediği resmi Amerikan tezinde ciddi bir sapmaya tekabül ediyor. Kendisinden beklenenin tam tersi yönde atılan bu adım sadece "yağcılık" ile açıklanamaz. Obama "Reagan'a hayranlık duyduğunu" söylerken demek bunu kastediyordu.

Nation dergisi, Obama'nın üst düzey dış politika danışmanlarından birinin açıklamalarına dayanarak müstakbel başkanın "taşeron şirketlerin Irak'taki faaliyetlerine son vermeyi düşünmediğini" yazdı. Obama kampanyasında "Irak'taki muharebe tugaylarını 16 ay içinde geri çekme" vaadinde bulundu. Ama muharebe tugayları Irak'ta bulunan Amerikan birliklerinin yaklaşık yarısına tekabül ediyor. Geçen yıl skandallar yaratan Blackwater gibi taşeron şirketlerin emrindeki onbinlerce paralı asker olası ayaklanmaları bastırmak için Irak'ta bırakılacak. Obama'nın "çekilmek" dediği savaşın özel sektöre devredilmesi.

İran: Ortak hedef

Obama'nın yahudi lobisine konuştuğu gün, Independent gazetesi birinci sayfasının tamamını, gitmeden önce "zafer"

ilân etmeyi arzulayan Bush'un gizli Irak planına ayırdı. Patrick Cockburn'un haberine göre, ABD, Irak'ta 50 daimi askerî üs bulundurmamak, hava sahasını tümüyle kontrol altına almak ve bütün Amerikan askerlerine hukuksal dokunulmazlık sağlamak üzere Irak makamlarıyla gizli görüşmeler yapıyordu. Bunun gerçekleşmesi hâlinde, ABD, Irak'ta istediği kadar kalıp istediği operasyonu yapabilecek, istediğini tutuklayıp sorgulayabilecek ve bu faaliyetler Irak yasalarından etkilenmeyecek. Cockburn, kasımdaki başkanlık seçiminin sonucunun Irak'ı daha da istikarsızlaştıracak bu projeyi etkileyeceğini belirtiyor.

Birçok gösterge Obama'nın, dış politika konusunda, Bush'tan ve Cumhuriyetçi aday John McCain'den farklı olmadığına işaret ediyor. Düne kadar İran sorununu diplomatik yollarla çözmekten söz eden Obama, nükleer tesislere yönelik bir askeri harekât ihtimalini sıkça telaffuz eder oldu. Clinton hiç değilse "İsrail'e nükleer saldırıda bulunursa İran'ı imha edeceğini" yekten söyledi. Geçen aralıkta çıkan ve ABD'nin bütün istihbarat örgütlerinin imzasını taşıyan ortak raporda, "İran'ın nükleer silah geliştirme programından

ORTADOĞU SERİNLEYEBİLİR Mİ?

Sudan barış

İsrail, kırk yıldır çözülmeyen Golan Tepeleri sorununu Türkiye'nin arabuluculuğuyla müzakereye açarak Suriye'yi barış masasına çekmeye çalışıyor. Ancak Türkiye'nin rolü bununla sınırlı kalmayacak gibi görünüyor. Zira Fırat suyu barış planının önemli bir parçası.

GEÇEN ay gündeme nedense çok az insanın ilgilendiği bomba gibi bir haber düştü. İsrail ve Suriye arasında barış görüşmeleri, üstelik Türkiye'nin arabuluculuğuyla tekrar başlıyordu. Plana göre İsrail işgal altında tuttuğu Golan Tepelerini nihayet Suriye'ye geri verecekti. Tabii bu 1967 Savaşı'nın hesabının yavaş yavaş kesilmesi anlamına geliyordu. İsrail'in Filistin'de Gazze'den, Suriye'de Golan'dan çekilmesi, Ortadoğu barışının yegâne anahtarı kabul edilirken böyle bir gelişme ister istemez önemliydi. Heyhat, İsrail'in bir ön şartı vardı: Suriye hükümeti İsrail karşıtı unsurları, yani hem sürgündeki Filistinlileri hem de Lübnan'daki Hizbullah'ı desteklemekten vazgeçmeliydi.

Suriye'nin sürgündeki Filistinlileri desteklememesi aynı anda hem El Fetih içindeki muhaliflere hem de Hamas yöneticilerine verdiği desteği çekmesi anlamına geliyor. Lübnan konusuna ise hiç karışmaması isteniyor. Başka bir deyişle Bush'un "Hamas'sız Filistin barışı" projesinin uzantısıyla karşı karşıyayız. Artık hiçbir kredibilitesi kalmamış, boğazına kadar yolsuzluğa batmış, giderek daha fazla insanın gözünde ABD işbirlikçisi olarak algılanan Mahmud Abbas'ın yapacağı barış ne fayda getirir, o da ayrı konu.

Lübnan ve Hizbullah meselesinde ise, Bush'un gitmeden önce "İran'ı halletme" ihtirası yatıyor. Yapmazsa gözünün arkada kalacağı aşikar. Bush'un son Avrupa turunun ana gündem maddesi

İran'a uygulanacak yeni yaptırımlardı. Bütün Avrupa ülkeleri İran'a yaptırım uygulanması konusunda uzlaşmıştı. AB Dış İlişkiler Temsilcisi Javier Solana, İran'a nükleer hürsından vazgeçmesi için bir teşvik paketi götürdü. İran bu paketi reddetti. Bush gecikmeden ferman buyurdu: "İran artık kendini izolasyona mahkûm etmiştir."

Uzmanlar Bush'un İran'ı bombalayıp bombalamayacağı konusunda kararsız. Seymour Hersh, Washington'un bu kararı zaten iki yıl önce verdiğinin söylüyor. Andrew Cockburn, İran'a yönelik gizli planı satır satır yazdı. Öte yandan başka bir grup uzman da, İran'a yapılacak bir saldırı, başta Irak olmak üzere, ABD'ye yönelik bir Şii isyanını tetikleyeceği için (ki böyle bir şeyi ABD'nin en yakın müttefiklerinden biri olan Suudi Arabistan asla istemez çünkü petrol şirketlerinin ana merkezlerinin bulunduğu şehirlerde Şiiler çoğunlukta) ve ABD ordusu İran ordusuyla baş edemeyeceği için böyle bir operasyona pek ihtimal vermek istemiyor.

Yakında imzalanacak olan güvenlik anlaşmasıyla önce Irak bertaraf edilecek. Ama daha önce Hizbullah'ın da devreden çıkarılması gerekiyor. Bu yüzden İran'la yapılacak olan savaşın ilk provasının Lübnan'da gerçekleşmesi ihtimali çok fazla. Hizbullah'a olan desteğini çekmezse ABD ordusu rahatlıkla Suriye'yi de işgal edebilir.



Hizbullah militanları geçen ay hükümet yandaşlarıyla çatıştı, yüzden fazla insan öldü

İlk olarak şu soru sorulabilir: Beşar Esad, ikinci Enver Sedat mı olacak? Hatırlamak faydalı olacaktır, kendi topraklarını kurtardıktan sonra Enver Sedat'ta İsrail düşmanlığından eser kalmamıştı. Beşar Esad'ın da bir eksiği yok.

İkinci olarak, İsrail, Golan Tepelerini bırakmaya gerçekten razı olacak mı? İsrail'in tatlı su ihtiyacının bayağı büyük bir bölümü Golan'dan karşılandığı için bu hayli önemli bir soru. İşte Türkiye tam da bu noktada devreye giriyor.

İsrail ve Suriye arasındaki barışın sigortası olan Türkiye, bu güvenceyi kendi su kaynaklarıyla sağlayacak. Gulf News sitesinde yayınlanan Duaid El Baik imzalı yazıda Türkiye'nin, Suriye ile İsrail arasındaki barışın "Suya ilişkin bedelini ödeme" sözünü verdiği yazıyordu. Unutmayalım ki, İsrail'in Gazze'den çekilip Batı Şeria'ya habire yeni yerleşim kurmasının sebebi olarak da su kaynakları gösteriliyor. İşte bu yüzden Suriyeli uzman Ayman Abdül Nur, Türkiye'nin "barış sonrasında Suriye'nin karşılaşılabileceği her türlü su sıkıntısını, Fırat nehri üzerinden karşılama" sözü verdiğini iddia etmişti.

Hürriyet'in haberine göre, aynı durum on yıl önce Clinton zamanında da yaşanmıştı. O yıllarda Dışişleri Bakanlığı'nda müsteşar olan Onur Öymen'in anlatımına göre Golan Tepelerindeki Taberiye Gölü, su sıkıntısı çeken iki

ülke açısından da "kritik öneme" sahipti. İsrail'in sıkıntı çekmemesi için, Suriye yönetimi Golan'daki suların belli bir miktarını her yıl İsrail'e bedelsiz olarak sağlama garantisi verecekti. Buna karşılık Amerikalılar, İsrail'e verilen miktarda suyun Türkiye tarafından Suriye'ye verilmesini sağlamayı vaat etmişti. Onur Öymen İsraili yetkililere böyle bir garanti veremeyeceklerini söyleyince anlaşma suya düştü.

Bu arada TSK da Ortadoğu'yu gündemine almaya karar verdi. Ama kendi meşrebinde. Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt Lübnan'la ilgili şunları söylüyor: "İçsavaşın ardından istikrarlı bir dönem girdi ancak Başbakan Hariri'nin öldürülmesinden sonra bu ortam dağıldı." Tarafını bu şekilde netleştiren Büyükanıt, "İran'ın nükleer faaliyetlerini hassasiyetle izlediğini" de belirtiyor. Irak'ın geleceğini pek parlak bulmuyor, ama esas ilgilendiği mevzu Kerkük'te çalışan tapu kayıtları. Ulsalıcı zümre tarafından yürütülen "Barzani'nin Saddam'ın Enfal'ine benzer bir Kürtleştirme faaliyeti içinde olduğu" propagandasını da bu notlara eklemeli.

Enteresan bir şekilde Michael Rubin gibi neo-con'lar bu propagandaya çanak tutuyor. İki yıl önce başdüşman İran'ı ziyaret eden Rubin, şu sıralar AKP'nin devrilmesi gerektiği yönünde demeçler veriyor. Büyükanıt, Lübnan ve İran konusunda askerlerin pek sevdiği bir neo-con olan Rubin ve ABD'nin şahinleri gibi düşünüyor. Ama Büyükanıt'ın önceliği Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti kurulmaması. Bu durumda akla başka bir soru geliyor: Madem öyle neden Kuzey Irak'taki ihalelerin büyük bir bölümü OYAK'a gitti?

Suriye de, Filistin de artık 1967'nin hesabını görmek istiyor. Türkiye bu konuda gerçekten yapıcı bir rol oynayabilirse bu tabii ki sevap hanesine yazılacaktır. Fakat burada esas önemli olan "Yeni Dünya Düzeni"nin neresinde durduğumuz olacak. Yoksa çok büyük bir kara deliğin içine çekiliyor olabiliriz. Belki de çekildik bile... **Balkan Talu**

2003'te vazgeçtiği" vurgulanmıştı. Ama adaylar bu olguyu kulak arkası ediyor, Amerikan halkının 11 Eylül paranoyasını sömürüyor.

Beyaz Saray, İran macerasına AB'yi de katma gayretinde. G8 zirvesi sebebiyle son Avrupa gezisine çıkan Bush, Britanya başbakanı Gordon Brown ile birlikte İran için ortak eylem takvimi belirledi ve yaptırımların artırılması kararı aldı. Petrol krizi yaşayan Avrupa'da yeterli destek bulan bu hamleyle sert bir cevap veren İran, Avrupa bankalarındaki bütün pa-

rasını âniden çekti; bir kısmıyla altın aldı, kalanını Asya bankalarına yatırdı. Felâket tellalları kol geziyor. Neocon kanaat önderlerinden Daniel Pipes, "4 Kasım ile 20 Ocak arasına dikkat!" dedi ve Obama kazanırsa Bush'un İran'ı vurmadan gitmeyeceğini iddia etti. Ardından İsrail, Doğu Akdeniz'de yüz savaş uçağıyla İran saldırısının tatbikatını yaptı.

Ortadoğu cephesinde bunlar olurken, Obama'nın Reaganist vizyonunun sağlamasını yapan bir başka dış politika hamlesi geldi.

Daha önce Küba'nın yeni lideri Raul Castro ile koşulsuz görüşeceğini ilân eden Obama, önseçimlerde Clinton'a giden hispanik oyları çekmek için ambargoyu sürdüreceğini açıkladı. Obama'ya verilen küresel destek belli ki önümüzdeki günlerde daha çok sorgulanacak. Bu ona destek veren Amerikan solunun ve toplumsal hareketlerin çeşitli konularda baskı grupları oluşturmalarını sağlayabilir. Belki "Hüseyin fantezisi" değil, ama Hüseyin ihtiyacı gerçek bir şey...

Kızılderililere özür

KANADA Başbakan Stephen Harper, geçmişteki hükümetlerin uyguladığı asimilasyon politikası çerçevesinde ailelerinden koparılıp zorunlu eğitime gönderilen kıızılderililerden resmen özür diledi. 19. yüzyıldan 1970'lere kadar 150 binden fazla yerli çocuğu, Kanada toplumuna "uyum sağlamaları için" devlet tarafından kurulan Hristiyan okullarına gönderilmişti. Mecliste düzenlenen törene geleneksel kıyafetle katılan kıızılderili lider Phil Fontaine, "kendilerinden resmen özür dilenmesinin, yerlilerle Kanada'nın geri kalanı arasında yeni bir ilişkinin başlangıcı olduğunu" söyledi.

Politkovskaya'nın zanlıları

RUSYA Kremlin yönetimine muhalif gazeteci Anna Politkovskaya'nın öldürülmesi olayına karıştıkları saptanan üç kişi mahkemeye sevk edildi. Özellikle Çeçenistan yürütülen kirli savaş üstüne yazıları ve "Putin'in Rusyası" kitabıyla tanınan Politkovskaya, Putin'in doğum günü olan 7 Ekim 2006'da evinine giderken vurularak öldürülmüştü. Rus yetkililer, mayısta tektikçinin Rüstem Mahmudov adlı bir Çeçen olduğunu duyurdu. Davaya yeni eklenen üç kişi olayın örgütlü bir cinayet olduğu kanıtlanmanın yanı sıra şimdilik Rus istihbaratında görevli bir ajandan ibaret olan devlet bağlantısına da ışık tutabilir.

Argonotlar rota değiştirdi

YUNANISTAN Tarihî bir fırsat kaçtı. Türkiye, Yunan mitolojisindeki "Argonotlar" efsanesine sadık kalınarak altı yılda inşa edilen Argo gemisinin kendi sularından geçişine izin vermedi. Gerekçe: Güvenli geçiş garantisi yok! Yunan makamları bunun üstüne Çanakkale ve İstanbul boğazlarını geçip Karadeniz bölgesi kıyılarından Gürcistan'a uzanan özgün rotayı değiştirmek durumunda kaldı. 88 kürekçinin çektiği Argo, "Kolhi Ülkesi"ne mitolojik sular yerine Adriyatik ve Tuna nehri üstünden Karadeniz'e çıkarak ulaşacak. İki ay sürecek seyrir sırasında 37 limana uğranacak.

Anayasal orgazm hakkı

EKVADOR Yeni anayasayı hazırlayan kurucu mecliste görev yapan sosyalist kadın vekil Maria Soledad Vela, kadınların orgazm hakkının yasal güvence altına alınmasını öngören bir tasarı hazırladı. Kadının cinsel obje veya çocuk bakıcısı olarak görüldüğünü söyleyen Soledad Vela, anayasanın cinsel sağlık ve eğitimin yanı sıra kadınların cinsel mutluluğuna da vurgu yapması gerektiğini savunuyor. Gelir dağılımını düzeltmeyi ve yerlilere daha geniş haklar vermeyi amaçlayan yeni anayasanın kadınları atlattığını öne sürüyor. Tasarı meclisteki muhafazakâr vekiller tarafından topa tutuldu.

LÜBNAN Dürzilerin başı belada

Bölgesel ve küresel güçlerin oyuncağı Lübnan nihayet kendine "nötr" bir cumhurbaşkanı seçebildi: General Michel Süleyman. Ama bunu "içsavaş provası" yaşamadan yapamadı. Son krizde ilk kez Şiilere karşı tavır alan Dürziler, Amerikan-Suudi kumpası tarafından "harcanmış" görünüyor. Sosyalizm ile sufizmi buluşturan bu batını gelenek şimdi ciddi bir tehlikeyle karşı karşıya.

LÜBNAN'DA yaşanan son çatışmalar Dürzi lider Velid Canbolat'ın çok etkisi yaratan açıklamalarıyla başladı. Son yıllarda Suriye yanlısı tutumundan vazgeçen Canbolat ilk kez Hizbullah'a açıkça cephe almış, Şam-Tahran destekli örgütün ülkenin güneyinde ayrı telefon santralleriyle kendi iletişim ağını oluşturmaya karşı çıkmıştı. Beyrut havaalanının hükümetin kontrolünde olmadığını, havaalanı müdürünün emirleri Hizbullah'tan aldığını söylemişti. Ardından Canbolat'ın da desteklediği Batı yanlısı hükümet, müdürü görevden aldı ve ne olduysa bundan sonra oldu. Hizbullah milisleri bir anda Canbolat'ın hâkimiyetindeki Dürzi köylerine yöneldi. Derken çatışmalar Beyrut'a, Sünnilerin yoğun olarak yaşadığı Trablusşam'a yayıldı. Yüzden fazla insan hayatını yitirirken ülke yeni bir içsavaşın eşiğine geliverdi.

Canbolat'ın hamlesi ülke nüfusunun ancak yüzde 6'sını oluşturan Dürziler için riskli bir siyasi dönüşüm anlamına geliyor. Şii ve Sünni çoğunluğun yanıbaşında sorumluluğunu üstlendiği topluluğun esenliğini koruyabilmek için babası Kemal Canbolat'ın katil zanlısı Suriye yönetimi ile ittifakını yıllardır bozmayan, Hizbullah ile iyi ilişkiler kuran Canbolat, gözlemcilere göre Şam yönetiminin sonunun geldiğine ikna edildiği için Suriye karşıtı cepheye katılmıştı. Ancak erken ve yeterince iyi hesap edilmemiş bir adımdı bu. Şii ve Sünni ulema gözünde hâlâ "zendeka ehli" sayılan batını mezhebin mensuplarını tehlikeye attı.

Nitekim Velid Canbolat'ın oğlu Timur Canbolat da El Quds gazetesine verdiği demeçte, babasının Suudiler tarafından yanlış bilgi, yerine getirilmeyecek vaat ve güvencelerle yanıltıldığını iddia ediyor. Canbolat'a göre, dört yıl evvel, Suudi Prens Sultan Abdülaziz, ABD Başkanı George Bush'tan 2006 yılı sonuna kadar Suriye'deki Esad yönetimini devirme sözü almıştı. Planın bir parçası olarak, Suriye ile ittifaktan vazgeçmesi hâlinde Dürzilere destek verileceği söylenmişti.



Dürzi şeyhleri
Beyteddin
Saray'ında

Dürzilerin sosyalist geleneği

"Babam da bu yönde bir adım atarak liderliğini kurtarmayı ve Lübnan'daki Dürzileri bu değişimden en az zararlı çıkarmayı düşündü, ama yanlış bir adımdı," diyor oğul Canbolat. Ona göre, Suriye bölgedeki Amerikan krizlerinden pay çıkarmanın tarihsel birikimine sahip Irak'taki krizle beraber Başkan Bush'un iç politikada yaşadığı sorunlar, bu projenin gerilemesine neden oldu. Bush-ABD'nin ortadoğu politikaları üzerindeki baskısını hafifletmesi karşılığında- Suriye'nin Lübnan'daki çıkarlarına sahip çıkmasına bir süre daha izin verilebilir gibi görünüyor. Bu durumda Canbolat'ın erken hamlesi Dürzilerin başına büyük belalar açabilir.

Sosyalist Enternasyonal üyesi İlerici Sosyalist Parti (İSP), dede Kemal Canbolat tarafından 1949'da kuruldu ve soğuk savaş yılları boyunca kendisini sola hasretmiş Dürzi azınlığı temsil etti. Kemal Canbolat'ın 1977'de Suriye'nin sorumluluğunda tutulduğu bir suikasta kurban gitmesinden sonra oğlu Velid Canbolat bayrağı devraldı. Siyasî ilkelerini halen koruyan hareketin üçüncü kuşak temsilcisi Timur Canbolat, Dürzi gençlerin tutkuyla paylaştığı sol de-

ğerlere sahip çıkıyor. Ama bütün bu değerlerin, her şeyden evvel yaşadıkları coğrafyada varlıklarını korumaya hizmet edebildiği ölçüde anlamlı olabileceğinin farkında görünüyor. Sol liberal görüşleriyle bilinen, ülkesinde ve Batı'da iyi bir entelektüel olarak tanınan Timur Canbolat'ın, Suriye rejimi ve Hizbullah ile şimdiye kadar iyi geçinmiş olması başka türlü açıklanamaz. Babasının siyasî tutumunu değil, ama strateji değişikliğinin zamanlamasını teh-

likeli bulurken, onunla aynı haklı endişe ve refleks ile hareket ettiği ortada. Baba-oğul arasında, üstelik medya aracılığıyla başlatılacak bir tartışmanın Dürzi geleneğince hoş karşılanmayacağını bilinciyle konuştuğunu da hesaba katarsak durum gerçekten kaygı verici olmalı.

Üstelik Timur Canbolat eleştirilerinde yalnız değil! Canbolatların geleneksel rakibi Aslan hanedanı da aynı endişeleri taşıyor ve köprüleri tümden atmak yerine, belki de bir sigorta olarak, güneyde sözlerinin geçtiği yörelerde Hizbullah ile ittifakı muhafaza etmeye özen gösteriyorlar. Tallal Aslan'ın çatışmalar sonrası Canbolat'ı ziyaret ederek ortalığı yatıştırmaya çalışması, dağdaki aşiretlerin esenliğini kollayan akıl ve sağduyunun kontrolü kolay kolay yitirmeyeceğinin göstergesi sayılabilir.

Sünni ve Şii denizinde kuşatılmış bir halk için başka türlü de düşünülemez. Velid Canbolat'ın radikal tutum değişikliğiyle Dürzi cemaati Lübnan'da yaşanan dalgalanmalara iyice açılacak olsa da 'Şeyh ül Akı' dengeyi Osmanlı'dan beri yaptığı gibi korumak zorunda. Öte yandan bu "bölünme" kaçınılmaz. Çünkü Lübnan'ın kaderini belirleyecek temel bir konuda, Suriye karşıtı olup olmama noktasında düğümleniyor her şey. O halde, cemaatler arasındaki hassas dengeler üstüne kurulan Lübnan siyasetinde daima kilit bir rol oynayan Dürzileri biraz daha yakından tanımakta fayda var.

Marksist, batını, sufi
Lübnan, Suriye, Ürdün ve İsrail'de aşiretler halinde yaşayan Dürzilerin toplam nüfusu 1 mil-

Dürzilerin sancılı tarihinden notlar

Mısır'da kurulan Fatimi Hanedanlığı'nın 11. yüzyılda yaşayan altıncı halifesi Hâkim Biemrillah'ın uluhiyetine inandıkları için İslâm kaynaklarınca müslüman sayılmayan Dürziler, Şii kökenli batını bir topluluk olarak tanımlanıyor. "Dünyada görülen her şey Tanrı'nın bir yansımasıdır" yaklaşımı içinde, insanı Tanrı ile bütünleştirmeyi amaçlayan felsefi bir bakış getiren Dürzi inancı, tarih boyunca ortodoks İslâm'ın koyduğu engellerle karşılaşmış.

Şeyh Abu Khram, Dürzilerin gizli tutmak zorunda kaldığı Kuran yorumlarının, dini bir iktidar aracı olarak kullanan despot yöneticilerin emriyle "sapkın" ilân edildiğini anlatıyor. İslâm'ın namaz kılmak, oruç tutmak, hacca gitmek, zekat vermek gibi şartlarını önemsemedikleri-

ni, bunları uyulması zorunlu olmayan kurallar olarak gördüklerini belirtiyor. Dürzilikte şekli ameller yerine doğru sözlülük, yalan söylememek, zina etmemek gibi ahlaki prensipler daha önemli. Bu prensipler Hâkim Biemrillah ile Dürziliğin kurucusu Hamza Bin Ali'nin kaleme aldığı risalelerle sistemleştirilmiş.

Risaleler, 1021'de Hâkim Biemrillah'ın Mısır'da Mukattam Dağı'nda sır olmasından sonra Dürzilerin kaçıp sığındığı Lübnan dağlarında inşa edilen tapınaklarda yüzlerce yıl Sünni otoritelerden saklanmış. Tapınakların 19. yüzyılın sonunda Fransızlar tarafından yağmalanmasının ardından ortaya çıkan bu belgeler, tahrif edilip Dürzileri "İslâm dışı" gösterilmek için gelişigüzel kullanılmış. Şeyh Abu Khram'a göre bunun temel se-



19. yüzyılda çekilmiş bir fotoğrafta Dürzi kadını

bebi Osmanlı yönetimine sadık kalan Dürzilerin Fransız işgaline karşı çıkması.

Sünni ve Şii ulemanın olumsuz yargılarına rağmen Dürziler, İslâm'ın pek çok müeyyidesini yerine getiriyor. Haram sayılan yiyeceklerden uzak durup dinî bayramları kutluyor. İbadetin eskiden olduğu gibi bugün de tümüyle gizli yapıyor. Dürzi toplumunda kadın geleneksel İslâm toplumundan çok daha saygın bir yere sahip. Mut'a nikahı, cariye edinme, 17 yaşından küçük kızların başgöz edilmesi ve birden fazla kadınla evlenmek yasak. Evlilikte kadın ve erkeğin mallar üstünde eşit hakkı bulunuyor. Kadın da erkek gibi boşanma talebiyle Dürzi kadısı Şeyh-ül Ak'l'a başvurabiliyor. Boşanma durumunda mallar ve emlak çiftler arasında eşit olarak paylaştırılıyor.

yonun üstünde. Politik arenada Emel'den ziyade Hizbullah'ın temsil ettiği Lübnanlı Şii komşularının yanı sıra Sünniler tarafından da müslüman kabul edilmiyorlar. Tıpkı Türkiyeli Aleviler gibi güçlü sufi eğilimler taşıyan, çokeşli evliliği, namaz, hac ve oruç gibi "ortodoks" nasları reddeden topluluk, ayin ve ibadetlerini günümüzde de gizli olarak sürdürüyor. 60'lardan beri sosyalist oluşumlar içinde en etkin grup olarak göze çarpan Dürziler, İSP'yle adeta özdeşleşmiş. Ancak parti Lübnan'daki bütün kesimleri kucaklamaktan hayli uzak. İSP, Dürzilerin partisi ve Lübnan'da siyasi mezhepçilik sürdüğü öyle kalmaya mahkûm.

Geçmiş yıllarda Maruniler ile Dürziler arasında yoğun çatışmaların yaşandığı Beyrut'un güneyindeki dağlık Kfar Him kasabasında ziyaret ettiğimiz Dürzi şeyhi Enver F. Abu Khram, İSP'ye yönelik "etnik politika" suçlamalarının Kemal Canbolat'ın hayalini kurduğu "Lübnanlı bir sosyalist parti" ideali yaraladığını kabul ediyor. Ama bunda solu terkedip kendi cemaatlerine kapanan Maruni, Şii ve Sünni aydınların da rolü olduğunu vurguluyor. "Onlar kalsaydı İSP, Lübnan solu için ortak bir platform haline gelebilirdi" diyor.

Şeyh Abu Khram, partinin kuruluşundan 70'lere uzanan süreçte her kesimden aydınları, işçi ve öğrencileri saflarında topladığını belirtiyor. Önde gelen Sünni şeyhlerden Arap dilbilimci Abdulah Aladi'nin, Edmond Rabbad, Edmond Rızk gibi Maruni aydınlarının barış içinde birarada yaşamaya inanmış, eşitlikçi ve

özgür bir Lübnan'ı savunan partinin ideologları arasında bulunduğunu söylüyor. İSP'nin din konusunda Marksist doktrine farklı bir yaklaşım getirdiğini anlatıyor: "Kemal Canbolat ve arkadaşlarının sosyalizmi materyalist bir sosyalizm değildi. Tanrı'ya inanan, en azından reddetmeyen bir sosyalizmdi. Sınıfsız bir topluma inandığımız gibi, elitlere de inanıyorduk! Ama ekonomik elit değil, ruh yücelten moral elitizmdi bu. Kemal Canbolat iyi bir entellektüeldi ve Hinduizm, Budizm gibi doğu dinleriyle de ilgileniyordu."

Dürziler ve Lübnanlı olmak

Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde görüştüğümüz Prof. Sami Makarin ise Dürzi inancının İslâm tasavvufunun kaynağını oluşturan Yeni Eflatunculuğun izlerini taşıdığını anlatıyor. İsmaili Fatimilerden alınan dinsel mirasın antik Yunan felsefesiyle birleşip tarih boyunca evrilererek Dürzi ekolünü yarattığını belirten Makarin, Dürzi kutsal metinlerinin Kuran'ın alegorik bir yorumu olduğunu vurguluyor. "Ancak" diyor Prof. Makarin, "Dürzi risalelerini okuyup anlamak ayrı bir ilimdir. Hâkim Biemrillah'ın, Hamza Bin Ali'nin temsil ettiği mirasın inceliklerini bilmek her şeyden evvel ruhani bir hazırlık gerektirir." Makarin, heterodoks bir inanç grubu olarak kendilerini gizleme zorunluluğunun en önemli gerekçesini de böylece özetlemiş oluyor.

Dürzi toplumunun Lübnan'daki bütün dini-etnik topluluklarla barış içinde birarada yaşamak istediğini belirten Makarin, gerçek barışın kendileri de dahil her kesimde hâkimiyetini sürdüren cemaatçiliğin aşılmasıyla mümkün olabileceğini düşünüyor. Mezhep farklılıklarının bir kenara bırakılması, seküler ve laik temellere oturan yeni bir uzlaşmanın hayata geçirilmesi gerekiyor. "Maalesef siyasi mezhepçilik çok güçlü. Bu Lübnan'ı geriletken bir şey. Lübnanlı yurttaş iyi bir Dürzi, Sünni ya da Şii olabilmeli, ama aynı zamanda iyi bir Lübnanlı da olmalı!"

Peki nedir iyi bir Lübnanlı? "Bugünkü Lübnanlı değil" diye başlıyor Makarin: "İyi bir Lübnanlı bu ülkede yaşayan farklılıkların özgürlüğünü ve eşitliğini tanıyan, seven, içselleştiren biridir. Bir hristiyan, ancak bu çoğulculuğu seven iyi bir Lübnanlı olduğunda iyi bir

hristiyan olabilir. Bence bugün Lübnan'da ne hristiyanlar, ne de müslümanlar bu vasfı taşıyor. Çünkü birbirlerinden nefret ediyorlar. Aslında hiç dindar değiller! Sadece siyaset yapıyorlar. Oysa hem hristiyanlık hem de müslümanlık insanları birbirlerine karşı merhamete ve aşka çağırır."

Güç dengeleri ve denge güçleri

İç dinamikler açısından bakıldığında bugün Lübnan'da yaşananlar, cemaatlerin nüfus hesaplarıyla kendi alanlarını genişletme ya da muhafaza etme kavgasından başka bir şey değil. 1941 yılında Fransız mandasiyen bağimsizliğini ilân eden Lübnan, farklı dinsel ve etnik grupların cemaat kimlikleriyle nüfus oranlarına uygun biçimde iktidarı paylaştığı bir anlaşma üzerine kurulmuştu. Cumhurbaşkanlığından bakanlıklara, en küçük memuriyete kadar her yerde bu dengeler gözetilmekteydi. Demografik yapı değiştiğinde iktidar paylaşımı tartışılır hale geldi.

Kuruluş yıllarında temel alınan 1930 nüfus sayımına göre hristiyan Maruniler en kalabalık cemaat idi. Sonraki yıllarda bu oran Şiiler lehine değişti. Sosyal eşitsizlik, Filistin sorunu gibi başka etkenlerle birlikte içsavaşa uzanan süreçte Şiilerin temel çatışma noktasını oluşturdu. Şiiler nüfuslarının geçen kırk yıl içinde arttığını, bu nedenle ülke yönetiminde daha fazla güç sahibi olmaları gerektiğini söyleyip bunu kavgasını veriyorlar. Buna karşılık Sünni müslümanlar ve Maruniler kazanılmış güç dengelerini koruma derdinde. Bu bitip tükenmeyecek bir siyasi rekabet ortamı demek. Suriye, İran, Suudi Arabistan, Fransa ve elbette ABD'nin kendine yakın gördüğü grupları manipüle ettiği gerçeği de hesaba katıldığında, siyasi cemaatçilikle hiçbir zaman kalıcı bir barış ortamı sağlanamayacağı açık.

Bugünkü verilere göre Şiiler yüzde 35, Sünniler yüzde 25, Maruniler yüzde 22 nüfus oranına sahip. Dürzilerin sayısal ağırlığı ise sadece yüzde 4-6 arasında. Şimdiye dek Lübnan'ın iç politikasında sayılarına oranla ağırlıklı bir rol üstlenmelerinde "laik Suriye" desteğinin büyük payı vardı. Bundan sonra aynı ağırlığı koruyup koruyamayacakları ABD'nin Suriye ile ilişkilerinde nasıl bir yol izleyeceğine bağlı. Bekleyip göreceğiz. **Murat Küçük**



İlerici Sosyalist Parti kurucusu Kemal Canbolat ve arkadaşları 1950'li yıllarda bir basın toplantısında



"Ankara'da, ODTÜ'de 1968-70 döneminde öğrenciler yeni bir afiş stili geliştirdiler. O güne kadar, profesyonel afiş tasarımcıları ve reklamcıların tasarım tekelinde olan ve ticarî matbaalara bağımlı olan afiş sanatında güçlü bir kopuş yaşandı. Teksir, serigrafi ve bunlara ek olarak kendi icat ettikleri tekniklerle çoğu anonim ve kendiliğinden, o anda orada bulunanların katkısıyla oluşmuş afişler ürettiler..." Yılmaz Aysan'ın hazırladığı "68 Afişleri -ODTÜ Devrimci Afiş Atölyesinin Öyküsü", hem grafik tarihinde önemli bir dönemeci mercek altına alıyor, hem Ali Artun'dan Ertuğrul Kürkçü'ye çeşitli isimlerle yapılan söyleşiler sayesinde, görsellerin de desteğiyle, dönemin havasını so-luyabilmemizi sağlıyor...

X - KÜTÜPHANE

- Albert Caraco Post Mortem (Versus)
- Cemal Süreya Üvercinka (YKY)
- Enis Batur Suya Seng (Sel)
- ▲ Ernst Bloch Umut İlkesi (İletişim)
- Esra Özyürek Modernlik Nostaljisi (Boğaziçi Ün.)
- Fredric Jameson Modernizm İdeolojisi -Edebiyat Yazıları (Metis)
- Gamze Yücesan Özdemir Sermayenin Adaleti (Dipnot)
- Marguerita Duras Yaz Yağmuru (Sel)
- Marlen Haushofer Duvar (Can)
- Necip Mahfuz Şevk Sarayı (HitKitap)
- Nil Mutluer (der.) Cinsiyet Halleri (Varlık)
- Samir Amin Köylü ve İşçi Mücadeleleri (Özgür Üniversite)
- Samuel Beckett Yankının Kemikleri (Periferi)
- Selahattin Hilav Entelektüeller ve Eylem (YKY)
- Slavoj Žižek Paralaks (Encore)
- Tarık Ali Sokak Savaşı Yılları (Agora)
- Tarık Günersel Doğacı (Artshop)
- * Turgut Yüksel Katı (Çitilembik)
- William Cleveland Modern Ortadoğu Tarihi (Agora)
- Yılmaz Aysan 68 Afişleri -ODTÜ Devrimci Afiş Atölyesinin Öyküsü (Metis)

*

Her sabah posta kutusunu açarken şöyle bir temennide bulunurdu? "Bir mektup gelsin ve hayatım değişsin." İçeriğini hiç düşünmemişti ama bir aşk mektubu gibi bir şeydi istediği. Ya da o tatta bir şeydi... Böyle bir mektup değildi. Huzursuzluk veren, akla geldikçe huzursuzluğu daha da artan ve hatta korkutan.

Üçüncü sayfada bir habere takılı kaldı gözleri. Trabzon'da, deniz kenarındaki bir kasabada, kimse-nin ayak basmadığı bir kumsal-da, bir ceset bulunduğunu yazı-yordu haber. Haberi ilginç kılan bundan sonrasıydı. Cesedi bu-lanlar o kasabada yaşayan A. di-ye teşhis ediyorlar ölü adamı. Ve her kötü haber gibi bu haber de hızla kasabaya yayılıyor ve öldü-ğü zannedilen A.'nın kulağına kadar gidiyor ölü bulunduğu... A. çok şaşırarak "Ben ölmedim yaşıyorum!" diyebiliyor bu söy-lence üzerine.

(...) Haberi okumayı bitirince mektup geldi aklına. Yaşarken ölüm haberini alan adam gibi hissettiriyordu kendisini. Ve mektup kendi cesedi gibi duru-yordu aklında.

Ayağa kalktı. Koridorun başına yürüdü. Su makinesinden plastik bardağa su doldurdu, sonra üs-tüne biraz sıcak su ekledi. İçti. Bardağı makinenin sol tarafında içi plastik bardak dolu olan çöp kutusuna bıraktı. İçeriye döndü. Müziği değiştirdi. Daha da sert çalmaya başladı. Saate baktı. 18'e hâlâ çok vardı...

Posta kutusunu açtı ve bir mek-tup yazdı. Hiç tanımadığı ama mutlaka karşılığı olan bir posta adersine mektubu gönderdi. Si-kintısı biraz olsun hafifledi. Ya da öyle zannetti...

Aşk

Şimdi sen kalkıp gidiyorsun. Git. / Gözlerin durur mu on-lar da gidiyorlar. Gitsinler. / Oysa ben senin gözlerinsiz edemem bilirsin / Oysa Allah bilir bugün iyi uyanmıştık / Sevgiyeydi ilk açılış gözleri-mizin sırf onaydı / Bir kuş konmuş parmaklarıma uzun uzun ötmüştü / Bir sevişmek gelmiş bir daha gitmemiştü / Yoktu dünlerde evvelsi gün-lerdeki yoksulluğumuz / San-ki hiç olmamıştı

Oysa kalbim işte şuracıkta çarpıyordu / Şurda senin göz-lerindeki bakımsız mavi, güzel laflı İstanbullar / Şurda da etin çoğalıyordu dokundukça lafların dünyaların / Öyle dü-zeltici öyle yerine getiriciydi sevmek / Ki Karaköy köprü-süne yağmur yağarken / Bıraksalar gökyüzü kendini ikiye bölecekti / Çünkü iki ki-şiydik

Oysa bir bardak su yetiyordu saçlarını ıslatmaya / Bir dilim ekmeğin bir iki zeytinin başımaydı doymamız / Seni bir kere öpsem ikinin hatırı kalıyordu / İki kere öpeyim desem üçün boynu bükük / Yüzünün bitip vücudunun başladığı yerde / Memelerin vardı memelerin kahramandı sonra / Sonrası iyilik güzelliik.

Cemal Süreya'nın "Üvercinka"sı elli yaşında...

■

Belirli bir hazzın siyasal bir me-sele olarak temalaştırılması (sözgelimi, şehir estetiği zemi-ninde; ya da belli cinsel özgür-lük biçimleri uğruna; ya da bel-li tür kültürel etkinliklere eriş-e-bilmek için; ya da toplumsal ilişkileri estetik olarak dönüştürmek ya da bir beden siyase-ti yaratmak için savaşmak), her zaman ikili bir odaklanmayı içermek zorundadır; bu ikili odaklanmada, yerel mesele kendi başına anlamlı ve arzu edilir bir şeydir, ama aynı za-manda genel olarak ütopyanın ve bir bütün olarak toplumun sistemli devrimci dönüşümü-nün mecazı olarak alınmalıdır. Bu eşzamanlı boyutlar ol-maksızın, siyasal talep şu ya da bu sınırlı topluluğun ya da onun kendine özgü hobi ya da uzmanlaşmasının mikro-siya-seti içindeki bir diğer yerel "mesele"ye indirgenir ve bir zamanlar bizi tatmin etmemiş olan bir slogan artık siyasal ola-rak bizi bir yere götüremez.

Aslında, bu ikili ya da "alego-rik" odaklanma, devrimci bir dönüşüm kavrayışı sıfatıyla genel olarak Marksizmin hem benzersizliğini, hem güçlükle-rini yaratan şeydir. Diyalektik, kendi içinde, dolaysız duru-mun burada ve şimdisini küre-sel ya da Ütopik durumun bü-tünselleştirici mantığıyla bir-leştirmenin yollarını icat etme-ye yönelik bir ikili yükümlü-lüktür. Öyleyse, verili bir eko-nomik talep, yeniden ekono-mizm tuzağına düşmeyecekse, her zaman bir anlamda daha bütünsel devrimci dönüşümün bir mecazı olmak zorundadır.

"Haz: Siyasal Bir Mesele"

▲

Gayet iyi bilirsiniz, insanlar al-datılmak ister. Sadece, aptallar çoğunlukta olduğundan değil. İnsanlar sevinç için doğup se-vinç bulamadıklarından, bağıra çağıra sevinci aradıklarından. Budur, daha akıllı olanları bile zaman zaman bönleştiren, ba-kışlarını daraltan; bir parlıtıya kapılıverirler ve o parlının altın vaad etmesi bile gerekmez, pa-rıldıyor olması yetebilir. Bir mu-sibet öğretir; fakat çok geçme-den iptilâ galebe çalar ve bu de-fa aldanmayacağını umar insan. Oysa bu esnada dolandırıcılar, aslında kuvvete de dönüşebile-cek olan bir zaafa kanca atmak-tadırlar. Zira mutluluğa bir zaa-fı vardır insanın, gülmeceye bir zaafı vardır ve bundan sonra daha iyi bir şeyin pek olamay-a-acağına, o ağız burnu kırılmış ka-naate meyletmez.

(...) Çalışma hiç sevinç verme-yince, sanatın kendini eğlence suretinde, neşe dolu aldatmaca, bir happy-end yaması olarak or-taya atması gerekiyor. Dinleyici-leri tavında tutuyor bu; faşist millet cemaatinin veya Ameri-can way of life'in sonucunda herkese bir şey düşecektir, üstelik halihazır gerçeklikte en ufak bir şeyi değiştirmek gerekme-den. Sinema seyircileri ve maga-zin hikâyelerinin okurları, pes-pembe yükselen hayatlar görür-ler, sanki halihazır toplumda kural olan buymuş da, tesadüf-ler, tesadüfen bizim o izleyiciyi bundan alıkoymuş gibi. Evet, bugünkü mevcut toplumda yükselme fırsatları azaldıkça, toplum ne denli az yükselme umudu sundukça, happy-end kapitalizm açısından o denli vazgeçilmez hale gelir.



e l i k u l a ğ ı n d a

1968, 1989, 2005

Zizek'in "1968"inin Türkçesi eli kulağında. Temmuz ayında Encore'dan çıkacak kitaptan bir pasajı dikkatlerinize sunuyoruz.

'68 içinde farklı politik eğilimlerin hegemonya için mücadele ettiği tek bir olay mıydı, yoksa parçalı ve bulanık bir olay mıydı – bu da, 68, hegemon ideoloji tarafından gösterişli bir şekilde cinsel özgürlük ve hiyerarşi karşıtı yaratıcılık patlaması diye sahiplenildiği halde, Nicholas Sarkozy'nin 2007 seçim kampanyasında en büyük hedefinin Fransa'yı artık 68'den kurtarmak olduğunu söylemiş olması gibi bir olguyu açıklayabilir. (Kuşkusuz, bu sözdeki ironiyi kaçırmamak gerekir: palyaço benzeri davranışlar sergileyip Carla Bruni'yle evlenen Sarkozy'nin Fransa cumhurbaşkanı olabilmesi bile, Mayıs 68'in gelenekleri değiştirmesinin sonucudur...) Yani bir yanda "bizim," diğer yanda "onların" Mayıs 68'i duruyor – günümüzün ideolojik belleğinde, Mayıs gösterileriyle ilgili "bizim" temel düşüncemiz, yani öğrenci protestolarıyla işçi grevleri arasındaki bağ, unutulmuştur...

1960'ların cinsel özgürleşmesinden geriye kalan şey hegemon ideolojimize kolayca katılabilen bir hoşgörülü hazcılık. Bu yüzden keyfe yönelik süperego emri Kant'ın "Du kannst, denn du sollst!" (Yapabilirsin, çünkü yapmalısın!) sözünün bir tersine çevrilmesi olarak işlev görür – "Yapmalısın, çünkü yapabilirsin!" e dayanır. Yani, günümüzün "baskıcı olmayan" hazcılığının süperego yönü (maruz kaldığımız sürekli kışkırtma, bizi sonuna dek gitmeye ve jouissance'ın bütün kiplerini araştırmaya sevk eden yönü) izin verilmiş jouissance'ın kaçınılmaz olarak zorunlu jouissance'a dönüşme tarzında yatar. Saf otistik jouissance'a yönelik (uyuşturucu ve trans hali yaratan başka araçlarla elde edilen) bu dürtü tam da hassas bir politik momentte yükseldi: 1968'in özgürlükçü dizilimi gizilerini tükettiği zaman. Bu kritik noktada (1970'lerin ortasında), kalan tek seçenek doğrudan, kaba bir passage a l'acte, Gerçeğe-hamle oldu ve üç temel biçim aldı: cinsel jouissance'ın aşın biçimlerini arama; kitlelerin toptan kapitalist ideolojik uykuya yatmış olduğu bir çağda, alışılmış ideoloji eleştirisinin artık işe yaramadığını, bu yüzden sadece doğrudan şiddetin ham Gerçeğine başvurmanın – l'action directe – kitleleri uyandırabileceğini öne süren Solcu politik terörizm (Almanya'da RAF, İtalya'da Kızıl Tugaylar vb.); ve, son olarak, bir iç deneyimin Gerçeğine yönelme (Doğu mistisizmi). Bu üçünün paylaştığı şey somut sosyo-politik bağlanmadan çıkıp Gerçekle doğrudan bir temasa çekilmedir.

68, 89 ve 2005'in bir tür Hegelci üçleme oluşturduğunu söyleyebiliriz: Mayıs 68 ayaklanması politik açıdan kaybetti (kapitalizm muzaffer bir şekilde döndü) ve bir bakıma, toplumsal açıdan kazandı (toplumsal ahlak kurallarının tözünü kapsamlı bir şekilde yeniledi: cinsel özgürleşme, yeni bireysel özgürlükler, kadınlar için daha güçlü toplumsal konumlar, yeni ataerkillik sonrası otorite ve baskı biçimleri...); 89'daki anti-Komünist ayaklanma politik açıdan kazandı (Komünizm dağıldı), ama toplumsal açıdan kaybetti (vahşi kapitalizmle milliyetçilik kanşımı olan bu Komünizm sonrası toplum muhaliflerin uğruna mücadele ettiği şey değildi). Politik açıdan birbirine karşı olan bu iki hareket arasında (68 anti-kapitalist ve parlamenter demokrasiyi eleştiriyordu, buna karşın 89 parlamenter demokrasi istedi) bir tür ateşkes sağlamak isteyenler, genellikle, bunların her şeye rağmen, her tür toplumsal sınırlama ve baskı karşısında bireysel özgürlük ve yaratıcılığa özgürlükçü bir bağlılık gibi bir temeli paylaştığını belirtir; fakat, daha radikal bir eleştiri noktasından, bu pek özgürlükçü çekirdeği sorunlu saymak, onu ortak ideolojik bağlanmanın içinde saptamak gerekir. Üçüncü moment de 2005 olayları, Paris banliyölerinde arabaların yakılması, bütün hareketin bir tür doğruluk momenti olan o momenttir: 68, yönetici ideoloji tarafından hızla sahiplenilmişti, böylece onun başlıca artetkisi, kapitalizmi devirmek yerine, kapitalist Özgür Dünya'nın düşmanını, Reel Sosyalizmi devirmek oldu; 2005'te, 68'den 89'u çıkardıktan sonra ne kalırsa onu elde ettik, yani onun edimsel politik gizilinin gerçekleşmesini – herhangi bir programı olmayan saf akıldışı ayaklanmayı.

Alain Badiou bizlerin gitgide daha çok "dünyasız" olarak deneyimlenen bir toplumsal uzamda yaşadığımız düşüncesine varmıştı. Böyle bir uzamda, protestonun alabileceği tek biçim "anlamsız" şiddettir. Nazi anti-semitizmi bile, ne kadar korkunç olursa olsun, bir dünya açmıştı: eleştirel durumunu "Yahudi komplosu" adını verdiği bir düşman koyutlayarak betimlemişti; bir hedef ve ona ulaşmanın yollarını belirlemişti. Nazizm, gerçekliği, öznelinin, onların anlamlı bağlanmasına izin veren bir uzamı olan, küresel bir "bilişsel harita" elde etmelerine izin veren bir şekilde açığa vurmuştu. Belki de kapitalizmin asıl tehlikelerinden birini burada saptamak gerekir: küresel olduğu ve bütün dünyayı kucakladığı halde, stricto sensu bir "dünyasız" ideolojik kümelenmeyi destekler, insanların büyük kısmını anlamlı herhangi bir bilişsel haritadan yoksun bırakır. Kapitalizm anlamı bütünlükten çıkaran ilk sosyo-ekonomik düzendir: anlam düzeyinde küresel değildir. Sonuçta, küresel "kapitalist dünya görüşü" diye bir şey yok, tam olarak "kapitalist uygarlık" diye bir şey yok: küreselleşmenin temel dersi tam da bu.

Persepolis'in yaratıcısı
Marjane Satrapi'den
gizli roman

Dikiş Nakış



"Başkalarının
arkasından konuşmak;
ruhun vantilatörüdür..."

Satrapi, Persepolis'tekinden farklı, daha öznel bir bakış açısıyla, başka bir İran anlatıyor. Böylesi sıkı bir rejim altında yaşayan kadınların, semaver başı "çok özel" hatta "kırmızı noktalı" sohbetlerini ve deneyimlerini paylaşmak için bir bardak sıcak çay eşliğinde okunması şiddetle tavsiye edilir.

Aşklar, falcılar, kıskançlıklar, ayrılıklar, andropozlu kocalar, göğüs, burun, vajina ameliyatları, bol dedikodu, kadınların dünyasından inanılmaz enstanteneler...

minima

www.minima.com.tr



Genel Dağıtım: Tek Ağaç Kitap Yayın Dağıtım Ltd Şti E bilgi@tekagac.com.tr
Konur 2 Sokak 39/19 Kızılay, Ankara T 0 312 419 78 16 (pbx) F 0 312 419 78 51

Pamuğun zorlu yumuşaklığı

Erik Orsenna - **Pamuk Ülkelerine Yolculuk - Küreselleşme Üstüne Küçük Elkitabı**
Çeviren: Sosi Dolanoğlu (Metis)

“Seyahat etmek devşirmektir” diyor Eric Orsenna, “Pamuk Ülkelerine Yolculuk” kitabının son bölümünde. Tüm seyahat boyunca oradan buradan toparlananların, devşirilenlerin yanında, akılda en çok kalanlar, ilk anda göze çarpmayanlar ve anlatılan hikâyelerdir. Orsenna, göz önünde olmayan, gizli kalmış ayrıntılarla bezeli hikâyelerini, pamuğun peşinde çıktığı bu seyahatte, lobicilerin, büyük anlaşmaların küçük piyonları olmak zorunda bırakılan üreticilerin, doymak bilmez şirketlerin, tüccarların, bürokratların gözünden küreselleşme üzerine küçük bir kitapçık haline getirerek anlatıyor.

Kitapta dünya pazarlarında pamuk yetiştiricisi olarak bilinen belli başlı yedi ülkenin (Mali, ABD, Brezilya, Mısır, Özbekistan, Çin, Fransa) pamukla olan ilişkisi üzerinden küreselleşmenin o hep bilindik nakaratlarının yıkıcılığı ifşa edilmiyor sadece, kendisini gecenin karanlığında küreselleşme adındaki, hızla nereye gittiği bilinmeyen bir arabanın ışıklarına tutulmuş tavşan gibi hissedenlerin çaresizliği de aktarılıyor. Biliyoruz ki, pamuk ne kadar yumuşak olsa da, onu elde edene kadar geçen süreç de o kadar zorlu, sert ve vahşidir. Sadece pamuk değil, şeker, kahve, pirinç, buğday, mısır için de aynı durum geçerlidir. Ne koyarsak koyalım pamuk yerine bu cümlede, aynı ıstırap, aynı sömürü, aynı ekonomici mantık karşımıza çıkacaktır, küreselleşme adı altında çokuluslu şirketlerin kâr hırsları, kural dinlemeden, dur durak demeden büyüme denen canavara teslim olmuş tehdidi sırtacaktır.

Orsenna kitabında sermayenin hareketini sınırlayan tüm düzenleme ve korumaların tasfiyesiyle başlayan sürecin, sermayenin serbestleşmesi ve özelleştirmelerle karşımıza getirdiği küresel kapitalizm çağında aslında küreselleşmenin yengisi üzerine her söylenenin doğru olmadığını gösteriyor. Her ülkenin kendine ait karakteristik özellikler içeren pamuk üretim sürecini, kuralları koyanların kurallara karşı tavırlarını, pamuk üzerinden yapılan ekonomik hesaplaşmaları yumuşak, okunması kolay diliyle açıklarken, bu hikâyelerden küreselleşmenin her ülkede nasıl istenilen farklı şekillere girebildiğini öğreniyoruz.

Küreselleşme hikâyelerine ilk olarak pamuğun geçirdiği evrimle başlıyor, pamuğun kalitesinin artırılması ve üretim aşamasında her türlü zararlıdan (zira böcekler pamuğa bayılır) korunması amacıyla zararlı ot ilaçlarıyla başlayan süreçten genetik bilimine kadar bilimsel araştırmaların piyasanın emrine amade olduğunu görüyoruz. Bu yüzden, gerçekte pamuktan değil, genetik olarak değiştirilmiş (ekili pamuk fidanlarının üçte bir oranından fazlası) bir üründen bahsediyoruz. Pamuğun genetik yapısında denizanası (toplarken parlaması ve böylelikle daha kolay görünmeleri amacıyla) ve örümcek

genleri (ipliğinin kalitesi artsın diye) kullanılması gibi fikirler dev şirketlerin finanse ettiği çalışmalarla denenirken, aklımıza her şeye kadar olduğu idda edilen piyasanın taleplerine göre üretim yapmanın, üreticileri olduğu kadar, çevreyi de etkiliyor olduğu düşüncesi geliyor.

Daha sonra rekabet hikâyesine geçiyoruz. Orsenna’nın dediğine bakarsak, “resmî söylemde, demokrasi politika için neyse, rekabet de ekonomi için odur: ahlâk yasası ve ilerlemenin moturu”dur. Dediği gibi, resmî söylemdir bu, rekabet hususunda hileyi öncelikli olarak en başından kuralları koyanlar yapmaktadır. Bu yüzdendir ki, rekor seviyede verimli üretimin yapıldığı Brezilya’daki köylüyle en düşük fiyatlarla ayakta kalmaya çalışan Afrikalı köylüyü aynı liberal talepte buluşturabilmektedir. Piyasa kurallarının uygulanmasını, liberalizmin saf haliyle işlemlerini, bundan en çok zarar görenler talep etmektedir. Gelişmiş ülkelerin, en başta ABD’nin kendi pamuk üreticisine sağladığı açık ve gizli sübvansiyonlarıyla, dev şirketlerin teknolojik çalışmaları ve sağladıkları ilerlemelere ulaşmadaki kolaylıklarıyla zaten başa çıkamazken, özelleştirme kısılcığında boğulurken Malili köylünün elindeki pamuğu dünya piyasalarına isteyeceği fiyattan satma şansı yoktur. Bir de üstüne, ABD’li ve Avrupalı üreticiye yapılan sübvansiyonlarla düşen fiyatlar veyahut kotalar bindiğinde rekabet etme şansı kalmaz hiç bir şekilde. ABD’li üreticilerin güçlü tarım lobileri, Washington’da köşe

Dumanı üstünde



kapmış güçlü NCC’leri (Ulusal Pamuk Konseyleri) vardır ama, ABD’li lobiciye sorarsanız, sübvansiyonların başlıca nedeni gizli, örtülü destekleriyle AB ülkeleri ve işçi yokluğundan daha ucuza mal olan işçiyi yaratan Asyalılardır. Başkaları sübvansiyon uyguladığı içindir ki, onlar da kendi ülkelerinde sübvansiyonu hak etmektedirler. Avrupalıya sorarsanız tam tersidir durum, ABD sübvansiyon uyguladığı için o da kendi üreticisini korumaktadır. Bir nevi tavuk mu ve yumurta mı hikâyesidir karşımıza çıkan.

İşte bu sübvansiyonların getirdiği zarar yüzünden Malili köylü adalet ister. Ancak, oyun eşit şartlar altında oynanmamaktadır. Sübvansiyonlar fiyatları düşürdüğünde, tepkiden korkan hükümetler malı eski fiyatından almayı sürdürürler. Ne var ki, artan finansal yükleri kaldıramaz hale geldiklerinde, Mali pamuğunun üreticisi CMDT’nin en büyük hissedarı olan Mali devleti örneğinde olduğu gibi, uluslararası krediye başvurmak zorunda kalırlar. Dünya Bankası gelecek ve şartını ileri sürecektir: Özelleştirin! Reçete her yerde aynıdır. Hastalık da. Değişmez bir kuraldır bu. “Hastalar” a özelleştirme reçeteleri sunarken kendi ülkesinde lobiciliğe teslim olmuş kerameti kendinden menkul bir neo-liberalizmdir karşımızdaki. Ticarete fair-play isteyen Malili köylü ise, rekabet özgürlüğüne ulaşabileceği saf rekabetin kurtaracağını zanneder kendisini. Halbuki, hemen yanında devlet kolhozu ve özelleştirme dışında üçüncü bir seçeneğin yaşayabilirliğini gösteren komşu Burkina Fasolu üreticiler vardır. Köylülerin gerçek iş ortağı oldukları, sistemin idaresiyle doğrudan ilgilenen bir sendikanın varolduğu, taban fiyatların belirlendiği bir ortak yönetim, Dünya Bankası’nın politikalarına karşılık verilen güçlü bir cevaptır.

Rekabet konusundan küreselleşmenin sloganlarından “devletin bir düzenleyici olarak ekonomiden elini çekmesi” zaruretiyle ilgili olan hikâ-

Foto: Şahan Nuhoğlu



yeye geçiyoruz daha sonra. Mevzu pamuk üretimi olduğunda, bizzat hükümetlerin bariz müdahaleleriyle bu sloganın yalanlandığını okuyoruz. Aslında, tarım politikaları ekseriyetle siyasetin göbeğinde olduğunda karşımıza çıkan bir sonuçtur bu. Farklı devlet türlerinin bir tezahürüdür. Mısır eski sosyalist devletlerden kalma alışkanlıklarla tarım reformunu korumaya çalışırken, en kapitalist ABD'nin sübvansiyoncu ve lobici politikaları devam ederken, Mali ve Özbekistan'da dev kolhozlar hâlâ varlıklarını korurken, Brezilya'nın devlet destekli vahşi kapitalizmi Amazonlar'da sürekli yıkıma devam ederken ve Çin'in "komünist kapitalizmi" sadece üretimi artırmayı düşünürken, korumacı devlet anlayışının, müdahalelerini gerektiğinde milliyetçilik ve vatan sevgisi gibi kavramlarla hükümetlerin pragmatik politikalarını uygulamak için kullandığını göstermektedir. Örneğin, liberalizmin ve rekabetin şövalyesi Brezilya işine geldiğinde Çin tekstiline karşı kendini korumak için gümrük duvarlarını bir gecede yükseltirken, diğer tarafta ABD'de uygulanan sübvansiyonları kaldırtmak için Dünya Ticaret Örgütü'ne başvurabiliyor.

Eskinin gümrük duvarları, hiç olmazsa yerel üreticiyi koruyor, uluslararası pazarlara girmeden önce güçlenmesini sağlıyordu. Ama şimdi yerel üretici denizde yol almayı öğrenmeden açık denizlere çıkmak zorunda kalıyor. Ve boğuluyor. Bu nedenden dolayı da, yerel üretici, en güçlü olduğu yerde, ailelerle örgütlenmek zorunda kalıyor. Üretim hâlâ ailenin örgütsel gücü altında yapılmaya devam ediliyor. Eken, işleyen ve çocuklarıyla beraber pamuk toplayan, ama kendi dağıtım örgütünü kuramadığından hâlâ araçlara para kazandırmaya devam eden aileler. Madalyonun bir tarafında bedava işgücü ve çocuk sömürsü var, diğer tarafında ise tarım alanında hayatta kalabilmek için katlanılan bir zorunluluk. Bu zorunluluk, çokuluslu firmaların kendi güçlerini dayatmasına karşı ailelerin yerel mücadeleleriyle bir nevi kendi üretim tarzlarını sürdürmesini sağlayarak naif bir direniş yaratıyor.

Farklı türden bir direniş ise sanayi sermayesi gösteriyor. Sanayi sermayesinin finans ve rantıye sermayesine kaymış olduğu düşüncesinin yanlışlığı, kitaptaki hikâyelerden bir diğerini oluşturuyor. Her ne kadar bilişim çağına geçilmiş olsa da, modern ötesi bu çağda hammadde ihtiyacı hâlâ baki. Dünya kaynakları sürekli azalmaya, hammaddelere ihtiyaç ise artmaya devam ettikçe, sanayi sermayesi varolmaya devam ediyor. Çıkan savaşların da nedeni bu değil mi zaten? Az bulunurluk ve kaynakları kontrol etme isteği. Bilgisayarlar tarlada üretim yapmadığı sürece, artık geride kaldığını düşündüğümüz endüstriyel çağın o eski öğeleri geçerliğini hâlâ koruyor, koruyacak. Belki pamuğun değil ama, fosil yakıtların fiyatları arttıkça, telekomünikasyon şirketlerinin dev binalarının arasındaki pis nehirde eski püskü mavnalar üretim için gerekli her şeyi taşımaya devam edecek.

Zamanın kurak, ardından yağmurlu mevsimler döngüsü içerisinde geçtiği, üretimin hep sabit kaldığı Mali'deki köylüyle sırtını sübvansiyonlara dayayıp rahatlık ve tembellik içerisinde yaşayan Teksaslıyı, geleceğin her gün dünyanın en büyük ormanlarında yeni araziler açmak için sürekli yok etmek anlamına geldiği Brezilyalıyı, zenginliğin eski büyük imparatorluklar çağına geri dönüş için sürekli tefekkür, sabır ve ucuz işgücü anlamına geldiği Çinliyi, tarımdan finansa bütün meslekleri içinde barındırdığı için pamuk sayesinde her an her şeyi bilmek zorunda olan Mısırlıyı, en düşük fiyattan sattığı pamuğun ücretini devletten alabilmek için aylarca bekleyebilme uysallığına sahip Özbeki, ucuz işgücü nedeniyle fabrikalarını ve makinalarını kaybetmek zorunda kalıp işsizliğin pençesine düşen, ters tarafından eşitsizliğe maruz kalan ve kurtuluşu büyük yeni fikirlerde arayan Fransız iyi anlamamız için pamuk için çıkılan bu yolculukta anlatılanlara kulak vermemiz gerekiyor.

– Serhan Mersin

Ece Temelkuran, ağrımızı yazdı!

Bu kitap ne sadece Ermenilere ne de sadece Türkleredir. 'Ağrı'nın Derinliği, evsiz kalmanın, evinden uzak düşmenin acısını bilen, tahmin edebilen herkese yazılmıştır.

'Ağrı'nın Derinliği
Ece Temelkuran

EVEREŞT

EVEREŞT Yayıncılık, İstanbul'da her yıl dünya çapında düzenlenen, her yılın en iyi kitapları arasında yer alan ve Türkiye'de en çok satılan kitaplar arasında yer alan bir yayıncıdır. www.everestpublishing.com

§



68 VE MİRASI: BERNARD DREANO ANLATIYOR (2)

Dördüncü aşamadayız

68 Mayıs'ının militanı, Helsinki Yurttaşlar Meclisi üyesi Bernard Dreano'yla geçen sayıda kaldığımız yerden devam ediyoruz...

1968 hareketlerini 1917'nin öncülü 1905 olarak gördüğünüzü söylemişsiniz. Pek '68'in devamı ne oldu?

Bernard Dreano: Tarihi bir toplumsal hareketin içindeyken, daha eski olaylarla kıyaslayarak değerlendiriyorsunuz. 1968'de bütün dünyayı kapsayan bir devrim hareketinin içinde olduğumuzun farkındaydık. 1917 devrimi ve İkinci Dünya Savaşı öncesi devrimci hareketlerle karşılaştırıyorduk. 1917'deki harekete baktığımızda da, kendilerini Paris Komünü ve Fransız Devrimi'yle karşılaştırdıklarını görüyoruz. Zaman geçtikçe farkları daha net görüyorsunuz. '68'de bütün dünyayı değiştirecek, 1789 geleneğinden gelen bir devrim düşlüyorduk. Kırk yıl sonra, tablo bambaşka görünebiliyor. Esas olarak, yeni bir sayfa açarken, eski bir sayfayı da kapatmaktaydık.

Kapanan sayfa neydi ?

19. yüzyıl tarzı devrimler dönemi sona eriyordu. 1848 ve sonra Komün geleneğinin sonuydu. (Tam bu sırada, oturduğumuz kafede, az sonra başlayacak İspanya-Rusya maçı için televizyonun sesi açılıyor ve Rusya millî marşı duyuluyor. Daha ilk notalar kulağımıza geldiği anda:) Bu arada, Sovyet Marşı'nın başlaması da iyi uydu. (güllüyor) Bu marşın hikâyesi de manidar. 1941'de, Nazi Almanyası saldırıları döneminde, Stalin'i yücelten sözlerle yazılıyor. 1991'de Sovyetler çökünce, yerine Çarlık Rusyası'nın marşı getiriliyor. Fakat, 20. yüzyılın başında yazılmış, kimsenin bilmediği ve takılmadığı bir marş. Sovyet Marşı ise herkesin aklında yer etmiş. Dolayısıyla birkaç yıl sonra, Putin tekrar Sovyet Marşı'nı getiriyor. Fakat en komiği, ilk marşın güftecisi Sergey Mikhalkov hayatta ve elli yıl önce yazdığı sözlerin yerine yenilerini yine o yazıyor!.. '68'i bir ilk aşama olarak görüyorduk ve arkadan çeşitli devrimci evreler geleceğini düşünüyorduk. Ama 1936 İspanya veya 1917 Rusya'daki gibi büyük bir silahlı mücadele beklenmiyordu. 1936'da İspanya'da bir askerî darbe var. 1917'ye Birinci Dünya Savaşı. Bizde öyle bir durum yoktu. Ama çok büyük bir altüst oluş yaşanacağını umduğumuz için iyi örgütlenmiş bir hareket ya da parti oluşturmak gerektiğini düşünüyorduk. Bu da ikinci aşamaydı. Başka türlü düşünenler de vardı tabii. "Aşamalı", romantik bir devrim hayali kurulanlar vardı. Bunun sonucu olarak, hemen '68'in ardından Proleter Maoist Sol Hareket kuruldu. Bu hareketin doğduğu gruplardan biri de Yeni Partizanlar'dı. Tam o dönemde, sonradan Libération'un yayın yönetmeni olacak Serge July ve Alain Geismar "İçsavaş Doğru" ("Vers la guerre civile") isimli bir kitap yazdı. Başka ülkelerde hakika-



ten de öyle oldu. Daha şiddetli ve hızlı bir kopuş isteyenler de vardı. Fakat devlet bunu ciddiye almıyordu. Abartıya kaçmadan bastırmaya yöneliyordu. Toplumsal hareket de bunu ciddiye almıyordu zaten. Evet, bir takım başkaldırıları vardı, ama toplu halde silahlı mücadeleye girişme niyeti yoktu.

Latin Amerika'da yaşananlardan etkilanmiş miydiniz ?

Tabii ki. Avrupa'da özellikle Che Guevara çok önemli bir semboldü. Gerilla mücadelesine karşı romantik bir coşku vardı. O dönemde, birçok Latin Amerika ülkesinde şehir gerillaları vardı: Brezilya, Uruguay, Arjantin, Peru, Ekvador, Venezuela, Guatemala, Meksika... Kıtanın büyük kısmına yayılan yeni Latin Amerika solunun buradan doğduğunu görüyoruz. Che Guevara bir kahramanlık örneği idi, sonuna kadar başkaldırıcı temsil ediyordu.

Çin devriminin etkileri nasıl oldu?

Çin'in tabii o zaman büyük prestiji vardı. Özellikle de kimsenin aslında tam olarak

Larzac köylülerinin başlangıçta 140 köylüden ibaret direnişi 40 bin kişiyi topladı. On yıl sürdü. Başka bir dünyanın mümkün olduğunun kanıtıydı. Larzac mücadelesine katılmış kişilerin hepsi, aradan otuz yıl geçtikten sonra, bugün alternatif küreselleşme hareketinin içinde.

kavrayamadığı Kültür Devrimi sayesinde. Sonradan birçok kişi Çin'e gitti, fakat o zamanlar durum farklıydı, haberler uzaktan geliyordu. Şunu da unutmamak lâzım ki, orada da mücadelenin çok önemli bir parçası genç kuşaktı. Kültür Devrimi, daha sonra korkunç sonuçlar doğuran bir altüst oluş yarattı Çin'de ve bunun sonucunda, bir daha böyle bir şey yaşamayı katiyen istemeyen halkın içinde ciddi bir tepki doğdu. Ama bir yandan da 1949 devriminin ve alışılmış işleyişin de sonunu getirdi. En önemlisi de büyük bir hareketlenme yarattı. Belki de aynı zamanda kapitalizme uzanan bir hareketlenmeydi bu. Ne olursa olsun, yüzyıllardır Çin'e hakim olan ataerkil anlayışı ortadan kaldıran Kültür Devrimi'dir. Ama '68'den sonra, Çin'in itibarı büyük bir hızla inişe geçti. Nixon'un resmi ziyareti var mesela. Gerçi bu, bir taraftan Çin'in başarısı olarak da görülmüştü, ABD'nin Çin'i tanımaması anlamına da geliyordu. Diğer taraftan da Sovyetler'e karşı taraf olmalarından dolayı, bazı üçüncü dünya ülkelerinin rejimlerine destek vermeleri, '72, '73'ten itibaren bu prestij hızla düşmesine neden oldu. Sonra, Çin ve Mao'ya yakın olan Kamboçya hükümetinin tehlikeli ve dengesiz diktatörler tarafından yönetilmesinin olumsuz etkisi var.

Çekoslovakya neyi temsil ediyordu?

Bir kere, Çekoslovakya Doğu Bloku'nda ki tek örnek değildi. Polonya ve Yugoslavya'da da ciddi hareketler oldu. Özellikle Yugoslavya'daki büyük gençlik eylemleri neredeyse tamamen unutuldu bugün. Çekoslovakya'daki olayların önemli noktasıysa, aynı zamanda hem demokrasi isteyen bir gençlik hareketi, hem de parti içinde bir reform hareketi olmasıydı. Kısa zamanda, kamuoyunun büyük desteği geldi. Bu durum doğal olarak Sovyet İmparatorluğu'nu endişelendiriyordu. Bunun sonucunda da Ağustos 1968'deki askerî müdahale geldi. İlk başta, bu müdahale Fransa'daki aşırı solu ikiye böldü. Çek direnişini desteklemeyenler de vardı. Üstelik, çok büyük bir direniş vardı, '68 aslında başlangıçtı. 1968'de Çek Komünist Partisi bir fabrikada Sovyet karşıtı yasadışı eylemleri başlattı. Sovyet yanlıları ancak sekiz ay sonra olayları kontrol altına alabildi. Bunu başarabilmiş olmalarının sebebi de, Çekoslovakya'daki elitlerin Sovyetler'e karşı tavır almaya cesaret edememeleriydi. Yavaş yavaş geri adım attılar ve Çek komünistlerin lideri Dubçek'in uzlaşma çabalarına rağmen, sonunda iktidarı tamamen kaybettiler. Yine de bu hareket, Doğu Bloku'ndaki dinamikleri tamamen altüst etmiş oldu.

'68 öğrenci hareketlerinin bastırılmasından kısa süre sonra, çeşitli silahlı örgütlenmeler çıktı ortaya. Almanya'da RAF, İtalya'da Kızıl Tugaylar, Fransa'da da Action Directe vardı...

'69-'70'den itibaren genel bir tepki vardı her yerde, Çin ve Latin Amerika diktatörlükleri de dahil olmak üzere. Batı Avrupa'da hükümetler olayları kontrol altına aldı. Fransa'da o kadar fazla şiddet



yoktu. Birkaç hafta hapis yatanlar oldu yalnızca. Diğer ülkelerde daha şiddetliydi tepkiler. Genel bir geriye dönüş yaşanmış gibi görünüyor. Biz bu durumu tamamen normal karşıladık. Yarattığımız hareket başka türlü gelişecekti. '68'de kurulan hareketlerin üyeleri '69'da ikiye katlanmıştı. '70-'71'de dörde katlandı! Ciddi bir ilerleme bu. Esas değişim 1973-74'ten itibaren ve her ülkede farklı bir şekilde geldi. En çarpıcı olanı, İtalya ve Almanya'daki tepkilerin daha şiddetli olmasıydı. Bu ülkelerdeki hareket silahlı mücadele şeklini aldı. Ama İtalya ve Almanya da birbirinden farklı. Almanya'da çok ufak bir grup bu mücadeleye girişti. İtalya'daysa büyük hareketin önemli bir parçasıydı. Devlet terörü de bununla doğru orantılı olarak İtalya'da çok daha şiddetliydi. Radikal solu ortadan kaldırmak için aşırı sağın desteklediği gizli servis bombalama eylemleri başlamıştı. Almanya'da böyle bir durum yoktu. İtalya'daki şiddet çok yoğun ve devletle militanlar arasında bir savaşa dönüştü. Kızıl Tugaylar böyle doğdu. Fransa'daysa durum bambaşkaydı. Action Directe çok küçük bir hareket. Almanya ve İtalya dışındaki Batı ülkelerinde neden böyle bir mücadelenin gelişmediği üzerine düşünülebilir. Belki de iki eski faşist ülke olmalarının da rolü vardı. İtalya'da çok güçlü bir öğrenci ve işçi örgütlenmesi vardı. Önemli bir feminist hareket de vardı. Her anlamda, genel bir kültürel hareketti. Güçlü işçi hareketinin bir bölümü şiddet eylemlerine başlamıştı ve bu durum, hareketin kendi içinde kırılmasının da gerekçesi oldu. Grupların bölünmesine, birbirlerini ele vermelerine sebep oldu. İtalya'daki '68 sonrası hareket Fransa'dan çok ilerideydi. Devletin körüklediği şiddet ortamı bu hareketin sonunu getirdi. Fransa'da şiddet eylemleri hep marjinal kaldı.

Almanya ve İtalya'daki silahlı mücadele Fransa'da umutsuz bir çırpınış gibi mi, yoksa '68'in olağan bir sonucu gibi mi algılanıyordu?

Trajik bir olay olarak görülüyordu. Baader ve Meinhoff mesela, hareketin içinden gelen iki kardeşimizdi. Fakat çok büyük çoğunluk örgütü stratejik bir felâket, hatta aptallık olarak görüyordu. Bizden birileri oldukları için destek vermemiz gerekiyordu, ama büyük bir gerzeklikti. **Action Directe'i kimler kurdu?** Bir bölümü Maoculardan, diğeri de anarşistlerden gelen çok ufak bir grup tarafından kuruldu. Çok fazla bir şey yapamadılar. Birkaç öldürme olayı oldu tabii, ama onun dışında devlet tarafından çok sert bir şekilde bastırıldı.

Başta UNEF olmak üzere, '68'e damgasını vuran dernek ve örgütler nasıl bir dönüşüm yaşadı '68 sonrasında?

Hemen hepsi ciddi problemler yaşadı. UNEF 1968'de hâlâ kurtulamadığı bir krize girdi. O dönemden beri gençleri birleştirici kimliğini kaybetti. UNEF, Komünist Parti'ye bağlı "safkan" komünistlerle Troçkistlerin ve sonradan sosyalistlerin aralarında kapıştığı bir alan hal-

ne geldi.

'68'deki öğrencilerin ardından gelen yeni kuşak ne gibi farklılıklar taşıyor-du?

'68'de yerleşen örgütlenme kalıcı oldu. Arkadan gelenler böylece doğrudan, varolan hareketin içine girdi. Bir yandan da çelişkili bir durum oldu: 1973-74'ten itibaren, '68 hareketi, radikal anlamıyla, düşüşe geçti. Ama aynı dönemde, toplumsal mücadelelerin yenilenmesi olarak görülen iki çok önemli hareket ortaya çıktı. O günleri yaşayanlar bunu "şerefli mücadeleler" olarak anar. Biri başarılı oldu, diğeriye bastırıldı. İlki, LIP (bir kol saati markası) işçilerinin mücadelesi; diğeriye, Larzac köylülerinin hareketi. Bazı örgütler bu hareketlerin tamamen dışında kaldı, diğeriye sonuna kadar destekledi. Larzac direnişi 1981'de askerlerin geri adım atmasıyla sonuçlandı. İnandırması güç gibi görünüyor ama, birkaç köylünün kimsenin adını bile daha önce duymadığı bir bölgede başlattığı direniş 40 bin kişiyi topladı. Otuz yıl sonra düzenlenen anma törenine 300 bin kişi katıldı! Siyasî ekolojinin başlangıcı olarak çok önemli bir sembol teşkil ediyor. Aynı zamanda, otoriteye bir başkaldırıydı. LIP, Larzac ve feminist hareket, ilk gerilla akımının ardından gelişen yeni hareketlerin öncüleri oldu. Bu yeni hareketler bazı açılardan dar anlamıyla daha az "devrimciydi", şiddet yoktu, kızıl bayrakların yerini her renkten bayraklar aldı. Daha kültürel ve çok derin hareketlerdi. Bu sayede de kalıcı oldular.

Larzac direnişi nasıl başladı?

Çok etkileyici bir hikâye. Larzac, rokfor peyniri üretilen bir bölge. Roma İmparatorluğu'ndan beri gelişmiş bir tarım bölgesi. Geri kalmış bir bölge değil yani. Fakat, devleti yöneten teknokratların gözünde, cahil insanların yaşadığı bir "çöl". Buraya Avrupa'nın en büyük askerî tatbikat alanını kurmaya karar verdiler. Köylüler de buna karşı çıktı. Ordu rahatsızdı tabii, çünkü köylülerle mücadele etmek onlara ters düşüyordu. Hükümetinse umurunda değildi. İlk başta, 140 köylüden ibaretti direniş. Şaşırtıcı olansa, bu köylülerin solun desteğini kabul etmeleriydi. Kısa süre içinde, beraber kusursuz bir örgütlenme oluşturdular. Mücadeleyi tamamen köylüler kontrol etmeye devam ediyordu. Ama bizim gibi radikal solcuların desteğini de gayet akıllı bir şekilde kabul edip avantajlarına kullanmayı başardılar. Çeşitli ülkelerden esinlenerek epey sofistike mücadele biçimleri geliştirildi. Mesela, devletin satın alarak toprağa el koymasını zorlaştırmak için herkes ufak, mesela birer metrekaarelik toprak parçaları satın aldı. Bu daha önce Japonya'da denenmiş bir yöntemdi. Amerika'ya özgü şiddetsiz direniş yöntemleri de kullanıldı. Direnişin zor günlerinden birinde, köylüler Paris'e yürümeye karar verdi. Eyfel Kulesi'nin altına

bir çiftlik kurdular. Bir yandan da böyle bir bayram havası vardı.

Siz de Larzac'ta mıydınız?

Evet. Hayatımın en güzel anıları. On yıl sürdü. Yıllardır arada sırada oraya gidiyorum. Bir sürü Larzac'lı arkadaşım var. Bunların biri, direnişin sonunda ordudan geri alınan topraklara yerleşen genç bir entelektüel: José Bové. En önemlisiyse, iktidarı ele geçirmek için değil, salt olarak iktidara karşı, "anti-iktidar" bir hareketti bu. Dolayısıyla, sembolik rolü inanılmaz derecede önemli.

Feminist hareket nasıl gelişti '68 sonrasında?

'68 mayısının önemli etkilerinden biri, feminist hareketin önünü açmak oldu. '68'den önce de feminist hareket vardı.

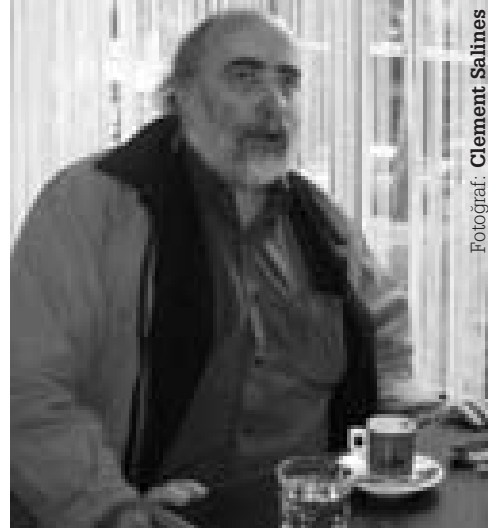
ABD ve Almanya'da başlamıştı şekillenmeye. Fransa'da '68'den hemen sonra, radikal sol örgütlerin içinde buna müsait bir alan açılmış oldu. Çünkü geleneksel aşırı solun ataerkil zihniyeti evrilmekte ve değişmekteydi. Fransa'daki feminist mücadele özellikle kürtaj hakkı ve doğum kontrolü için mücadeleye dönüştü. 1970'lerin başında, Kadın Özgürlük Hareketi kuruldu.

1975'te kürtaj Fransa'da serbest bırakıldığında kamuoyunun çoğunluğu karşı çıkıyordu. Her şeye rağmen, Meclis'te kabul edilmesi sizi şaşırtmadı mı?

Hayır, çünkü başta Giscard (Valéry Giscard d'Estaing, dönemin cumhurbaşkanı) olmak üzere, siyasetin üst kademesinden yeşil ışık yakılmıştı. Çünkü halkın arkamızda olduğunun farkındaydılar. Kamuoyu yoklamalarında, genel bir çoğunluk desteklemiyordu belki, ama toplumun en dinamik kesimlerinin desteği vardı. Sürekli olarak artan ve durdurulamayan bir özgürlük arzusu vardı.

Mayıs '68'den hemen sonraki seçimlerde, sonra da 1974'te cumhurbaşkanı hep sağ partilerden çıktı. Fakat Batılı ülkelerin geri kalanında sağ partilerin neredeyse tamamen egemen olduğu '80'lerdeyse, Fransa'da 5. Cumhuriyet tarihinde ilk kez Mitterrand'la sol iktidara geldi. Bunu nasıl yorumlamak lâzım?

Mitterrand daha '60'larda, komünist olmayan solun iktidara gelebilmek için komünistlerle ittifak yapmak zorunda olduğunu görmüştü. En önemlisi de, böyle bir ittifak halinde geri planda kalmayacağını anlamıştı. Çünkü komünistlerin düşüşü, Sovyetler'le bağlantılı olarak daha o zamandan başlamıştı. 1965'ten itibaren, her adaylığında komünistlerin desteğini aldı. Solda birleşme stratejisi, Mitterrand'ın hesapladığı gibi, komünistlerin tamamen kırılmasıyla sonuçlandı. Şu da ilginçtir, Mitterrand Sosyalist Parti'nin başına radikal sol çıkışlı, '68 hareketinin dışında kalmış, Troçkist hareketten gelen Lionel Jospin'i (daha sonra, 1997-2002'de sosyalist başbakan) getirmek-



Fotoğraf: Clement Salines

Bugün tarih alternatif küreselleşme hareketi ve ekolojiyle yazılıyor. Daha bu hikâyenin başındayız. Sosyalizmin tarihiyle karşılaştıracak olursak, başlangıç Marx'ın 1848'de Komünist Manifesto'yu yazmasıysa eğer, hareketin oturması 1880'de oldu ancak. Biz şu an bu örneğe göre 1840'lardayız.



ten çekinmedi. Dolayısıyla, bir anlamda Komünist Parti'ye kucak açarak ortadan kaldırmış oldu. Yönetici sınıfın büyük çoğunluğu da bu durumdan son derece memnundu.

1981'de nasıl oldu da ilk kez iktidar solun eline geçti?

Çünkü o zamana kadar Moskova'ya bağlı olduğu düşünülen komünistlere karşı bir korku vardı. O yüzden, mesela sosyal demokrat, hatta sosyalist bir adaya oy verebilecek binlerce insan komünistlerden çekindiği için soldan uzaklaşıyordu. Mitterrand'la beraber bu durum ortadan kalktı. Solcu bir söylemi vardı, ama söylemden ibaretti. '81'in ardından sol kökenli bazı reformlar oldu elbette. Fakat, 1983'ten itibaren, çok net bir şekilde sosyal liberalizme dönüldü. Zaten Mitterrand hayatının hiçbir döneminde gerçekten solcu olmadı. Karısı hakiki bir solcuydu ama... (gülüyor)

Gençlik hareketinin Mitterrand'a tavrı nasıldı?

En solda, Mitterrand'ı kategorik bir şekilde reddedenlerin sayısı gittikçe azalıyordu. O zamanki fikir şuydu: Sosyalistleri iktidara getirelim ki, sonrasında doğacak hareketlenmeyle onları aşip yönetime ortak olalım. Bu hesap 1978'den beri vardı. Bütün istatistikler '78 genel seçimlerini solun kazanacağını gösteriyordu. Üstelik, cumhurbaşkanlığı seçimleri olmadığı için Mitterrand'ın kişisel kuvveti daha azdı. Sosyalist Parti bunu fark ettiği anda ortak programı kesti, çünkü sonuçta geri planda kalacaklarını anladılar. Bu yüzden de sonunda sağ kazandı '78 seçimlerini. Komünist Parti dahi Mitterrand'ın '81'de kazanmasından mutlu değildi. Ama artık geri dönüşü yoktu ve peşinden gitmek zorundaydılar.

1981'de solun ilk kez iktidara gelmesi kutlanırken, bayram havası çok kısa sürdü ve yerini büyük bir hayal kırıklığına bıraktı...

Evet, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki kurtuluş döneminden beri hakiki bir sol iktidarı olmamıştı. 1947'den 1981'e otuz yıldan fazla... Ayrıca, her şeye rağmen, önemli reformlar da oldu. Fakat '70'lerin sonunda hâlâ güçlü olan örgüt ve gupların çoğu '81'den itibaren birer birer çöktü. Çünkü yeni koşullara ayak uydurmayı başaramadılar. Komünist Parti örneğinde olduğu gibi, Mitterrandizm tarafından yutuldu. 1995'e kadar geri çekilmek zorunda kaldılar.

"Solun solu"nu, geçen seçimlerde de denenmeye çalışıldığı gibi, LCR'in etrafında, anti-liberal sol bir birleşmede toplamak mümkün olabilir mi?

1968-69'da LCR'in (Devrimci Komünist Ligi) kuruluşunda aynı tartışmayı görüyoruz. LCR'in kurucuları ufak bir partiyi tercih etti. Bugün de aynı seçimi yapıyorlar. Bu da hareketin dogmatik yönünün ağır basmasının sonucu. Fakat bunu aynı hareketin özgürlükçü ve açık yönü sayesinde sempatik bir şekilde yapmayı başarıyorlar. Buradan bir sonuç çıkması mümkün değil. Ancak LCR'in toplumsal hareketlerde her zaman yer almasını sağlayacaktır. Artık, devrimci demeyelim

ama, esas dönüştürücü kuvvetin, Fransız siyasetinde söz sahibi olabilecek bir oluşumun bu tip kapalı Leninist bir partiden çıkması mümkün değil. Birleştirici ve kalabalık bir grup olması lazım. Bunu başaramıyorlar. Aynı sorun diğer Avrupa ülkelerinde de var. Çeşitli seviyelerde etkili sosyal gruplar var, ama ortak bir siyasi ifade alanı yaratamıyorlar... Fransa'nın yürürlükteki 1958 Anayasası, cumhurbaşkanının iki türlü halk oyuyla seçilmesini öngörüyor. Bu durum, özellikle radikal sol partileri marjinal bir pozisyona sokan "faydalı oy" kavramını ortaya çıkardı. Son iki seçimde bu fenomen net bir şekilde sağ partilerin avantajına döndü. Sosyalistler, bu seçim yöntemine göre nasıl hareket etmek gerektiğini bir türlü kavrayamadı. Cumhurbaşkanı'nın halk oyuyla seçildiği, fakat neredeyse monarşik bir sistem var ortada. Bu da, seçilecek olan cumhurbaşkanının, ilk başta savunduğu fikirlerle oranın çok daha geniş bir alanı kapsayan bir ittifak oluşturmaması gerektiriyor. Sol ve radikal sol kendilerine tamamen ters gelen bu sisteme mahkûm olmaktan kurtulmadığı sürece, işin içinden çıkmaları mümkün değil.

Neden seçim sistemine uyum sağlamak sol için çok daha zor?

Çünkü bu sistem sağ partiler tarafından, sağ partiler için geliştirildi. Fransa'da çok eski bir monarşik devletçi gelenek hakim. Düzenin partisi, devletin partisi demek. Sol partiler hiçbir zaman düzenin partisi olmadı. 1945 sonrasında direniş hareketi iktidara geldiğinde, fikir özgürlüğünü öne çıkaran hakiki bir demokratik rejim kurdu.

'46 Anayasası, dünyanın en demokratik anayasalarından biri olarak bilinir...

Kesinlikle. Fakat koloniyal savaşlar ve Stalin'in olumsuz etkisi, bu sistemin sonunu hazırlayan faktörler oldu. Çok sık söylendiği gibi, 4. Cumhuriyet'in (1946-1958) sonunu getiren, hükümetlerin istikrarsızlığı değil, sömürge savaşları oldu esas olarak. De Gaulle bunun üzerine çok daha monarşik bir sistem kurdu. Ayrıca, sadece kendi tabanına hitap etmiyordu. Mitterrand da bir anlamda bunu başardı sonradan.

1968'den bir yıl sonra, de Gaulle halk oyuna sunduğu bir referandumdan ret oyu çıkması üzerine görevi bıraktı. Bu bir zafer olarak mı karşılandı?

Biz bunu bir zafer olarak görmedik. De Gaulle'ün bu şekilde sahneden çekilmeyi bilmesine saygı duymak gerekir. De Gaulle, '68'de çok sert eleştiriliyordu. Ama enteresan bir eleştiriydi bu, çünkü bir evlâdın babasına başkaldırması gibi bir mücadeleydi.

Mitterrand iktidarı, aynı zamanda, 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılması ve 1991'de Sovyetler Birliği'nin çözülmesine denk geliyor. '80'lerin başında bu iki olay bekleniyor muydu Fransa'da?

'80'lerin başında, '68 hareketi büyük bir düşüşe geçtiğinde, bazı gruplar kendi içlerine kapandı, diğerleri Sosyalist Parti'ye katıldı. Ben daha '83-'84'te Berlin Duvarı'nın yıkılacağına kesin gözüyle

bakıyordum. Doğruyu söylemek gerekirse, böyle düşünen çok az kişi vardı. Avrupa solunda iki tür tavır vardı: Biri, Fransa başta olmak üzere, totaliter rejim karşıtı, Sovyetler Birliği'ni düşman olarak gören akım; diğeri de, başta Alman sosyal demokratları olmak üzere, Sovyetler'le ilişkileri nispeten ayakta tutmak isteyenler. Mitterrand görünüşte sert olan anti-totaliter çizgideydi, sosyal demokratlar gerilimi azaltmak istiyordu. Halbuki az önce bahsettiğim azınlık olarak biz 1987'de Berlin Duvarı'nın ne zaman yıkılacağını konuşuyorduk. Hatta duvarın yıkıldığı gün Berlin'deydim.

Nasıl bir gündü sizin için?

Çok tuhaftı. Şehre geldiğimde, bütün Doğu Berlin batıya akın ediyordu. Sonradan maalesef kaybettiğimiz, '68'den tanıdığım bir arkadaşla buluştum. O birkaç gündür Doğu Berlin'deydi. Doğu Berlin bomboştu buluştuğumuzda. "Reel sosyalizmin sonu bu, ne yapalım" diye düşündük. Bir kafeye oturduk. Sokakta müzik çalan Kübalı bir grup vardı. Bizim için, her şeye rağmen, biraz duygusal bir olaydı. 1917 devriminin kesin olarak sonuydu. Bizim tarihimizin de bir parçasıydı. Bu duygular içinde, Kübalı müzisyenlerden "Comandante Che Guevara"yı çalmalarını rica ettik. Duvara 50 metre mesafedeydik. Hiç unutamayacağım bir andı. Aynı anda hem memnun, hem de hüznüydük.

Sovyetler bu derece totaliter olmayan, kültürel ağırlıklı bir tür ikinci "rönesans" rejimi kurabilseydi, kapitalizme daha uzun süre direnebilir miydi?

Gorbaçov bunu denediğinde, artık çok geçti. Lech Walesa'nın bir sözü var: "Vida çoğu zaman sıkarken değil, gevşetmeye çalışırken kırılır." Sovyetler'de olan da buydu. En büyük sorun, mevcut sistem içinde reformların çok zor olmasıydı. 1956'dan itibaren başka bir devrim olabilir miydi diye düşünebiliriz. 1968'deki Çek devrimi devam edebilseydi, dünya bambaşka olurdu.

ABD başta olmak üzere, Batılı ülkelerdeki sağ ideolojinin Marksizmi Sovyetler Birliği deneyimine indirgemeye çalışmaları, bunu da bir ölçüde de başarmış olmaları bütün dünyada radikal solu çok olumsuz etkilemedi mi?

Tabii ki. Ama bir yandan da bizim alternatif çözümler sunamamış olduğumuzu da unutmamak lazım. Tam da bu yüzden Larzac mücadelesi çok mühim. Çünkü geleceğe yönelik olumlu işaretler veriyordu. Başka bir dünyanın mümkün olduğunun kanıtıydı. O dönem Larzac mücadelesine katılmış kişilerin istisnasız hepsi, aradan otuz yıl geçtikten sonra, bugün alternatif küreselleşme hareketinin içinde. José Bové tek örnek değil. Sovyetler Birliği tam istediğimiz şey değildi, kuruluşuna dönüp bakarak nasıl daha olumlu evrilebilir diye sorabiliriz. Bu çok inandırıcı bir yaklaşım olmaz. Olaylar böyle gelişti, evet, başka türlü de olabilirdi, fakat çok karmaşık mekanizmaların sonuçlarından bahsediyoruz. Bütün bunlara yaklaşımımız dogmatik, neredeyse kutsallaştırıcı oldu. Olaylara

Duvarın yıkıldığı gün Berlin'deydim. '68'den tanıdığım bir arkadaşla buluştum. Bir kafeye oturduk. Sokakta müzik çalan Kübalı bir grup vardı. 1917 devriminin kesin sonuydu. Bizim tarihimizin de bir parçasıydı. Kübalı Müzisyenlerden "Comandante Che Guevara"yı çalmalarını rica ettik. Aynı anda hem memnun, hem de hüznüydük.



yaklaşımımızın hatalı olduğunu anlamamız çok geç oldu. Eski tip büyük devrimler dönemi bitmişti. Sürekli dönüşüm dönemindeydik. Bir başka dünya mümkün, bunu yaratmak için günlük ilerlemeler gerek, Kışlık Saray'ı ele geçirmekle olacak iş değil bu. Sovyetizmin bize karşı kullanılmasının tek sorumlusu Stalin değil, bizim de kabahatimiz var.

Fransa, tarih boyunca sınıf mücadelesinin ön planda olduğu ülkelerin başında geliyor...

Marx, "en katıksız sınıf mücadelesi Fransa'dadır" der.

'80'lerde bu durum yerini bir sınıflar arası uzlaşmaya bıraktı diyebilir miyiz? Fransa, hâlâ en katıksız sınıf mücadelesinin olduğu ülkelerden. '80'lerde liberal ideoloji Fransa'da, ABD veya İngiltere'dekinden farklı bir şekilde, biraz daha sola yakın yayıldı. Ama yine de sınıf mücadelesinin sona erdiği iddia ediliyordu. Tabii ki sınıf mücadelesi bitmiş değil. Sınıflar arasında açık bir savaş yok, ama esas sınıfsal mücadeleler, toplumsal güç ilişkileri hâlâ aynen duruyor. Sarkozy'nin yürüttüğü siyaset tamamen bunun üzerine kurulu aslında. Bu mücadele bugün uzlaşmalar ve pazarlıklarla yürütülüyor, ama bu da daha büyük hayallere doğru atılan adımların bir parçası. Uzlaşmalar çok önemli, sınıf çatışmalarını bir aşamada askıya alıp görüşmeye geçiliyor. Ama her uzlaşma zafer ya da mağlubiyet demek. İllâ kaleyi yıkıp kızıl bayrakları çekmek gerekmiyor.

Sınıflar varolmayı sürdürse de, sınıflara aidiyet bilincinde bir erozyon görülüyor mu?

Bir kere, sınıflar eskisi gibi değil. 1968'de Renault fabrikasında çalışan işçi arketipi nedir? Bir otomobil işçisi. Onun üzerinde usta var, teknisyen var... Sonuçta, en klasik anlamıyla işçi sınıfının kalbini oluşturan grup, ağır sanayi işçileri. 1945'te bu böyleydi, 1968'de bile değişmeye başlamıştı bu tablo. 1985'e geldiğimizde durum tamamen farklı. Bugün işçi sınıfı arketipi büro çalışanları. Dolayısıyla, eski işçiler gibi örgütlü değiller. Dünyaları birbirinden tamamen farklı. Sosyal sınıfların hepsi, orta sınıf da dahil olmak üzere, büyük değişiklikler yaşadı. 1848'de ilk sosyalist hareketler başladığında otomobil işçileri yoktu ortada. O zamanın arketipi de başkaydı. Kapitalistler de değişti. Bugün karşımızda Rockefeller, Krupp yok. Bu, şimdi daha iyi olduğu anlamına gelmiyor. Finansal kapitalizmi kontrol altına almak çok zor. Bu sorular '68'de de soruluyordu. Sütüasyonistlerin dediği gibi, gösteri dünyası mevcut duruma zekâsını veriyordu. Hâlâ sınıf mücadelesi çok önemli Fransa'da, ama ifade biçimleri değişti.

Bütün dünyada sınıf mücadelesi yeniden şekilleniyor...

Evet. Yavaş yavaş birçok düşünce pratiğe dökülüyor. Hindistan bunun güzel bir örneği. Bu değişim, Quartier Latin'den (Paris'te Sorbonne'un da bulunduğu ünlü öğrenci mahallesi) ya da 1925'teki gibi Berlin'in arka sokaklarından geliyor. Latin Amerika ve Hindistan'dan ge-

liyor. Avrupa, bu açıdan, entelektüel olarak daha geride. Hareket var, ama onu ifade etmesi gereken entelektüel hareket yavaş kalıyor.

Halbuki bugüne kadar hep büyük toplumsal ideolojiler Avrupa'dan çıkardı.

Avrupa'nın rolü hâlâ önemli. Ekolojik siyasetin büyük ölçüde çıkış kaynağı Avrupa'da. Ama Avrupa'nın 1789'dan 1968'e -ki bunun içinde 1848, 1870, 1917, İspanya Savaşı vb. de var- uzun bir tarihi var. Bunun ardından dekolonizasyon geldi. Şimdiyse tarih, alternatif küreselleşme hareketi ve ekolojiyle yazılıyor. Daha bu hikâyenin başındayız. Sosyalizmin tarihiyle karşılaşılacak olursak, başlangıç Marx'ın 1848'de Komünist Manifesto'yu yazmasıysa eğer, hareketin oturması 1880'de oldu ancak. Biz şu an bu örneğe göre 1840'lardayız.

Fransa'da yeni solu genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?

Çok iyimser değilim maalesef. Az önce konuştuğumuz LCR'î kırk yıldır tanıyorum; iyi niyetli, fakat herhangi bir sonuç vermesi mümkün değil. Diğerleriyse, başta komünistler olmak üzere, yeni koşullara uyum sağlamayı kesinlikle beceremediler. Avrupa'nın bazı ülkelerinde solun solunda partiler kuruluyor. Fakat bunlar da bol demagogili, popülist, hatta bir kısmı ulusalcı ve beni endişelendiren oluşumlar. Danimarka ve Hollanda'da durum böyle. Halbuki toplumsal mücadele sürüyor Avrupa'da, ama buna siyasi bir formül aranıyor.

Bu formül Yeşil bir partiden gelebilir mi sizce?

'80'lerin sonunda öyle olacağına inanıyordum. Çünkü bunu mümkün kılan bir dinamik ve yeni fikirler vardı. Fakat siyasetlerini hakikaten ekoloji üzerinden yürüten Yeşil partiler kurumsal sisteme hapsolmuş durumdalar. Toplumsal hareketleri besleyemiyorlar.

Konuşmamızın başına dönecek olursak, '68'in ikinci bölümü yazılmaya devam mı ediyor, yoksa tamamen unutulmalı mı artık?

Olur mu! Dördüncü aşamaya geldik. İkinci bölüm bir parti kurma çalışmasıydı, başaramadık. Fakat, bugün çok önemli bir sürü yeni toplumsal oluşum var. Üçüncü bölüm, '80'lere damgasını vuran tepki ve gerileme dönemi. Geçtiğimiz on yılda dördüncü bölüme girdik. Şimdilik çok güçlü gözüküyor, çünkü henüz az önce konuştuğumuz yeni ifade alanı gelişmiş değil. Ama şunu da unutmayalım, 1852'de devrimci sosyalizm fikri, hatta cumhuriyet kavramı neredeyse ortadan kaybolmuştu. 1870'de tamamen yok olmuştu. 1900'e geldiğimizde, cumhuriyet fikri yeniden doğmuştu, devrim ise iki dünya savaşı arasında yepyeni bir aşamaya girdi. Bu hep böyle olageldi. Sonu olmayan bir hareket.

Türkiye gündemini takip ediyor musunuz?

Evet.

AKP'nin kapatılması davasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Son derece olumsuz görüyorum. Oyların büyük çoğunluğuna sahip, hiçbir ciddi

Tabii ki sınıf mücadelesi bitmiş değil. Ama sınıfların hepsi büyük değişiklikler yaşadı. 1848'de ilk sosyalist hareketler başladığında, otomobil işçileri yoktu ortada. O zamanın arketipi başkaydı. Bugün işçi sınıfı arketipi büro çalışanları. Dolayısıyla, eski işçiler gibi örgütlü değiller. Dünyaları birbirinden tamamen farklı.

suç işlememiş, mesela yüzlerce insanı sebpsiz bir şekilde hapse tıkmamış -Kürdistan'da olanları bunun dışında tutuyorum- bir partinin yasaklanması, demokrasinin çok net bir şekilde hiçe sayılmasıdır. Bunu kanun adına değil, dogmalar adına yapıyorlar. Laiklik adına da değil. Türkiye hiçbir zaman laik olmadı çünkü. Durum gerçekten vahim, çünkü Türkiye'deki en büyük sorun şu: Bir tarafta muhafazakâr bir sağ parti var. Kendileri de Bayyera'nın CSU'sunu (Alman Hristiyan demokrat partisi) örnek gösteriyor. Karşılarında sol adına hiçbir şey yok! Böyle bir durumda, illâ devrimci olmasa bile, halkın desteğini alan sol bir parti olması şart. Onun yerine, elitist ve sahte bir sol parti var. Yoksa, Türkiye'de de sosyal ve kültürel hareketler var, fakat muhafazakâr AKP'yle ordunun partisi Kemalist CHP arasında sıkışıp kalıyorlar.

Fransa basını, Türkiye'deki cumhuriyet mitinglerini, Türk halkının laikliğe bağlılığı olarak olumlu bir şekilde yorumladı. Halbuki bu manzaranın arkasındaki ulusalcı, totaliter zihniyeti görmek çok da zor olmasa gerek...

Bu doğal, çünkü Fransız medyasına eskiden beridir bir "medeniyetler çatışması" ideolojisi hâkim. Sarkozy ve hatta sosyalistlerin büyük çoğunluğu da bu zihniyette. Bu da dünyada olup bitenleri çoğu zaman yanlış değerlendirmelerine yol açıyor. Çok tehlikeli bir tutum aslında. Çünkü olaylara sürekli medeniyetler çatışması gözüyle bakarak o savaşı kendileri yaratıyorlar bir anlamda. Türkiye'ye dönecek olursak, durum çok karışık. Ortada çok marazî bir kutuplaşma var. AKP'yi gittikçe muhafazakârlaşmaya, karşıtlarını da gittikçe orduya yanaşmaya itiyor, ki bu bence daha da beter. Bu arada şunu da görmek lâzım, AKP bir müteşebbis partisi, El Kaide değil!

İktidara geldiğinde AKP'nin AB üyeliğine dair vaatleri vardı ve kamuoyunun çok büyük desteğini aldı. Fakat geçen zaman içinde, halkın AB'ye katılma arzusu çok süratli bir düşüş gösterdi...

Fransa'nın tutumunun çok olumsuz bir rolü oldu bunda. Durum şimdi yıllar sürebilecek bir çıkmaza girdi. Tam da bu dönemde, AKP'nin kapatılması bütün farklı tavırları daha da radikalleştirir. Türkiye'deki arkadaşlarımız arasında bu konuda çok farklı görüşlere sahip olanlar var. Baskın Oran'ın seçim kampanyasını yakından takip etmişim. Çok elitist bir hareketti. Gençliğe yeteri kadar hitap etmiyordu, halbuki Türkiye'deki en temel güçlerden biri gençlik. Ayrıca, AKP'nin nispeten dürüst ve daha az muhafazakâr seçmenlerine de hitap etmiyordu. Keza endişeli Kemalist seçmenlere de... Bunların hepsi için fazla elitistti. Belki çıkış noktası doğrudu, ama yapılaş biçimi tamamen yanlış. Toplumun içindeki hareketler siyasi bir ifade biçimi bulamazsa eriyip gidecek. Çok önemli sosyo-kültürel hareketler var. Hrant'ın ölümünden sonra sokağa dökülen insanlara baktığınız zaman, inanılmaz bir kalabalık görüyorsunuz. Fakat bunlar pozitif bir siyasi söyleme dönüşmüyor.



Kasım 1967'de Milano'da bir gösteri; sol önde Antonio Negri

'68 VE MİRASI: ANTONIO NEGRI ANLATIYOR

'68 gençlerin DNA'larında

"68 Mayıs" dendi mi ilk akla gelen isimlerden biri olan Kızıl Tugaylar'la ilişkisi nedeniyle İtalyan devletinin hışmına uğrayıp uzun süre hapis yatan, 1960'lı yıllardan beri hem düşünür, hem militan olarak yürüttüğü mücadeleyi, 2000'li yıllarda art arda yayınladığı "İmparatorluk" ve "Çokluk" adlı kitaplarıyla sol düşünceye yeni bir çerçeve sunarak sürdüren Antonio Negri'nin "68 ve mirası" üzerine söylediklerine kulak kesiliyoruz...

'68'de nerede, ne yapıyordunuz?

Antonio Negri: 1968'de, hayatım Venedik'le Padova arasında geçiyordu. Venedik'te oturuyordum, Padova'da üniversitede kamu hukuku felsefesi dersi veriyordum. Ayrıca, Potere Operaio (İşçi İktidarı) grubunun militanlarından idim. Bu arada, "68" in İtalya'da 1967'de, hatta daha da önce, 1965-66'da Venedik ve Trente'de üniversite işgalleriyle başladığını unutmamak lazım. 1967'de, Venedik yakınlarında, Valdagno'da tekstil işçileri ayaklandı. 1967'de aynı zamanda, oğlum doğdu. İşçilerle birlikte, Venedik'te Mestre garını işgal etmiştik. Gar yangın yeriyken, karımın karnı burnunda köprüden bizi seyrettiğini hatırlıyorum.

Ayaklanmacıların çoğundan daha yaşıydınız, profesördünüz; dolayısıyla, otoritenin temsilcisiydiniz...

1968'de, 35 yaşındaydım. Benim duyduğum coşku ve neşe şüphesiz gençlerinkinden daha farklıydı. İşçi grevleri genellikle harika şöenlerle son bulurdu. Padova'da fakülte'deki bir şenliği hatırlıyorum. Müzikler çalınıyor, yeniyor içiliyor, danslar ediliyor, cıgaralıklar tüttürülüyor... Ders vermeye de devam ediyordum. 1967'nin sonlarında, Padova üniversitesinde Keynesçiliğin krizi üzerine bir seminer düzenlemiştim. Birden öğrenciler içeri girdi ve bizi kapı dışarı ettiler. İşte, hareketle ilişkim böyle başladı! Hocalık konumumu sadece bir kere kullandım: Kızkardeşim biyoloji bölümünde öğretim üyesiydi, öğrenciler fakülteye giriş çıkışları engellediği için,

laboratuardaki 500 faresini besleyemiyordu. Ben de öğrencilere "yoldaşlar, izin verin, laboratuara gitsin" dedim. Tek otorite kullanımı bu oldu.

Fransız "Mayıs" ıyla İtalyan "Mayıs" ının ortak noktası, öğrenci hareketiyle işçi direnişinin buluşmasıydı. İki ülke arasında olayların yaşanışında ne gibi farklılıklar vardı?

Fransız Mayıs'ı zaman ve mekân bakımından çok sıkıştırılmıştı. İtalyan Mayıs'ınınsa belli başlı bir sahnesi ve temel bir olayı yoktu. İtalya'da, "Mayıs 68" on yıl sürdü, 1967'den 1977'ye, hatta 1979'a kadar. Asıl önemlisi, İtalyan Mayıs'ı esas olarak "uvriyerizme" dayanıyor. Fransa'da hareket üniversite içinde doğarken, bizde işçi mücadeleleri ve direnişleri öğrencilerinkine öncülük etti. Tartışma alanı fabrikalardı, üniversitelerse fabrikalardaki deneyimlerin yansıdığı mekânlardı. Bu çok önemli bir fark.

İşçilerin katıldığı üniversite işgalinden söz ettiniz. Fransa'daysa, Sorbonne öğrencileri Renault işçilerinin grevine destek vermişti. İtalyan işçiler fakülteleri işgal ediyor, yani buraları tartışma mekânı olarak görüyorlar...

Evet, çünkü bir işçi alanının ele geçirilmesi üniversiteden geçiyordu: Fabrikalarda toplantı yapabileceğiniz yerler yoktu, zaten en ufak bir toplantıda polis hemen dağıtıyordu. Dolayısıyla, kararlar üniversitelerde alındı. Ama dikkatinizi çekerim, işçi hareketinin bariz bir üstünlüğü vardı. Venedik'te, mimarlık fakültesi Porto Marghera'daki

İtalya'da, "Mayıs '68" on yıl sürdü, 1967'den 1977'ye, hatta 1979'a kadar. Fransa'da hareket üniversite içinde doğarken, İtalya'da işçi mücadeleleri ve direnişleri öğrencilerinkine öncülük etti. Tartışma alanı fabrikalardı, üniversitelerse fabrikalardaki deneyimlerin yansıdığı mekânlardı. Bu çok önemli bir fark.

kimyevi maddeler üreten fabrikaların işçileri tarafından işgal edildi, ama, işçi mücadelesinin tamamının hizmetinde bir alan olarak görülüyordu. İşçi mücadelesi toplumun demokratikleşmesi çabasıyla somutlaştırılmalıydı. Böylece, öğretim "işçiler için evler, şehirler inşa etmek ne demektir, nasıl olmalıdır?" gibi meselelerle ilgilenenecekti.

İtalyan Mayıs'ı aynı zamanda çok daha "patlayıcı" da oldu. Bir yazınızda şöyle diyorsunuz: "68 fikriyatı aslında Fransa'da olmadı. Orada fazla kısa ömürlüydü. Almanya'da, hemen Frankfurt Okulu'nun haleflerine geçildi. İtalya'daysa, en az iki ya da üç çok önemli düşünce akımı ve hem olumlu hem olumsuz tarzda tecrübe ortaya çıktı. Bir yanda, Kızıl Tugaylar ve terörist küçük örgütler; diğer yanda, başka hareketler içinde yer alan entelektüeller ve emekçiler, kadınlar ve öğrenciler..." "Tugay" vakasını "68 Mayıs" fikriyatının başlıca akımlarından biri olarak mı görüyorsunuz?

Evet, başkaldırmacı bir düşünce vardı. Bir kere, Kızıl Tugaylar'ın ne olduğu konusunda anlaşmak lazım. Ben kendi adıma, Kızıl Tugaylar'ı hiçbir zaman terörist bir örgüt olarak görmedim. Kapitalizmin krizinin sonuna geldiğini, işçi sınıfı üzerinde, toplumun bütünü üzerinde siyasal ve entelektüel bir hegemonya kurduğunu düşünen insanlar tarafından kurulmuştu. Dünyada meydana gelen olaylarla bunun bağlantılarını kurmamız gerekir: 1971'de, neo-liberal saldırının başlangıcına imza atan dolar-altın bağının kopması; 1973'te, Avrupa için bir engelleme anlamına gelen petrol krizi; Vietnam'da Amerikan emperyalizminin bozgunu... Bütün bunlar, kapitalist tahakküme son verebilecek bir işçi mücadelesi fikrini temel alan İtalyan '68'in taşıyıcıları oldu.

Fransa'da da aynı fikri savunular vardı ama, bu, tugay benzeri bir vaka ya doğru evrilmedi.

Evet, ama İtalyan '68'i işçi ekstremizminin devamlılığı içindeydi. O dönemde, bizde çok yeni bir toplumsal evrim yaşıyordu. Anti-faşizm, hükümetlerin soğuk savaş çerçevesinde dayattığı monarşik ve faşist rejimle kurumsal devamlılığın reddi, çatışmanın hedefi haline geliyordu. Faşizmden çıkış, bir tür premoderniteden çıkışa tekabül ediyor. O zaman, üniversite işçilerin çocuklarına kapılarını açıyordu. Bu öğrencilerin ve işçilerin büyük bir kısmının İtalya'nın güneyinden gelen göçmenler olduğunu göz önünde bulundurmadan İtalyan Mayıs'ını anlamak mümkün değil. Bu insanlar proletaryadan geliyorlardı ve köylü mücadelesinin gücünü ve o zamana kadar ifade edilmemiş olan proleter şiddeti de beraberlerinde getiriyorlardı. İşte bu nedenle "terörizm" ve "ekstremizm" arasındaki fark çok temel. Kızıl Tugaylar ekstremist bir kuvvetti. Aptalca ve çılgınca bir adalet fikrine sahiptirler belki, ama yine de bu bir proleter adalet fikriydi.

Paris'teki ayaklanmacılar, "bu henüz sadece başlangıç, savaşa devam ediyoruz" diye slogan atıyorlardı. O günden beri şu soru hep soruldu: "68", o

güne dek görülmedik bir isyanın fitili miydi, yoksa kadim işçi mücadelesinin nihai meydanlara çıkışı mı? Sosyolog Michel Crozier '68 Mayıs'ını "Son büyük gösteri" olarak tanımlıyor. Siz ne düşünüyorsunuz?

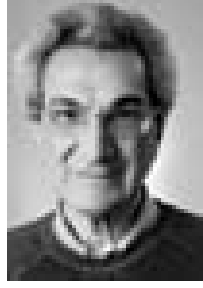
Teşhise katılıyorum, ama bundan çıkarılan sonuçlara değil. "68", evet, kadim işçi hareketinin sonuydu. Yeniden-inşa tamamlanmıştı ve çalışanların olağanüstü bir dönüşümüne, adeta mutasyonuna tanık olduk. Bundan böyle modernitenin değerleri hükümsüzdü. Bolşevik devrimiyle başlayan "kısa yüz yıl"ın sonuydu. 1968'de, komünizmi başka türlü yeniden-icat etmeyi amaçlayan bir hareket doğdu. Dolayısıyla, "68" son büyük gösteri değil, bir zafer; çünkü '68 her yere, emeğin biyopolitik unsuruna kadar, özgürlük unsurunu soktu. Crozier 1973'ten beri benim hasmım. Samuel Huntington gibi bir takım neo-liberal figürlerle beraber o dönemde imzaladıkları meşhur metinde mealen şöyle diyorlardı: "68'de, kitleler bizi korkuttu. Demokrasi artık onları durduramıyor. Demokrasinin sınırları olmalı." Onlara göre, cevap eski sistemi hükümsüz kılmaktan ibaret. Bir kapitalistin, dünyayı disipline etmek için kullandığı araçların buharlaştığını kabullenmesinin kolay olduğunu mu sanıyorsunuz? O günden bu yana, kapitalizm yeniden örgütlenmeyi bildi. Malesef, işçi hareketi bunu yapamadı.

Solun anlayamadığı şey, diyorsunuz, "cognitif", yani gayrimaddi ve iletişimsel bir emek biçiminin ortaya çıkışıydı. Bu, aynı zamanda, eski sanayi proletaryasından daha melez, yeni bir kolektif öznenin de ortaya çıkışı anlamına geliyor. "Çokluk" adını verdiğiniz bu yeni özgürleşme öznesi 1968'de mi doğdu?

Evet. "Çokluk" sadece "kitle" değil, sadece "sınıf" da değil. Daha az maddi ve soyut; giderek daha entelektüel ve yaratıcı bir emek kapasitesiyle tanımlanan bir tekil özneler bütünü. Öte yandan, "çokluk" işçi sınıfından daha geniş bir bütün. Aynı zamanda, kadın ve göçmen, hareketli ve esnek... "Çokluk"u oluşturan tekilliklerin her biri yaşama zevki ve özgürlük hazzıyla belirleniyor. '68 Mayıs'ı, eski fordist sisteme karşı, bedenleri ve arzuları üzerindeki devasa baskıya karşı işçilerin isyanıyla harekete geçmişti. Kitlese işçi, yerini toplumsal işçiye bırakıyor. "Entelektüel" üretimden bahsederken "hayatın" üretiminden bahsettiğimizi unutmamak lâzım.

"1968 bir devrim değil, hayatın üretiminin yeniden-icadıydı" diye yazıyorsunuz; ne kastediyorsunuz?

Marksist dilde, meta için "üretim", hayat içinse "yeniden-üretim" kavramı kullanılır. Bence, bunun tersi daha doğru: Hayatlardan söz ederken "üretim", metadan söz ederken "yeniden-üretim" demek. '68'de esas olan bu geçiş. Üretimin gittikçe daha fazla "gayrimaddi" olduğunu söylemek, gerçekte gittikçe daha fazla hayatı hale geldiğini, bedensel unsurun giderek daha fazla önemli olduğunu vurgulamak demek. '68, bedenlerin devrimiydi, arzu-



Yenilgiyi unutabilirim, başıma gelenleri unutabilirim, ama metamorfoz geçirdiğimi unutamam. 1960'lı yıllar olağanüstüydü. Kafamızda, bacaklarımızda varoldular! Söz konusu olan gerçek bir ihtida, bir kimliğin kayboluşu ve bir diğerine geçiş. Hatta daha da iyisi: Kimliksizliğe geçiş...

nun özgürleşmesinden geçen bir açılma, serpilme talebiydi.

Bu, zihinlerde ve fiiliyatta kendini nasıl gösteriyor?

Gayet basit: İnsanlar tecridin ve yabancılaşmanın mutlak olduğu bant sisteminde çalışmayı reddediyor. "Ben de bir bedenim, benim de zekâm var!" diyorlar. Erkekler "Benim gelirim kadınların özgürleşmesini engelleyen patriyarkal bir gelir. Özgür olmak için kadınların da çalışma imkânına sahip olmaları gerekir" diyor. Feminist hareket bedeni yeniden-icat ediyor, topluluğun bütün kurumlarını ağa dahil ediyor. Çünkü bu bir yenilikti: "Komün", topluluk, bir şebeke artık. Bu sadece üretken değil, tekilliği koruyan son derece zengin, özgün bir iletişim biçimi de. Sohbetle, karşılıklı konuşmayla, sözle, duygu alışverişiyle topluluğu, "komün"ü zenginleştiriyoruz. Bugün, başka bir zenginlik üretme biçimi tahayyül edilemez. "Reel sosyalizm" bunu anlamamaz: İnsanları ve üretimi hiyerarşik biçimde örgütlemeniz artık mümkün değil. Hiyerarşiden ağa geçtik! 1968'de, teorik planda bu geçişi anlamıştık. Ama siyasal alanda kaybettik.

Yani?

Bizi silahlı mücadeleye yönelten, işçi ekstremizmi dalgasına kendimizi bıraktık. Benim gibi en ihtiyatlılar bile, bu dalga ya kendilerini teslim etti. Sadakat, sorumluluk ve angajman bizi silaha başvurmaya mecbur bırakmıştı. Bir toplumdan diğerine geçildiğini anlıyorduk ve bunu yönlendirebileceğimiz yanılmasına kapılmıştık. Ama patronlar "Durun!" dedi: "Yeni üretim modelini, yeni toplumsal örgütlenme biçimini biz kuracağız!" Bizi hapishanelere attılar. Kırıp geçirdiler, yok ettiler bizi. Fransa'da hiçbir zaman bu kadar güçlü bir bastırma hareketi olmadı. Sizce, sol '68 Mayıs'ından gerekli dersleri çıkarmadı mı?

Emeğin ve insanın çok büyük bir dönüşümüne tanık olduk. Üretim biçimini baştan aşağı dönüştüren ve bilişim teknolojisini tahakküm aracı olarak kullanmayı beceren sermaye bunu gayet iyi anladı. Bu dönüşümün kendisini krize soktuğunu da anladı sermaye. İşte bu nedenle, polisiye tedbirler de dahil olmak üzere, her türlü araca başvurdu yenilenmesini teminat altına almak ve korumak için. Denetim biçimleri artık giderek daha fazla finansal. Kumanda eden finans dünyası. "Hakiki Marksistler Wall Street'te" esprisi boşuna değil! Sol bu dönüm noktasını kavrayamadı. Bunu sadece negatif açıdan gördü: Komünizm bitti. Bugün solun büyük krizi burada. Toplumumuzun yeni maddi temelini anlayamamış olmak değil sadece. Değişmeyi, yeniden örgütlenmeyi, bugünkü haliyle emeğin, yani entelektüel ve ağa dayanan emeğin işleyişine uygun düşmeyen eski bolşevik parti modelinden vaz geçmeyi bilemedi. Ama solun en ağır hatası, bugün Bush, Berlusconi, Sarkozy gibi adamlara yaslanmak durumunda kalan kapitalizmin güçsüzlüğünü anlayamamış olmasıdır. Sistem korkunç derecede kırılganlaşmış durumda, çünkü fi-

nansal kapitalizm absürd bir tahakküm biçimi; işte sol bunu anlayamadı.

Alternatif küreselleşmecî hareket "68"e bağlı bu büyük dönüşümleri sizce kavradı mı?

En azından kısmen anladı. Alternatif küreselleşmeciler iktidarın artık ulus-devletlerin ellerinin arasında olmadığını gördüler ve mücadelelerini emperyal finansa karşı yönelttiler. Ayrıca, mücadeleleri küresel ölçekte ve hareketli biçimlerde örgütlemeye zaruretinin bilincine vardılar. Üretim artık fabrika üretimi değil, dünya ölçeğinde belirleniyor. Eski tarz komünist partide, bütün bunlar imkânsız olurdu. Bu nedenle, "çokluk" ciddi bir reformizme, yani üretken ve barışçı gelişmenin gerçek ölçülerinden tarihin devamlı dönüşümüne ulaşmamızı sağlayabilir.

Bugün '68 anmalarında size en çarpıcı gelen ne?

Yüzeysellik. İşçi sınıfının hiçbir şekilde anılmaması. '68 hep emeğin ve devrimin artık yok olduğu an olarak görüldü. Bu çok yanlış. İdeolojik bir yaklaşım. Bu konsensüse karşı, '68'i hatırlayanlar umutsuzluğa kapılıyorlar. Eğer '68 de durumları değiştiremediyse, artık bir şey mümkün değil diye düşünülüyor. Ama, '68 sadece sondan bir önceki Avrupa devrimiydi. Sondan bir öncekiydi, çünkü son devrim henüz olmadı, gelecek!

"Hafızasızlığa övgü" adında bir makale yazmıştınız. '68'i unutma zamanı geldiğini mi düşünüyorsunuz?

Bu mümkün değil. Yenilgiyi unutabilirim, başıma gelenleri unutabilirim, ama metamorfoz geçirdiğimi unutamam. Aziz Paul'de de benim ilgimi çeken bu: Varlığın ihtidası, mühtedî olması: "Yahudiydim. Hristiyan oldum. Bir dini terkedip başka bir dine geçmedim. Değişen benim varlığım." Bu mânâda '68'i unutamazsınız. 1960'lı yıllar olağanüstüydü. Kafamızda, bacaklarımızda varoldular! Söz konusu olan gerçek bir ihtida, bir kimliğin kayboluşu ve bir diğerine geçiş. Hatta daha da iyisi: Kimliksizliğe geçiş...

Sizin kendi ihtidanız, "dönme"liğiniz somut olarak nasıl oldu?

Bilemiyorum. Bir yaşam biçimi seçtim; üniversitedeki görevimi kaybetmeme yol açan, beni hapishaneye götüren, yazarak yaşamak zorunda bırakan bir hayat biçimi. Zor ve aynı zamanda üretken bir seçimdi. Beni korudu. Hem yaşlı, hem gencim. Şimdi, 1948'den 2008'e uzanan bir hikâye yazmak istiyorum. 1948'de 15 yaşındaydım, olgunluğa erişme çağı, ve o günden bugüne nelerin değiştiğini anlamaya çalışmak istiyorum. Bir nevi günlük gibi düşünüyorum, küçükken annemin beni tutmaya zorladığı günlükler gibi. Altmış yıl öncesinin dünyasını hatırladığımda, her şey harikaydı diye geçiriyorum içimden. Artık eskisi gibi düşünülemez. '68 olmasaydı, 20. yüzyılın ikinci yarısı çok hüzünlü olurdu. '68 her şeyi değiştirdi, bizi değiştirdi. Bu nedenle, gençlerin "hatırlamaya" ihtiyaçları yok. Onların DNA'larında '68. '68 onların bedenlerinde.

Şaşırdık, kabullendik, benimsedik

Kerameti kendinden menkul “genel ahlâk”a ve “Türk aile değerleri”ne aykırı bulunarak kapatılan Lambda derneğinin üyesi olan ailelere bağlanıyoruz, evlatlarının cinsel yönelimlerine ve seçtikleri hayata nasıl baktıklarına kulak veriyoruz.

GÜLSEREN

Tercih değil, yönelim

Gülseren (52, sağlık sektöründe çalışıyor, Tarkan'ın (20) annesi): Oğlum ortaokuldayken, bazı şeyler hissedip babasıyla “acaba?” diye aklımıza gelmişti. Çok yüksek sesli gülmeler, bazı jestler, hareketler... Birilerini taklit ediyor, özeniyor ya da kafasını karıştıran bir şeyler var diye düşünmüştüm. Ergenlik döneminde bunları hissedince, bu konuda çalışan bir psikoloğa giderek için detayını öğrenmek istedim. Bunun bir “tercih” olmadığını, doğuştan gelen bir “yönelim” olduğunu öğrendim. Bu konuya zaten geniş bakıyordum, kendimi bildim bileli eşcinsellere hasta olarak bakmamışım. Bunun onların tercihi olduğunu düşünürdüm, yönelimmiş. Sonra, anne-baba ve çocuk olarak bir gençlik terapistine gittik. Oğluma “gençlikle ilgili bazı sıkıntıların olabilir. Bizimle paylaşmıyorsun, bir sorun varsa, onunla paylaş istersen” dedik. Onu kırmamak, üzmemek için böyle söylemeyi tercih ettik. Hiç itiraz etmedi. Terapist önce onunla görüştü. Sonra, “sizinle konuşmama gerek yok. Çok naif duyguları olan, çok özgür düşünen bir çocuğunuz var. Güzel yetiştirmişsiniz, maço özellikleri yok” dedi. Biz de zaten onu “sen erkeksin, şöyle güçlüsün, böyle büyüksün” şeklinde yetiştirmedik. Önceki terapistten bu işin tercih değil, yönelim olduğunu öğrendiğim için “yaşayıp göreceğiz” diye düşündük. “O bizim evladımız, onu seviyoruz, arkasındayız her an” dedik.

Eşinizin tepkisi de sizinki gibi miydi? Babamız benden biraz daha geriden geldi... “Sen kondurmuyorsun, ama böyle bir şey var” diyordum. Ergenlikten önce, babayla aramda bir suçlama olmuştu. “İşlerinden ötürü yeteri kadar çocukla ilgilenmiyorsun” diyordum, o da “sen çok fazla üstüne düşüyorsun çocuğun” diyordu. Küçükken, yuvada hiperaktif bulunduğu için, biraz da kekemelik sorunumuz vardı, bir psikoloğa gitmiştik. Bir resim çizdirmiş, “baba modeli eksik” demişti. Ben de onun üzerine “baba modeli eksikmiş” diye eşimi çocuğumla daha fazla ilgilenmeye yöneltmeye çalıştım. Eşime şüphelendiğimi ilk söylediğimde, “olabilir, bence de var öyle bir şeyler...” dedi ve geçti. O hep yokmuş gibi davrandı. Ben babayla aralarında köprü olmaya çalıştım. Aralarında bu konuda bir sorun olmasın türünden tedirginliklerim oldu.

Emin olduktan sonra ne yaptınız?

Bir psikiyatriste gittim, “çocuğumda böyle bir şeyler hissediyorum, ben mi açılmalıyım, o mu açılmalı?” diye sordum. “O kesin öyledir, hemen bana getirin, ben teşhis koyarım, size söylerim”

dedi. “Benim öğrenmek istediğim bu değil, ben onun rahatlamasını istiyorum. Size niye getireyim” dedim. Sonra, bir arkadaşım, üniversitede öğretim üyesi eşcinsel bir arkadaşıyla tanıştırdı beni. Merak ettiğim her şeyi ona danıştım. “Zorlamanıza gerek yok, doğal akışına bırakın, o ihtiyaç hissettiğinde size söyleler” dedi.

Çocuğunuzla aranızda bu konu nasıl alenileşti?

Lambda aile grubundan, oğlumu tanıyan bir ebeveyn bana ulaştı. Arkadaşların anneleri olarak buluştuk. Sohbetleşirken, baktım ki, onlar çok şey paylaşmış, “ya biz böyle paylaşmadık” dedim. “Sen açıl, oğlun da daha rahat eder” dedi. O gün oğlumu aldım, eve dönerken arabada konuştuk. “Ben bir şeyler hissediyorum. Biz seni rahatsız edecek bir şeyler yaptık mı?” dedim. “Hayır” dedi. “Kötü bir şey yaşadın mı?” diye sordum... Yumuşak geçiş yaptık. Babaya “ben konuşacağım, birlikte konuşalım” dediğimde, “ben konuşmayayım, sen konuş işte, benim de aynı düşündüğümü söyle” dedi. Babalar böyle.

Eşiniz hiç Lambda'ya geldi mi?

Eşim hiç gelmedi. Ama mutlaka gelecektir, bu konuda çok dar bir bakış açısı yok. Henüz zamanı gelmedi demek ki. “Gelip de ne konuşacağım?” diyor.

Oğlunuzla bu konuda konuşuyor mu?

Konuşmuyor. Öyle bir süreçteyiz. Demek ki benim kadar net kabullenemiyor. Bizim çocuklarımız çok şanslılar. Onların yanında olduğumuzu biliyor, hisse-

Kendimi bildim bileli eşcinsellere hasta olarak bakmadım. Bunun onların tercihi olduğunu düşünürdüm, yönelimmiş. Yönelim olduğunu öğrenince “yaşayıp göreceğiz” diye düşündük. O bizim evladımız, onu seviyoruz, arkasındayız her an.

diyorlar. Bütün anne-babalara şunu söylemek istiyorum: Kesinlikle sevgilerini eksik etmesinler, onları dışlamasınlar. Öyle yaptıkları zaman, çocuklarını kaybediyorlar, onların kendilerini bulma devresinde yanlış şeyler yapmalarına neden oluyorlar, büyük yaralar açıyorlar. Sevgiyle yaklaşsınlar, bilgilenmeye çalışsınlar. Lambda danışma hattı bunun için var, biz de bunun için varız, anne-babalar da arasın. Lambda için verilen kapatma kararına büyük tepki duydum. Bir insanın duygularına, düşüncelerine, inançlarına, yönelimlerine kimse müdahale edemez; bu, en temel insan haklarından biri. Lambda'nın faaliyetleri devam ederse eşcinsellik çoğalacak gibi bir hava yaratılmaya çalışılıyor. Eşcinsellik bulaşıcı bir şey değil ki, artsın.

Selma

Konduramıyordum

Selma (51, ev kadını, Mete'nin (24) annesi): Ben kızıma da, oğluma da çok düşkün bir anneydim. Onların her şeyini yakından takip eder, her şeyi paylaşmaya çalışırdım. Şimdi fark ediyorum, annelik unvanı ve o rol bana çok iyi gelmiş. Kendimi çocuklarımla var ediyordum: “En iyi çocuğu ben yetiştiririm.” Çocuğum 16-17 yaşlarındayken benden uzaklaşmaya başladı. Cinsellikti, erkek-kız arkadaşlığı gibi konular açıldığında, hemen odasına gidiyordu. Her şeyi anlatan bir çocukken, özellikle o konularda üstü kapalı geçmesi, uzaklaşması, odasına ka-



“Diptik”, Burak Karacan (2008): Annem, Nimet, anneannem, 1968-Ayancık, Foto Ünsal (Lambdaistanbul'un düzenlediği “Makûl” sergisinden)

panması... Bir şeyler hissediyordum, ama konduramıyordum da.

Konduramadığınız neydi?

Eşcinsel olabilir mi düşüncesi aklıma takılıyordu. Ama hemen, "yok canım, olur mu öyle şey, ben çocuklarımı çok iyi yetiştiriyorum" diyordum. Böyle çok uzun gitmedi tabii. O düşünceler beni kemirmeye başladı. Bir gün, "artık bu böyle olmayacak" dedim ve eşime söyledim: "Cinsellik konusunda yanlış bir şeyi var bu çocuğun, eşcinsel olduğunu mu düşünüyor acaba?" Bütün bu sıkıntıları yaşarken, "eşime söylesem mi, yoksa tek başıma mı bunu çözmeliyim" diye düşünüp duruyordum. Çocuğuma açılmaya niyetlenmişim artık, ama eşimde tereddütlerim vardı. Sonra, "eğer öyleyse, ben bu yükü ömür boyu kaldıramam" dedim, "onun da çocuğu" diye düşündüm. Eşime, "bunu netleştirmemiz lâzım. Bu düşüncelerle mahvoluyorum, uykularım kaçıyor" dedim.

Eşiniz "abartıyorsunuz" demedi mi?

"Yok canım, öyle şey olur mu?" dedi. Böyle bir şeyin olacağını, bizim başımıza geleceğini düşünemedik.

O zamanlar sizin için eşcinsellik ne anlam ifade ediyordu?

Bir hastalık gibi. Oğlanın kafası karışık. Ya da "bu çocuğa bir şey mi yaptılar?" gibi... Hiç bilgilim yoktu. Bildiğimiz model, erkek ve kadındı. Onun haricinde, televizyonlarda gördüğümüz, Zeki Müren, Bülent Ersoy modeli vardı.

Hiç eşcinsel tanıdığınız olmuş muydu? Hayır. İstanbul'da yetiştim ama, hatırlamıyorum. İlgimi çeken, "aa, bu böyleymiş" diyebileceğim biri yoktu.

Eşinizle konuşunca ne yaptınız?

Eşimle konuştuktan bir gün sonra, beraber oğlumun okuldan gelmesini bekledik. Onunla konuşmaya karar vermiştik.

Pat diye mi sordunuz?

Çok şaşkındık aslında. Dolaylı konulardan başladık, söylemeye çalıştık. Kapana

sıkışmış gibiydi çocuğum karşımda. Yine hep konuyu kapatmaya uğraşıyordu. Ona ilk biz söyledik, "öyle de olabilirsin, böyle de olabilirsin"... Şimdi baktığımda anlıyorum, onu kazanmakmış istediğim, onun bana o tarafını da açmasıymış. Benden uzaklaşması çok ağır geliyordu.

O ilk konuşma nasıl gelişti?

Dolaylı dolaylı konuşurken, "Öyle de ol-san, sen bizim çocuğumuzsun, bu bir şeyi değiştirmes, biz seni yine seviyoruz" dedim. Ondan sonra açıldı. "Evet, ben öyleyim, bunu hissediyorum. Daha yeni kabul ettim, altı ay oldu" dedi. "Benim için de çok zor bir süreçti" dedi. "Niye böyleyim, neden farklıyım diye çok bocaladım" dedi. Ağlıyordu. Ama rahatlamıştı. Gözlerinde rahatlamış bir ifade vardı. Bizimse dünya başımıza yıkılmıştı. Şüphelerim, kaygılarım, acabalarım gerçek olmuştu. Eşim de karmakarışık oldu. Fakat ona sarıldık, sevdik, öptük...

Durum netleşince neler yaşadınız?

Korktuk, ürküktük. "Şimdi ne yapacağız?" diye düşündük. Gizledik, bu olay dört kişilik aile içinde kaldı. Bir de yardım aldığımız psikolog biliyordu.

Psikoloğa hep beraber mi gittiniz?

İlk ailece gittik. Psikolog "oğlunuzun uzun süre terapiye gelmesi gerekebilir, anne de gelecek" dedi. Aynı ayrı günlerde terapiye başladık. Ara ara babamız da psikologla görüşüyordu. Bize iyi geldi, beni kendime döndürmeye başladı.

Kendinizi suçladığınız oldu mu?

Tabii. İlk anda, inkâr ediyorsunuz, "olamaz" diyorsunuz; ardından, suçluluk duygusu geliyor: "Çocuğuma yetemedim mi", "nerede hata yaptım", "neden ona daha yakın olamadım"... Kendimi çok suçladım. Bir dönem, çocuklara yeterince ilgi göstermediği, işi çok zamanını aldığı için eşimi suçladım.

Eşinizin mesleği ne?

Emekli subay. Asker denince aklı gelen katı bir tip vardır, hiç öyle değildir, çok

"Benim için de çok zor bir süreçti" dedi, "niye böyleyim, neden farklıyım diye çok bocaladım". Ağlıyordu.

Ama rahatlamıştı. Bizimse dünya başımıza yıkılmıştı. Şüphelerim, kaygılarım, acabalarım gerçek olmuştu. Eşim de karmakarışık oldu. Fakat ona sarıldık, sevdik, öptük... İlk anda, inkâr ediyorsunuz, "olamaz" diyorsunuz; ardından, suçluluk duygusu geliyor: "Nerede hata yaptım?"

duygusaldır, babacandır.

Eşinizin ruh hali, tepkisi de sizinkine benzer miydi?

Aşağı yukarı aynıydı. Çocuklarına çok düşkün insanlardık, onlar için yaşadık, onlarla yatar kalkardık, onların okulları, dersaneleri, gelecekleri... Onlarla bir hayat programımız vardı. Eşim ilk anda benim kadar yıkım yaşamadı. "Türkiye şartlarında nasıl bir hayat sürecektir" gibi kaygılar duymaya başladı. "Onu incitirlerse, kırarlarsa, bu çocuk bunları hak etmedi" diye üzülüyordu. Terapist "nasıl bazıları heteroseksüel doğuyorsa, onlar da o duygularla dünyaya geliyor" dedi. O dönem çocuğumla yapılan terapilerde, daha anaokulundan beri böyle hisler yaşadığı ortaya çıktı. Öyle olunca, bir şey yapamıyorsunuz, doğal diye kabul ediyorsunuz.

Yadırgama dönemi artık geçti mi? Oğlunuzun sevgilileriyle tanıştınız mı?

İlk zamanlar çok yadırgıyordum, ama artık yadırgamıyorum. İlk erkek arkadaşısı terapi sürecindeyken oldu. Terapisti "çok tatlı bir çocuk, ben tanıştım, sizinle de tanışmak istiyorum" dedi. "Tamam" dedim. Bir bayramdı, elinde çiçekleriyle geldi, oturduk. İlk anda bir tuhaf geliyor, sonra doğal diye düşünüyorsun. Şaşkınlık, doğallık derken, alıştık, benimsedik. Akrobalarınızdan, çevrenizden durumu gizlemeye devam ettiniz mi?

Yavaş yavaş, bizim normlarımıza yakın, bizi anlayabilen insanlarla paylaşmaya başladık. Bir kişi, iki kişi derken çoğaldı. Anneanne, babaanneler, akrabalar bilmiyorlar. Onlardan anlamalarını da bekleyemem zaten. Onlara anlattığım anda, yüzlerce soruyla karşılaşacağım.

Oğlunuzun önünde bir de askerlik sorunu olacak...

İlk zamanlarda bu konuda çok endişeleniyorduk. Lambda'ya gide gele bilgilendik, çok şey öğrendik. Çocuklar rapor alabiliyorlar. Askeriyenin verdiği rapor "çürük raporu" diye geçiyor. Benim umurumda değil, bu onların koyduğu isim, çürük mürük diye bir şey yok. O zaman geldiğinde, ben çocuğumun yanında olacağım. Babası da yanında olacaktır. Herhalde askeriyedekiler çok şaşırarak. Ama böyle böyle kıracağız toplumun yargısını.

Bu sürede hayata, kendi hayatınıza bakışınızda neler değişti?

Toplum bize "sen kadınsın", "sen erkeksin" diye roller verdi. Bu rollerde yaşamak kolaydı. Oğlumla yaşadıklarımızdan sonra düşünmeye, öğrenmeye başladıkça, bütün dünyam yıkıldı, bir baktım ki, altında ben yokum. Toplum tarafından öyle bir model dayatılmış ki bana, eşime, aile kavramına, her şeye dair düşüncelerim de, dünyam da yıkıldı. Bize verilen bir rol olduğunu gördüm; üstelik, bu çocuklara bir rol de verilmiyor. O yüzden, bunlar çok küçük yaşlarda "ben kimim" diye kendilerine soruyorlar. Ben bu soruyu kendime 43 yaşında, oğlumun bize açıldığı gün sorabildim.

Bu soruyu sormuş olmak hayatınızı olumlu olarak etkilemedi mi? Yıkılan dünyanın yerine yeni bir dünyaya ka-



"Diptik", Burak Karacan (2008): Ben, Murad, annem, 2008-İstanbul

pı açılmadı mı?

Bu olay olmasaydı, uyur halde yaşayan bir insan olurdu. Asla bu kadar bilinçlenemezdim. Oğlum benim öğretmenim oldu. Doğduğum andan itibaren bütün hayatımı sorgulamaya başladım. Sanki yeniden dünyaya gelmişim gibi, bir puzzle'ın parçaları arasında buldum kendimi: Annem, babam, çevre, okul, toplum... Tabii tanrı kavramı, Allah, cezalandırıcı kavramlar... Bunları çok sorguladım. Her şey kırıldı, döküldü, bütün inanç sistemim sarsıldı. Annelik nedir? Kadın nedir? Aile nedir? Birey nedir? Bu sorulardan yola çıkarak, kendimi ne kadar tanıyabiliysem, çocuğumu da o kadar tanıdım. Kendimi de olduğum halimle kabul ettim. O kabulden sonra güçlenmeye başladım. Beni sevsinler, beni onaylasınlar, bana bir unvan versinler beklentim kalmadı.

Kendi cinselliğinizi sorgulattı mı bu süreç?

Sorgulattı tabii. Aile baskısıyla yetişen bir çocuktum. Hep beni namus simgesi olarak görüyordu ailem ve çevrem. Belki de o baskılardan kurtulmak için evlendim. Bunları sorguladım. Çok şükür ki, doğru insanı seçmişim. Aşk, sevgi vardı ama, o baskıdan kurtulmak için evlenmişim. 31 yıldır evliyim, hep destek olduk birbirimize.

EDA

Sağır kurbağa hikâyesi

Eda (48, sigortacı, Özgür'ün (17) annesi): Babasıyla ayrıldığımızda, iki oğlumun küçüğü olan Özgür ilkokul 2'deydi. Eşim hekim, Karadeniz'deydik, evliliğimiz yürümedi. Aldım çocuklarımı geldim. Anneyle büyüyen çocuklar fazla kırılgan olur dendiği için, çocuklar erkek gibi olsun diye, gayet maço bir anne oldum: Takım tuttum, maçları izledim, elimde tornavidalar, kerpetenler, tamiyatlar yaptım... 15 yıl çalışmamıştım, evde reçel, turşu yapıyordum, bilgisayarın tozunu alıyordum... (gülüyor) Sonra, bilgisayar kursuna gittim. Derken, bir meslek edindim. Var gücümle çalıştım, iki çocuğuma kanat takmam gerekiyordu. Boşandığımda, annemle babam tepki gösterdi. Çocukluğumdan beri çok katı yetiştirildim: Babanın istediği gibi hanım olacaksın, evinin kadını, çocuklarının anası; sofraya mutlaka üç kap yemek koyacaksın, yürürken önüne bakacaksın... **Çocuğunuzun heteroseksüel olmadığını ne zaman, nasıl hissettiniz?**

Küçükken çocuğumda bir kırılganlık, naiflik vardı, "kız gibi yapma" derdik ona. Hep kız arkadaşları oluyordu, kızlarla oynuyordu. Ama, "çocukluk hali" diyordum. 15 yaşında yemek yememeye başladı, psikiyatlara gittik geldik. Anoreksiya nervoza olduğunu söylediler. Fiyatı uygun özel bir koleje verdim, veli toplantılarında öğretmenleri hep çok efendi olduğunu, çok sevdiklerini söylüyorlardı, çok da başarılıydı. Fakat bir sorun vardı, "tenefüslerde dışarı çıkmıyor, sınipta tek başına oturuyor, derste tuvalete gitmek için izin istiyor" diyorlardı. Ben

Düşünmeye, öğrenmeye başladıkça, bütün dünyam yıkıldı. Bize verilen bir rol olduğunu gördüm. "Ben kimim" sorusunu kendime 43 yaşında, oğlumun bize açıldığı gün sorabildim. Oğlum benim öğretmenim oldu. Doğduğum andan itibaren bütün hayatımı sorgulamaya başladım. Sanki yeniden dünyaya gelmişim gibi, bir puzzle'ın parçaları arasında buldum kendimi: Annem, babam, çevre, okul, toplum... Tabii tanrı kavramı...

de evde onu hırpalıyordum: "Niye tuvalete tenefüste gitmiyorsun da, küçük çocuk gibi derste izin istiyorsun!" Abisi yurtdışında okuyor, Özgür odasında tek başına. Kapanıp güneşlikleri çekiyordu. Hep kendi içine kapalı, bir şey söyleyemedim "hırrr!" yapıyor. Çok özür dileirim, odasında vahşi bir hayvan gibiydi. "Gel dışarı çıkalım, şunu yapalım, bunu yapalım..." Ne önersem, "hırrr!" yapıyor. O arada çok ağır beyin ameliyatları geçirdim. Hastaneden taburcu olduktan sonra, daha başım çepeçevre dikişli, saçlarım kazınmış... Geldi, karşıma oturdu, "anne" dedi, "sen ölseydin, ben babamla da yaşayamazdım, anneannemlere de gidemezdim". Garipsedim, "şuna bak, ölümümü hesaplıyor"... Bakakaldım, içim acıdı. "Neden böyle söyledin?" dedim. "Anne, sana bir şey söylemek istiyorum. Benim ruhumla bedenim aynı değil" dedi. Çok açık söylüyorum, bir şey anlamadım. "Allah allah, bu benim için çok üzüldü, ne dediğini bilmiyorum" diye düşündüm. Anlamadığımı anladım, ama beni o gün bıraktı. Sonra, baktı ki ben hiç tunmuyorum, tekrar geldi bir gün, ağlamaya başladı. "Benim söylediğimi ciddiye al" dedi, "benim bedenimle ruhum aynı değil!" "Nasıl bir şey bu?" dedim. "Anne, ben kızım aslında, kıyafetim başka" dedi. "Hiii!" dedim. Benim bir halam var şizofren, "eyvaah!" dedim, "çocuk şizofren! Bu da geldi gibi buldu!". Hemen bilgisayarın başına geçtim, -kafamın yarısı var, yarısı yok- ilaçsız tedavi eden bir psikiyatraradım. Nörofeedback yapan bir hekim buldum. Elektrodları bağluyormuş, takıntıyı, osunu busunu alıyormuş... (gülüyor) "Yürü, gidiyoruz" dedim. "Hayır, beni kimse değiştiremez, ben kızım" diyor. "Yok, ben seni değiştiririm" diyorum. Şizofren diye düşünüyorum. Kimseye de bir şey söylemiyorum ki, çocuğumun adı çıkmasın. Saklıyorum, adının çıkmasından ödüm kopuyor. Ooo, bu kendini paralıyor, çıksın diye. Gittik doktora, "şu test yapılacak, bir milyar, bu test olacak, 300 milyon..." Ben çalışan bir insanım, kimim kimsem yok, babacığım bir tek kiranı ödüyor. Fakat, çocuğumun nesi olduğunu bir an önce görebilmek için, dört kredi kartımı, limitlerini geçene kadar bu nörofeedback'lerde, psikiyatlarda kullandım... Her gün 200 milyon ona, 300 milyon buna... Kafasına elektrodlar bağlanıyor... O da bana bağıyor, "sen zengin misin, aptal mısın anne?" Hasta ya, pış pış yapıyorum. Çocuğuma hâlâ konduramıyorum. Ben çok incik-boncuklu bir anneyim, küpemi takmadan dışarı çıksam geri dönerim, o kadar yokuşu tırmanırım. "Bu çocuk bana özeniyor, süslü süslü görüyor, heves etti demek ki" diyorum. Bir gün tişört almaya gitmiştik, kabinde baktım, a aa, göğüsleri var! "Bu ne?" dedim. "Adaçayından oldu böyle" dedi. Habire adaçayı içiyordu. Ben adaçayının ne işe yaradığını bilmiyorum. Adaçayında östrojen varmış, göğüs çıkarıyormuş. Sonradan öğrendim, aslında gizli gizli doğum kontrol hapı içiyormuş. Gelişme çağında olduğu için de göğüsleri çıkmaya başladı.

Şimdi böyle güle eğlene anlatıyorsunuz, o zamanlarki ruh haliniz nasıldı? Hasta, ruh hastası diye düşünüyordum ve iyileştirmek için çabalıyordum. "Ergenlikte, her şeyi karıştırdı, bir yerlerde takıntısı oldu" diyordum. Göğüsleri falan görünce, başka bir psikiyatra gittim, o beni Çapa Tıp Fakültesi'ne gönderdi. Abisi de buradaydı, hep beraber gittik. Ama bu arada ruhen o kadar yorulduğum ki, haki-katen öyle mi, böyle mi?... Çocuğumun söylediğini bir türlü kabul edemiyordum. Doktor hanım çocuğumla konuştu. Sonra, çocukları dışarı çıkardı, beni karşısına aldı, "çocuğun transseksüel, bunu kabule geç" dedi. "Ama doktor hanım, benim halam şizofren" dedim, "bu yemek yemiyor, anoreksiya nervoza var, hırlayıp hırlayıp duruyor, ergenlik..." Doktor hanım "ruh hastası dememi mi bekliyorsunuz?" dedi. "Evet" dedim. Çünkü o zaman tedavi edilebilir. Ama öbür pencere, benim için tamamen karanlık. "Ruh hastası değil senin çocuğun, senin bir kızın var" dedi. "Ve kızına yardım et." "Tamam" dedim. Tamam dedim ama, neye dediğimi bilmiyorum. Hastanenin bahçesine çıktım, çocuklara "siz eve gidin" dedim. 9 Temmuz'du. Oturdum, nasıl ağlıyorum Çapa'nın bahçesinde! Bir oğlumu kaybettim, bir kızım dünyaya geldi. Ağlamamın nedeni, yeni öğrendiğim, yeni doğan kızımın o karmaşık ruh hali. Ve karşılaşacağımız şeyler... Doktor hanım "çocuğun transseksüel" dediğinde, ilk tepkim "neden, neden, neden?" oldu. "Ben ne yaptım, ne kusur işledim?" diye haykırdım. O da sadece "bazı çocuklar böyle doğar" dedi. Daha sonra, başına bir şey mi geldi de böyle oldu acaba diye üroloğa götürdüm. Bizim toplumumuzda -ben de öyle büyüdüm- böyle bir şey olduğunda, "ay, onun başına bir şey gelmiştir!" denir. Ürolog muayene etti; hayır, başına bir şey gelmemiş. **Nasıl kabullendiniz?** Hemen. Doktorun "çocuğun şizofren değil, transseksüel" demesinden sonra, bir hafta içinde kabullendim. Kabullenmek zorundaydım. O benim canım, ben dünyaya getirdim onu. Ancak onun penceresinden bakarsam ona yardım edebilirim. O çok büyük bir karmaşalık yaşıyor. **Yakınlarınıza söylediniz mi?** Mühendis olan erkek kardeşime söyledim. Bir durdu, şaşırdı. Tepki vermedi. "Tüh!" yaptı. "Çok zor bir yolumuz var" dedi. Hakikaten de çok zor bir yol. Çocuğumu normal liseden aldım, kimse incitmesin, kırmasın diye, açık liseye verdim. Zaten "ben kravat takamam, saçımı uzatacağım, şöyle yapacağım, böyle yapacağım" diyordu. Lisede son senesi. **Siz kabul ettikten sonra, "etraf ne der, adı çıkar" endişesi geçti mi?** Zor olan, adının konmasıydı. Takıntı mı, suçlama mı, özenti mi, başına bir şey mi geldi... Bilmediğim bir konuyla karşı karşıyaydım. Çocuğumu suçluyorum, kendimi suçluyorum... Ama bir kere durumu öğrendikten sonra, sorgulama bitti. Yaslara filan da girmedim. Çocuğum dersaneye gidiyordu lise 2'de, oranın idaresiyle, rehberlik hocalarıyla görüştüm.

"Biz onu çok seviyoruz, çok kibar, çok terbiyeli" dediler, "ona tabii ki destek veriyoruz". Bu arada, onun hareketlerinde bir şeylik yoktu; ne zaman ki Çapa'ya gittik, doktor hanımla ona özgürlüğünü veremeye başladık, hareketleri de rahatladı. Tırnağını uzatmaya başladı; çok uzattı. Onlarda geçiş böyle oluyor. Çok uzatınca, çok kadın oldu diye düşünüyor. Aldım, törpü verdim. Bir yandan, onun yüzünün güldüğünü görünce mutlu oluyorum, bir yandan da içimden "ay!" diyorum, "neler yapıyorum, neler de oluyormuş, etraf ne olacak!" Sonra, etrafı bıraktım.

Dönüşüm sürecinde başka hangi ilk adımları attınız?

İlaç kullanmaması için çok konuştuk, hormonların kansere yol açabileceğini anlattık. 18 yaşından sonra, bir endokrinologla beraber tedavi göreceğini anlattım. Bunların hepsini Çapa'da öğrendim. O güdüsünü tatmin etmek için ona çeşit çeşit dolgulu sutyenler aldım. Sutyen nasıl bağlanır, öğrettim. Kaşlarını alıyordu, cımbızını aldım. Bir makyaj kutusu yaptım... Gelip gelip beni öpüyordu. "İyi ki sen varsın anne, sen ölürsen ben ne yaparım" deyip duruyor. Azıcık keyifsiz olsam, "anne bir şeyin yok değil mi?" diye gelip yanıma sokuluyor. Ben de "yok yok bir şey, sen dersini yap" diyorum, "hanım kız olacağız". Bizi büyütürlerken "hanım kız olacaksın" deniyordu ya, şimdi de ben çocuğuma "bak hanım hanımcık olacağız" diyorum. (gülüyor) O da bana "hayır, ben taş gibi bir kız olacağım!" diyor. Saçlarının rengini açtı, her şeyin "en"lerini yaptı. En çok kaş aldı, en sarı saç yaptı, en çok boyandı... Ve bu şekilde dersaneye gitti. Bence, dersaneye okumaya değil, sosyalleşmeye gitti. Ona da hoşgörüyü bakıyorum. Hoşgörü ve sabır dinimizde de var. Sabah beşte kalktı, olan bütün kıllarını koparttı, süslendi, makyajlandı, vurdu gitti, vurdu gitti... Fakat ben onun hep peşindeyim, okul idaresiyle de, dersaneye de görüşüyorum. Dersanedeki arkadaşları onu hep kız bildi. Ta ki birkaç hafta öncesine kadar. O gün hayatının şiddetini gördü çocuğum. Halbuki kimseye zararı yok. Sadece kendiyi uğraştırıyor. Evlenmek istiyor. Sevgilisi olsun istiyor. Erkek trans olacaklardan onu çok beğenenler, onunla flört etmek isteyenler oldu. Abisiyle "flört et" dedik, yaşasın diye. Ama o "hayır, niye onlarla olacaktım, onlar orijinal mi!" dedi. Biz ona diyemedik ki "sen orijinal misin?" O kadar kendini orijinal görüyor ki, onları beğenmedi. (gülüyor) **Bahsettiğiniz şiddet olayı nasıl oldu?** Bir erkek arkadaşı –orijinal bir erkek– beğenmiş onu. Ben anladım zaten, evin içinde kelebek gibi. "Herhalde orijinal bir prens çıktı" dedim. "Hi, hi" dedi, "beni seviyormuş". "Dikkatli ol çocuğum" dedim. Erkek arkadaşı onunla flört başlangıcını yapmadan, farklı bir başlangıca geçerken, benim hanım taş kızım diyor ki, "ben transseksüelim, yapılanma süreci içindeyim". Aynen böyle. "İki sene sonra ameliyat olacağım. Bu tip bir arkadaşlık değil de, sadece flört edelim." Çocuğum bunu reddettiği için, öğ-

lan geliyor dersaneye, bütün herkese "bu travesti" diyor, "erkek mi, kız mı belli değil!" Çocuğum ağlayarak eve geldi. Nasıl ağlıyor: "Anne, yoruludum artık, çok yoruludum!" Ve küstü. 25 gün eve kapandı. Perdeler çekili, sadece yemek yiyor ve uyuyor. Yeni yeni ayağa kaldırmaya başladım. "Hadi, laser'a gideceğiz" dedim. Laser'a gitmeye başladık.

Bu arada hiç sevgilisi oldu mu?

Hep platonik aşkları oluyor. "Anne, platonik aşk yaşıyorum" diyor. "Ay çok yorar bu platonik işler seni" dedim, "bırak bunları, dersinin başına dön". "Seçilme, seç" diye öğretiyorum ona. İnsan sadece cinsel kimliğiyle değil, zekâsıyla, yaptıklarıyla, yetenekleriyle, hobileriyle değerlendirilir... Ama bizim çocuklarımızı toplum cinsel kimlikleriyle değerlendiriyor sadece. Cinselliği çok seven, çok cinsellik yapmak isteyen insanlar değil ki bunlar.

Babasının durumdan haberi var mı?

Ta baştan beri babasının haberi oldu. Benim ruh hastası dediğim zamanlardı, telefon açtım, söyledim. "Hık mık" yaptı, "aldın, kendine benzettin, şimdi bırakmaya kapı mı arıyorsun?" dedi. İkisini buluşturdum. Bu da süslendi püslendi, gitti. Babası ona "bu ne hal!" diye çıkıştı. O da "sen hekimsin, hekim gibi düşün" dedi, çekti gitti. Bizim çocuklarımız sevgiye muhtaç, kabule muhtaç ve hakikaten çok iyi insanlar.

Yakın çevrenizden sizi inciten, üzen tepkiler çok geldi mi?

Akrabalarımın da olduğu bir semtte oturuyorum. Ama, onlarla görüşmüyorum. Teyzemin mesela öğrenmesini istemiyorum, çünkü annemi kıracak. Annem, üstelik biyoloji öğretmeni, çok tepki gösterdi. "Sapıksın sen, Müslüman doğdun, Müslüman öleceksin" demiş çocuğuma. Çocuğum artık anneanesiyle görüşmüyor. Babacığım, bir hayli mürekkep yutmuş, vizyonu geniş biri, onun penceresinden bakarak üzülüyor. "Bir mesleği olsun, dışarı kaçırma evladım, kol kanat ger" diyor. Mesela, aşağıda bakkalımız var, bir gün önce erkek olarak gördüğü çocuğu sonra kız olarak görüyor. Ama bir tepki vermedi. Sanırım benim sahip çıkmamla ilgili. Ben çocuğumu koluma takıyorum, süslü püslü, tıkr tıkr sokakta yürüyoruz.

Taciz ediyorlar mı?

Hayır, ailenin tavrına bakıyorlar. Özgür'ü rahatsız eden, "bu kız mı, erkek mi?" denmesi. Görüntüsü de aslında o kadar şey değil, bayağı güzel bir kız açıkçası. Ben hayatım boyunca hep sağır kurbağa hikâyesini kendime örnek aldım. Bir sürü kurbağa süt dolu bir kaseğin içine düşüyor, biri dışarıda kalıyor. Bağırıp duruyor, "öleceksiniz" diye. Bütün kurbağalar ölüyor, biri sağ kalıyor, sütün içinde oynayıp duruyor. Sütün içinde zıpladıkça, süt yağa dönüşüyor, katılaşiyor. Hop diye atlayıp dışarı çıkıyor. Nasıl olup da bir tek onun sağ kaldığını merak ediyorlar. Bakıyorlar ki, kulakları sağır. Eşimden ayrıldıktan sonra, benim de hayat felsefem sağır kurbağa. Hiçbir işime kimseyi karıştırmamak için sağır kurbağayı oynadım, çok da başarılı gidiyor.

Benim amacım, çocuğumun sağlıklı olması, okuması, kendine güveni olması...

Ne okumak istiyor?

Yanflüt çaldığı için, yetenek sınavlarına yönelik ders de aldırıyorum, konservatuvarı düşünüyorum. Yurtdışında da eğitim alabilir. Transseksüellik, karmaşık ve fiziken de çok çaba harcanması gereken bir bölüm. "Bizim departmanımız biraz ağır" diyorum arkadaşlara: Biyoloji, fizik, kimya, psikiyatri, hepsi var. Hormon kullanacak, hormonun da yan etkileri var. Transseksüellerin yapılanma döneminin yasal süreci var, o süreç başladı. O cinsel rolü üstlenip üstlenemeyeceği gözlenecek. "Kız olmak istiyorum, ameliyata geldim" demekle olmuyor bu iş.

Hazırlık sürecinde neler yapılıyor?

Her ay toplu bir terapi seansına katılıyorlar. Ameliyat olacak, kıyafeti erkek olacak ve kıyafeti bayan olacak arkadaşlarımızın toplu olarak katıldıkları bir terapi. "Ameliyat olabilir" raporunu verecek uzman psikiyatrılarla terapi görüyorlar. Şaka değil, sonuçta cinsel organlarınızı, bütün vücudunuzu değiştiriyorsunuz.

Özgür hiç tereddüt, gel-git yaşıyor mu ameliyat konusunda?

Hayır, yaşamıyor. Bir erkek tarafından beğenildiğinde, "ben transseksüelim, yapılanma dönemindeyim, cinsel ilişkiye giremem" diyor. Transseksüeller cinsel organlarından memnun değiller, görmek bile istemiyorlar. Özgür'e masturbasyon yapıyor musun diye sormuştum, "hayır!" demişti. Tuvalet giderken bile çok zorlanıyor. Ben ameliyatları seyrettim, içim çok kötü oldu, bir anne olarak çok zorlanıyorum. Ona "istersen ameliyat yaptırma" dedim. Ama o "hayır, mutlaka yaptıracağım. Ben öyle mutlu olacağım, o gün ben dünyaya geleceğim" diyor.

Abisi bütün bunlardan nasıl etkilendi?

Bana çok destek oldu. Ona söylediğimde, "anne, böyle şeyler olabiliyor, yurtdışında da var" dedi. "Ona yardım et, onun ruh hali karmaşıktır" dedi. Soğukkanlıydı. Ama, birlikte ağladığımız çok oldu. Çok ağladık! Böyle rahat anlatıyorum şimdi, o kadar kolay değil. Hâlâ eski çocuğumun resmini çıkarttığımda ağlıyorum. İki oğlumun biri vefat etti, bir kızım oldu. Ağladığımı kızıma hiç belli etmedim, onu hiç mutsuz etmedim. Ona hiç tepki göstermedim. Sadece, hani abartıyorlar ya, hemen kadın olmak istiyorlar, o konularda "daha hanım olalım, daha uygun yapalım, kaşlarımızı biraz daha kalınlaştıralım" diye uyarıyorum, ama o dinlemiyor. Çünkü içi öyle coşuyor. Ennn kadın olmak istiyor.

Eski fotoğraflarına hiç bakıyor mu, yoksa eskiyi tamamen silmek mi istiyor?

Eski fotoğrafların olduğu albümler bir çantadaydı. Bir gün baktım, sünnet fotoğraflarını falan hep yırtmış, yırtmış, atmış. Estetik ameliyat istiyor, "burnumu kaldırmak istiyorum" diyor, "gerek yok" dediğimde, "aynaya baktığımda eski Özgür'ü görmek istemiyorum" diyor. Eski-yi hatırlamak istemiyor. Ayrıca, çok güzel kadın olmak istiyor. Çok kafasına

"Anne sana bir şey söylemek istiyorum. Benim ruhumla bedenim aynı değil" dedi, "ben kızım aslında". "Eyvaah!" dedim, "çocuk şizofren!" Doktor hanım "çocuğun transseksüel" dediğinde, ilk tepkim "neden, neden, neden?" oldu. "Ben ne yaptım, ne kusur işledim?" diye haykırdım. O da sadece "bazı çocuklar böyle doğar" dedi. Bir hafta içinde kabullendim. Kabullenmek zorundaydım. O benim canım, ben dünyaya getirdim onu. Ancak onun penceresinden bakarsam ona yardım edebilirim.

takmıştı, “burnum şöyle, adem elmam böyle” diye... Sırf ders çalışsın, test çöz-sün, bu takıntısı gitsin diye, koşa koşa bir plastik cerraha gittik. Doktor bey “senin hiçbir yerine bir şey yapılacak gibi değil, her şeyin çok muntazam” dedi. “Hayır, ben ameliyattan sonra anlaşılır olmak istemiyorum, çok güzel bir kadın olmak istiyorum” dedi. Bunun üzerine doktor fotoşopta orasına dolgu yaptı, burasını kaldırdı falan. Bizimki çok mutlu oldu. “Yü-rü” dedim, “şimdi testlerinin başına, çok güzel olacaksın”. Ben anne olarak kendi-ne güvenli, başı dik olsun istiyorum. O güzelleşmenin peşinde. (gülüyor)

Çok ameliyat geçirecek mi?

Cinsel organının dışında, bir dizi estetik ameliyat olacak, “adem elmasını yonttu-racağım” diyor... Ben daha oralara gel-medığım için, o konuları çalışmaya he-nüz başlamadım. Benim açımdan sağlık-lı olması önemli. Hormondan da çekini-yorum, kanser olabilir diye. Bazen kendi kendime “niye bütün bunlara izin veri-yorum” diyorum. Başından çok işlem geçecek, çok ameliyat geçirecek, bir terslik olursa çok üzülürüm. Onu engeller-sem de çok üzülürüm.

Çocuğunuzun babası bu süreçte kendi-ni tamamen dışarıda mı tutuyor?

Babalar, annelerden ayrılınca, çocuklar-dan da ayrılıyor. Çocuğuna, “sakın bura-ya böyle gelme, burada herkes beni tanı-yor” diyor. Tek düşündüğü kariyeri.

Özgür babasına kendini kabul ettirme ihtiyacı duyuyor mu?

Hayır, “sevmiyorum, istemiyorum” di-yor. Son iki telefon konuşmasında “bana, ‘tamam oğlum’ dedi” diyor. “Ben o ka-dar aşama geçirmişim, hâlâ bana ‘oğlum’ diyor” diye isyan ediyor. “Bir gün gelip de ‘ne hissediyorsun, o kadar doktorlara gidiyorsun, ne oluyor?’ diye sormadı” diyor. “Biz seninle kız kızı yaşarsız” di-yor. Bir şey diyemiyorum. Babası da o kadar acımasız değildir. O da herhalde çevresini düşünüyor.

Özgür Lambda’ya gelip gidiyor mu?

Hayır, hiç gelmedi. Gelmesini ben de istemedim. Özgür’ün bütün meselesi, test-leri, saç uzuyor mu... Ama Çapa’da tera-piden sonra, benden izin alıyor, “ablalar-la simitçiye gideceğiz, konuşacağız” di-yor. Bir “abla” var, onunla ben tanıştım, terapiye gitmiyor o. Ailesini de gördüm, o da ameliyat olacak, 32 yaşında, çok ak-lı başında, grafiker, yurtdışında okumuş. Onunla tanıştırdım. Şu anda Özgür işin felsefesinde melsefesinde değil; akıl ka-bul etmiyor. “Aaay, saçınızı nasıl uzatı-yorsunuuz, ne sürüyorsunuzuuz?” diye soruyor. O farklı bir dünyada şu anda. Onun bütün meselesi fizikî görünüşü. **Lambda’yla ilişkiye girmesini neden istemediniz?**

Transseksüellerde çok önemli bir konu var. Bayan transseksüeller birbirlerini çok kıskanıyor. “Onun saç uzun, o daha güzel...” Benim kızımda bu biraz fazla öne çıkmış durumda. Çok kıskanç. “O daha güzel, onun ademi yok, burası şö-yle...” Uğraşıp duruyorlar. Lambda’ya geldiğim bir gün, “Ankara’dan Pembe Hayatlar geliyor, bir tiyatro gösterisi de



Biz hiç cinselliği bilmeden evlendik. Kız olarak dünyaya geldik, evlendik, gerdek gecesini atlattıktan sonra anne olduk. Valla, cinselliği keşfedemedim menopoza girdik. Cinselliğin ne kadar önemli olduğunu çocuğumda öğrendim. Şimdi çocuğuma bakınca, “ben ne kadar aptal bir kadınmışım” diyorum.

olacak İtalyan Kültür’de” dendi. İki bilet aldım. Kızıma “beraber bir etkinliğe katı-lacağız” dedim. “Hiii” dedi, sevindi. Kol kola girdik, tıngır mıngır geldik. Otur-duk. Eyvah! Ön sırada, çok güzel “abla-ları” var! Onlara bakıyor, bir kıskandı onları! “Anne bak saçları ne kadar uzun, bana da çıtırtılı yaptır, benimki de böyle olsun...” Baktım, dersten uzaklaşacak, çıtırtı peşinde!

Kendini daha çok diğer transseksüel-lerle mi kıyaslıyorsun?

Transseksüelleri beğenmiyor, yok sesi çok kalın, yok çok kılı, yok boyu çok uzun... Yemek yemiyor, elim ayağım bü-yümesin, uzamayayım diye. Anoreksiya da bundanmış. Ayakları 41, fakat 39 nu-mara ayakkabı giyiyor. (gülüyor) Ben de üstelemiyorum.

Etek giyiyor mu?

Bu kış, baktım, kızım hep üzerinde svet-şört, altında iç çamaşırıyla dolaşıyor. Odasında, bacağına inceltmek için çalışıp duruyor. “Evladım, niye altını giymiyor-sun, baldır bacak dolaşıyorsun” diyo-rum. “Spor yapıyorum” diyor. Düşün-düm, “bu bir mesaj olmalı” dedim. Koş-tum Beşiktaş pazarına, ona iki tane ev el-bisesi aldım. Yıkadım, ütüledim, odasına koydum. Dersaneden geldi, öptü möptü beni. “Sana ev elbisesi aldım, bakalım olacak mı?” dedim. Size tarif edemem nasıl sevindiğini. “Gerçekten mi anne!” Giyindi, dönüp duruyor... “Çok yakıştı, değil mi?” Oturuyor, bacaklarını yana uzatıp üst üste atıyor hanım hanımcık. O günden beri evin içinde elbiseyle dolaşı-yor. Fakat, evimize konumuzu komşu-muzu da davet etmiyoruz.

Siz yadırgıyor musunuz, rahatsız olu-yor musunuz bu değişikliklerden?

İlk değişikliklerde, her şeyin ilkinde ra-hatsızlık duyuyorum. İlk sutyeni aldı-ğında, ilk tırnağını törpülediğimde, o ilk kaşını aldığımda rahatsız oluyordum. Ona belli etmeden, hiç kırıcı olmadan...

Onun görmediği yerlerde, deniz kenar-la-rında gidip hüzünleniyorum, ağlıyorum. Bunlar da benim duygularım, ne yap-a-yım. Ama ona belli etmiyorum.

Sizde de onu güzel bir kadın yapma ça-bası var mı?

Hayır. Hanım olsun, önemli olan o. Orta-sını bularak yaşaması için gayret ediy-o-rum.

Transseksüellerle fuhuş bir arada dü-şünüldüğü için mi abartıdan bu kadar çekiniyorsunuz?

Hep bunu düşünüyorum. Ders, test diye bu kadar tutturmamın sebebi de bu za-ten. İşsiz, ailesiz, ötelenmiş insanlar ne yapsın? Fuhuş heteroseksüeller için de geçerli. İş alanı yoksa, mecburen bu işin peşine düşüyorlar. Bakıyorum, “ben ol-masam, ne yapardı?” diyorum. O da öy-le olurdu. Ameliyattan sonra, çocuğu-mun normal masabaşı bir mesleğinin Türkiye’de olamayacağını düşünüyö-rum. Sanatla ilgili alanlarda belki tolere ediliyor. Onun için flütün üstünde duru-yorum. Kızım bunlara kafa yormuyor. Onun tek derdi, bir an önce hormon kul-lansın, ameliyat olsun, bir an önce ru-huyla özleşsin, yoluna özgür gitsin. Pem-be kimliğini istiyor. Her şeye ben koşu-yorum. Sosyal güvenlikten yararlanabi-lecek miyiz, onu araştırıyorum. Hor-monları sağlık defterine yazdırabiliyor muyuz acaba? Ameliyatın 25 milyara ya-pıldığını duydum. Nasıl olacak, nasıl ye-teceğiz, zamanı geldiğinde çözeceğiz.

Bu süreç sizi kendi hayatınız, cinselliği-niz hakkında düşünmeye yöneltti mi?

Biz hiç cinselliği bilmeden evlendik. Kız olarak dünyaya geldik, evlendik, gerdek gecesini atlattıktan sonra anne olduk. Böyle yaşadık. Valla, cinselliği keşfede-medem menopoza girdik. (gülüyor) Bir baktık, bitmiş, gitmiş. Doktora gittim, “menopoza girmişsiniz” dedi. “Gerçek-ten yumurtalarım bitti mi şimdi?” diye sordum. “Bitti” dedi. Bir bozuldum! Bo-zulmam da, cildim buruşacak, ağrılarım artacak diye. Cinselliğin ne kadar önem-li olduğunu çocuğumda öğrendim. Şim-di çocuğuma bakınca, “ben ne kadar ap-tal bir kadınmışım” diyorum. Ben kızma “menajerlik” yapıyorum. (gülüyor) Bur-nu ve adem elması için plastik cerraha gittik dedim ya, anne olarak bir gayret, “cinsiyet ameliyatı da yapıyor musu-nuz?” diye sordum. Yapıyormuş. “Nasıl yapıyorsunuz? Acıyor mu? Kaç saat sü-rüyor? İki aşamalı mı? Ölüm tehlikesi var mı? İyileşmesi ne kadar sürüyor?..” Ben sorup dururken, kızım atladı, “klito-risli mi yapıyorsunuz, klitorissiz mi?” dedi. Ben klitorisli mi klitorisli unuttuğum. (gülüyor) Şaşırdım, sustum, gözlerim yu-valarından çıktı. Kızım en iyisini olmak istiyor, klitorisile, her şeyiyle...

Lambda’yla ilişki kurmanın çok fayda-sını gördünüz mü?

Görmez olur muyum? Lambda’ya git-meden önce her gün ağlıyordum. Yasal haklarını öğreniyorsunuz, tıbbî açıdan bilgileniyorsunuz, sorunları paylaşıyo-rsunuz. Çocuğum pembe kimliğini aldıktan sonra, babasının emekliliğinden de faydalanıyormuş. Bunu öğrendiğime

çok memnun oldum. Ama bilgilenmek için kaynak az.

Siz neler okudunuz?

Google'a girdim girdim durdum. Transseksüel nedir, travesti nedir, gey nedir, trans-gender nedir? Ama okumakla olmuyor, hepsini karıştırıyorsunuz. Cinsel yönelim konusunda çok okudum, inceledim, ne olduğunu önce tam anlayamadım. Sonra anladım, cinsel yönelim, cinsel tercih, cinsel kimlik nedir. Hamileyken, yeni çocuk doğurduğumuzda, anelikle ilgili el kitapları alırız, okuruz. Ben istiyorum ki, transseksüel annesinin de el kitabı olsun. Çocuklarımızı yadırgayan, tepki gösterenlerin, başta biz nasıl bilmiyordusak, bilmedikleri için tepki gösterdiğini düşünüyorum. Çocuklarımızın kolay yoldan hemen "ahlâksız" denerek damgalanmasını kabul edemiyorum. Ben Lambda'yı internetten keşfettim. İlk defa iki ay kadar önce, korkularımı, endişelerimi, kaygılarımı konuşmak, kendimi rahatlatmak için gittim. Dertleşmek, paylaşmak, bilinçlenmek istiyordum. Aile görüşmesine gittim, bir baktım, polisler bastı. Benim de kimliğimi aldılar. Şok oldum. Benim şaşkınlığımdan, polisler de şaşmıştı. "Benim çocuğum transseksüelmiş, bilgi almaya geldim" dedim. Tam bir yere tutundum, daha ilk gidişte, ne olduğunu anlayamadan polis bastı.

EROL

Çocuğumun hayatı

Erol (66, ekonomist, Ender'in (36) babası): Oğlum bir erkek arkadaşıyla fazla beraberdi, birlikte seyahatlere gidiyorlardı. Flört anlamında kız arkadaşı hiç olmamıştı. Bunlardan bir parça şüpheleniyordum. Sonra, annesi tesadüfen öğrendi. O daha tepkili oldu. Fakat, onu yatıştırdım. Bunu bir ahlâksızlık olarak düşünmüyorum. Doğal bir süreç olarak görüyorum. Ama bir psikoloğa da gittik tabii. Ender'i tedavi ettirmeye kalktığımız için değil, kendimiz için gittik. (güllüyor)

Annesi nasıl fark etti?

Ender bizden ayrı oturuyordu. Annesi temizlik için evine gittiğinde, yatakodasından fark etmiş. "Ender galiba erkek arkadaşıyla beraber yaşıyor" dedi.

Şaşırmış mıydı?

Sarsılmıştı, şaşırmıştı. Çok üzülmüştü. Bütün duygular vardı. Yatıştırmaya çalıştım: "Bunun için yapacağımız bir şey yok. Bu bizim çocuğumuz. Olduğu gibi kabul etmek durumundayız" dedim.

İlk andaki tepkiniz de böyle soğukkanlı mıydı?

Daha önceden bir parça tahmin ettiğim için çok şaşırmadım. Kızlara ilgi duymadığını hissediyordum. Ama, ergenlik çağında kendisi de bilmiyormuş. Sonradan anlattı, kendisine itiraf etmekte çok zorlanmış. Benim bir felsefem var: Her insan hayatını kendi seçtiği şekilde yaşamalı. Çocuğumun seçtiği hayatı onaylamam gerekmiyor, ama çocuğum olduğu için sonuna kadar onu desteklerim. Maalesef, toplum olarak, başkaları için yaşıyoruz: Komşular ne der, akrabalar ne der, o ne

der, bu ne der?.. Kimsenin benim tavrımı eleştirme özgürlüğü, benim sınırlarıma girme hakkı yok.

Eşinizin fark edip sizinle konuşmasından sonra ne yaptınız?

Kademe kademe gelişti. Eşim yumuşadı. O sürede, kendi kişisel gelişimimizle, eğitimimizle ilgili çalışmalarımız oldu. Gençliğimde bugünkü bakış açımda değildim. Hepimiz toplum içinde yetişiyoruz. O dönem, Sistem Yayıncılık'ın bütün kitaplarını hatmettim. (güllüyor) Kendimizi geliştirmeye çalıştık. İnsanın sadece kendini değiştirebileceğine inanıyorum.

Siz mi oğlunuzla konuştunuz, oğlunuz mu size açıldı?

Bir akşam bize yemeğe gelmişti, sofrada Ender açıldı: "Başkasından duyacağına benden duy, ben eşcinselim" dedi. Ona söylediğim ilk şey "zor bir hayat yaşayacaksın oğlum" oldu. "Toplumun değer yargılarını düşünürsen, seni zor bir hayat bekliyor, ama o zorluklar sırasında ben senin yanındayım, bilesin."

Bu tavrınızı nasıl karşıladı?

Çok şaşırdığını zannetmiyorum. Rahatladı tabii. Kendisine itiraftan sonra yavaş yavaş rahatlamış zaten. Kendisi kabul edinceye kadarki dönem en zoru, bunun kaç yıl sürdüğünü bilmiyorum. O süreç onu bir hayli zorlamış tabii.

O dönemler hakkında konuşuyor musunuz?

Zaman zaman anlatıyor, ama benim için çok da önem taşıyor. Yaşayan o, ne kadar anlatsa da, ne kadar empati kursanız da onun yaşadıklarını anlamak mümkün değil.

Açılmadan sonra, nasıl bir duygusal süreç yaşadınız?

Şimdi anneleri dinlerken düşündüm, biz erkeklerin durumu biraz daha farklı, özellikle de Türkiye'de yetiştirilmemizden gelen bazı sorunlar var. Biz duygularımızı kolay söyleyemiyoruz. Yıllarca, duygumla düşüncemi ayıramamış bir insanım ben; çok çaba göstermeme rağmen, hâlâ da tam ayırabilmiş değilim. "Duygun ne?" diye sorulduğunda, ben düşüncemi söylerim. "Erkek ağlamaz. Erkek çocuğunu sevip okşamaz" gibi klişeleşmiş yargılarla yetişmek erkekleri, Eda hanımın anlattığı gibi, reddetme gibi yönlere itiyor. Bu süreçten önce, 1985'te metapsişlikle tanıştım. Arkasından, kendini geliştirme konusunda çok okumuştum, yani bir anlamda bir hazırlık evresi geçirdikten sonra bununla karşılaşmış oldum.

Metapsişşe ilginizin nedeni neydi?

Psikiyatriyle ilk tanışmam çok daha eskiye dayanıyor. Çocuğum beş buçuk yaşındayken, okuma-yazma bildiği için doğrudan ikinci sınıfa kaydolmasını söylemişlerdi okuldan. Çapa'ya, psikiyatri bölümüne gittim, bunun sıkıntı yaratıp yaratmayacağını sordum. Çocuğa testler yaptılar. "Bu zekâyla üçüncü sınıfı da yapar" dediler. "Fakat, oyunda arkadaşlarıyla uyumu çok önemli, öğretmeninin durumu iyi gözlemlemesi gerekiyor. Birinci sınıfa verirseniz de tembel olur" dediler. Sonra da ara ara o psikoloğa gidip

Lambda kararı temyizden dönmese, AİHM'nden dönecektir, buna şüphe yok. Lambda davası örgütlenme özgürlüğünün önüne çekilen bir set. Böyle bir örgütlenmenin kimseye zararı yok. Tersine, ailelerin bilinçlenmesi, sorunlarını paylaşması, bu tür yönelimleri olan çocukların açılımlarının kolaylaştırılması, bilgilendirilmesi çok yararlı.

geldik. Sınıf arkadaşlarından iki yaş küçük olması, çok uzun süre, büyük problemler yarattı. Çocuklar çok acımasız oluyor. Derslerinde başarılı, kendilerinden ufak birisine tahammül göstermiyorlar. Buluş çağına girdiğinde, "ben şu bemi değiştireceğim" dedi. Arkadaşlarından rahatsız oluyordu. Psikologla tanışmamız o evrede oldu. Daha sonra, metapsişşe merak sardım. Kendimi geliştirebileceğime inandıktan sonra, bunu nasıl yapabileceğim, bakış açımı nasıl değiştirebileceğim hakkında düşündüm, gayret ettim. İnsanlar toplum içinde şartlandırılıyor. Bunları aşmak şimdi anlattığımız kadar kolay olmuyor. Hâlâ kendi üzerimde çalışıyorum, birçok eksikim de var. Ama bütün bunlar, bu süreci kabullenmemi hızlandırdı.

Eşinizin ilk tepkisi daha çok kendini suçlama yönünde miydi?

Toplumdan öğrendiği gibi, bir hastalık olarak düşünüyordu: "Allahım, oğlumu iyi et!" gibi... Kendini suçlama durumu yoktu, iki çocuğumuza da aynı şekilde davrandık. Birçok ailede, aynı şekilde yetişen iki çocuğun farklı özellikleri vardır. Bunun bizden kaynaklanmadığını biliyordum. Bildiğim, tanıdığım bu tür durumlar yoktu. Ama kendimi geliştirme sürecinden sonra, bunları rahat kabullenmeye başladım. Biz erkek olarak, biraz da erkekeğemen toplum olarak, kendimizi maalesef çok büyük baskı altında tutuyoruz. Her şeye hâkim gibi görünüyoruz, ama hiçbir şeye hâkim değiliz.

Arkadaşlarınız, akrabalarınız oğlunuzun eşcinsel olduğunu biliyor mu?

Güvendiklerime, bunu kabul edebileceğini hissettiklerime söyledim. Kardeşim biliyor, baldızım biliyor, yakın çevremdeki bir kısım arkadaşlarım biliyor. Oğlum zaten basına çıkıyor, yürüyüşlere katılıyor... Kayınbiraderimin karısı mesela basında görmüş. Bize sordu, "evet" dedik, saklama gereği duymadık. Ben başkaları için yaşamıyorum.

Lambda'yla ilişki kurmanız nasıl oldu?

Lambda'ya çok eskiden de gidiyordum. Oğlum "gel, arkadaşlarımı gör, tanı" dedi. Karım da gitti, kızım da gitti. Sonra, oğlum aile grubundan söz etti, ona katıldım, ailelerle tanıştık. Ben Lambda'ya örgütlenme özgürlüğü çerçevesinde bakıyorum. Demokrasi muğlak bir kelime olarak dilimize pelesenk olmuş. Fakat, demokrasinin ne olduğunu içselleştirmemişiz. Demokraside, herkesin örgütlenme özgürlüğü vardır. Lambda kararı temyizden dönmese, AİHM'nden dönecektir, buna şüphe yok. Lambda davası, örgütlenme özgürlüğünün önüne çekilen bir set. Böyle bir örgütlenmenin kimseye zararı yok. Tam tersine, ailelerin bilinçlenmesi, sorunlarını paylaşması, bu tür yönelimleri olan çocukların açılımlarının kolaylaştırılması, bilgilendirilmesi çok yararlı. Biz kanun devletiyiz, hukuk devleti henüz olmadık. "Ahlâk" kişiye göre değişen bir kavram. Bu kavram o kadar yuvarlak ve genel ki, ahlâka aykırı olduğu gerekçesiyle hukukî bir karar almayı doğru bulmuyorum. Aileler olarak bu kararı protesto etmekte haklıyız.

15 günde 81 “bomba” transfer

Yaz ayları spor basını için felaket aylarıdır. Ligler bittiği için haber yapacak pek mevzu kalmasa da sayfaların dolması gerekir. Bu noktada imdada transfer haberleri yetişir, ama gerçek transfer haberleri de yetersiz kaldığı için zembereği boşalan spor basını yalan yanlış transfer haberleriyle doldurur sayfalarını. Palavra transfer haberleri konusunda tüm spor gazetelerinin yöntemi aynı olsa da, içlerinden biri, Fotospor bu konuda çoktan zirveye ulaşmış durumda...

Büyük gazetelerin spor sayfalarında da epey yalan transfer haberine rastlanır, ama işin gerçek üstadı spor gazeteleridir. Bu gazetelerde sayfalar sabahdan çizilir, yani habere göre sayfa hazırlanmaz, sayfaya göre haber hazırlanır. Muhabirin haber getirmeme şansı yoktur, sözelimi o gün Fenerbahçe’de yaprak kıvıldamasa bile muhabir kendine ayrılan yeri bir şekilde doldurmak zorundadır. Bu ekolün günümüzde dört temsilcisi var: Fanatik, Fotomaç, Fotogol ve Fotospor.

Dört gazetenin transfer sezonundaki taktiği birbirine çok benziyor. Diyelim ki Galatasaray bu sezon olduğu gibi yeni teknik direktör alacak. Galatasaray’a gelebilecek teknik direktörün standardı üç aşağı beş yukarı belli olduğu için dünyada sözleşmesi biten ya da takımından ayrılan teknik direktörlerin listesi yapılır ve transfer noktalanana kadar bu isimler etrafında dönülüp durulur. Aşağıda bolca örneğini okuyacağınız haberler, yazanın hayal gücüne göre değişiklikler gösterir. Sonunda Galatasaray mutlaka gazetelerde adı en az bir kere geçmiş olan bir teknik direktörle anlaşır. O güne kadar on ayrı ismin geleceğini yazan gazeteler, transfer bitince “biz söylemiştik” deyip zamanında atıp tuttukları tek haberle övünmekten geri kalmazlar. Kimse kendilerine “tamam, siz söylemiştiniz de, onun dışında dokuz tane de palavra isim uydurmuştunuz, onları ne yapacağız?” diye sormadığı için devran böyle sürüp gider.

Spor gazetelerinin transfer sezonundaki temel çalışma prensibi bu. Dediğimiz gibi, hep birlikte aynı isimler etrafında dönüp durmakla birlikte, haber sunumları gazetecilerin hayal dünyasına göre değişiklik gösteriyor. Bu noktada, uzun adıyla “Sporseverin dürüst ve başımsız gazetesi Efsane Fotospor”u, bilinen adıyla Fotospor’u itina ile ayırmak gerekir. Fotospor palavracılık konusunda öyle bir noktaya gelmiş ki, insan sinirlenemiyor bile. Haberlerin külliyyen yalan olduğu çok açık, ama gazetenin tirajı 40-50 bin arasında değişiyor. Okuyan var demek ki. Diğer taraftan, bu haberleri bir de yazarlar var. Zaten insan her şeyden önce Fotospor’un haber toplatılarını merak ediyor. Acaba sabahları toplamı “bugün ne uyduralım” diye kahkahalar atarak, eğlenerek beyin fırtınası mı yapıyorlar, yoksa bu haberleri ciddi ciddi önerip kendi söylediklerine kendileri de mi inanıyor? Birincisiyse sorun yok, ama ikinci durum geçerliyse, bu gazetede çalışanların hepsinin ruh hastası olduğunu söyle-

mek zorundayız.

Abarttığımızı düşünenler için 15 Mayıs - 1 Haziran tarihleri arasında yayınlanan haberlerden bazı örnekler verelim.

{ 15 Mayıs }

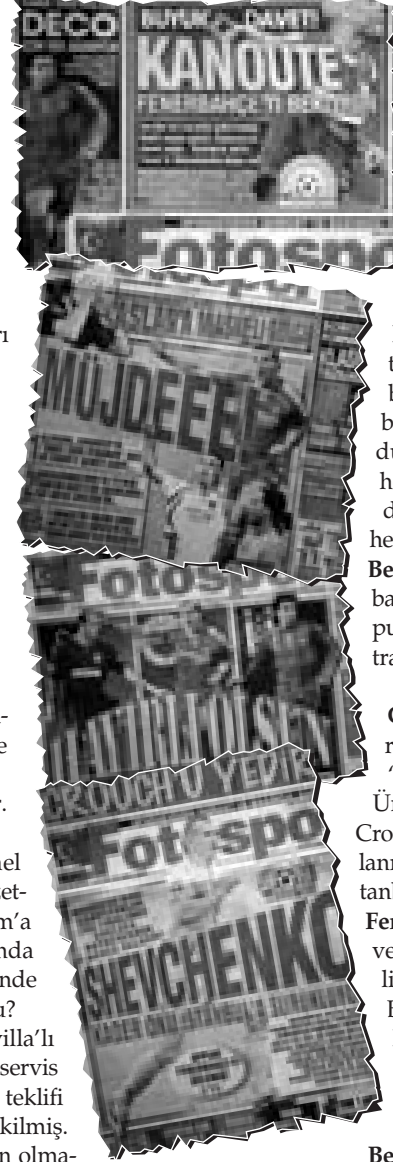
Galatasaray: Manşet şu: “Liverpool’lu Crouch kapıları sonuna kadar açtı: Galatasaray mı, seve seve!” Habere göre, Galatasaraylı yöneticiler Crouch’un adının duyulmasının bile taraftarı heyecanlandırıldığını vurgulamışlar. Gerçi Fotospor okuyanlar dışında kimse böyle bir transfer görüşmesinden haberdar değil, ama olsun. Bu arada Lincoln Schalke’den takım arkadaşı Kurany’yle konuşmuş, Kurany Galatasaray’dan davet bekliyormuş. Bir haber de teknik direktör transferiyle ilgili: Cimbom Laudrup için deliriyormuş, Hagi ve Souness zaten cepteymiş, ama her ihtimale karşı Daum’a uçak bileti yollanmış (en önemli mesele uçak biletiymiş gibi). Haberin devamında daha ilginç bir detay var. Laudrup’un menajeri Bayram Tutumlu Galatasaray AŞ Genel Müdürü Adnan Sezgin’den hazzetmediği için Laudrup’u Cimbom’a vermeyecekmış. Sayfanın altında Daum’un Köln’de kalma eğiliminde olduğu yazıyor. Peki bilet ne oldu?

Fenerbahçe: Aziz Yıldırım Sevilla’lı Kanoute için 10 milyon euro bonservis bedeli vermiş. Bayern Münih bu teklifi görünce korkmuş, masadan çekilmiş. Haberde “Kanoute’nin Müslüman olması Fener’in kesenin ağzını açmasına yol açtı” deniliyor. Deco da Fenerbahçe’ye geliyormuş (üç gün önce Galatasaray’a geliyordu). Fatih Tekke de Zenit’teki hocasına çok bozukmuş ve aklı Fener’deymiş. “Gelmesi an meselesi” diyor gazete.

Beşiktaş: “İtalya’da futbolcu avında olan Sinan Engin” Werder Bremen’li Klasnic’le anlaşmış. Klasnic’in İtalya’da ne işi varmış demeyin, habere göre Sinan Engin işi bitirmek için bir gece apar topar Almanya’ya geçmiş ve transfere noktayı koymuş. Madem Klasnic’le anlaşacaktı, İtalya’ya niye gitti, doğrudan Almanya’ya gitseydi diyecek okurlarımız elbette olacaktır. Bu sorunun yanıtı yok ne yazık ki, zaten Sinan Engin büyük ihtimalle Türkiye’de o sıra.

{ 16 Mayıs }

Galatasaray: Crouch tarih vermiş: “20 Mayıs’ta oradayım.” Laudrup “Gelirim, ama bütçeyi artırın” demiş. Manchester City’li Isaksson, “beni bekleyin” demiş.



Fotospor palavracılık konusunda öyle bir noktaya gelmiş ki, insan sinirlenemiyor bile. Acaba sabahları “bugün ne uyduralım” diye kahkahalarla beyin fırtınası mı yapıyorlar, yoksa bu haberleri ciddi ciddi önerip kendi söylediklerine kendileri de mi inanıyor?

Mehmet Yıldız ve Gökhan Ünal’la anlaşma sağlanmış. Sayfadaki tek doğru haber, Hakan Balta’nın baba olması ve oğluna Çarı ismi koyması. Bir de Daum’un Köln’de kaldığı haberi var. Peki Galatasaray’ın yolladığı uçak bileti ne oldu?

Fenerbahçe: “Shevchenko Fener’de!” Fenerbahçe 18 milyon euro’luk maliyeti gözden çıkarmış. İç sayfada Fatih Tekke, Halil Altıntop, Eto’o ve Kanoute’nin de Fenerbahçe’yle anlaştığı yazıyor. Ama bunları birinci sayfaya koyma gereği duymamışlar, “Kanoute’yle Shevchenko’nun aynı takımda ne işi var?” diye sorulmasından endişe ettiler herhalde.

Beşiktaş: “Kartal kralına göz koydu” başlıklı habere göre, “üç Mehmet Topuz eder denilen” Zenitli Arshavin’in transferi tamamlanmış.

{ 17 Mayıs }

Galatasaray: Futbolcular hoca olarak Hitzfeld’i istemiş, Adnan Polat “bakarız” demiş. Bu arada Gökhan Ünal’la anlaşmaya varılmış, ayrıca Crouch için İngiltere’ye özel ekip yollanmış. Niye acaba? Hani 20’sinde İstanbul’daydı?

Fenerbahçe: Brezilyalı Wagner Love ve Shevchenko transferinde sona gelinmiş. Aziz Yıldırım Tottenhamlı Berbatov’a “bekle” demiş. Neyi bekleyecek, niye bekleyecek? O da haberin sonunda var, Yıldırım “Kanoute’yi alamazsak seni alacağız” demiş Berbatov’a.

Beşiktaş: Deco’nun bu kez de Beşiktaş’a transfer olacağı yazıyor. Çek Sivok ve Zapotoncn’y’nin transferi de bitmiş, ki bu doğru. Aynı gün diğer gazeteler de girdi haberi. Ayrıca St. Etienne’den Pascal Feindouno’yla anlaşmak üzerelemiş, “yıldız futbolcu ikinci Nouma olmaya aday”mış, ama ön adları dışında nasıl bir benzerlikleri olduğu muamma.

{ 18 Mayıs }

Galatasaray: İbre Barcelonalı yıldız Savio’ya dönmüş.

Fenerbahçe: Wagner Love kesinleşmiş, hatta Love bir kıyak yapıp CSKA’da oynayan Brezilyalı Dudu’nun da gelmesini sağlayacakmış. Fotospor’un hastalıklarından biri bu, dünyadaki bütün Brezilyalıların birbirini tanıdığını sanıyor.

Beşiktaş: Deco, Beşiktaş gibi köklü bir camiada oynamanın kendisine şeref vereceğini söylemiş.

{ 19 Mayıs }

Galatasaray: “Aslan’a gelirim” başlıklı şu haberin güzelliğine bakın: “Transferlerde

arkadaşlıklar, karşılıklı güvenler, aramalar, sormalar son kararı vermekte etkili oluyor. İşte bakınız İtalya'nın Roma takımında forma giyen Giuly konusundaki gelişmeler bunun kanıtı. Galatasaray'a Roma'dan kiralık gelen Barusso'yu arayan Giuly'nin 'Galatasaray beni istiyor. Ne tavsiye edersin? Nasıl karar vereyim?' diye sorduğu öğrenildi. Barusso'nun 'Bunu sana telefonda anlatmak kolay değil. Buraya gelip yaşaman lâzım. Ben sana şampiyonluk kutlamalarımızın videosunu gönderiyorum. O sana iyi bir fikir verebilir' yanıtını vermesinden sonra Roma'daki eski takım arkadaşına uçakla DVD'leri gönderdiği öğrenildi. Şampiyonluk kutlamaları karşısında adeta büyülenen Giuly'nin Barusso'yu arayarak duygularını şöyle ifade ettiği bildirildi: 'Evet, gerçekten dediğin gibi muhteşem bir şey. Galatasaray'a bu durumda gelmek istiyorum. Yöneticilerimizle yapılacak görüşmelerden sonra İstanbul'a imza için gideceğimi sanıyorum.' Ancak, Barcelona ile 2010'a kadar sözleşmesi bulunan Fransız Giuly'nin transferi gerçekleşmek üzereyken Katar ekibi El-Arabi tarafından bozulduğu ortaya çıktı. Galatasaray'a gelmek için ikna edilen Giuly'ye El Arabi cazip teklif yapmış. "Laudrup "nazlanınca" Sammer'la anlaşma sağlanmış. **Fenerbahçe:** Barcelona'dan ayrılması kesinleşen Deco ve Boca Juniors'ta oynayan Arjantinli Riquelme ile ilgili çalışmalar hızlandırılmış. İki transfer de an meselesiymiş. **Beşiktaş:** Siyah-beyazlılar, Hamburg'un sol beki Timothe Atouba'yı satın alamazsa kiralayacaktı.

{ 20 Mayıs }

Galatasaray: "Oliveira geliyor." Milan'ın Zaragoza'ya kiraladığı oyuncu için Milan'ın kapısı çalınacaktı. Sezgin, "hâlâ işsiz olan" Laudrup'la görüşmek için İspanya'daymış. (Ayrıca bkz. 15 Mayıs) Inter'in Torino'daki kiralık futbolcusu Recoba "Galatasaray'a yarı fiyata gelirim" demiş her nedense. Crouch, Kurany ve Kone de "gündemdeki yerlerini koruyorlar"mış. (bkz. 16 ve 17 Mayıs) **Fenerbahçe:** Wagner Love'in partneri ya Shevchenko ya da Kanoute olacaktı. Birinci sayfada bu haber var, arka sayfada ise "Fener'de seks partisi şoku" başlıklı bir haber görüyoruz. Habere göre Love, Fenerbahçe yönetimini tedirgin etmiş, çünkü Real Madrid'li Robinho ve Brezilyalı porno yıldızı Pamela But ile grup seks yaparken çekilen görüntüleri internette yayılmış. İç sayfada ki, Fatih Tekke'nin geleceği haberinin başlığı ise bir zorlama şahıskası: "Tekke'limeyle Fenerbahçe". Zenit, Fatih için 10 milyon euro istiyormuş, Galatasaray ve Beşiktaş 5'ten yukarı çıkmazken, Fenerbahçe 6 milyon euro vermeye hazırmış. Aziz Yıldırım istediği kadar "üç futbolcu alacağız, üçü de yabancı olacak" desin, Fotospor koca sayfayı bu haberle kurtarmış. **Beşiktaş:** Mallorca'nın Kamerunlu golcüsü Webo müthiş sürati ile Ertuğrul Sağlam'ı cezbediyormuş. Yalan da değildir, Sağlam'a biri çıkıp "Webo sizi cezbediyor mu?" dese, "Hayır, hiç cezbetmiyor" cevabı almasına imkan yok zaten. Haberin devamı daha tuhaf, Kartal'ın c planı hazır başlıklı habere göre (ki biz b planını da bilmiyoruz) Beşiktaş Kadlec ve Klasnic'in transferi olmazsa diye alternatifini hazır tutuyormuş.

{ 21 Mayıs }

Galatasaray: Lens'in Brezilyalı stoperi Hilton Cimbom'a gelmek istiyormuş. "Saviola'da son tango" başlıklı haberde ise yöneticilerin yıldız futbolcunun transferi için "ya bitirilecek ya bitirilecek" dediğinin öğrenildiği yazıyor. Adnan Polat'ın bir gün önce yaptığı "on gün içinde transferde belli bir mesafe alacağız" açıklaması "Saviola'yı işaret ediyor gibi"ymiş. "Neden bir başkasını değil de Saviola'yı?" sorusunun cevabı yok tabii. Saviola "Hakan Şükür'den boşalacak yere" düşünülmüyormuş üstelik. Şükür'ün boyu 1.91, Saviola'nın boyu 1.66 bu arada. Ayrıca Hakan'ın yerine Crouch geliyordu hani? Sahi Crouch ne oldu? **Fenerbahçe:** Manşet, "Sen misin Oliveira'ya göz koyan?". Meğer bu futbolcuyu eskiden Fenerbahçe istiyormuş, Galatasaray devreye girince Aziz Yıldırım'ın çok sinirlendiği ve tekrar girişimlere başladığı öğrenilmiş. Arka sayfada da yine bir "dediği öğrenildi" haberi var. Kanoute'nin "Chelsea veya Manchester United'dan teklif almazsam Fener'e gelirim" dediği öğrenilmiş. **Beşiktaş:** "Kartal'a artist golcü" başlıklı haber sürmanşette. "Güzel giyindiği için arkadaşları arasında 'artist' lâkabıyla anılan Çek futbolcu"nun adı Sverkos'muş. Bu transfer çok önemliymiş, çünkü Beşiktaş, Fenerbahçe'nin Brezilya ekolü gibi Çek ekolü oluşturmaya çalışıyormuş (Çek Cumhuriyeti dahil, dünyanın hiçbir yerinde Çek ekolü diye bir şey yok bu arada). Daha önce anlaşma sağlanan iki Çek futbolcunun yanı sıra Holosko'nun da takım-

ANİTA SEZGENER

pusu bilici



pusu bilici
açtı karnını
çıkardı duvarlarını
yasak kıta kalmadı
sevincinden

A. S.

Norgunk Yayıncılık

Şehit Erdoğan İban Sokak Akal C/8 Akatlar / İstanbul
T. 0212 351 48 38 / F. 0212 227 71 94
www.norgunk.com / info@norgunk.com

n



da olması "Çek ekolü"nü kolaylaştırıyor-
muş. Galiba haberi yazan arkadaşın ya
Holosko'nun Slovak olduğundan haberi
yok ya da Çeklerle Slovakların seneler
önce ayrıldığını bilmiyor. Neyse ki de-
vam sayfasında "Çek futbolcuların ya-
nısına aynı dili konuşabilen Holosko'nun
da takımda olması" diye işi toplamayaça-
lıymışlar. Sayfadaki bir başka habere gö-
re, Real Betis kalecisi Doblas
Beşiktaş'tan teklif aldığını
açıklamış. "Teklife bile mutlu
oldum, kararım da para etkili
olmaz" demiş. Niye demiş, ki-
me demiş, meçhul.

{ 22 Mayıs }

Galatasaray: "Cimbom'a Yu-
nan timi" başlıklı habere göre,
Nürnberg'in 1.90'lık golcüsü
Charistias ve Mallorca'nın ön
liberosu Basinas aynı anda
getirilebilir. Ayrıca Le Mans'lı
Romaric geliyormuş, eski Fenerbah-
çeli Rebrov da Galatasaray yolun-
daymış. Teknik direktör konusunda
Laudrup en büyük adaymış.

Fenerbahçe: Crouch'un peşine Ga-
latasaray'dan sonra Fenerbahçe de
düşmüş. İlk temas olumlu geçmiş,
Aziz Yıldırım Oliveira meselesine
çok sinirlendiği için Galatasaray'a
çalım atmaya çalışıyormuş (bkz. 21
Mayıs). Portekiz millî takım tek-
nik direktörü Scolari ise, "Fener'e
gelirim, Deco'yu da getiririm" de-
miş. Hani Deco Beşiktaş'a geliyordu?

Beşiktaş: Başlık "Beşiktaş artisti hemen
istiyor". Beşiktaş yönetimi Euro 2008 son-
rası Çek futbolcunun fiyatının artma ihti-
mali olduğunu göz önüne alarak transfe-
ri hemen bitirmek istiyormuş. Yani kulüp
kurnaz, "artist" saf. Adam bilmiyor mu
fiyatının artabileceğini? Sayfanın yan ta-
rafında bir duyuru var. "Beşiktaş'ın
gizli bir görüşme yapıp el sıkışılan, taraftarı coşturacak bu
isim yarın Fotospor'da" deniliyor. Dipte
ise doğru olsa tüm gazetelerin birinci say-
fasını süsleyecek minicik bir haber var:
"Yıldırım Beşiktaş'ta".

{ 23 Mayıs }

Galatasaray: Başkan Adnan Polat "Cro-
uch'u yedirmem" demiş. Kime demiş?
"Yakın çevresine." Bir başka başlık "Ro-
maric Galatasaray'a yeşil ışık yaktı". Ne
demek bu? Belli değil. Sadece yeşil ışık
yakmış, ortada demeç yok, yakın çevresi-
ne de bir şey söylememiş, "dediği öğre-
nilmemiş", ama yeşil ışık yakmış işte.

Fenerbahçe: Kader Shevchenko'yu İstan-
bul'a, Fener'e sürüklüyormuş, çünkü ta-
kımı Chelsea Şampiyonlar Ligi finalini
kaybetmiş. Bunun üzerine Chelsea'nin
Rus patronu Abramovich takımı "top-
tan" satma kararı almış. Ayrıca "Aziz Yıl-
dırım'la tanışan Chelsea başkanının Fe-
nerbahçe'ye zorluk çıkarmayacağı ileri
sürülüyor"muş.

Beşiktaş: Schalke'nin Gürcü orta saha
oyuncusu Kobiashvili ve Valencia'nın
Sırp forveti Zigic transferleri bitmek üze-
reymiş.

{ 24 Mayıs }

Galatasaray: Milanlı Simiç ve Tomasson

"tamam gibi"ymiş, Crouch için baskılar
sürüyormuş.

Fenerbahçe: Kulüp çevrelerinde "bomba
transfer yüzde 99 olasılıkla Kanoute ola-
cak" deniyormuş. Blackburn'li Cruz da
gündemdeymiş. Nihat Kahveci de gele-
cek deniyor.

Beşiktaş: Benfica'lı Rodriguez, Kayseris-
porlu Mehmet Topuz ve Gökhan Ünal
Beşiktaş'taymış.

{ 25 Mayıs }

Galatasaray: Manchester Uni-
ted'dan Saha ve Manchester
City'den Bojinov "evet" demiş.
Podolski ve Tomasson da gün-
demdeki yerlerini koruyormuş.

Fenerbahçe: Schalke'den Halil
Altıntop ve Kuranyı'nın transferi
bitmiş. (bkz. 15 Mayıs)

Beşiktaş: Gökhan Ünal Beşik-
taş'taymış. Gerçi bunu dün de
okumuştuk, ama olsun. Deco'da
da son noktaya gelinmiş.

{ 26 Mayıs }

Galatasaray: Tomasson bitmiş, Si-
mic'de sona yaklaşmış. (bkz. 24
Mayıs)

Fenerbahçe: Porto'lu Lopez teklifi
kabul etmiş, karısını ikna etmeye
uğraşıyormuş. İkna için futbolcuya
tahsis edilen evin fotoğrafları gön-
derilecekti. Ayrıca Bayern Mün-
ih'li Lucio ve Chelsea'li Alex de Fe-
nerbahçe'nin teklif yapması duru-
munda "hayır" demeyecekmiş.

Beşiktaş: Benfica'lı Rodriguez "büyük
Beşiktaş taraftarının önünde oynamak şe-
reftir benim için" demiş, iş imzaya kal-
mış. Sparta Prag'dan Kadlec de listedey-
miş, ama Prag taksitle ödemeyi kabul et-
meyince transfer riske girmiş. Bir de Uğur
İnceman'ın Beşiktaş'la anlaştığı haberi
var.

{ 27 Mayıs }

Galatasaray: Alman hoca Sammer gizli
işbaşı yapmış. Gizli işbaşı nedir diyecek-
siniz haliyle, şöyle açıklanıyor: "Göreve
gelmesi kesinleşmemesine rağmen Gala-
tasaray'la ilgili sağdan soldan bilgi toplama-
sı manidar karşılandı. Hatta Sam-
mer'in yakın çevresi 'resmen olmasa da
işbaşı yaptı' yorumunda bulunuyor." Bu
yakın çevrelerin hiçbir işi yok kendilerine
ait. Hep yakın oldukları adamlarla meş-
guller. Peki kim bu yakın çevre? Amcası
mı, dayısı mı, kim?

Fenerbahçe: Manşet: "Müjdeeee". Müj-
delerden biri şu: "Fenerbahçe TV Shev-
chenko'nun tanıtım kasetlerini hazırladı."
Yani? "Bu durum yıldız futbolcunun ke-
sinlikle Fenerbahçe'ye geleceği şeklinde
yorumlandı." İkinci müjde: "Fenerbah-
çe'de kalma ihtimali artan Zico, Ronal-
dinho'yla buluştu." Buluştuysa bile

transfer için buluştukları ne malûm? Bel-
ki birlikte organik tarım işine girecekler.
Arka sayfada "Oliviera Fener'e aşık" ha-
beri var. Nerede ilan-ı aşk etmiş? Bunun
yanıtı yok tabii. Birkaç gün önce "gelirim,
Deco'yu da getiririm" diyen Scolari şart-
larını yollamış. 18 maddelik şartlar listesi
de var. "Fenerbahçe'nin mercak altına al-
dığı" şartlardan üçü şöyle: "İşime kimse
karışamaz, futbolcular sabah 10'dan ak-
şam idman bitinceye kadar tesislerde ka-
lacaklar, başkana sezon açılışında ve ayda
bir buluşup rapor verebilirim."

Beşiktaş: Klasnic birkaç güne geliyormuş.
Walza Krakow'lu Brozek de Beşik-
taş yolundaymış. Schalke'li Kobiashvili
ve Bordon'un işi de bitmek üzereymiş.
Buna göre önümüzdeki sezon Beşiktaş'ın
dokuz yabancıyla oynaması gerekecek.

{ 28 Mayıs }

Galatasaray: Çok ilginç bir transfer pa-
zarlığı haberi var. Liverpool, Crouch için
Galatasaray'dan 13 milyon euro isteyince
Galatasaray, "13 milyon euro çok, 13 mil-
yon dolar veririm" demiş. İngilizler epey
şaşırmış olmalı, "13 milyon euro çok, 10
milyon euro veririm" gibi bir öneri olsa ta-
mam da, "euro çok olur, dolar verelim" in
sırrına erememiş olabilirler.

Fenerbahçe: Atletico Madrid'li Maniche
gelmek üzereymiş. İç sayfadaki Shev-
chenko haberi ise şöyle: "Yıldırım'ın Abra-
movich'le iyi ilişkileri sonucu Ukraynalı
golcü cepte. Ama Fenerbahçe bu işe me-
safeli. Öncelikli tercihler Kanoute, Eto'o,
Berbatov ve Oliveira."

Beşiktaş: Sinan Engin, Marsilya'dan
Djibril Cisse ve Sporting Lizbon'dan Pu-
roviç'in peşindeymiş.

{ 29 Mayıs }

Galatasaray: "Polat İtalya'da çarşıya çık-
tı" başlıklı habere göre Polat İtalya'ya git-
miş, Jankulovski, Solari, Dacourt ve
Brocchi'nin peşine düşmüş. "Hiç değilse"
ikisinin işini bitirmek istiyormuş.

Fenerbahçe: Wagner Love "Fener'le an-
laştım, partnerim Kanoute ve Shevchen-
ko olacak" demiş. Daha doğrusu, böyle
dediği öne sürülmüş. Maniche'nin talip-
leri çoğalmış (bir günde olmuş tüm bun-
lar), bu yüzden Fener rotayı CSKA Mos-
kova'da oynayan Brezilyalı Dudu'ya çe-
virmiş. (bkz. 18 Mayıs) Ayrıca Nuri Şahin
ve CSKA'lı Caner de listeye alınmış.

Beşiktaş: Sinan Engin, hafta sonu Alman-
ya'ya giderek Klasnic'le kahvaltı yap-
cakmış. (bkz. 15 Mayıs) Haberin deva-
mında kahvaltı yok, hatta futbolcuyla bu-
luşma da yok. Engin'in futbolcunun me-
najerleriyle görüşeceği var sadece. Hemen
yandaki haberdeyse yine Engin'in Barce-
lonalı Gudjohnsen'in menajerleriyle de bu-
luşacağı yazıyor. Bir de Milanlı Emerson
son'u istiyormuş Beşiktaş.

Fotospor 15 günde kimleri transfer etti?

Galatasaray: Crouch, Kuranyı, Isaksson, Mehmet Yıldız, Gökhan Ünal, Saviola, Giuly, Oliveira, Recoba, Arouna Kone, Hilton, Charistias, Basinas, Rebrov, Romaric, Simiç, Tomasson, Louis Saha, Bojinov, Podolski, Jankulovski, Solari, Dacourt, Brocchi. Teknik direktör: Laudrup, Daum, Hagi, Souness, Hitzfeld, Sammer, Mancini, Götz, Descamp, Zaccaroni ve Skibbe (sonuncu ismi tutturdular).

Fenerbahçe: Kanoute, Shevchenko, Halil Altıntop, Eto'o, Deco, Fatih Tekke, Wagner Love, Berbatov, Dudu, Riquelme, Oliveira, Cruz, Nihat Kahveci, Scolari, Halil Altıntop, Kuranyı, Lisandro Lopez, Lucio, Chelsea'li Alex, Ronaldinho, Maniche, Nuri Şahin, Caner, Guiza, Gomis.

Beşiktaş: Klasnic, Arshavin, Deco, Pascal Feindouno, Atouba, Webo, Kadlec, Václav Sverkos, Antonio Doblas, Yıldırım, Kobiashvili, Zigic, Mehmet Topuz, Gökhan Ünal, Rodriguez, Bordon, Djibril Cisse, Puroviç, Gudjohnsen, Emerson, Uğur İnceman.

{ 30 Mayıs }

Fenerbahçe: "Kanoute tam 5 yıl Fenerli." Haberin girişi biraz tuhaf ama: "İspanyol medyasındaki genel kaniya göre Kanarya Malili forvete imzayı attırdı. Ancak yönetime yakın kaynaklar 'imza henüz yok, ama iş bitti gibi' diyor." Kanoute'nin Müslüman olduğunu daha önce öğrenmiştik, meğer Kanoute "Anelka'nın Müslüman olmasında da etkili olmuş".

Galatasaray: Inter'den ayrılan teknik direktör Mancini Galatasaray'a gelebileceğini söylemiş, ama tek şartı Arda'nın satılmamasıymış. Yunan millî futbolcu Basinas'ın işi de bitmiş.

Beşiktaş: Klasnic tamam gibiymiş, Demirören'in yakın çevresi "küçük pürüzler kaldı, eli kulağında" diyor.

{ 31 Mayıs }

Fenerbahçe: Başlık, "Aman Kanoute elden kaçmasın". Kanoute'yle her konuda anlaşılmış, ama sözleşme imzalanmamış. Fenerbahçe yönetimi en büyük sorunun Kanoute'ye henüz imza attırmamak olduğu konusunda görüş birliğinde olduğu öğrenilmiş. Mallorca santrforu Guiza Fener'e geliyormuş. Sayfanın köşesinde bir küçük haber de şöyle: "St Etienne'li Gomis'in işini bitirmek için de çabaların sürdüğü de öğrenildi."

Galatasaray: Birinci sayfaya göre teknik direktör olarak Falco Götze'le anlaşılmış, ama iç sayfada "Götze'nin ve Zaccaroni'nin adı ön planda. Ama Laudrup, Deschamp ve Skibbe de olabilir" deniliyor. (Galatasaray on gün sonra Skibbe'yle anlaştı.) Bu arada yöneticilerin "Saviola'yla her konuda anlaştık, artık bizden kaçmaz" yorumunda bulundukları öğrenilmiş. Liverpool da Crouch'un bonservisini 15 milyon pound olarak açıklamış (bkz. 28 Mayıs), ayrıca Villareal'in Danimarkalı golcüsü Tomasson "İstanbul'a gelebilirim" demiş.

"Gerçek Yalanlar"

Fotospor'un 15 günlük haberlerinin dökümü bu. Görüldüğü gibi, haberler doğru olsa Galatasaray'a 24 futbolcu ve 11 teknik direktör, Fenerbahçe'ye 25, Beşiktaş'a da 21 futbolcunun transfer olması gerekiyordu. Bazı futbolcuların üç kulübe birden geliyor olması da ayrı bir sorun. Peki kulüpler bu tip haberlere karşı neler yapıyor? Fotospor örneğinden gidersek, Galatasaray ve Beşiktaş bu gazeteyi yalanlamanın beyhude bir çaba olacağını epey zaman önce fark etti ve artık açıklama yapma gereği duymuyorlar. Ama Fenerbahçe ısrarla bu haberleri resmî internet sitesinden yalanlamayı sürdürüyor. Bu yalanlamalara gazetenin verdiği yanıt, Fotospor yöneticilerinin ruh halini özetliyor aslında. İşte, gazetenin yayın yönetmeni yardımcısı Ahmet Konaç'ın 29 Mayıs tarihli "Gerçek Yalanlar" başlıklı yazısı:

"Yalan olduğuna inandığın haberi yalanlarsın... Evet, bu bir haklıdır... Amaaa... Bu hakkı kullanmak, karşındakinin de hakkını vermeyi gerektirir. Yalanladığın haber doğru çıktığında, özür dilemeyi gerektirir... Dilemiyorsan, yalanladığın her haberde gerçeklik payı arar taraftar!... Tıpkı, artık fenerbahce.org gibi değerli bir markanın içini 'yalanlama metinleriyle' doldurulmasından başka Fenerbahçe taraftarı gibi!..

O fenerbahce.org ki, Fenerbahçe'nin marka değerini düşüren işler yapıyor artık... Nasıl mı? Şöyle ki... 70'i bulan futbolcu ismini bir liste yapıp yayınlıyor. Ve diyor ki kısaca, 'işte medyanın Fenerbahçe'nin transfer gündemine girdiğini iddia etti futbolcular'... Sormazlar mı o zaman, 'alayını yalanladın, e kimi transfer edeceksin? İlla ki birisini alacaksın; o vakit nasıl hesap vereceksin? Fenerbahçe gibi büyük bir kulüp hiç mi transfer görüşmesi, çalışması yapmaz? Yapıyorsa, niye yalanlar? Görüşülen, araştırılan futbolcu transfer edilmedi diye yapılan haber mi yalandır, yoksa işi bitiremeyen yöneticinin yaptığı mı yalandır! Ayrıca koca Fenerbahçe'de, nedir bu korkunun sebebi?"

Kaldı ki... Galatasaray'ın da henüz bir teknik direktörü yok... Galatasaray'ın da yeni golcüsünün adı hâlâ ortalarda yok... Galatasaray'ın da herhangi bir transferi yok!.. 'Eee...' E'si şu; Galatasaray'da tüm bunlara rağmen Fenerbahçe'deki gibi panik yok!.. Çünkü her haberi yalanlayan bir zihniyeti yok... Dolayısıyla taraftarının 'o zaman biz kimi alacağız' demesine ve 'yine mi 2 sezon önceki belirsizlik!' diye hayıflanmasına gerek yok... Üstüne üstlük, iki sezon transferlerini son dakikada yapıp hocasını son dakikada getirebilen bir kulüp olarak da sabıkalısın!.. Öyleyse... Artık yalanlama, doğru!.. 'Bu haber doğrudur' diyebil, ki varsa bir yalan haber!"

– Murat Toklucu

doxa

mekân tasarım eleştirisi

SAYI 6

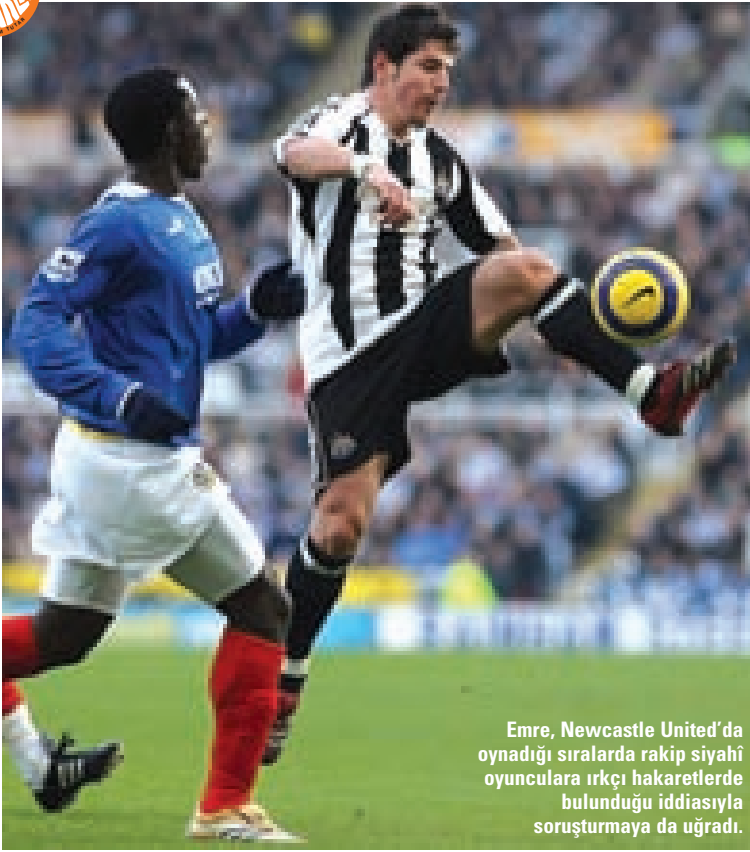
Temmuz 2008



Norgunk Yayıncılık

Şehit Erdoğan İban Sokak C/8 Akatlar / İstanbul
T. 0212 351 48 38 / F. 0212 227 71 94
www.norgunk.com / doxa@norgunk.com

n



Emre, Newcastle United'da oynadığı sıralarda rakip siyahî oyunculara ırkçı hakaretlerde bulunduğu iddiasıyla soruşturmayla uğradı.

EMRE BELÖZOĞLU'NUN TRANSFERİ

Gülen cemaatinin Fener operasyonu

Bugüne kadar Galatasaray'da rahat rahat örgütlenen, Beşiktaş'a Ertuğrul Sağlam'la sızan Fethullah Gülen teşkilatı senelerdir yapmak istediğini yaptı ve sembol isimlerinden Emre Belözoğlu'nun Fenerbahçe'ye transfer olmasını sağladı. Emre'yle Aziz Yıldırım adına transfer görüşmesini yapan kişinin Galatasaray kongre üyesi olması spor kamuoyunda şaşkınlıkla karşılandı, ama bunu bu kadar da tuhaf karşılamak gerekiyor, zira Gümüşdağ için öncelik Galatasaray'ın değil, teşkilatın çıkarları.

Galatasaray, Emre Belözoğlu'nu 1993'te, yani 13 yaşında Zeytinburnuspor altyapısında oynarken bonservis bedeli ödeyerek aldığı anda "13 yaşında çocuk için bonservis bedeli mi ödenir" diye akillarınca dalga geçen Fenerbahçe yöneticileri, Emre yalnızca dört yıl sonra Galatasaray A takımında oynamaya başlayınca utanmışlar mıdır, bilinmez. Bildiğimiz tüm Galatasaraylıların "yeni bir yıldız doğuyor" diye havalara uçtuğuydu. Bir zaman sonra takım arkadaşı Hagi'nin talebeliğine yazıldı, bunun çok da faydasını gördü. Antrenmanlarda ustasıyla ek çalışmaları yaparak hücum yönünü ve şutlarını geliştirdi. "İleride Hagi'nin yerini dolduracak tek adam" deniyordu kendisine. Hagi'den bir çeşit özel ders alıyordu ama asıl hocası -maalesef- Fatih Terim'di. Zaten, zaman ilerledikçe tam bir Terim ürünü olduğunu defalarca kanıtla-

yacaktı.

Hırsıyla dikkat çeken Emre sıkı bir Galatasaraylıydı aynı zamanda. Fener maçlarından önce Galatasaraylı taraftarların kendisini tribüne çağırıp "Emre, Fener'in anasını s..." diye bağırmasına kafa sallayıp olur vermesi hâlâ hafızalarımızdadır.

Takımda en iyi arkadaşları Okan Buruk, Arif Erdem ve Hakan Şükür'dü. Kendisinden dokuz yaş büyük Hakan ağabeyi sayesinde Fethullah Gülen teşkilatıyla tanıştı. Hep birlikte Florya'daki cemaat imamlarının evlerine gidip gelmeye başladılar. ("Kimseye zarar vermiyorlarsa Fethullah Güleni olmalarında ne sakınca var" deyip Gülen teşkilatından hazzetmeyen herkesi ulusalcı olmakla suçlayan liberaller için bir ara not olarak eski Galatasaray yöneticisi Fatih Altaylı'nın şu sözlerini aktaralım: "Galatasaray'da çok ciddi bir Fethullah Gülen Cemaati örgütlenmesi var.

Hakan Şükür önderliğinde yürütülüyor. Bu örgütlenme ilk kez İsmail'le (Sarı İsmail diye bilinen defans oyuncusu; 1984 - 1993 arasında Galatasaray'da oynadı) başladı Galatasaray'da. Hakan'la tavan yaptı bu süreç. Bireysel olarak olsa sorun yok. Ama ekip olarak altyapıdan gelen çocuklara 'sen şu cemaate girersen seni A takıma alırsın' şeklinde telkinler oluyorsa, bu çok vahim. Altyapıdan çocukları Florya'da imamlara götürüp görüştürdüklerini ben biliyorum. Bu işin bugün Galatasaray'daki lideri Hakan Şükür'dür. Hakan'ı çok severim, ama bu icratları Galatasaray için sorundur. Hakan Şükür başka yerlere oynuyor ve bunun için de Galatasaray'ı kullanıyor. (...) Dikkat edin, Galatasaray'a gelen bütün genç çocuklar bir yerden sonra tarikata girmek zorunda kaldılar.")

Emre, 2001'de otomobiliyle sabah namazına giderken trafik kazası yaptı, çarptığı yaya öldü. Kazanın ardından gittikleri Kadıköy deplasmanında Fener tribünleri "Katil Emre" diye bağırduğunda sinirinden ağlayacak, ertesi hafta Ali Sami Yen'de Galatasaray taraftarları "geçmiş olsun Emre" diye dakikalarca bağırınca maç sonrası kameralara "gözlerim doldu, bu tarafta her şeyim feda olsun" diyecekti. İnanılır gibi değil ama, Emre "bu tarafta her şeyim feda olsun" dediği sıralarda İtalyan kulübü Inter'le gizli gizli transfer görüşmesi yapıyordu. Gizli yapıyordu görüşmelerini, zira Galatasaray yöneticileri bunu duysa kendisine "bak, seni biz yetiştirip bugünlere getirdik. Sözleşmen sezon sonunda bitecek. Inter seni istiyor. İtalya'ya git, ama önce bizimle sözleşme imzala. İmzalamazsan, biz beş kuruş bonservis bedeli alamayız" diyeceklerdi. Racon da bunu gerektiriyordu. Ama bunu yapmadı Emre, haber futbol basınının kulağına geldiğinde bile Inter'e gideceğini inkâr etti, "önce Galatasaray'ın menfaatleri" diye başlayan demeçler verdi. Sezon sonundaysa Okan Buruk'la birlikte Inter'e transfer oldu, Galatasaray bonservis bedeli alamadı. Inter, Galatasaray'a sadece muhtemel bonservisin çok altında olan 2.5 milyon euro "yetiştirme bedeli" ödedi. Biraz kompo teorisi kokmakla birlikte, Galatasaray taraftarları bugün bile o sezon bitiminden önce transferi kesinleşen Emre ve Okan'ın en kritik son haftalarda doğru dürüst top oynamayıp takımını sattığını konuşur.

Inter'e gittiğinde pek yabancılık çekmedi, zira İtalyan spor medyası da Türk spor medyası gibi sansasyona, abartıya, sallamaya çok düşküncü. Türkiye'de Emre'ye "geleceğin Hagi'si" diyen ekol, İtalya'da "geleceğin Maradona'sı" di-

yecekti. Bu yükü kaldıramadı Emre. Televizyondan izlediğimiz maçlardaki yakın çekimlerde hake-me -her nedense- Türkçe küfrettiğini gördük defalarca. Bir maçta rakibinin bacak arasına tekme atıp kırmızı kart gördü. Ertesi sezon Valencia maçında kendisine faul yapan rakibine kafa atıp kırmızı kart görecekti, akıllara Fatih hocasının topçuluğu zamanında rakiplerine ve hakeme attığı kafaları getirecekti. Inter zaten Fenerbahçe gibi futbolcu harcamasıyla ünlü bir takımdı, Emre'nin İtalya'da çöküşü de yükselişi gibi hızlı oldu.

2005'de İngiliz Newcastle United'a transfer olduğunda Inter'in taraftar sitesinde en büyük beş hayal kırıklığından biri seçilmişti. İngiltere'de geçirdiği üç sezonda da pek başarılı olmadı Emre. Sürekli gönderileceği söylendi. Rakip siyahî futbolculara ırkçı hakaretlerde bulunmakla suçlandı. Emre denince aklımıza gelen iki olay daha var tabii ki: Türkiye-İsviçre maçı sonrası rakip futbolculara saldırması ve yine bir milli maçta basın tribününe dönüp el hareketi yapması...

Cemaatin yeni yüzü Emre

Emre son olarak Fenerbahçe'ye transfer olarak gündeme geldi. Haber duyulunca çok kişinin aklına şu soru düştü: "Emre üç haftadır millî takım kampında. Fenerbahçe'yle görüşmelerini nasıl yürüttü?" Cevap gecikmedi, Emre'yle transfer görüşmelerini kampa girip çıkan İstanbul Büyükşehir Belediyespor Başkanı Göksel Gümüşdağ yürütmüştü. Bu durum şaşırtıcıydı, çünkü Gümüşdağ, Kulüpler Birliği Vakfı'nda Aziz Yıldırım'ın başkan vekili olmakla birlikte, kamuoyunda Galatasaray kongre üyesi olarak tanınıyordu.

Bu noktada Gümüşdağ'ın kim olduğuna bakmakta fayda var. Göksel Gümüşdağ 1972 doğumlu, elektronik şirketi sahibi bir işadama. Galatasaray'da oynadıkları dönemde Okan ve Arif'le ev arkadaşı olan Gümüşdağ'ın Emre'yle yakınlığı da o günlere dayanıyor. 2001'deki ölümlü trafik kazasında Emre'nin namaza birlikte gittiği kişi de Göksel Gümüşdağ'dı. Aynı zamanda Emre, Gümüşdağ'ın nikâh şahidi.

2006 yılına kadar Küçükçekmece ve Büyükşehir belediye meclislerinin AKP'li sıradan bir üyesiydi. O yıl Tayyip Erdoğan'ın eşi Emine Erdoğan'ın yeğeniyle evlendikten sonra kendisine "yürü ya kulum" denildi. Önce İstanbul Büyükşehir Belediyespor'un başkanı oldu, ki burası belediye bürokratlarının ağzını sulandıran bir yer. Sekiz branşta faaliyet gösteren kulüp, harcırahı ve dış gezisi bol bir yer olarak biliniyor çünkü. Yönetim kurulunda

Tayyip Erdoğan'ın Kasımpaşa'dan arkadaşları Kenan Kızılkaya ve Kamil Dizdar'ın yanısıra, eski şoförü Ahmet Hamdi Çamlı da var. Gümüşdağ başkan olunca ilk iş olarak Fethullah Gülen teşkilatına yakınlığıyla bilinen Abdullah Avcı'yı teknik direktör, eski Galatasaraylı Arif Erdem'i de yardımcısı yaptı. (Geçen ay yine aynı teşkilattan Galatasaraylı Okan Buruk'u da transfer ettiler.) Zaten Göksel Gümüşdağ'ın kendisi de Gülen teşkilatıyla içli dışlı. AKP'liliği sonradan olma, asıl bağlılığı teşkilata.

Gümüşdağ, AKP'nin eski federasyon başkanı Haluk Ulusoy'u indirme operasyonunda da başroldeydi. Federasyon yönetiminin görevden alınıp kayyum atanması için başvuru yapan iki başkandan biri Gümüşdağ'dı. Gümüşdağ, üç ay önce Kulüpler Birliği Vakfı'nda Aziz Yıldırım'ın başkan vekilliğine getirildi.

Son icraatı, Emre'yle Aziz Yıldırım adına iki kez transfer görüşmesi yapmak oldu. İlk görüşme Antalya, ikincisiyse Bielefeld kampında gerçekleşti. "Millî takımın kampa girme sebebi, futbolcuları sadece maçlara konsantre etmek değil midir? Bir futbolcunun konsantrasyonunu transfer görüşmesinden daha fazla bozabilecek bir şey var mıdır?" sorularını bir yana bırakıp asıl soruya geçelim:

İstanbul Büyükşehir Belediyespor Başkanı ve Galatasaray Kongre Üyesi olan birinin, Fenerbahçe adına Newcastle United'lı bir futbolcuyla transfer görüşmesi yapmasının ne anlamı olabilir? Bunun tek yanıtı, Gümüşdağ'ın Fethullah Gülen teşkilatının çıkarlarını her şeyden önde tutması. Çünkü kendilerine yakın isimlerin büyük takımlarda oynamasını çok önemsiyorlar. Galatasaray'ı zaten çiftliklerine çevirdiler, Beşiktaş'a Ertuğ-

rul Sağlam'la sızdılar, geriye bir tek Fenerbahçe kalmıştı. Ünlü oyuncuların teşkilattan olduğunun bilinmesi kamuoyunda vitrin yapmalarını sağlıyor tabii, ama bir yandan da genç futbolcular başarının yolunun Fethullah Güleni olmaktan geçtiğine her geçen gün daha fazla inanıyorlar. Ayrıca teşkilatın futboldaki en önemli yüzü bugüne kadar Hakan Şükür'dü, Hakan artık Türkiye'de oynamayacak. Emre'nin transferi yeni yüz olması açısından da önemliydi. Diğer taraftan, tarikat işlerinden pek hazzetmediği bilinen Aziz Yıldırım da Galatasaray'a çalım atarak yaptığı transferle camiasında epey takdir toplayacağını bildiği için Emre'nin gelmesine hayır diyemedi. Bakalım kulüpte örgütlenme faaliyeti ve Kadıköy'deki imamlara gidip gelmeler başlayınca ne tavır gösterecek? Bu arada, yeşil sermayenin önemli isimlerinden olan, başta İstikbal ve Anadolu Finans olmak üzere çok sayıda şirketin sahibi Hacı Boydak'ın da Fenerbahçe Kongre Üyesi sıfatıyla "Emre karakterli ve beyefendi bir futbolcudur. Fenerbahçe'ye çok faydalı olacaktır" açıklaması yaptığını hatırlatalım.

Emre Inter'e gittikten sonra Galatasaray'a attığı kazık nedeniyle Ali Sami Yen'de kendisine küfredildiğinde, kapalı tribünün faşistlikleri kadar dinî eğilimleri de kuvvetli olan ağır ağabeyleri "Fener'e gitmedi ya, niye küfrediyor-sunuz?" diye engel olmuşlardı. Ama bu sefer işi çok zor, Galatasaray taraftarı kendisini dört gözle Ali Sami Yen'e bekliyor. Gümüşdağ'a gelince, Galatasaray yönetimi cesaret edip kendisine bir yaptırım uygulayacak mı, bilinmez, ama Ali Sami Yen'in kapısından bile geçse başına çok hoş hadiseler geleceği kesin.

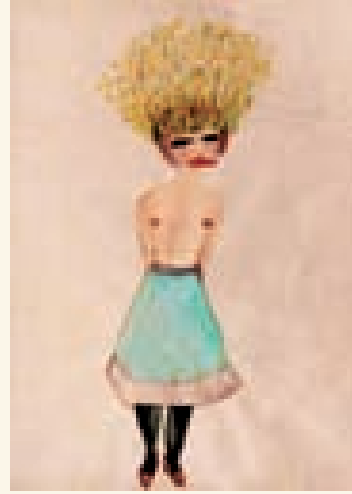
Murat Toklucu

Emre'nin Fenerbahçe'yle transfer pazarlığını eski arkadaşı, Gülen cemaatinin ve AKP'nin prenslerinden Göksel Gümüşdağ (sağda) yürüttü



ALMILA KURSAR KUŞ

kafamda sesler konuşuyor



Bir tutam batı; iki tutam doğu. İşçi sınıfıyım diyen akademisyen, burjuva hayat tarzı içinden burjuvazi eleştirisi yapan lüks site yazarı. Bilmiyorum, nasıl olur; onlardan ayrı konumlandırıyorum kendimi. Yavruları. Bütünün içinde bir sessiz harf. Dilsiz aptal hayvan, tasmaya bağlı makyajlı fino. Oysa bir ünlem olmam lazımdı yazıya, yazıma. Duyulsun umuduyla tiz sesim, özel biri değilim.

A. K. K.

Norgunk Yayıncılık

Şehit Erdoğan İban Sokak Akal C/8 Akatlar / İstanbul
T. 0212 351 48 38 / F. 0212 227 71 94
www.norgunk.com / info@norgunk.com

n



10 albüm

Arno Jus De Box

The B-52's Funplex

Elvis Costello & The Imposters Momofuku

Georges Moustaki Solitaire

Last Shadow Puppets Age Of The Understatement

Pinhani Zaman Beklemez

Rufus Wainwright Release The Stars

Santogold Santogold

Tricky Knowle West Boy

Vampire Weekend Vampire Weekend

5 şarkı

Coşkun Demir Koca Çınar

Dario Moreno Canım İzmir

Gogol Bordello Tribal Connection

Natalie Merchant This House Is On Fire

Yasemin Mori Aslında Bir Konu Var

Yollarda bulurum seni

Firewater / Golden Hour (Bloodshot)

Yolu Türkiye'den de sık sık geçen bir seyyah Tod A. Bush'undan, havasından suyundan sıkıldığı memleketini terkedip kendini Hindistan üzerinden Çingene göçünün güzergâhına vurması sadece politik bir hevesten, tavırdan, doğruculuktan, meraktan ibaret değil, aynı zamanda müzik aşkı, dümdüz rock'tan uzaklaşıp dünyanın seslerini ve renklerini özümseme çabasıdır. Grubu Firewater'ın yeni

albümü "Golden Hour" da bütün o yolların sesi, şahane bir rock'la iç içe geçmiş olarak var nitekim. Kendi deyişiyle: "Sözler hazır. Şarkıların üç aşağı beş yukarı nasıl şeyler olacağını da biliyordum. Ama en önemlisi, ritmi bilmiyordum. İşte oralarda aradığım ritmi buldum." Hint işi bangralardan Erkin Koray işi bir tavernanın nağmelerine, derviş işi vurmalarına, Roman işi darbukalara kayan, kopup giden, kulağımıza son derece yakın şarkılar var "Golden Hour" da. Tek

tek basarak, bade süzerekten çalınan gitarlar, son yılların en güzel rock'larından birine eşlik ediyor. Evini kuracak yer bulamayan bir dünya vatandaşından evini dünyanın her yerine yaymış hakikatli şarkılar bunlar... Tod A'yı ve Firewater'ı daha fazla tanımak isteyenler Roll'un son sayısına buyursun lütfen... – Merve Erol

Tod A



Foto: Şahan Nuhoglu

Dem bu demdir

Ulaş Özdemir / Bu Dem (Kalan)

Ulaş kardeşimizi Roll'un, Express'in mürettebatından da bilirsiniz. Yıllar önce Maraş'tan yazılarıyla kalkıp geldiğinde tanıştık onu, giderek heybesindeki türkülerle de aşına olduk. Halk müziğindeki birikiminin, bilgisinin değil sadece, babasıyla yaptığı derlemelerin de izi vardı yıllarca okuduğu türkülerde. İlk albümü "Ummanda", Maraş'ın dede köynün, pek çok halk müziği sanatçısının gelip derleme yaptığı Sinemilli'nin deyişlerinden kuruluydu. Yıllar sonra nihayet gelen "Bu Dem", bir anlamda "Ummanda"nın bıraktığı yerden alıyor, bizce repertuarı çok daha yetkin bir noktaya ulaştırıyor. Bir defa dostumuzun sesi iyice oturmuş, toklaşmış, deyişleri kaldırı, havalandırır hale gelmiş. Bu sefer Ulaş'ın sesi-

ne sadece yüzyıllık iki saz, bir dede sazı ve ruzba eşlik ediyor –bir pişmişliğin göstergesi bu sade düzenleme niyeti de. Sade dediysek, Ulaş'ın usta işi, ama gösterişsiz süslemeleri, kendinden kattığı bir yorum da var albümdeki birkaç yüzyıllık 11 Alevi-Bektaşî deyişinde. Kendi deyişiyle, "bir zamanların irfan meclislerinde, dem'in erdem, erdem'in cem, cem'in her dem olduğu bir muhabbet ortamına özlemin ifadesi" bu albüm. Halk müziğinin sığlaştığını, sıkıştığını düşünenlere, az rastlanır bir nimet...

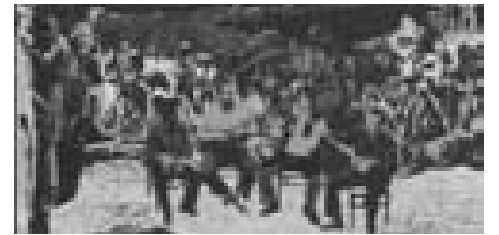
Birkaç senedir İranlı üstadlarla da çalışan Ulaş'ın iki albümünü de anmadan geçmeye- lim: Kayhan Kalhon ve Erdal Erzincan'la yaptıkları "The Wind" çalka iki ay oldu, Ali Ekber Moradi'yle gerçekleştirdikleri şahane bir konserin kaydı "The Companion" geçtiğimiz günlerde Türkiye'de de yayınlandı. Nefesine, sazının teline sağlıkl!.. – M.E.

İzmir'de gurup vakti

Kırka / Kaba Saz (Baykuş)

Kırka'nın varlığından yıllardır haberdardık, lâkin müzikleriyle üç yıl önce Karaburun'da tanıştık. Şenlikte sakın sakın zeybeklerini söylediler ve gittiler. Kulaklarımızda bıraktıkları tat bugüne dek sürdü. Belki biraz "akademik" bulduk onları, ama çaldıkları da esasen coşkusuz icra edilesi şeyler değil miydi? Zeybeklerden söz ediyoruz: Acıları dile getiren, en coşkularında bile dipten derinden bir hüznü haiz o güzel Ege şarkılarından... Salih Nâzım Peker'in Kırka'sı, Hasan Devrim Kınık, Murat Ferhat Yegül ve Replikas'tan Orçun Baştürk'ün katılımıyla zeybek repertuarına yeni katkılarda bulunuyor. Peker, İstanbul Blues Kumpanyası'ndan beri takipte olduğumuz bir isim. İstanbul'dan İzmir'e göçüp memleket havasını solu- yunca rotasını blues'dan zeybeklere çevirdi; bir anlamda bizim blues'umuzu yapıyor. Blues demişken, Kırka'ya katkıda bulunmuş Sarp Keskiner'in adını anmak elzem. Albümde konuk olarak yer alıyor belki ama, kendisi grubu bugüne dek getiren müzisyenlerden.

Kırka repertuarı, Salih Nâzım Peker'in ağırlıklı merhum Mustafa Kamil Gök'ün şiirlerine yaptığı bestelerle oluşturulmuş. Söyle- yiş, rebet tavrına yakın: Hırıltılı bir ses, külha- nî bir eda, altta akan tekdüze ama şahane ritm... Buzukinin, curanın ve diğer tellilerin



coşkusu zaman zaman vokalin önüne geçiyor, ama bunu kötü anlamda söylemiyoruz, zira birbirlerini tamamlıyorlar. Şarkıların birinden ("Bir Sır Var Gülüşünde") kulağımıza çalınan "İzmir'de gurup vakti nikriz zeybek çalar", dizesi, Kırka'nın şiarı belki de. İzmir'in sesini odamıza getiriyorlar; bunca güzel bir şeyi yaptıkları için de kimilerince "gâvur"luk ediyorlar. Siz başkalarının söylediklerine kulak asmayın, İzmir güzel memleket, müziği de bir o kadar güzeldir. Yeni İzmir şarkıları bu güzelliğe güzellik katıyor. Kişisel favorimiz "Rüyamdaki Şehirde"yi bir kenara ayırıyor, Tamburi Cemil Bey'in "Rast Zeybek" yorumuna bilhassa dikkat çekiyor ve Kırka albümünü şiddetle tavsiye ediyoruz (ama albümü CD-çalardan hemen çıkarmayın, Rumca bir "gizli parça" da sizi bekliyor). Her zaman denizin kıyısında olmayabilirsiniz, ama dinlerken sevabına rakınızı açverişin ki, şarkıların keyfi hepten çıksın. Hayda! – Murat Meriç

Kameradan mikrofona

Scarlett Johansson / *Anywhere I Lay My Head* (Atco)

Hangimiz elimizde ütü kordonu, aynanın karşısına geçip şarkı söylemedik? Hangimiz sesimizi ilk fırsat bulduğumuzda gizli gizli kaydedip “güzel mi, değil mi” diye dinlemedik? İnsan Hollywood yıldızı olunca, bunların üstüne Bob Dylan kliplerinde oynama, Jesus and Mary Chain’e sahnede eşlik etme, bir de kendine albüm doldurup yayınlama şansına da ulaşıyor demek ki. Hem de yanına Yeah Yeah Yeahs gitaristi Nick Zinner gibi New York’un en kalburüstü müzisyenlerini, bir efsaneyi, David Bowie’yi alarak.

Genç aktris, ilk albümü “Anywhere I Lay My Head”de hayranı olduğu Tom Waits’in şarkılarını söylüyor. Cesaretini takdir etmemek olmaz. Hiç kolay bir işe soyunmadığı muhakkak. Zira Waits’in şarkıları sadece sesten, notadan ibaret değil, işin içinde göz kamaştıran bir persona da var. Johansson da bunun gayet farkında ki, Waits’e öykünmek yerine, şarkılarını modern bir sound’la yeniden inşa etmeye, bambaşka mecralara sürüklemeye çalışmış. Ancak işte, gücü bir yere kadar yetişmiş. Son zamanların en yetenekli prodüktörlerinden –TV On The Radio’dan– David Sitek’in gayreti albümü dinlenebilir klasmanına sokuyor sokmasına da, Johansson’un monoton okuyuşu çoğu zaman katlanılacak gibi değil! David Bowie’nin sesi bile arada yitip gidiyor. Rock’n’roll dünyası bir dizi güzel kadına çok şey borçlu. Mesela Nico’ya, mesela Marianne Faithfull’a... İki çok güzel albümüyle Carla Bruni de ileride hatırlanacak. Scarlett Johansson’a ve “Anywhere I Lay My Head” gibi vasat bir albümeysen onları arasında şimdilik rol yok maalesef.

– İlker Aksoy



Hırvatistan’ı tutmak için 7 sebep

Hırvatların hocasının Che tişörtlü, elektro gitarlı, afili sigara içişini gördüğümüzde “işte Hırvatistan’ı tutmak için yedi sebep” demiştik. Slaven Bilic için İbrahim Altınsay’ın

meç de tam gönlümüze göreydi. “Kazanmak istiyoruz, ama kaybedersek de dünyanın sonu değil, ertesi sabah güneş yeniden doğacak.” Maç boyunca onunla beraber hop oturduk, hop kalk-



Slaven Bilic

tık. Terim’e yaptığı “sus” işaretiyle de mest olduk. Trajik son, onun kadar bizi de kahretti. Ne gam, ertesi sabah güneş yine doğdu. Bu arada, başta Hamit Altıntop olmak üzere, Hakan Balta’ya, Mehmet Topal’a ve Emre Aşık’a

söylediklerini okuyunca (19 Haziran tarihli “Hem küpeli, hem barışçı, hem de bilgili” başlıklı yazısı) iyice kani olduk. Türkiye maçı öncesinde verdiği de-

şapka çıkardık. Terim’e rağmen kazanan, daha doğrusu mucize yaratan oyuncuları tebrik etmek ne mümkün.

– Mesut Çiçek

brni/çö
İstanbul delerini eğlence...

dj set fatih

ethnic



jazz

rock

blues

**her perşembe
karaoke
seç
söyle**



**her çarşamba
cuma
canlı cumartesi
performans**

İstiklal Caddesi Rumeli Han

Nos: 48 C blok Kat: 2 Beyoğlu

0 212 293 29 78 - 0 535 981 26 41



İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 60 yıl önce kabul edildi **60 yıl sonra pusulamız neyi gösteriyor?**

Avrupa Konseyi'nin İnsan Hakları Eğitimi Gençlik Programı kapsamında çeşitli disiplinlerden ve farklı kültürlerden gelen yazar ve eğitimci bir ekip tarafından hazırlanan *PUSULA*, bu konuda çalışan birçok aktivistin ya da eğitimcinin "Nasıl Yapabiliriz?" sorusuna mütevazı fakat coşkulu yanıtlar veriyor.

"İnsan hakları", "insan hakları eğitimi", "yurttaşlık", "çocuklar", "toplumsal cinsiyet eşitliği", "ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı", "sağlık", "küreselleşme", "barış", "yoksulluk" ve "spor" gibi farklı özel konuları işleyişiyle insan hakları eğitimi en geniş anlamıyla, insan onurunda eşitlik anlayışını destekleyen eğitsel programlar ve etkinlikler olarak kabul eden *PUSULA*, insan hakları, demokrasi ve yurttaşlıkla ilgilenen herkes için farklı yaklaşımlar içeren bir rehber niteliğinde...

"Bu kitap, insan hakları ihlallerinden kaçınmanın 'kullanıma hazır' yollarını sunmaz; fakat gençlerin, genç yetişkinlerin ve onlarla örgün ve yaygın eğitimde çalışanların, insan hakları sorunlarıyla mücadele etmeyi öğrenebilmeleri için birtakım yaratıcı yöntemler önerir."

Terry Davis
Avrupa Konseyi Genel Sekreteri



Charlie Watts, Keith Richards,
Martin Scorsese,
Mick Jagger ve
Ron Wood.



KEITH RICHARDS'LA "SHINE A LIGHT" VE STONES TARİHİ ÜZERİNE

Kaplanı serbest bırakmak

Berlin Film Festivali'nin açılışını yapan Martin Scorsese imzalı Rolling Stones belgeseli "Shine A Light", İstanbul Film Festivali'ndeki gösterimin ardından sinemaları dolaşmaya başladı. Fırsat bu fırsattır deyip kırk küsur yıldır yuvarlanan Stones'un ismiyle en müsemma üyesini, Keith Richards'ı çeşitli söyleşilerinden yaptığımız bir derlemeyle huzurlarınıza getiriyoruz...

Bir sürü Stones belgeseli varken "Shine A Light"a niye lüzum gördünüz?

Keith Richards: Tek bir sebep vardı, o da Martin Scorsese'ydi. Scorsese kamerasını bize tutmak istiyor! Hayır diyecek kadar keriz değilim. (gülüyor) Bizim prima donna, Mick (Jagger) yani, "yapmayalım" dedi. Ben ısrar ettim. "Biz konser vereceğiz, Martin de filme çekecek" dedim. Neticede ikna ettim. Scorsese'nin Stones'la ne yapacağını merak ediyordum. "Mean Streets"ten beri tuttuğum bir yönetmendir.

Başka hangi yönetmenleri tutuyorsunuz?

D.W. Griffith, Hitchcock, William Wellman. Adamlarımı iyi bilirim.

"Shine A Light", "Exile On The Main Street"ten bir dize. Filme o ismin konması nasıl oldu?

Onu bilmiyorum, Martin'le Mick'in kararı. Filmde o şarkıyı çalmıyoruz bile. O ismi şık buldular herhalde.

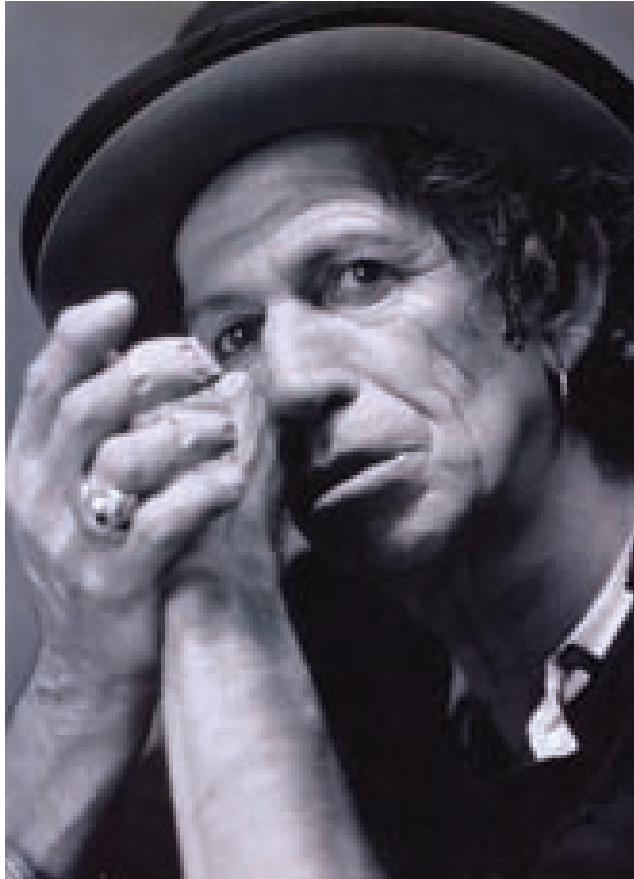
Filmde hayatınızın kırk küsur yılı gözler önüne seriliyor. Genç Keith Richards sizde nasıl duygular uyandırdı? Ne şirin çocuk! Ve hâlâ ortalıkta! (gülüyor) Gençliğimle ilk kez yüz yüze gelmiyorum, onunla barışığım. O zamanlar nasıl biri olduğumu biliyorum, şimdi de pek farklı değilim. Arada yalpalamalar, tökezlemeler oldu tabii, ama genelde istikrarlı bir çizim var.

Genç Keith Richards'a ne gibi tavsiyelerde bulunmak isterdiniz?

Beyaza takılma derdim. Bugünün gençlerine de bunu söylemek isterim. Nasıl bir zevk olduğunu yakinen biliyorum, ama değmez be birader!

Genç müzisyenlere, yeni gruplara tavsiyeleriniz ne?

Ne olmak istediklerine bir an önce karar versinler derim. Özellikle Pete Doherty'ye (*Babyshambles*'ın solisti ve şarkıyazarı) bir tavsiyem olacak. Kendini harcamasın, Kate Moss'u da kendi haline bıraksın. Kate'i tanırım, "kötü çocuklar"dan hoşlanır, biri gider, öbürü gelir. Ona bir şey olmaz, olan "kötü çocuklar"a olur. (gülüyor)



"Shine A Light", Mick Jagger'la kişilik farkınız hakkında söylenenleri pekiştiriyor. Jagger, bütün ipleri elinde tutmak isteyen, yönetici tabiatlı bir kişilik, sizse âlemci, çelebi, sergüzeşt bir profil çiziyorsunuz. Bu resim hakikati ne ölçüde yansıtıyor?

Ateş olmayan yerden duman çıkmaz. Mick manyaktır. Sabah kalktığında kimleri arayacağını, neler yapacağını bilir. Bense uyandığımda, "allaha şükür, hayattayım" derim. Afyonum patlayana kadar en az üç-dört saat geçer. Mick iktidar meraklısıdır, ama bu konuda yapabileceğimiz bir şey yok. Dolayısıyla da kafama takmıyorum.

Filmin başında, Mick Jagger'ı çalacağınız şarkıların listesini hazırlarken görüyorsunuz. Kararları onun vermesi canınızı sıkıyor mu?

Niye sıkınsın, oyunun kuralı bu. Şarkıları söyleyecek olan Mick. Benim açımdan, grup açısından, şarkıları seçmek solistin işi. Belki "o şarkı bu gece beni zorlar" diyecektir, belki "şu şarkının havasında değilim" diyecektir. Ben onun seçtiği şarkılara dair önerilerde bulunurum, "şurada şöyle yapalım, burada böyle yapalım" gibi. Onun dışında Mick'in işini kolaylaştırmaya çalışırım. Bir grubun görevi, solistini rahatlatmaktır. Bütün mesele budur. Sahneye çıktığında, şiar "birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için" dir.

"Shine A Light" bir bakıma Mick Jagger'ın fiziksel performansına methiye gibi. Kameraların hep ona odaklanmasına ne diyorsunuz?

Mick gösterişçidir, "artist"tir. Ama zaten bir solistten beklenen de o değil mi? O artistliğini yaparken grup da işine bakar. Gösterişçilik grubu taşıyamaz, ama grup gösterişçiliği taşır.

Mick Jagger uyguladığı fitness rejimini size de empoze ediyor mu?

Daha neler! Herkesin bünyesi farklıdır. Mick'in fiziksel mevzulara takıntısının kökeni zihinsel bana kalırsa. İki saatlik bir Stones konseri, yeterli bir idman benim için. Buna bir de konser sonrasında ki âlem eklendiğinde fitness'ın alâsını yapmış oluyorum. (gülüyor) Demek istediğim şu: Ben işimle hayatım arasında bir fark olmamasına çalışıyorum.

Zor olmuyor mu?

Ne diyorsun, öldürücü! Ama şerbetlendim artık.

Filmin sonunda kamera sizin, Mick'in, Charlie'nin (Watts), Ronnie'nin (Wood) yüz hatlarına, derinleşmiş çizgilerinize odaklanıyor. O görüntüler, Orwell'in şu sözünü aklı getiriyor: "Herkes ellisine geldiğinde hak ettiği yüze sahip olur." Bu söz Rolling Stones için de geçerli mi?

Orwell doğru söylemiş. Ama kendisi eliyi bulamadı.

Evet, 47'sinde göçtü.

Ya, gördün mü! Burma'nın polislerinin başına gelen budur.

Filmin o sahnesi, Rolling Stones'un benzersizliğini de vurguluyor. Bir rock'n'roll grubunun altmışını geçmiş insanlardan oluşabileceği kimsenin aklına gelmezdi.

Rock'n'roll dediğimiz şey 1956'dan beri var. Dolayısıyla, kimin ayakta kalabildi-

ğine bağlı olan bir mesele bu. Fakat, en uzun ömürlü grup biz olacağız diye bir hedefimiz de yok. Yaptığımız işi seve- rek yapıyoruz ve bu işi birçoklarından daha iyi yapıyoruz. Rock'n'roll'u öğren- mek zaman alır, matrak geliyor, ama böyle. Yaş meselesinde hep Muddy Wa- ters'u örnek veriyorum. Muddy zarafet- le yaşlanmayı becerdi ve hep saygı gör- dü. Ölene kadar çaldı. Büyükler çalmayı hiç bırakmaz zaten. Ben hep Muddy'yi örnek aldım.

Geçen yıl sizi eleştiren bir İsveç gaze- tesine cevabî bir yazı gönderdiniz. Rolling Stones'un itibarı sizin için çok mu önemli?

O eleştiriyi yazan dalyarağın teki. Ceva- bî hak ediyordu. O kadar gereksiz ve hakikat dışı şeyler yazmıştı ki...

Yine de sizin öyle bir yazı kaleme al- manız şaşırtıcıydı. Hakkınızda söyle- nenleri ipelemeyecek bir imajınız var halbuki.

Beni eleştirseydi, ipelemezdim. Bugüne dek neler neler söylendi hakkımda. Kar- şılık verdim mi? Asla. Ama, Stones'a dil uzatıldığında iş değişir. Kılıç kınından çıkar.

Yani kendinizi değil, grubunuzu mü- dafaa ediyorsunuz.

Tabii ki. Stones'a laf eden cevabını alır. **Stones'a sadakatınız bir fikre mi, yok- sa grubun diğer üyelerine mi sadakat?** Bu kadar zamandır bir grup olarak va- roluyorsan, grubun her üyesi yapılan işin güzel olduğunu söylüyorsa ve dal- yarağın teki çıkıp Stones'un "bir boka benzemediğini" söylüyorsa, susup otu- racak değilim tabii ki.

Bunca yıl sonra ve bunca yaşınıza rağ- men turne yapmak, sahneye çıkmak si- ze hâlâ heyecan veriyor mu? Cevap yazdığınız İsveçli gazeteci gibi, birçok- ları bunun aksini düşünüyor.

Bir köpek niye taşaklarını yalar? Yalaya- bildiği için. Biz de çalabildiğimiz için ça- lıyoruz. Ayrıca bize heyecan veriyor. Vermeseydi, sahneye çıkmazdık ki! Sahneye çıktığımızda, seyirciye unuta- mayacakları bir gece yaşatmak istiyor- uz. Aynı şeyi kendimiz için de istiyor- uz. Biz öncelikle kendimizi etkilemek

isteriz. (gülüyor)

"Bütün, parçaların toplamından fazla bir şeydir" lafı müzik grupları için de geçerli. Birçok ünlü ismin solo albüm- leri gruplarıyla beraber yaptıkları gibi olmuyor. Ne dersiniz?

Kesinlikle öyle. Müthiş müzisyenleri bir araya getirirsiniz, süper bir ekip oluştu- rursunuz, ama ortaya bir grup çıkmaz. Grup başka bir şeydir. Stones bir araya gelince bir ortak enerji hasıl oluyor. Ka- fesi açık kapları serbest bırakıyoruz.

Filme dönersek, Buddy Guy'a gitarını- zı armağan ettiğiniz sahne çok etkile- yici.

Buddy harikaydı o gece. "Al abi" de- dim, "bu alet senin". Bir sürü gitarım var, fakat Buddy'ye verdiğim çok özel bir şeydi, en sevdiğim gitarlardan biriy- di. Onu Buddy'ye vermeye mecbur his- settim kendimi. Çünkü o herkese o ka- dar güzel şeyler yaşattı ki.

"Shine A Light" bir tür hiyerarşi duy- gusu da veriyor. Jack White (White Stripes ve Raconteurs'un solisti ve şar- kı yazarı) ve Christina Aguilera, Sto- nes'a eşlik ediyor gibiler, öte yandan Stones Buddy Guy'a eşlik ediyor gibi. Haklısın galiba. Buddy bizim kuşaktan- dır, sadece birkaç yaş büyüktür bizden. Ama ustamızdır. Cebimizde metelik ol- madığı zamanlarda dinliyorduk onu. Buddy Guy, gelmiş geçmiş en büyükler- dendir... Jack White kıyak bir oğlan, ma- rifetli de. Ötekini hatırlayamıyorum.

Christina Aguilera. Çok başarılıydı bence.

Evet, gayet iyiydi. Hoş kız. Kalçası gü- zel. Ama tek bir şarkı söylediği için pek iletişimimiz olmadı.

Buddy Guy'a gitarınızı vermeniz usta- ya yapılan bir jest gibiydi. Gitar konu- sunda hâlâ öğrenmeniz gereken şeyler olduğunu düşünüyor musunuz?

Gitarın öğrenciliği hiç bitmez. Dünya- nın en kötü metresidir.

Kendi kendinize çalar mısınız, çalışır mısınız?

Elimi bile sürmediğim günler olur. Ba- zen de gecenin bir yarısında uyanıp eli- me alırım, saatlerce çalarım.

Gitar çalmasaydınız, hangi enstrümanı



Bir köpek niye taşaklarını yalar? Yalayabildiği için. Biz de çalabildiğimiz için çalıyoruz.

Sahneye çıktığımızda, seyirciye unutulmayacak bir gece yaşatmak istiyoruz.

Aynı şeyi kendimiz için de istiyoruz.

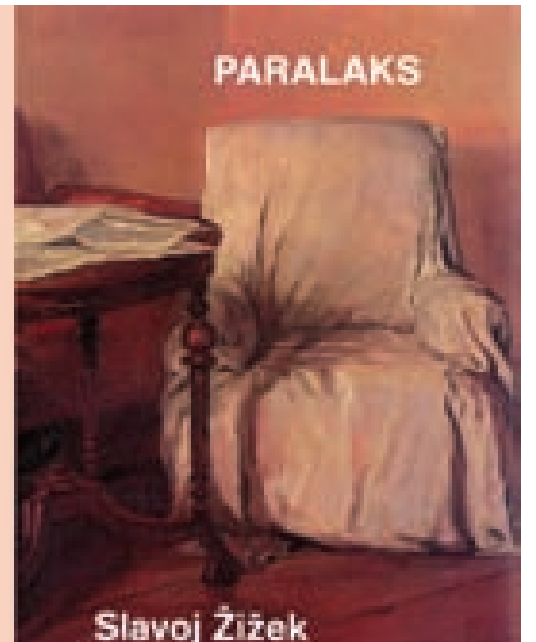
Biz öncelikle kendimizi etkilemek isteriz.

tercih ederdiniz?

Gitar benim anadilim, ama bas gitar, pi- yano ve davul da çalıyorum. Davul ça- lmaya bayılırım. Nefeslilerle aram yok- tur, çünkü ben çalarken konuşmayı se- verim.

Müziğe başlamanız nasıl oldu? Çocuk- luğunuzda sizi neler etkiledi?

Annemin iyi bir müzik zevki vardı. Billy Eckstein, Sarah Vaughan, Ella Fitzge- rald dinlerdi. Bulaşık yıkarken de onla- rın şarkılarını söylerdi. Ben o şarkılarla büyüdüm. Annemin babası müzisyen- di, 1930'larda bir dans orkestrası vardı. Evinde envai çeşit enstrüman bulunur- du. Beni gitara o yöneltti. Ama bunu usul usul, çaktırmadan yaptı. Ona gitti- ğimizde, duvarda asılı olan İspanyol gi- tarı gösterir, "nasıl, güzel alet değil mi?" filan derdi. Elime almak istediğimde, "boyun ona erişecek kadar uzayınca is- tediğin gibi çalarsın" derdi. Annemin müzik zevki dedemden intikal etmiş. Annemin son günlerinde, hastanede morfinle ağrılarının hafifletilmeye ça- lı-



şıldığı günlerde, kızım Angela "ona şarkı söylesene, iyi gelir" demişti. Bir gece başucunda oturdum, onun sevdiği şarkıları çalıp söyledim. Herhangi bir tepki verecek durumda değildi, kıpırdamadan yatıyordu. Ertesi sabah Angela, "babamın şarkılarını dinledin mi?" diye sorunca, "evet" demiş, "dinledim, detoneydi". (gülüyor) "Satisfaction" gitar öğrenmeye başlayanların çaldıkları ilk beş-altı şarkıdan biri. Bunu nasıl yorumluyorsunuz? Kolay bir şarkıdır o.

Evet, ama gitara her başlayanın onu çalmak istemesi nasıl bir duygu veriyor size?

Yüreğimi titretiyor, deli misin! İlk defa senin çalmış olduğun bir şeyi başkaları da çalmak istiyor! Ben de böyle başlamıştım. Aldığın bayrağı devretmek gibi bir şey, trubador geleneğini devam ettirmek... Yüreğimin bütün tellerini titretiyor. "Satisfaction"dan sonra nihayet şarkıyazarlığına terfi ettiğimi hissettim. Ondan önce kendimi amatör buluyordum. İyi olduğumu biliyordum, ama "Satisfaction"la birlikte hadise boyut değiştirdi.

Herkesin bildiği, birçok müzisyenin yorumladığı şarkılarınızı canlı çalarken onlara kendi mührünüzü bir daha vurmak gibi bir duyguya kapılıyor musunuz?

Öyle bir şey aklıma gelmez. Konserlerde sadece uyum içinde olup olmadığımıza dikkat ederim. Sahnede egonu bastırmak zorundasındır. Solist hariç -öndeki adam egosunu şişirmek zorundadır. Grubun bir parçası olarak senin yapman gereken solisti takip etmektir, nereye gidiyor, ne yapıyor...

Yani bestelediğiniz şarkıları özel mülkünüz gibi görmüyorsunuz.

Görmüyorum tabii. Onlarla sadece gurur duyuyorum. Daha doğrusu, bazılarıyla gurur duyuyorum. Ayrıca, başka müzisyenlerin o şarkılarla neler yaptıkları, onları nasıl yorumladıkları da ilgimi çekiyor.

Oasis'in "Street Fighting Man" yorumunu nasıl buldunuz?

Onu dinlemedim. En beğendiğiniz yorumlar hangileri?

Otis Redding'in "Satisfaction"ı. Aretha Franklin'in yorumu da yabana atılır gibi değil.

Sizin en çok yorumlamak istediğiniz parça ne?

Otis Redding'in "Chained and Bound"u.

"Gelmış geçmiş en güzel gitar solosu" dendiğinde sizin aklınıza ne gelir?

Chuck Berry'nin "Little Queenie"si muazzamdır. Scotty Moore'un Elvis'in "Mystery Train"indeki solosu da öyledir.

Kimlerle çalmak isterdiniz?

Listem uzun. Chuck Berry, Buddy

Guy, Muddy Waters gibi abidelerle çalma şerefine mazhar olduğum için kendimi çok talihi addediyorum. Ama birlikte çalamadığımı çok hayıflandığım isimler de var: Gram Parsons, Otis Redding, Buddy Holly... Doğru gününde Elvis'le de çalmak isterdim, o beyaz kostümü giymediği bir günde. (gülüyor)

"Shine A Light"ın seyirciye geçirdiği duygulardan biri de, Stones'un müzik yapmaktan gerçekten büyük zevk duyması.

İşte onun kolpası olmaz. Mutlu olmadan mutluymuş gibi yapılamaz. Bir tek sinemada olur o iş. Onun da adı üstünde zaten, rol kesmek.

Yeni bir Stones projesi var mı?

Şimdilik yok. Hâlâ turnenin etkisi altındayız. Adrenalinin normale dönmesi beş-altı ay sürer.

Hangi durum sizin "normal"iniz: Turnedeki yüksek adrenalinli hayat mı, domestik sukunet mi? Normal hayat iyi bir fikir. Ama kimin hayatı normal ki?

Albüm veya turne dışında Stones üyelerinin beraber takıldığı oluyor mu?

Genelde, albüm veya turne sonrasında birkaç ay görüşmeyiz. Sonra birimiz telefon eder, "yeni bir şarkı var" der. Birimizin eli kaşınmıştır ya da rahat batmıştır. Hadise öyle başlar.

Bu sıralarda neler dinliyorsunuz? Ben blues severim. Ve bazı country'leri. Güncel dalgaları dinlemiyorum. Bir kere CD'den hoşlanmıyorum, sesi ince geliyor bana. Arctic Monkeys'i bile dinlemedim, kim olduklarını biliyorum ama, işlerini bilmiyorum. Oasis'ten hoşlanmıyorum, Sex Pistols'dan da hoşlanmazdım. Aslına bakarsanız, İngiliz rock'n'roll'uyla aram yoktur.

Led Zeppelin'in yeniden bir araya gelişine ne diyorsunuz?

Bundan haberim bile yoktu. Jimmy (Page) ile Robert'a (Plant) aferin. İyi halt etmişler. "Stairway To Heaven"la benim işim olmaz yavrum. Ben Muddy Waters'ın "Honey Bee"sinin tercih ederim. Jimmy ne kastettiğini anlar.

"Satisfaction" dışında, en çok sevdiğiniz Stones şarkıları hangileri?

"Beast of Burden", "Tumbling Dice", "Honky Tonk Women".

Aşk şarkıları olarak?

"Angie", gerçi o biraz... Neyse. "Sleep Tonight", "Thief In The Night" ve tabii ki "Wild Horses".

Hayat felsefenizi en iyi dile getiren Stones şarkısı hangisi? İki buçuk dakikalık bir şarkının becerebileceği bir iş değil o. Ama galiba hayat felsefeme en yakın şarkı "Tumbling Dice".

Cenazenizde bunların hepsinin çalınmasını istermisiniz? İsterim tabii. Benim orada olmam kaydıyla. (gülüyor)

Derleyen: Yücel Göktürk

Daktylos Yayınevi'nden Marksizmi anlamak üzere yola çıkanlara üç başlangıç kitabı

Komünist Manifest

Yazar: Karl Marx – Friedrich Engels

Yayın Hazırlayan: G. Doğan Görsen
309 sayfa - 7 YTL

Her eser yazıldığı dönemin mükemmeliyi taşıyor. Ancak pek az, üzerindeki mükemmeli evrensel hale getirebiliyor. Karl Marx ve Friedrich Engels'in, tarihte açılmakta olan bir dönemin habercisi olan eseri de mükemmeliyi zaman ve mekân dârlamasından kurtarılabilen ender metinlerin başında geliyor. Yazılmasının 160. Yılında, genç kuşaklara ulaştırılmak üzere G. Doğan Görsen tarafından altı çevirmenin katkılarıyla Almanca aslından yayına hazırlanan bu "Manifest" çevirisi, yazarların yedi önsözünü ve ilk sekiz baskının orijinal kapaklarını içeriyor.



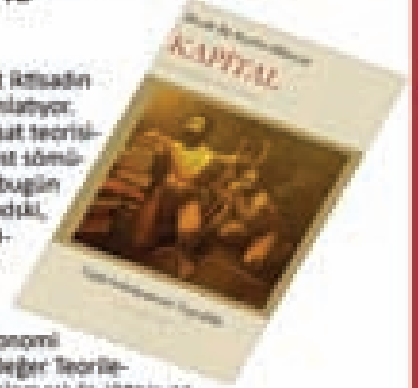
Büyük Bir Keşfin Hikayesi: KAPİTAL

Yazar: Vitali Solomonovic Vygotski

Çeviri: Atilla Aksoy

173 sayfa - 12 YTL

Sovyet İktisacı Vygotski, Marksist iktisadın temel eseri Kapital'in hikayesini anlatıyor. 1840'larda temelleri atılan bu iktisat teorisinin görkemli eseri Kapital, kapitalist sömürü sisteminin özüni anlamak için bugün de eşsiz bir başvuru kaynağı. Vygotski, Kapital'de olgunlaşan Marksist iktisadın temel kavramlarının gelişim süreçlerini, bu süreçte dönüştürülen Felsefenin Sefaleti, Ücretli Emek ve Sermaye, Grundrisse, Ekonomi Politikin İletişimine Katkı ve Artı Değer Teorileri gibi eserlerin karşılaştırmalı incelemesiyle aktarıyor. Daha önce farklı isimlerle dilimize yayımlanan eser, gözden geçirilmiş yeni baskısıyla okuyucuyla buluşuyor.



Siyasal Marx

Yazar: David Fernbach

Çeviri: Murat Akad

160 sayfa - 10 YTL

Avrupa tarihinin toplumsal mücadeleleri açısından en hareketli günlerinde oluşturulan bir 'büyük teori'ye luneti vermiş olan Karl Marx, aynı zamanda bu debedebeli dönemin önemli siyasi figürlerinden biridir. Marx'ın teorisi; işçilerin örgütlenmesi, ulusal sorun, Paris Komünü ve işçi sınıfı hükümeti, reformizm ve anarko-komünizm ile mücadele gibi yakıcı gündemlerde aldığımız siyasi konulardan bağımsız gelişmemiştir. "Siyasal Marx", Marx'ın düşüncesindeki gelişimi tarihsel bir seyrin içinde bize sunuyor. Marx'ın teorik yeniliğini soyutlayıp siyasetçiliğini unut(tur)maya çalışanlara ihtar, onun siyasallığını bize yeniden hatırlatıyor.



daktylos
102

Beşirlik sok. 102/102

Beşirlik sok. 102/102

Sahne Sokak 102/102 Sokak 102/102 Beşirlik (STANBUL)
Tel/Fax: 02122441002 - E-Mail: bilgi@daktylosyayinevi.com



Yedi yaşındaki Almanya vatandaşı **W**elat Dağ, “Türkçe olmayan karakter bulunduğu” gerekçesiyle yasak olan ismi nedeniyle Türkiye’ye alınmadı. Annesi Yadigar ve kardeşleri Türkiye’ye giriş yaparken **W**elat, Almanya’ya gönderildi. Muş’un Bulanık ilçesi nüfusuna kayıtlı Dağ Ailesi, 1999’da Almanya’ya siyasî sığınmacı olarak yerleşti. Sadrettin Dağ, eşi Yadigar ve çocukları, **W**elat, Birhat ve Esmanur ile birlikte 1999’dan beri Dusseldorf kentinde yaşıyor. Siyasî oturum hakkı alan Dağ, Türkiye’ye giremiyor. Dağ’ın eşi Yadigar Dağ, 15 Haziran’da çocukları **W**elat (7), Birhat (3) ve Esmanur (1.5) ile birlikte tatilini geçirmek için Türkiye’ye geldi. Dağ ailesi saat 11:00 sıralarında İstanbul Atatürk Havaalanı’na indi. Pasaport kontrolünde anne Yadigar Dağ’a, ‘kendisinin ve iki çocuğunun Türkiye’ye girebileceği, ancak **W**elat’ın giremeyeceği’ belirtildi. Gerekçe olarak da **W**elat isminin Türkiye’de “yasaklanmış isimler” arasında olduğu gösterildi. Annenin bütün itiraz ve çabaları sonuçsuz kalınca **W**elat Almanya’ya gönderildi. 2003’te AB Uyum Paketi çerçevesinde bir genelgeyle isim yasağı kaldırıldı. Ancak Türk alfabesinde olmayan **Q**, **X**, **W** gibi harflerle isimlerin yazılması yasaklandı. Genelkurmay da Türkçenin kullanılması için hazırladığı afişlerde bu harflerin üzerini çizmişti.

Radikal, 21 Haziran 2008